

Regionale Energiestrategie

Metropoolregio Eindhoven

5. Duurzame Opwek

Bijlage 5.3 Nota van Beantwoording PlanMER

Metropoolregio Eindhoven

RES Regionale
Energie
Strategie

Nota van Beantwoording zienswijzen
op
PlanMER Metropool Regio Eindhoven

6 augustus 2021

Inleiding en leeswijzer

Aanleiding

Het plan-milieueffectrapport (planMER) grootschalige zon en wind Regionale Energiestrategie (RES) Metropoolregio Eindhoven heeft van 3 mei 2021 tot en met 14 juni 2021 ter inzage gelegen. Gedurende deze termijn zijn er 49 inspraakreacties ingediend.

In dit document worden de inspraakreacties beantwoord. Hierbij is steeds een samengevatte weergave van elke inspraakreactie gepresenteerd (Bijlage 1).

Voor alle tijdig ingekomen inspraakreacties wordt afgewogen of er een wijziging van de stukken nodig is. Indien een inspraakreactie aanleiding geeft de stukken te wijzigen ten opzichte van de ter inzage gelegen stukken, is dit in een aparte kolom aangegeven. Daarnaast bevat de nota van beantwoording een opsomming van wijzigingen.

N.B. In verband met toepassing van de Wet bescherming persoonsgegevens zijn de inspraakreacties van natuurlijke personen in openbare versie van deze nota geanonimiseerd weergegeven.

Leeswijzer

In deel A van deze nota is een overzicht opgenomen van de aanbevelingen die zijn gemaakt in de zienswijzen.

Deel B bevat de samenvatting en beantwoording van de individuele zienswijzen.

De reacties van Brabant Advies en de commissie voor de m.e.r. zijn niet van een beantwoording voorzien, maar zijn integraal als bijlagen bij deze nota gevoegd. De in deze documenten vervatte aanbevelingen zijn opgenomen in deel A van de nota.

A. Overzicht van aanbevelingen

Er wordt geen nieuwe of aangepaste versie van het planMER gemaakt. Desondanks waren er diverse nuttige bijdragen van indieners, die de provincie en de MRE ter harte nemen bij het vervolgproces.

Onderstaande een overzicht van dergelijke aanbevelingen.

Algemene aanbevelingen n.a.v. de zienswijzen

- Houd rekening met (zoekgebieden voor) wind- en zonprojecten in naburige RES-regio's.
- Houd rekening met geplande woningbouwprojecten als het gaat om het aanwijzen van zoekgebieden. Denk bijvoorbeeld aan de projecten 'De Boslaantjes' en 'Heijde Park' in Waalre.
- Houd rekening met de weerkaatsing van geluid als gevolg van de aanleg van zonneparken.
- Zorg voor verdere uitwerking van de effecten op de landbouwstructuur.
- Kijk voor wat betreft de veranderende landbouwstructuur verder dan alleen 2030.
- Betrek ook niet-milieutechnische aspecten in de inschatting van de opwekpotentie van gebieden.
- Waak ervoor dat de positieve beoordeling van grootschalige opwek nabij natuurgebieden a.g.v. de mogelijkheden van natuurcompensatie er niet voor zorgt dat er onevenredig veel grootschalige opwek dicht op natuur wordt gerealiseerd.

Fouten en verschrijvingen

- Houd rekening met de verschrijving in tabel 3 van het planMER, waar onder de ecologische beoordelingscriteria abusievelijk wordt verwezen naar 'windparklocaties'. Het gaat hierbij om het aantal soorten broed- en wintervogels dat in de omgeving van de zoekgebieden voorkomt, zoals in de korte omschrijving in Tabel 3 correct staat aangegeven.
- Houd rekening met de verschrijving in paragraaf 6.9.4: hier wordt abusievelijk verwezen naar paragraaf 6.5.6. Dit moet zijn paragraaf 6.6.5.
- Houd rekening met het feit dat in paragraaf 7.4.2 onterecht wordt gesteld dat voor wat betreft effecten op NNB zal worden getoetst aan het ruimtebeslag en verstoring (door met name geluid). Hier wordt bedoeld: er zal worden gekeken naar mogelijke verstoring van het NNB.
- Houd rekening met het feit dat in paragraaf 7.4.4. t.a.v. broedvogels een tekst is opgenomen die ziet op windturbines. Het beoordelingskader in tabel 45 laat duidelijk zien op welke wijze broedvogels in de effectbeoordeling voor zonneparken zijn betrokken.

Aanbevelingen van Brabant Advies

- Zorg voor zuinig ruimtegebruik en kwaliteitsverbetering van het gebied.
 - Zet in op energiebesparing, maak gebruik van een zonneladder. Pas meervoudig grondgebruik toe.
 - Zet de opbrengsten van wind en zon in voor de verbetering van de omgevingskwaliteit.
- Maak inwoners en omwonenden onderdeel van de oplossing.
 - Wees helder over de kaders waarbinnen omwonenden en inwoners invloed hebben.
 - Maak gebruik van de innovatiekracht van de regio.

- Betrek jongeren bij het vraagstuk.
- Zorgvuldigheid is belangrijker dan tijd. Daarmee wordt voorkomen dat concrete projecten alsnog vastlopen op tegenstand van inwoners.
- Hecht belang aan gezondheid
 - Wacht de nieuw te hanteren normen voor windturbines af, nu de huidige normen eerst op hun milieueffecten moeten worden getoetst.
 - Houd, naast gezondheidseffecten, ook rekening met de gezondheidsbeleving.
 - Verzamel belevingsdata voor zonneparken.
- Maak duidelijk hoe besloten wordt tot keuzes voor geschikte locaties
 - Maak duidelijk voor inwoners, gemeenten (en de betreffende colleges en raden) en regio hoe de besluitvorming tot stand komt en welke participatiemomenten er zijn.
 - Geef daarbij ook aandacht aan welke besluiten lokaal (gemeenten) en regionaal (RES-regio MRE) plaatsvinden.
- Betrek de provincie
 - De provincie kan behulpzaam zijn in de afstemming tussen gemeenten, de energieregio's en het Rijk en daarbij samenhang creëren tussen verschillende energieprojecten.
 - Jaag ook alternatieve vormen van energieopwek aan en benut hierbij de innovatiekracht van de MRE.
- Hanteer goede randvoorwaarden
 - Breng, gelijktijdig met het uitvoeren van concrete plannen, het stroomnet op orde om de ambities van de RES te realiseren.
- Aanvullend onderzoek nodig bij definitieve locatiekeuzes
 - Besef dat er bij definitieve locatiekeuzes aanvullend onderzoek (o.a. ecologisch onderzoek, cumulatieve factoren, landschappelijk ontwerp etc.) nodig is om de daadwerkelijke (milieu)effecten en het landschappelijk ontwerp van de betreffende locatiekeuze in beeld te brengen.

Aanbevelingen van de commissie voor de m.e.r.

- Beschrijf hoe in het vervolgproces wordt omgegaan met (milieu-informatie over) de zoeklocaties. Groepeer de locaties bijvoorbeeld op haalbaarheid of naar bijdrage aan de doelstelling.
- Maak een overzicht van de milieueffecten van de drie uitgewerkte alternatieven, waarbij ze soortgelijke energieopbrengsten hebben. Daarmee worden de alternatieven onderling beter vergelijkbaar.
- Voeg een analyse toe waaruit blijkt welke cumulatieve landschappelijke effecten ontstaan wanneer verschillende zoeklocaties worden gekozen en samengevoegd.
- Beschrijf hoe de selectie voor een VKA tot stand gaat komen. Gezien de complexe samenhang van belangen bij de in totaal 21 betrokken gemeenten is een indeling in sub-regio's wellicht behulpzaam. Zo worden de cumulatieve effecten binnen deze sub-regio's makkelijker en beter inzichtelijk gemaakt.
- Onderzoek het begrip landschappelijke draagkracht beter, bijvoorbeeld door voor enkele zoekgebieden ruimtelijke modellen te schetsen en deze kwalitatief te vergelijken op laadvermogen voor zonneparken.
- Ga na hoe stikstofemissies zo veel mogelijk gereduceerd kunnen worden en werk zo snel mogelijk een aanpak uit om (per saldo) negatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden te voorkomen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het 'verleasen' van stikstofdepositie.

- Besteed als het gaat om hotspotgebieden aandacht aan cumulatie en ontwikkel de gekozen aanpak verder met het oog op RES 2.0.

Kanttekening t.a.v. Milieubeoordeling Activiteitenbesluit

Op 30 juni 2021 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) geoordeeld dat de milieunormen voor windturbines uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling milieubeheer niet gebruikt mogen worden in ruimtelijke procedures voor windparken, omdat er ten onrechte geen milieubeoordeling is uitgevoerd (in de vorm van een planMER) voor deze algemene regels.

Dat heeft tot gevolg dat bij het vaststellen van bestemmingsplannen en het verlenen van omgevingsvergunningen voor windparken niet meer van deze algemene regels kan worden uitgegaan, totdat voor de windturbinebepalingen in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling een planMER is opgesteld en op basis daarvan de algemene regels worden gehandhaafd of aangepast.

Ten tijde van het opstellen van het MER en deze nota van beantwoording zienswijzen was de uitspraak van de Afdeling nog niet bekend. Daarom sluit een deel van de methode aan op de betreffende milieunormen (bijvoorbeeld bij het bepalen van de minimum afstand die windturbines tot woningen moeten aanhouden).

Hoewel de gevolgen voor de landelijke milieunormen op dit moment nog niet duidelijk zijn stellen de provincie en de MRE zich op het standpunt dat de milieuinformatie in dit planMER en de inspraaknota nog steeds waardevol zijn bij het maken van de belangenafweging in de RES en op dit moment geen actualisatie behoeven. De regionale keuzes moeten in een latere fase worden verankerd in lokaal beleid. Hierbij is ruimte om ofwel lokale normen vast te stellen, ofwel te wachten totdat het planMER voor de Activiteitenbesluit/-regeling is afgerond.

B. Zienswijzen en hun beantwoording

In deze bijlage is een samenvatting opgenomen van alle zienswijzen. Bij de beantwoording hebben de provincie en de MRE zich evenwel op de volledige teksten gebaseerd.

Elke zienswijze is op de hiernavolgende pagina's in drie kolommen verdeeld:

- De linkerkolom bevat de samengevatte zienswijze, verdeeld in onderdelen waar mogelijk.
- De middelste kolom bevat een reactie op het betreffende onderdeel.
- De rechterkolom geeft aan in hoeverre het onderdeel een aanbeveling bevat die wordt meegenomen in het vervolgproces.

Overzicht van niet-particuliere indieners

Z3	Belangenvereniging Windmolens A2
Z4	België Gemeente Arendonk
Z5	Particuliere indiener via DAS
Z7	Brabantse milieufederatie
Z13	Dorpsoverleg Someren-Heide
Z14	Dorpsraad Wintelre
Z15	Gemeente Best
Z16	Groen en Heem Valkenswaard
Z22	IVN Bergeijk – Eersel
Z24	Kring de Pielis
Z27	McSweeneys
Z29	Naturbegraafplaats Schoorsveld
Z30	NL provincie Gelderland
Z31	NL Gedeputeerde Staten provincie Limburg
Z32	Renewable Energy Factory BV
Z33	Stichting Dorpsraad De Heerlijkheid Sterksel
Z34	Stichting Dorpsraad Wintelre
Z35	Stichting Groen Kempenland via Administratiekantoor Hoevenaars
Z36	Stichting Kasteel Heeze
Z41	Particuliere indiener via Boskamp Willems Advocaten
Z42	Vogelwerkgroep De Kempen
Z43	Volkstuinver. Groep Gennep
Z46	ZLTO Someren
Z47	Belangenvereniging Koolblik via DOKK Advocaten
Z48	Particuliere indiener via DOKK Advocaten
Z49	België provincie Limburg

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907332	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat dat er geen discussie is over het opwekken van grootschalige energie middels zonnepanelen of windmolens, gezamenlijke inspanning is 'n van-zelfsprekendheid.	Ter kennisname.	
	De indiener stelt dat Intensieve (schaarse) landbouwgebieden worden 'opgeof-ferd' voor zonneparken.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald land-schapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weer-gegeven of vastgesteld. Op welke landbouwgronden zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat dus ook nog niet vast. In een vervolg pro-ces moet dit verder worden uitgewerkt.	Nee
	De indiener stelt dat zoekgebied 12 aan het zwaarbevochten Natura 2000 gebied grenst, projectplan Peelvenen Leegveld, waarbij naast hoogveenontwikkeling ecologische waarde wordt nagestreefd. Het perceel van de indiener ligt aan de projectgrens.	Dit gebied is meegenomen in het planMER. Zie figuur 41 van het planMER grootschalige zon en wind, Regionale Energiestrategie (RES) Metropoolregio Eindhoven.	Nee
	De indiener stelt dat de toeristische trekpleister wordt geconfronteerd met on-aantrekkelijke horizonvervuilende zonnepanelenvelden.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald land-schapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weer-gegeven of vastgesteld. Op welke locaties zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat dus ook nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Of dit effect heeft op de 'toeristische trekpleis-ter' is dus ook nog niet zeker.	Nee
	De indiener stelt dat zijn/haar toekomstig panorama één oogverblindende glas-vlakte is.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald land-schapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weer-gegeven of vastgesteld. Op welke locaties zonneparken kunnen of moeten	Nee

		worden gerealiseerd, staat dus ook nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt.	
	De indiener stelt dat de beoogde burgerparticipatie ver zoek is geweest, lokale politieke partij heeft onlangs middels enquête aangrenzende bewoners geïnformeerd. Ver gevorderd stadium in deze was voor de indiener volslagen nieuw, communicatie was ver onder de maat. Eerder geen persoonlijke benadering ondervonden (corona m.i. geen excuus).	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES). Dat is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven en publiceert het Eindhovens Dagblad regelmatig over dit onderwerp. We realiseren ons dat we hiermee slechts een deel van de inwoners bereiken. De communicatie en de participatie met inwoners blijft een aandachtspunt en de komende maanden gaan we die samen met gemeenten verder intensiveren.	
	De indiener stelt dat er Inmiddels (onafhankelijke) marktpartijen, tegen de voorschriften in, al actief 'de boer' op gegaan zijn voor tegen zeer aantrekkelijke langlopende (gesubsidieerde) huurovereenkomsten, landbouwgronden te verwerven. Dit betreft percelen (tientallen ha.!) aangrenzend aan het perceel van de indiener.	Het doel van het planMER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken, de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Het planMER gaat niet over wie hoe en wanneer gronden verwerft. We willen dat iedereen - ook minder kapitaalkrachtigen - voordeel kunnen hebben van de wind- en zonne-energie die we in onze regio opwekken. Hierbij sluiten we aan bij het Klimaatakkoord waarin het uitgangspunt is opgenomen om te streven naar 50% lokaal eigendom van de nieuwe zonne- en windparken. Ook houden we rekening met de provinciale handreiking 'Juridische uitwerking 50% participatie'. Lokaal eigenaarschap levert geld op voor de regio en kan ook leiden tot een grotere betrokkenheid van mensen bij lokale projecten, acceptatie van energieprojecten en grotere gemeenschapszin. We streven als regio naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. We streven naar lokaal maatwerk op het niveau van individuele projecten. In de RES is een model voor lokaal eigendom van zonne- en	

		windparken opgenomen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners.	
	De indiener stelt dat het college op verantwoordelijkheid rekent van netwerkbeheerders om netwerkcapaciteit nu al (?) sluitend te maken.	Er is bij de totstandkoming van de effectbeoordeling op het thema Netinpassing nauw contact geweest met de netbeheerder Enexis. Op bepaalde locaties is weliswaar de capaciteit beperkt, maar zijn mogelijkheden om voor 2030 te zorgen dat deze capaciteit voldoende toeneemt, e.e.a. afhankelijk van de in de RES 1.0 te maken keuzes. De provincie en de MRE delen de mening dat netcapaciteit, aansluitmogelijkheden en de zonneladder essentiële onderdelen zijn van de regionale energiestrategie.	
	De indiener vraagt of de kaarten al geschud zijn.	Ter kennisname. Het is niet duidelijk wat wordt bedoeld met de vraag 'of de kaarten al geschud zijn'.	Nee
	De indiener stelt dat de meeste burgers niet op de hoogte zijn, er is al veel voorwerk gedaan, hoe moeilijk gaat het straks worden om een individueel project tegen te houden. Betrokken grondeigenaren hebben (groot) financieel belang bij doorgaan van project en zullen plannen eerder steunen dan ontraden. Economische belangen zullen ecologisch belang overstijgen.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. Wanneer eind dit jaar de locaties (zoekgebieden) voor de opwekking van zonne- en windenergie, worden vastgesteld, zullen gemeenten dit vanaf 2022 opnemen in het lokale omgevingsbeleid. Elke gemeente bepaalt zelf hoe de participatie met inwoners en belanghebbenden plaatsvindt. Uiteindelijk start er een vergunningenprocedure waartegen in bezwaar kan worden gegaan. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project.	

		• Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project. <u>Milieueffectrapportage (planMER)</u> Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen.	
--	--	--	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4906428 - 4906427	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat zijn/haar objecten aan de Vlaamseweg te Sterksel midden tussen de aangewezen zoekgebieden genoemd in de RES, als potentiële locaties voor grootschalige opwekking van wind en zonne-energie. Hoewel in de MER geen definitieve keuzes zijn gemaakt, leiden wij wel af dat de genoemde zoekgebieden in onze directe omgeving als zeer geschikt worden gekwalificeerd, blijkens de beoordeling van de zoekgebieden. De indiener vreest een ernstige aantasting van onze leefomgeving, overlast en negatieve gezondheidseffecten.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor windenergie zijn er, naar aanleiding van een belemmeringenstudie, lijnopstellingen indicatief ingetekend. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald landschapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weergegeven of vastgesteld. Op welke locaties wind- of zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt.	Nee
	De indiener is van mening dat het MER een veel te beperkte opzet en omvang heeft om het milieubelang daadwerkelijk een volwaardige plek te geven in het besluitvormingsproces over de RES. Alleen de effecten van grootschalige zonne- en windparks is onderzocht, er is geen onderzoek gedaan naar daadwerkelijke effecten op het gebied van gezondheid, natuur en ecologie. Daarnaast zouden we van het innovatieve karakter van de MRE regio verwachten dat de opdracht tot onderzoek meer zou behelzen dan alleen het onderzoek naar traditionele wind en zonne-energie. Het meenemen van innovatieve technieken mag niet ontbreken, net als bijvoorbeeld de nog onbenutte mogelijkheden op daken van gebouwen.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. De reikwijdte van het MER beperkt zich inderdaad tot grootschalige zonne- en windenergie, zoals van tevoren bepaald en gepubliceerd in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development.	

		Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	
	De indiener stelt dat er steeds meer onderzoeken zijn die duiden dat de gezondheidseffecten veel groter zijn en zich op grotere afstand kunnen voordoen dan waarmee in de Nederlandse normstelling en jurisprudentie rekening wordt gehouden. Het MER onderzoek had aangegrepen kunnen worden om meer onderzoek te doen, of in ieder geval de aangekondigde onderzoeken van RIVM en GGD af te wachten en te integreren. Dat vergroot onze vrees voor ernstige hinder, gezondheidssklachten en aantasting van onze leefomgeving.	De provincie en de MRE zijn van mening dat juist door het hanteren van twee vuistregelafstanden (500 en 1000 meter) in de effectbeoordeling, boven op de minimumafstand van 400m, het milieueffect van geluid en slagschaduw goed en passend bij het detailniveau van het planMER is meegewogen.	Nee
	Het zoekgebied ligt midden tussen en deels in de natuurgebieden Grote Heide en Strabrechtse Heide & de Plateau's, en de Strabrechtse Heide 81 Beuven. Onze gemeente wordt gekwalificeerd als de groene long van de MRE. De directe omgeving van onze straat is een verblijfsgebied voor uilen, vleermuizen, patrijzen, bijzondere en zeldzame vogels, groot en klein wild en inheemse, zeldzame flora. De inschatting van het effect op de flora en fauna is gemaakt op basis van een afstandscriterium en zegt daarmee niets over daadwerkelijke effecten. Een nauwkeurig onderzoek ontbreekt, ook op het gebied van geluid en slaghinder.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan.	Nee
	In Sterksel is al hinder en overlast van alternatieve energieopwekking, hier staat de grootste mestvergister van Europa. Deze produceert elk jaar 3000 kubieke meter groen gas per uur. Daarmee levert onze gemeente al een substantiële bijdrage en wordt de gemeenschap van Sterksel geconfronteerd met aanzienlijke geuroverlast. Dit had in het MER meegenomen moeten worden, dat is ten onrechte niet gebeurd.	De milieueffecten van een mestvergister zijn van een andere aard dan die van grootschalige zonne- en windparken en cumuleren daarmee niet. Het beoordelen van de daadwerkelijke effecten past niet bij het detailniveau van het planMER en dient in een later stadium te gebeuren, hetzij ter onderbouwing van gemeentelijk beleid, hetzij ten behoeve van een concreet project.	Nee
	Als betrokken burgers zijn we verbaasd over een aantal zaken: » We zijn niet betrokken bij de keuze van de zoekgebieden, terwijl blijkt dat commerciële partijen betrokken grondeigenaren al benaderd hebben. Dat suggereert dat er keuzes gemaakt gaan worden buiten ons, als betrokken burgers, om. Dat is niet het juiste proces als het gaat om burgerparticipatie. « Tijdens het proces van de publicatie en toelichting van de MER rapportage, werd gesproken over financiële participatie en daarbij behorend financieel voordeel voor individuen die niet in het zoekgebied wonen of ondernemen. Wij begrijpen niet dat in deze fase, in het kader van milieueffecten, gesproken wordt over financieel gewin voor individuen die niet negatief belast worden door de keuze van de	De provincie en de MRE danken indiener voor het uiten van de zorgen. Echter, maakt het MER geen definitieve keuzes. <u>Milieueffectrapportage (planMER)</u> Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen.	

	zoekgebieden. We hopen ten eerste dat het belang van deze individuen niet meeweegt in de afweging van de milieueffecten. Het feit dat onze directe leefomgeving in het zoekgebied ligt heeft bij ons voor veel onrust gezorgd. We maken ons zorgen over het feit dat er al een smet ligt op ons gebied door deze publicatie, met financiële en emotionele gevolgen van dien.	Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. In de RES is een model voor lokaal eigendom van zonne- en windparken opgenomen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Op basis van het bovenstaande menen wij dat het MER geen deugdelijke basis vormt om keuzes goed te kunnen beoordelen en afwegen. Wij vrezen dan ook dat op basis van de te globale MER definitieve keuzes gemaakt gaan worden waar wij geen invloed op hebben, met verregaande negatieve gevolgen voor onze leefomgeving, onze financiële positie en onze gezondheid.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee

Naam instantie/indieners:		belangenver. Windmolens A2 - 4906390 - 4906389	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat de afstand tot woningen te klein is. In het noordelijke gedeelte is de afstand van het zoekgebied tot woonbebouwing Burgemeester Vogelslaan slechts 300 meter. Ditzelfde geldt ook voor het gebied rondom de snelweg A2. De afstand tussen de woningen en woonwagens aan de Maarheezeweg noord/zuid en de Oude Dijk tot de windturbines is slechts 150 tot 350 meter. Met het verschuiven van de turbines richting zuidelijk wordt het probleem alleen wat verplaatst want daar liggen woningen en stacaravans (geluidsgevoelige objecten) zelfs binnen 100 meter tot 250 meter van de windturbines. Een goed ruimtelijke inpassing met reële afstanden tot de woonbebouwing is hier niet mogelijk. Indien een reële afstand tussen de turbines en de woonbebouwing wordt aangehouden dan kunnen wij niets anders concluderen dat het gebied te klein is voor de geplande windturbines.	In het MER zijn alleen windparklocaties onderzocht waarin elke windturbine op minimaal 400 meter van geluidsgevoelige objecten kan staan. De ingetekende windparklocaties zijn slechts indicatief. Het planMER beschouwt de ruimtelijke mogelijkheden op hoofdlijnen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Als bij nader inzien blijkt dat niet aan de wettelijke milieunormen kan worden voldaan zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee
	De indiener stelt dat het nut en noodzaak ontbreekt. Inmiddels is genoegzaam aangetoond en wetenschappelijk onderbouwd dat de inzet van energie afkomstig van windturbines niet wezenlijk bijdraagt aan de beperking van de uitstoot van broeikasgassen. Zowel energie opgewekt door wind als door zon behoeven een back-up van conventionele energiecentrales. Het bouwen van windturbineparken is daarmee de grootste verspilling van gemeenschapsgeld ooit.	Om de wereldwijde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de uitstoot van CO2 te beperken is de realisatie van zonne- en windparken belangrijk. Zowel op mondiaal (VN-klimaatverdrag, Kyotoprotocol, Klimaatakkoord Parijs) als op Europees niveau is het belang van het terugdringen erkend.	Nee
	De indiener stelt het volgende over de geluidsnormen: Het is in ruime kring bekend dat de geluidsnormen in 2011 versoepeld zijn, ten einde de bouw van industriële windturbines mogelijk te maken. Het akoestisch onderzoek in het plan geeft aan dat het onderhavige plan voldoet aan de geluidsnormering van 47 dB Lden en 41 dB Lnight als er tenminste mitigerende maatregelen worden genomen. De indiener maakt bezwaar tegen het feit dat een plan als het onderhavige op een van de belangrijkste omgevingsaspecten, geluid, enkel ruimtelijk kan worden	De invoering van de huidige geluidsnorm in 2011 betrof geen versoepeling ten opzichte van de daarvoor geldende normering (beleidsneutrale wijziging). Het bezwaar van indiener tegen toepassing van mitigerende maatregelen wordt voor kennisgeving aangenomen. Handhaving op de geluidsnorm is mogelijk. Wettelijk is voorgeschreven hoe dergelijke handhaving in zijn werk moet gaan (Activiteitenbesluit milieubeheer en Activiteitenregeling milieubeheer).	Nee

	ingepast indien mitigerende maatregelen worden getroffen, terwijl de geluidsnormen nog versoepeld zijn ook. Verder zijn de speciaal voor windturbines afgesproken geluidsnormen gebaseerd op een jaargemiddelde, zodat handhaving erg moeilijk wordt. Tevens liggen er binnen 150 meter van het zoekgebied op 2 locaties geluidsgevoelige objecten zoals Noordelijk aan de Maarheezerweg Noord waar diverse woonwagens zijn gesitueerd en Zuidelijk aan de Renheide waar momenteel diverse geluidsgevoelige objecten worden opgebouwd bij camping "Slot Cranendonck". Hiermee wordt in deze MER geen rekening gehouden en zijn er ook geen mitigerende maatregelen voor aangegeven die mogelijk zouden zijn.	Er is in Nederland geen wettelijk bepaalde minimumafstand vastgelegd van windturbines tot woningen. In plaats daarvan zijn er milieunormen die de geluid- en slagschaduw effecten maximeren. Deze normen zijn niet bedoeld om alle hinder te voorkomen, maar zijn een belangenafweging tussen het beperken van hinder enerzijds en het mogelijk maken van opwek van duurzame energie anderzijds. Deze normen hebben als gevolg dat windturbines niet heel dicht bij woningen geplaatst kunnen worden. Als vuistregelafstand wordt vaak gewerkt met 300-500 meter.	
	De indiener stelt het volgende over slagschaduw: Het is onze zienswijze dat het aspect slagschaduw wel degelijk de uitvoering van het plan in de weg staat. De aantasting van het woon- en leefklimaat van de omwonenden wordt onevenredig ernstig verstoord. Wij vinden dit onaanvaardbaar. Daarbij komt dat ook voor het aspect slagschaduw mitigerende maatregelen getroffen moeten worden in de vorm van stilstand voorzieningen en zonnenschijnsensoren. Het criterium "goede ruimtelijke ordening" zoals bedoeld in artikel 4.1 Wro biedt de mogelijkheid om ter bescherming van een goed woon- en leefklimaat strengere eisen te stellen dan de milieunormen. Immers de in artikel 3.12 van het Activiteitenbesluit milieubeheer gehanteerde norm borgt niet altijd een goed woon- en leefklimaat. Ten aanzien van het aspect slagschaduw is onze zienswijze dat er een afstand tot de woonbebouwing moet worden aangehouden van 12 x de rotordiameter. Dus zonder stilstand voorzieningen en zonnenschijnsensoren. Dit is in zoekgebied 24 niet mogelijk. Tevens is er in het onderhavige plan ook geen rekening gehouden met de veehouderijen en pluimveehouderijen die langs het zoekgebied liggen en gevoelig zijn voor slagschaduw.	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat voldoen aan de milieunorm voor slagschaduw een goede ruimtelijke ordening garandeert, tenzij cumulatie van meerdere windparken optreedt, in welk geval gebieds-specifiek onderzoek noodzakelijk is.	Nee
	De indiener stelt dat de waarde van de woningen daalt. In het Inpassingsplan wordt geen melding gemaakt van compensatie van het waardeverlies van onze woningen, dat het gevolg is van dit plan. Wij zien graag	Van planschade kan sprake zijn indien het nieuwe planologisch regime nadeliger wordt ten opzichte van het eerdere regime en deze verslechtering ertoe leidt dat een omwonende daardoor schade, in de vorm van waardevermin-	Nee

	een regeling om dit waardeverlies die wordt veroorzaakt door dit windturbinepark te compenseren.	dering van het onroerend goed, leidt. Waardevermindering kan zich voordoen wanneer sprake is van een vermindering van het woon- en leefgenot, of wanneer nieuwe planologische beperkingen worden gesteld aan het gebruik of de bouw mogelijkheden van het onroerend goed. Voor het bepalen van de vraag of voor individuele gevallen sprake is van planschade, en (zo ja) hoe groot de omvang van deze schade is, kent "Afdeling 6.1 Tegemoetkoming in schade" van de Wet ruimtelijke ordening een aparte procedure. Belanghebbenden die menen in aanmerking te komen voor planschade kunnen na het vaststellen van het plan, binnen vijf jaar hiertoe een verzoek doen. Overigens moet opgemerkt worden dat inkomensderving en/of waardedalingen van onroerend goed geen aanleiding vormen om af te zien van verlening van de omgevingsvergunningen voor het wind- en zonneparken. Een onafhankelijke adviseur (of in sommige gevallen een commissie) beoordeelt dan per individueel verzoek of er sprake is van planschade en of deze voor tegemoetkoming in aanmerking komt. Wanneer de verzoeker recht heeft op een tegemoetkoming in de planschade keert de gemeente deze uit. Doorgaans is de initiatiefnemer van een windpark middels een anterieure overeenkomst vervolgens verplicht de uitgekeerde planschade aan de gemeente te vergoeden.	
	De indiener stelt het volgende over natuur: In het onderhavige plan wordt geen rekening gehouden met natuur. Langs de A2 halverwege het zoekgebied ligt landgoed Mariahoeve. Dit natuurgebied beslaat ongeveer 250 ha. In het gebied leven edelherten, damherten en reeën. Er is een vleermuiskelder waarin onder meer de gewone grootoorvleermuis huist. Tot de insectenwereld behoren de veldkrekel, blauwvleugelsprinkhaan en de kleine parelmoervlinder. Bij de natuurlijke vennen, die tegenwoordig hersteld worden, vindt men oeverkruid en gesteeld glaskroos. In en bij de vennen leeft de alpenwatersalamander, de tengere pantserjuffer en de venwitsnuitlibel. De vennen zijn ook rijk aan watervogels. Dit gebied mag absoluut niet verstoord worden en in de MER wordt ook het volgende aangegeven: Beschermde natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland, waaronder alle Natura 2000-gebieden) worden in dit MER uitgesloten voor groot-schalige opwek. Tevens wordt er in de het onderhavige rapport aangegeven: "Voor vogels maakt de beoordeling gebruik van het beschikbare kaartmateriaal van SOVON. Onder	Landgoed Mariahoeve en omgeving is een afwisselend landschap met voornamelijk bossen, maar ook kleinschalige heidepercelen en diverse vennen zijn aanwezig in dit gebied. Een hogere biodiversiteit in dit 'natuurgebied' is derhalve ook te verwachten, zoals indiener terecht stelt. Het gebied is grotendeels onderdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB), met uitzondering van enkele (voornamelijk) agrarische percelen. Het NNB is in voorliggende studie gevrijwaard van plaatsing zonnepanelen en windturbines. Hoewel landgoed Mariahoeve in het planMER gevrijwaard blijft van zonnepanelen en windturbines worden wel aangrenzende percelen aangemerkt als 'mogelijke zonlocaties'. Daarnaast ligt Windparklijn 24 op korte afstand van landgoed Mariahoeve. Bij de realisatie van een zonnepark op locatie dient zorgvuldig onderzocht te worden of er sprake is van externe werking op het NNB (landgoed Mariahoeve). Windparklijn 24 scoort negatief (-) op het aspect NNB, vanwege de nabijheid van het landgoed Mariahoeve. Ook scoort de Technische bijlage ecologie een deze windparklijn negatief (-) op het aspect broed- en niet-broedvogels en zelfs dubbel negatief (--) op het aspect vleermuizen. Tot slot zijn er eveneens een aantal beschermde overige soorten waargenomen zoals alpenwatersalamander, bosbeekjuffer en hazelworm. Dit betekent dat bij een	Nee

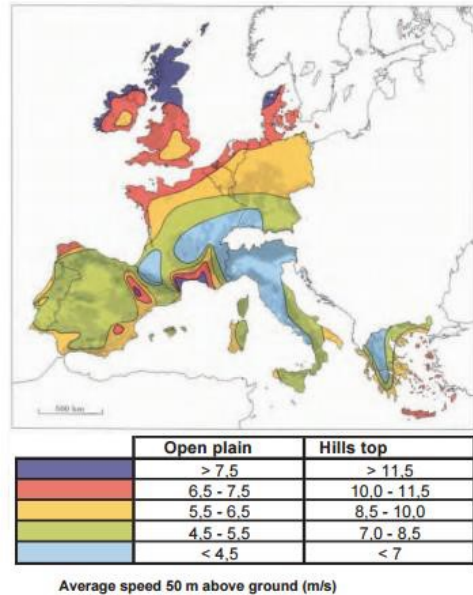
	leiding van SOVON hebben duizenden vrijwilligers iedere vierkante kilometer in Nederland geteld op vogels. Hierdoor is veel informatie beschikbaar over verspreiding van soorten en aantallen vogels in Nederland. Voor de provincie Noord-Brabant heeft SOVON een kaart opgesteld met het aantal vogelsoorten per 250x250m cel. Dit is voor zowel broedvogels als wintervogels gedaan. Daarnaast worden vogels ook (in)direct via andere beleidsregels en/of beschermingsregimes beschermd. Zo zijn vogels die voornamelijk in bossen voorkomen worden binnen de MRE grotendeels 'beschermd' door het beschermingsregime beschermde gebieden. Dit vanwege het feit dat binnen de MRE de robuuste bosgebieden veelal zijn opgenomen in het Natuurnetwerk Brabant. Hiervoor geldt dat er, over het algemeen, geen wind- en zonneparken binnen de begrenzing gerealiseerd zullen worden. Mogelijk is landgoed Mariahoeve aan het onderzoek ontschoten met bijbehorende vogels, vleermuizen en overige beschermde soorten zoals benoemd in Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF)!!!!	(planologische) verkenning van een concreet project op deze locatie ecologisch onderzoek noodzakelijk is. Uit het ecologisch onderzoek moet dan blijken of het initiatief al dan niet doorgang kan vinden (op het aspect ecologie).	
	De indiener stelt dat het belangrijk is dat er overleg plaatsvindt met omwonende. Nergens in het plan wordt aangegeven dat er overleg plaats vindt met omwonenden. Om draagvlak te creëren zal actieve participatie een belangrijk punt zijn. Wat is de inspraak van de omwonenden en hoe wordt hier rekening mee gehouden. Wij zijn van mening dat de omwonenden toch de belangrijkste deelnemers zijn in dit plan. Wij worden hier nu niet in meegenomen.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. De maatschappelijke discussie over de RES-doelstellingen vindt plaats buiten het planMER. Al bij de ontwikkeling van de conceptversie van de RES zijn inwoners betrokken. Die betrokkenheid blijft onverminderd belangrijk. Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie.	Nee

		• Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	De indiener stelt dat de gezondheid in het geding is. Op steeds meer plekken is er onrust over de impact van windmolens op de gezondheid. Daarom komt er een nieuw expertisecentrum voor gezondheidsproblemen die kunnen ontstaan door windturbines. Het RIVM en de GGD's werken samen in wat officieel het 'Expertisepunt Windenergie en Gezondheid' heet. Recent onderzoek bevestigt dat het geluid van windmolens kan leiden tot ernstige hinder, die soms kan uitmonden in gezondheidsklachten. De zorgen over gezondheidseffecten zijn flink toegenomen, omdat overal in het land plannen voor extra wind- en zonne-energie worden gemaakt. In het onderhavige plan zien wij niets terug over eventuele gezondheidsrisico's voor ons als omwonenden en of deze wel zijn onderzocht.	De normen die zijn opgesteld voor met name geluid en slagschaduw, hebben tot doel om mensen zoveel mogelijk te beschermen tegen onaanvaardbare hinder. Er kan niet voorkomen worden dat er enige sprake kan zijn van hinder. Hinder staat echter niet gelijk aan gezondheidseffecten. Er bestaat geen wetenschappelijk bewijs voor een directe relatie tussen het ervaren van hinder als gevolg van windturbines en de effecten op de gezondheid. De provincie en de MRE volgen de ontwikkelingen omtrent het Expertisepunt aandachtig, maar zien vooralsnog geen aanleiding om de zoektocht naar geschikte gebieden voor grootschalige opwek aan te passen.	Nee
	De indiener stelt dat de plannen in het Inpassingsplan zijn gebaseerd op verschillende beleidsuitgangspunten. De indiener is van mening dat op geen enkele wijze tegemoet is gekomen aan een van de belangrijkste beleidsuitgangspunten, namelijk dat het woon- en leefklimaat in de omgeving waar windturbines op land worden geplaatst niet mag worden verslechterd. Bovenstaande zienswijzen tonen aan dat, indien de windturbines zouden worden geplaatst het woon- en leefklimaat in zoekgebied 24, gemeente Heeze-Leende aanzienlijk verslechtert.	Er is geen sprake van een inpassingsplan. Hoewel verslechtering van het woon- en leefklimaat waar mogelijk moet worden voorkomen of verzacht is de energietransitie een belangrijk thema waarbij een belangenafweging plaatsvindt tussen lokale hinder enerzijds en het algemeen belang anderzijds.	Nee

Naam instantie/indieners:		België Gemeente Arendonk – 4906889 – 4906890	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Het decreet van 15 juli 1997 inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband. In het MER wordt er potentieel een rij windmolens (K27b) ingeplant parallel met de landsgrens ter hoogte van de Kruisberg / Hoge Vijvers / militair domein. Deze windmolenparken liggen niet in een zoekgebied en worden verder ook niet opgenomen in een van de drie alternatieven. Desalniettemin verduidelijkt de omgevingsambtenaar dat de windparklocatie (K27b) toch niet wenselijk is omwille van de hieronder genoemde redenen.	Ter kennisname.	Nee
	Het windmolenpark ligt volledig in ecologisch (zeer) waardevolle gebieden. Uit het MER blijkt dat het park namelijk in een hotspot voor akker- en weidevogels ligt. Het ligt ook nabij een natuurnetwerk Brabant (NNB), Turnhoutse Heide en grenst het aan Natura 2000 gebied (Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout). Het grenst volledig aan het 500 ha natuurgebied de Hoge Vijvers dewelke een verbinding vormt tussen de habitatrichtlijngebieden 'Vennen, heiden en moerassen rond Turnhout'. De Hoge Vijvers omvat bossen, graslanden en akkers.	Ter kennisname.	Nee
	Verder is er sprake om dit gebied mogelijks op te nemen in een nationaal landschapspark dat zich doortrekt tot in Noord-Brabant. Het windmolenpark K27b plaatsen zoals het er nu staat, blokkeert dus in principe de mogelijkheid voor een landschapspark daar in toekomst.	Het planMER kan niet toetsen aan eventuele toekomstige beleidsbesluiten zoals een landschapspark. Wel wordt het voornemen tot het opnemen van het gebied in een nationaal landschapspark ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Windmolens vormen een zeker risico voor vleermuizen en vogels. Het park zou in een hotspot voor akker- en weidevogels komen te liggen en omringd zijn door een ecologisch waardevolle omgeving die ook hoog aantallen van verschillende vogelsoorten bevat. De kans op slachtoffers is dus ook relatief groot.	Het planMER beoordeelt deze locatie op vier van de zeven beoordelingsstaten ten aanzien van ecologie ook als ‘negatief’. Waaronder op ‘Vleermuizen’ en ‘Hotspots’	Nee
	Zoals beschreven in de MER daalt de landschappelijke waarde door een windmolenpark. De omliggende natuurgebieden zijn niet alleen bossen, maar ook vaak graslanden en heiden. Hierdoor zijn de windmolens reeds van ver zichtbaar.	Het MER beoordeelt, bij het beoordelingscriterium ‘Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast’, windparken die binnen een straal van twee kilometer in de buurt van grote heide en veenrestanten liggen, ook als ‘negatief’.	Nee

Naam instantie/indiener:		DAS namens particuliere indiener – 4907987- 4900986	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Er zijn, in de eerste plaats, ten onrechte alleen enkelbestemmingen recreatie betrokken in het onderzoek naar de te verwachten negatieve effecten voor de economie. Hierdoor zijn de negatieve effecten van windturbines op de groepsaccommodatie van cliënt, die in het vigerende bestemmingsplan wordt aangeduid met de functie “kampeerboerderij” ten onrechte niet in de beoordeling betrokken. Ook wordt er ten onrechte geen rekening gehouden met de in het vigerende bestemmingsplan ten aanzien van perceel met de kadastrale aanduiding LHT00K21 toegekende functie “paardenhouderij”. Dit dient te worden hersteld.	De gehanteerde werkwijze (op basis van enkelbestemmingen) poogt niet om een compleet beeld van alle recreatie in de omgeving te geven, maar gebruikt de enkelbestemmingen als aanwijzing dat een bepaald gebied meer of minder recreatief wordt gebruikt. Een nadere beschouwing gaat te ver voor het detailniveau van dit planMER. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Als bij nader inzien blijkt dat niet aan de wettelijke milieunormen kan worden voldaan zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee
	De realisatie van een windpark zal een nadelige invloed hebben op de exploitatie van de kampeerboerderij en paardenhouderij door: - geluidsoverlast; - nadeel in verband met uitzicht; - nadeel in verband met schaduw en slagschaduwoverlast door middel van trillingen; - overlast; - aantasting van de natuur, natuurwaarden en natuurbeleving; - waardevermindering van hun onroerende goederen; - exploitatieschade kampeerboerderij; - onvoorziene schade	Er kan enige mate van hinder verbonden zijn aan de realisatie van een windpark. De mate waarin slagschaduw mag voorkomen moet binnen de grenzen blijven die de wetgever daarvoor heeft gesteld. Voor slagschaduw geldt landelijk een zeer strenge norm (veel strenger dan in het buitenland) van maximaal 17 keer maximaal 20 minuten slagschaduw per gevoelig object per jaar. Voor windturbinegeluid geldt zowel een geluidsnorm over het hele etmaal (47 dB Lden) alsook een geluidsnorm specifiek voor de nachtperiode (41 dB Lnight) op de gevels van geluidsgevoelige objecten. Helaas worden kampeerboerderijen en paardenhouderijen niet tot gevoelige objecten gerekend in het Activiteitenbesluit Milieubeheer. Trillingen die door de windturbine in de bodem worden veroorzaakt zijn niet meetbaar op afstanden groter dan enkele meters van de windturbine. Effecten van (bodem)trillingen op honderden meters afstand zijn uitgesloten. Het effect op de landschappelijke beleving (horizonvervuiling) is opgenomen onder het milieuthema Landschap. Van planschade kan sprake zijn indien het nieuwe planologisch regime nadeliger wordt ten opzichte van het eerdere regime en deze verslechtering ertoe leidt dat een omwonende daardoor schade, in de vorm van waardevermindering van het onroerend goed, leidt. Waardevermindering kan zich voordoen wanneer sprake is van een vermindering van het woon- en leefgenot, of wanneer nieuwe planologische beperkingen worden gesteld aan	Nee

		het gebruik of de bouwmogelijkheden van het onroerend goed. Voor het bepalen van de vraag of voor individuele gevallen sprake is van planschade, en (zo ja) hoe groot de omvang van deze schade is, kent "Afdeling 6.1 Tegemoetkoming in schade" van de Wet ruimtelijke ordening een aparte procedure. Belanghebbenden die menen in aanmerking te komen voor planschade kunnen na het vaststellen van het plan, binnen vijf jaar hiertoe een verzoek doen via de gemeente. Overigens moet opgemerkt worden dat inkomensderving en/of waardedalingen van onroerend goed geen aanleiding vormen om af te zien van verlening van de omgevingsvergunningen voor het wind- en zonneparken. Een onafhankelijke adviseur (of in sommige gevallen een commissie) beoordeelt dan per individueel verzoek of er sprake is van planschade en of deze voor tegemoetkoming in aanmerking komt. Wanneer de verzoeker recht heeft op een tegemoetkoming in de planschade keert de gemeente deze uit.	
	Bovendien is algemeen bekend dat het exploiteren van een paardenhouderij en een windpark niet samen gaan. Paarden zijn gevoelige dieren en de komst van een windpark in de omgeving gaat een paardenhouderij veel nadeel opleveren. Dit is onder meer gelegen in het lage zoemend geluid, wat de windmolens produceren en de trillingen en (slag)schaduw. Hierdoor komt de exploitatie van een paardenhouderij in het gedrang	Er is geen onderzoek bekend waaruit een verband blijkt dat windturbines effect hebben op dierenwelzijn en de gezondheid van dieren door de realisatie van een windpark. Hierbij is nog van belang dat in de uitspraak ABRvS 4 mei 2016 (nr. 201504506/1) de ABRvS – onder verwijzing naar het deskundigenbericht dat in deze procedure was uitgebracht – verder heeft geoordeeld dat niet aannemelijk is dat slagschaduw van windturbines leidt tot effecten (stress) op paarden.	Nee
	In de tweede plaats vreest cliënt eveneens voor de aantasting van verscheidene draadloze signalen en systemen door de lucht, waaronder radio, televisie en radar (aanwezigheid van vliegvelden Volkel en Eindhoven). Er dient ook beter gekeken te worden naar de strijdigheid met het radar-gebied (15km-zone) vanaf vliegbasis Volkel; had men dat wel gedaan, dan zou de hierboven genoemde zoeklocatie voor een windpark al zijn afgevalen; vanwege onaanvaardbare radar-verstoring;	Verstoring van telecommunicatie past niet bij het detailniveau van dit regionale planMER, aangezien de effecten sterk gelocaliseerd zijn, en een verschuiving van enkele meters al grote effecten kan hebben. De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat het planMER op het juiste detailniveau aandacht besteedt aan het thema radar. Hierover is ook contact geweest met TNO, de partij die de radarhindertoetsing voor het Ministerie van Defensie uitvoert.	Nee
	In de derde plaats is sprake van verkeerd geïnterpreteerde gegevens (en kaarten); daarbij wordt verwezen naar kaarten van SOVON waarin de risico's voor vogels door de realisatie van windturbines negatiever worden ingeschat dan in het plan MER. Zie: https://www.sovon.nl/nl/publicaties/achtergronddocument-windenergie-gevoeligheidskaart-vogels . In deze publicatie zijn ook afzonderlijke kaarten voor de regio MRE te vinden. Ten onrechte ontbreekt een vogel hotspot nabij het perceel van	De gehanteerde SOVON broedvogelkaart is niet hetzelfde als de gevoeligheidskaart waarnaar eveneens verwezen wordt. De gekozen methodiek onderscheidt op het detailniveau van een planMER de verschillen tussen hoogrisicogebieden en gebieden met een lager risico. Bij een concreet initiatief moet te allen tijde nader ecologisch onderzoek plaatsvinden. Een van de doelen van een dergelijk ecologisch onderzoek is om te beoordelen of het initiatief een effect heeft op de aanwezige vogels(soorten).	Nee

	cliënt, bij vergelijking met de kaarten van SOVON. Er kan dan ook niet worden gesproken van een goede ruimtelijke ordening, waarbij alle betrokken belangen worden afgewogen.																				
	Bovendien is er onvoldoende windkracht in het gebied aanwezig om tot een verantwoorde rentabiliteit te komen van een windpark.	In vergelijking met veel andere Europese landen is dit een zeer gunstig windaanbod. De figuur hieronder illustreert dit. Juist door het goede windaanbod in Nederland is windenergie een kostenefficiënte manier van opwekking van duurzame energie. <table><thead><tr><th></th><th>Open plain</th><th>Hills top</th></tr></thead><tbody><tr><td>Red</td><td>> 7,5</td><td>> 11,5</td></tr><tr><td>Orange</td><td>6,5 - 7,5</td><td>10,0 - 11,5</td></tr><tr><td>Yellow</td><td>5,5 - 6,5</td><td>8,5 - 10,0</td></tr><tr><td>Green</td><td>4,5 - 5,5</td><td>7,0 - 8,5</td></tr><tr><td>Blue</td><td>< 4,5</td><td>< 7</td></tr></tbody></table> Average speed 50 m above ground (m/s)		Open plain	Hills top	Red	> 7,5	> 11,5	Orange	6,5 - 7,5	10,0 - 11,5	Yellow	5,5 - 6,5	8,5 - 10,0	Green	4,5 - 5,5	7,0 - 8,5	Blue	< 4,5	< 7	Nee
	Open plain	Hills top																			
Red	> 7,5	> 11,5																			
Orange	6,5 - 7,5	10,0 - 11,5																			
Yellow	5,5 - 6,5	8,5 - 10,0																			
Green	4,5 - 5,5	7,0 - 8,5																			
Blue	< 4,5	< 7																			
	Er is geen sprake van “Maatschappelijk verantwoord ondernemen” en “Duurzaam Ondernemen”. Er dient voldaan te worden aan de OESE-Richtlijnen (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en de regels voor Duurzaam Ondernemen.	Het doel van het planMER is om ruimtelijk inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Van concrete projecten is nog geen sprake. De discussie over maatschappelijke verantwoord en/of duurzaam ondernemen vindt plaats buiten dit planMER.	Nee																		
	Samenvattend kan het plaatsen van windturbines uiteindelijk geen doorgang vinden wegens: 1. de strijd met een goede ruimtelijke ordening; belemmeringen c.q., strijd met bestemmingsplannen, structuurplannen en andere plannen, onder andere in verband met de kampeerboerderij(en) en paardenhouderij(en);	Het planMER beschouwt de ruimtelijke mogelijkheden op hoofdlijnen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden voldaan c.q. niet past binnen een goede ruimtelijke ordening zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee																		

	2. de impact van de inpassing in het landschap is té groot (255 meter tiphoogte as-hoogte en diameter 150 à 170 meter);	De provincie en MRE hebben begrip voor de zorgen van de indiener. Het algemeen maatschappelijk belang van energietransitie naar meer duurzame vormen van energievoorziening dient te worden afgewogen tegen andere betrokken belangen. Hogere windturbines leveren meer energie op. Daardoor zijn er minder windturbines nodig om de energiedoelstellingen te behalen.	Nee
	3. te grote aantasting van de leefbaarheid; er dient een zo groot mogelijke afstand tot gebouwen, paardenhouderijen, (verblijfs)recreatiegebouwen en (verblijfs)recreatieterreinen te worden aangehouden;	Het doel van het planMER is om ruimtelijk inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Van concrete projecten is nog geen sprake.	Nee
	4. te grote veroorzaker van hinder; geluidhinder; geluidsoverlast; (slag)schaduw; lichtvervuiling (knipperende waarschuwingslichten);	Enige hinder als gevolg van het windpark is niet uit te sluiten. Zie beantwoording t.a.v. geluidshinder en slagschaduw bij voorgaande opmerking. De Inspectie Leefomgeving en Transport Nederland bepaalt hoe de windturbines precies verlicht moeten worden. Hier heeft de gemeente geen invloed op. Wel zijn er recent nieuwe mogelijkheden die de overlast verminderen. Zo hoeven de lampen niet meer te knipperen en kan de lichtintensiteit worden aangepast op de zichtbaarheid. Een verlichtingsplan zal ter goedkeuring aan de Inspectie Leefomgeving en Transport voorgelegd worden. Dit verlichtingsplan behoort geen onderdeel uit te maken van het bestemmingsplan.	Nee
	5. teveel belemmeringen in verband met (radar-)golven door de lucht, radiografie / radiogolven radio en radar-infrastructuur enz. Denk hierbij aan de vliegvelden Volkel, Eindhoven en de radarlocatie Herwijnen;	Zie beantwoording bij voorgaande opmerking.	Nee
	6. er is te weinig windkracht om voldoende rentabiliteit te bereiken;	Zie beantwoording bij voorgaande opmerking.	Nee
	7. er zou veel meer naar alternatieven gekeken moeten worden. Zoals o.a. aardwarmte, waterstof en kernenergie. Ook zou beter aangesloten kunnen/moeten worden bij bestaande industrieterreinen en bestaande (hoofd)infrastructuur als (snel)wegen en waterwegen.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. De definitieve selectie van zoekgebieden vindt de komende maanden plaats, waarbij het MER slechts een van de onderdelen is waar de besluitvorming zich op baseert. Onderzoek naar de mogelijkheden van aardwarmte, waterstof en kernenergie zijn buiten dit planMER onderzocht.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener – 4907323	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	In hoofdstuk 1 van het plan-MER wordt gestart met een samenvatting van het plan-MER. Hierover heeft de indiener de volgende opmerkingen. Een plan-MER dient voor de onderbouwing van een plan of beleid. Het plan-MER is uitdrukkelijk bedoeld voor beleidskeuzes in het kader van de RES van de MRE. Het plan-MER heeft aldus de inleiding van het plan-MER drie doelen: 1. Onderzoeken of de doelstelling binnen de zoekgebieden haalbaar is. 2. In beeld brengen wat de milieueffecten zijn van grootschalige zonne- en windparken binnen alle zoekgebieden, zodat de regio nadere keuzes kan maken over welke (delen van) zoekgebieden te benutten. 3. Sturing bieden aan besluitvorming door aan de hand van alternatieven de milieugevolgen van beleidskeuzes inzichtelijk te maken. Het is uitermate van belang dat bij het onderzoek dat het plan-MER uitvoert naar de milieugevolgen, gekeken wordt naar de effecten op het milieu in brede zin. Door hier het begrip milieu breed op te vatten worden naast de gevolgen voor het milieu in strikte zin ook andere relevante aspecten onderzocht en beoordeeld. Alleen op deze manier kan goed inzichtelijk worden gemaakt wat de effecten zijn van grootschalige opwek door middel van windparken en zonneparken voor onder andere de leefomgeving, ecologische waarden en landschappelijke waarden. In het plan-MER is er voor gekozen om ook de effecten voor een aantal bredere thema's te onderzoeken en uit te werken. De uit het plan-MER naar voren komende effecten dienen vervolgens op een juiste wijze - dat wil zeggen via een juiste beoordelingsschaal - te worden gepresenteerd. Ook dit is van	Hoewel het instrument MER wettelijk dient ter onderbouwing van een plan of project hebben de provincie en de MRE gekozen om (in pilot-verband) een milieueffectrapport voor de regionale energiestrategie op te stellen. Dit ontslaat later op te stellen ruimtelijk beleid en concrete projecten niet van de plicht om een MER of m.e.r.-beoordeling op te stellen.	Nee

	groot belang, omdat de inzichten die volgen uit het plan-MER alleen zo op een juiste manier kunnen worden geanalyseerd en beoordeeld. Nadat de resultaten van het plan-MER zijn geanalyseerd en beoordeeld, kunnen deze worden gebruikt om voorkeursalternatieven voor grootschalige opwek aan te wijzen; de meest geschikte locaties voor de realisering van winden zonneparken binnen de MRE. Zoals hieronder uitgebreid aan de orde zal komen, doet zich ten aanzien van een aantal relevante aspecten (waaronder o.a. de radarverstoringengebieden en in het bestemmingsplan toegekende functies) de vraag voor of in het plan-MER deze aspecten goed in beeld worden gebracht en of deze goed worden beoordeeld.		
	In paragraaf 1.3 van het plan-MER wordt het doelbereik besproken. Net als in de Concept-RES van de MRE heeft de MRE zich tot doel gesteld om 2 TWh aan duurzame energie op te wekken in 2030. Ook in de fase van het plan-MER is het antwoord op de vraag relevant of deze doelstelling van 2 TWh niet te hoog is gesteld. De doelstelling van het Rijk is dat 30 RESregio's gezamenlijk 35 TWh aan duurzame opgewekte energie realiseren in 2030. Een gemiddelde bijdrage waarbij iedere RES-regio voor 1/35 gedeelte bijdraagt, resulteert in een RES-bijdrage van de MRE aan de landelijke opgave van 35 TWh van ongeveer 1,17 TWh. Als naar het aantal inwoners wordt gekeken binnen de MRE (ongeveer 4,49% van de totale Nederlandse bevolking), kom je op een RES-bod van ongeveer 1,57 TWh. In een wat betreft oppervlakte redelijk vergelijkbare RES regio Noordoost Brabant streeft men naar een RES-bod van 1,5 TWh. Al bij al is het dus goed te verdedigen dat het RES-bod van de MRE van 2 TWh aan de hoge kant is. Een RES-bod van ongeveer 1,17 TWh is al als gemiddeld te beschouwen en een RES-bod van maximaal 1,5 tot 1,6 TWh zou wat betreft het aantal inwoners en oppervlakte van de MRE, goed te beargumenteren zijn. Er moet dan ook onderzocht worden of het echt noodzakelijk is voor de MRE om een RES-bod van 2 TWh te doen en of dit niet verlaagd kan worden naar 1,17 tot 1,6 TWh. Ervan uitgaande dat een bod van de MRE van 1,5 TWh ook voldoende zou zijn om aan de landelijke opgave van 35 TWh te voldoen, zou de 'resterende opgave' om tot het RES bod te komen nog slecht 0,07 TWh bedragen en niet 0,57 TWh, waarvan in het plan-MER wordt uitgegaan. Op deze manier kan er veel onnodige overlast en schade voor de bewoners, de natuur en het landschap van de MRE worden voorkomen.	Om bij te kunnen dragen aan de landelijke opwekkingsopgave van 35 TWh tot 2030, hebben we onszelf als regio de volgende vraag gesteld: hoe kan het landschap op een gedragen manier geladen worden met de energieopwekking van de toekomst? De zoekgebieden in de concept-RES voor windturbines en zonnenvelden zijn tot stand gekomen door enerzijds de maximale potentie te bepalen op basis van de wet- en regelgeving en technische haalbaarheid en anderzijds op basis van een ruimtelijke onderbouwing. De zoekgebieden met de daaraan gekoppelde potentie aan opwekvermogens zijn tevens doorgerekend door Enexis Netbeheer. Onderzocht is wat de impact is van de verschillende zoekgebieden voor grootschalige duurzame opwek via zon en wind op het net met betrekking op tijd, geld en ruimtebeslag. Op basis van deze stappen en de doorrekening van het bod door Enexis hebben we in de concept-RES geconcludeerd dat we 2 TWh kunnen en willen bijdragen aan de landelijke doelstelling. Deze inschatting is gemaakt op basis van een optelsom van enerzijds de bestaande en geplande projecten en anderzijds van de verwachte realisatie van de 'no regret' maatregelen (zoals zon op grote daken) en van duurzame energie projecten in de zoekgebieden.	

	Bij de beantwoording van de vraag welk gedeelte van het RES-bod MRE door middel van nieuw op te richten grootschalige zonneparken en windparken moet worden gerealiseerd, speelt ook een rol wat de te verwachten opbrengst is van de reeds bestaande en geplande zonneparken en windparken in MRE. In de Concept RES 1.0 MRE wordt anders dan in de Concept-RES MRE uitgegaan van een grotere bijdrage van projecten die reeds in de pijplijn zitten. Onder projecten die in de pijplijn zitten wordt in dit kader verstaan windparken en zonneparken waarvoor SDE-subsidie is toegekend. Dit heeft erin geresulteerd dat er niet langer wordt uitgegaan van een bijdrage van bestaande en reeds geplande windparken en zonneparken en grootschalige zon op dak van 0,7 TWh, maar van een bijdrage aan het RESbod van 1,15 TWh. Uit de Concept RES 1.0 valt af te leiden dat ten aanzien van zonnevelden en grootschalige zon op dak waarvoor SDE-subsidie is verleend, ervan wordt uitgegaan dat de te verwachten opbrengst van deze projecten voor slechts 60% wordt meegerekend. Er moet alles aan gedaan worden om alle projecten voor grootschalige opwek van zonne-energie op dak waarvoor SDE-subsidie is verleend, daadwerkelijk te realiseren. Omdat dit ook het streven is in de Concept RES 1.0 MRE is slechts 60% meerekenen veel te pessimistisch. Als deze projecten voor 95% worden meegerekend, komt er ongeveer 0,24 TWh aan duurzame energie in de pijplijn bij. Door dit niet te doen wordt er met een te klein getal gerekend en wordt er ten onrechte vanuit gegaan dat 'slechts' 1,43 TWh tot 1.46 TWh door middel van bestaande en geplande windparken, zonneparken en projecten voor zon op dak in de MRE aan duurzame energie kan worden opgewekt, waardoor er nog 0,54 TWh tot 0,57 TWh aan duurzame energie zou moeten worden opgewekt door middel van grootschalige zonneparken en/of windparken om aan het RES-bos van 2,0 TWh te kunnen voldoen. Wanneer de grootschalige projecten voor zon op dak voor 95% worden meegerekend, resulteert dit erin dat de reeds bestaande en geplande windparken, zonneparken en projecten voor grootschalige opwek door zon op dak in de MRE 1,66 tot 1,69 TWh aan duurzame energie kunnen opwekken. Dit heeft tot gevolg dat - als er al uitgegaan moet worden van een RESbod van de MRE van 2 TWh -de 'resterende opgave' om tot het RES-bod van de MRE te komen nog 0,31 tot 0,34 TWh bedraagt.	Het 'slagingspercentage' van 60% betreft alle projecten in de pijplijn. Deze projecten kunnen zich in verschillende stadia van ontwikkeling bevinden. Voor projecten met een vergunning en toegekende SDE++ is de kans inderdaad aanmerkelijk groter dat zij gerealiseerd zullen worden. Tegelijk vallen onder deze categorie ook onzekerder projecten. De 60% is dan ook een geaggregeerd slagingspercentage. Landelijk wordt dezelfde richtlijn gehanteerd.	
	Zoals hiervoor al aan de orde kwam, kan goed beargumenteerd worden dat gezien het aantal inwoners en de oppervlakte van de MRE, een RES-bod door de MRE van ongeveer 1,6 TWh ook voldoende is. Ervan uitgaande dat met de bestaande en geplande windparken, zonneparken en grootschalig zon op dak 1,66	Om de potentie van grootschalige zonne-energie op daken te berekenen, zijn er aannames gedaan. Eén van de aannames is dat de oppervlakte van een dak tenminste 500 m² groot is.	

TWh in de MRE opgewekt kan worden, dan is dus goed te verdedigen dat het niet nodig is om in het kader van de RES van de MRE nieuwe locaties voor zonneparken en/of windparken aan te wijzen. Op deze manier kan overlast en schade voor de bewoners, de natuur en het landschap van de MRE worden voorkomen. Los hiervan speelt ook een grote rol welke zogenaamde resterende 'no-regret'-maatregelen genomen kunnen worden. Hierbij gaat het om het plaatsen van installaties voor grootschalige opwek van zonne-energie op dak en om het plaatsen van zonnepanelen op geschikte terreinen in bebouwd gebied. Immers, al hetgeen dat kan worden opgewekt zonder dat daarvoor grootschalige zonneparken en windparken nodig zijn, leidt niet tot overlast en schade voor de bewoners, de natuur en het landschap van de MRE. Bij de uitgangspunten die worden gehanteerd voor het opstellen van de RES-en in de verschillende regio's geldt dat installaties op dak van groter dan 15 KWp meetellen voor de realisering van de RES doelstelling van 35 TWh grootschalige energieopwekking op land. Ervan uitgaande dat in de praktijk tegenwoordig met een standaard zonnepaneel 250 Wp behaald kan worden, volstaat al het plaatsen van 61 panelen op dak voor een installatie met een vermogen groter dan 15 KWp. Hiervoor is een dak van 105 m2 tot 140 m2 (ingeval van een minder gunstige ligging) voldoende. In de Concept-RES en de Concept RES 1.0 worden bij de berekening van 'noregret'- maatregelen aangaande zon op dak echter alleen daken die groter zijn dan 500m2 in aanmerking genomen. Dit is zeer schadelijk omdat zodoende een aantal potentieel geschikte daken buiten beschouwing wordt gelaten en de opbrengst van 'no regret'-maatregelen bestaande in grootschalige zon op dak te laag wordt ingeschat. Het moet dan ook opnieuw worden onderzocht hoeveel de daken groter dan 105 m2, maar kleiner dan 500 m2, kunnen bijdragen aan opwek van grootschalig zon op dak in de MRE. Volgens de Concept RES 1.0 MRE zouden de 'no-regret'-maatregelen die in de MRE kunnen worden getroffen in totaal ongeveer 0,28 TWh bij kunnen dragen aan het RES-bod van de MRE. Nu onterecht niet alle geschikte daken zijn meegerekend, doet zich de vraag voor of dit getal niet te laag is ingeschat. Ook hier geldt dat er maximaal ingezet moet worden om alle daken zoveel als mogelijk te gebruiken voor de opwek van duurzame energie door zon op dak. Er moet dan ook nader onderzocht worden hoeveel TWh de resterende 'no-regret' -maatregelen kunnen bijdragen aan het RES-bod van de MRE.	Deze grootte is aangehouden omdat het niet onmogelijk, maar wel minder waarschijnlijk is dat kleinere daken volledig benut gaan worden voor opwek van zonne-energie. Dit heeft te o.a. te maken met het moeilijker rondkrijgen van de business case bij een dak met kleinere oppervlakte.	
--	--	--

	Daarnaast speelt ook hier weer het antwoord op de vraag voor hoeveel procent de mogelijkheden voor grootschalige energie op dak waarvoor nog geen subsidie is aangevraagd, worden meegerekend. Zoals hierboven aan de orde kwam, worden de reeds geplande projecten voor grootschalige opwek van zonne-energie op dak waarvoor subsidie is verleend, voor slechts 60 % meegerekend. Het is logisch te veronderstellen dat ook voor de nog resterende 'no-regret'-maatregelen bestaande in grootschalige opwek van zonne-energie op dak, eenzelfde berekenmethode is gebruikt. Als dit het geval is - waar logischerwijs van mag worden uitgegaan - wordt de duurzame energie die met deze projecten kan worden opgewekt ook veel te laag ingeschat. Ook ten aanzien van dit punt moet onderzocht worden wat het meerekenen van 95% van de nog beschikbare mogelijkheden voor grootschalige opwek van zonne-energie op dak, aan duurzame energie oplevert. Het is dan ook zeer aannemelijk dat de 0,28 TWh aan duurzame energie die opgewekt zou kunnen worden door het nemen van resterende 'no-regret'-maatregelen veel te laag is ingeschat en dat aldus - als er al wordt uitgegaan van een RES-bod van de MRE van 2,0 TWh - de 'resterende opgave' beduidend kleiner zal zijn.	
	Ondanks het voorgaande, dient de 'resterende opgave' om in totaal aan het RES-bod te komen zijn weerslag te hebben in de keuzes die onder andere aan de hand van het plan-MER worden gemaakt richting RES 1.0 MRE. Mede gezien de grote overlast en/of schade die met name door de grootschalige opwek van windenergie wordt veroorzaakt, zou serieus overwogen moeten worden om alle zoekgebieden voor windenergie af te laten vallen omdat de RES-opgave van de regio significant kleiner is geworden en deze verminderde RES-opgave ook middels nog te realiseren zonneparken kan worden gerealiseerd. In paragraaf 1.2 van het plan-MER wordt op de belemmeringen ingegaan die in het plan-MER zijn bekeken. Wat betreft beperkingen van windenergie worden in de eerste plaats de zogenaamde 'harde' belemmeringen besproken. De zoekgebieden in de Concept-RES MRE zijn slechts globaal aangewezen aan de hand van een landschappelijke analyse en een (beperkt) onderzoek naar harde belemmeringen in de MRE.	Het MER poogt niet om alle mogelijke alternatieve manieren om de doelstelling voor grootschalige opwek in te vullen te beschrijven. Het voorgestelde alternatief met alleen zonneparken en geen wind kent grote bezwaren vanuit de leveringszekerheid, netinpassing en ruimtegebruik. Evenwel staat het de regio vrij om een selectie van zoekgebieden en een verdeling zon/wind te kiezen. Het MER is daarbij een van pijlers, niet de enige. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van

	Deze landschappelijke analyse bestond kort samengevat uit een inventarisatie van landschapstypen en een eenduidige omschrijving van deze landschapstypen. Vervolgens zijn het landschappelijke draagvlak van de verschillende landschapstypes geïnterpreteerd. Middels energiebouwstenen heeft men in de Concept-RES globaal in kaart gebracht welke grootschalige opwekkingsmogelijkheden denkbaar zijn (variërend tussen kleinere en grotere schaal, middels inpassen, aanpassen of transformeren van het landschap in een zoekgebied). Vervolgens zijn andere opgaven in beeld gebracht die volgens de Concept-RES gekoppeld zouden kunnen worden als 'meekoppelkansen' aan de grootschalige opwek van duurzame energie.	iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieu-effecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Om tot zoekgebieden te komen heeft men in de Concept-RES vervolgens onderzoek gedaan naar technische en wettelijke mogelijkheden, waarbij men zich met name heeft laten leiden door enkele harde belemmeringen. Uit bijlage 6 van de Concept-RES blijkt dat men onderzoek heeft gedaan naar beperkingen als gevolg van veiligheidsnormen, geluidsnormen, vliegverkeersnormen en beperkingen als gevolg van natuur wet- en regelgeving. Destijds heeft men wel erkend dat er 'zachte' belemmeringen gelden, maar heeft men ervoor gekozen om zoekgebieden aan te wijzen op basis van met name de hierboven genoemde harde belemmeringen. Het plan-MER bouwt voort op de in de Concept-RES aangewezen zoekgebieden. Naar aanleiding van de Concept-NRD die is voorafgegaan aan het plan-MER onderzoek is naar aanleiding van een zienswijze op de Concept-NRD toegezegd dat: “Het planMER zal een gespecificeerd overzicht en kaartbeeld bevatten van de belemmeringen die zijn meegenomen in de analyse.” Ook is toegezegd dat: “De ligging van een zoekgebied voor windparken binnen een radarvlak waar een beperking geldt wordt als beoordelingscriterium opgenomen in het PlanMER.”	Kaartbeeld van de belemmeringen is te vinden in figuur 10 (voor windenergie) en figuur 12 (voor zonne-energie) van het planMER. Ligging van windparklocaties binnen de 500-voetszone (radar) staat in figuur 54 van het planMER. Deze ligging heeft directe koppeling met de beoordeling op het bredere thema Radar. Zachte belemmeringen moeten voor ieder project specifiek worden bekeken. Deze worden meegenomen in de gemeentelijke processen wanneer er vergunningen verleend moeten worden voor een bepaald project. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om hier diep op in te gaan.	

	In paragraaf 1.2 van het plan-MER worden de destijds in de Concept-RES genoemde harde belemmeringen als uitgangspunt gebruikt voor het aanwijzen van indicatieve opstellingen van windparken in de zoekgebieden van de MRE. In hoofdstuk 4 van het plan-MER wordt een overzicht gegeven van alle in het onderzoek betrokken belemmeringen ten aanzien van de grootschalige opwek door middel van zowel windenergie als zonne-energie. Ten aanzien van de belemmeringen genoemd in hoofdstuk 4 wordt geconcludeerd of sprake is van een neutraal effect (grijs, 0) een licht negatief effect (geel, -) (ook wel negatief genoemd) of een negatief effect (oranje, --) (ook wel dubbel negatief genoemd). Alleen bij het beoordelingskader netinpassing windenergie wordt ook de aanduiding goot negatief effect (rood, ---) gebruikt indien het zoekgebied is gelegen in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert. Anders dan thans in het plan-MER gebeurt, had duidelijker moeten worden verwoord dat bepaalde (ernstige) belemmeringen ervoor zorgen dat zoekgebieden geheel of gedeeltelijk dienen af te vallen. Met name ten aanzien van de 500-voetszone en de radarverstoringsgebieden (van Volkel en Eindhoven) had een duidelijkere vaststelling van de gevolgen van deze ernstige belemmering voor de mogelijkheden voor de opwek van duurzame energie moeten worden beschreven. Door dit niet duidelijk te doen, ontstaat een onjuist dan wel ontoereikend beeld van de opwekpotentie van verschillende zoekgebieden in de MRE. Daarenboven zijn de radarvlakken anders dan was toegezegd naar aanleiding van een zienswijze op de Concept-NRD plan MER, niet als zodanig als apart beoordelingscriterium in het plan-MER opgenomen.	De effectbeoordeling op de vijfspuntsschaal is niet ingegeven door de belemmeringenkaart, maar door de verschillende beoordelingscriteria die per thema zijn geformuleerd. De belemmeringenkaart dient enkel om te zorgen dat de onderzochte windparklocaties en zoekgebieden voor zon niet op voorhand onmogelijk zijn en dus onterecht een milieubeoordeling ontvangen. De provincie en de MRE delen de inschatting van indiener dat ligging van windturbines binnen de 500-voetszone een grote potentiële belemmering kennen. Tegelijkertijd is niet op voorhand vast te stellen dat locaties binnen de 500-voetszone met zekerheid afvallen. Daarom is dit gebied niet als harde belemmering opgenomen maar als beoordelingscriterium. De stelling dat de radarvlakken niet als apart beoordelingscriterium zijn opgenomen kan niet gevolgd worden. Zoals toegelicht in paragraaf 4.2 en 6.10 van het MER wordt ligging binnen de 500-voetszone als beoordelingscriterium meegenomen. Ligging binnen overige toetsingsvlakken is achterwege gelaten, 1) doordat juridische grondslag voor eventuele belemmering ontbreekt, 2) doordat de 500-voetszone grotendeels hetzelfde gebied beslaat en 3) vanwege het detailniveau van het planMER.	Nee
	Door het niet duidelijk vaststellen van de gevolgen van de 500-voetszone en de radarverstoringsgebieden rond de vliegvelden Eindhoven en Volkel is de kans groot dat men zich rijker rekent dan men in werkelijkheid is. Deze gang van zaken is zeer betreurenswaardig. De bedoeling van het plan-MER is immers om objectieve feiten vast te stellen die uiteindelijk kunnen bijdragen aan (politieke) keuzes richting RES 1.0 en verder. Het schetsen van een juist en duidelijk beeld van de feiten is hierbij uitermate van belang. Tevens bestaat de kans dat nu het plan-MER op dit punt ernstig tekortschiet, het op basis van de RES 1.0 vastgesteld lokaal beleid alsnog geheel of gedeeltelijk onrealiseerbaar blijkt. Dit kan toch niet de bedoeling zijn en zou te allen tijde moeten worden voorkomen. Het plan-MER dient dan ook zo aangepast te worden dat de belemmeringen die de	De provincie in de MRE zijn van mening dat het aspect Radar op het detailniveau van dit planMER afdoende zijn behandeld. Wat betreft de beoordelingsklassen: voor een planMER op het detailniveau van een volledige regio is een bepaalde mate van abstractie op zijn plaats. De vijf-puntsschaal is een veelgebruikte indeling om de milieueffecten te categoriseren. Het is niet zo dat een score '0' per definitie betekent dat er <u>geen</u> effect optreedt. Doel van de beoordeling op deze wijze is om een zinvolle vergelijking tussen de zoekgebieden mogelijk te maken. Door de intensiteit van effecten in te delen in de categorieën '0', '-' en '--' is deze vergelijking goed mogelijk.	Nee

	radarverstoringsgebieden met zich meebrengen volledig wordt geanalyseerd en de gevolgen van deze belemmeringen dienen inzichtelijk te worden gemaakt. Daarenboven kan in zijn algemeenheid kritiek worden geleverd op zowel de beoordelingscriteria als de beoordelingsschaal die in het plan-MER worden gebruikt. Ten aanzien van de conclusie dat er door bepaalde beperkingen slechts neutrale effecten te verwachten zijn, is kritiek op zijn plaats. Het plan-MER gaat er te snel vanuit dat de realisatie van grootschalige opwek van wind- of zonne-energie een situatie met zich meebrengt die niet afwijkt van de referentiesituatie (de situatie dat grootschalige opwek van wind- en/of zonneenergie in de toekomst niet wordt gerealiseerd). Met name ten aanzien van de beoordeling van mogelijke overlast (voornamelijk geluidsoverlast en slagschaduw) in verhouding tot de leefomgeving is het volstrekt ridicuul te veronderstellen dat indien zich een beperkt aantal woningen bevinden in een zoekgebied, er geen negatieve effecten maar alleen neutrale effecten zijn te verwachten ten opzichte van de referentiesituatie. De beoordelingsschaal is in een dergelijk geval dan ook verkeerd vastgesteld en moet worden aangepast. In het plan-MER dient de beoordelingsschaal dan ook zo te worden aangepast dat als blijkt dat er negatieve effecten optreden er ten minste een licht negatief effect wordt toegekend.	Provincie en MRE zijn van mening dat de huidige beoordeling, inclusief de indeling in beoordelingsklassen, volstaat voor een planMER van voorliggend detail-niveau.	
	In paragraaf 1.4 van het plan-MER wordt een samenvatting gegeven van het voor de omgevingseffecten wind gebruikte beoordelingskader, bestaande uit beoordelingscriteria en daarbij horende korte beschrijvingen. De opbrengst wordt besproken als het enige positieve milieueffect. Hierbij wordt uitgegaan van windturbines met een tiphoogte van 225 meter die, naar inschatting van het plan-MER, een productie van ongeveer 15 GWh per windturbine op zouden moeten leveren. Bij een windpark van drie windturbines wordt dan ook uitgegaan van een productie van 45 GWh. Alléén ten aanzien van windparklocaties in de omgeving van hoofdstation Hapert wordt de conclusie getrokken dat het onzeker is of deze productie in 2030 kan worden behaald, omdat het onzeker is of er voldoende netcapaciteit beschikbaar is. Of de genoemde energieproductie ook in andere zoekgebieden gehaald wordt is echter ook onzeker, omdat ook bij andere hoofdstations van Enexis inmiddels sprake is van transportschaarste. Ook bij deze stations is inmiddels weinig tot geen capaciteit meer om terug geleverde elektriciteit op te slaan of te transporteren. Ook ten aanzien van windparklocaties in de omgeving van andere stations waar	Er is bij de totstandkoming van de effectbeoordeling op het thema Netinpassing nauw contact geweest met de netbeheerder Enexis. De uitzonderlijke status van station Hapert wordt door hen onderschreven. Op andere locaties is weliswaar de capaciteit beperkt, maar zijn mogelijkheden om voor 2030 te zorgen dat deze capaciteit voldoende toeneemt, e.e.a. afhankelijk van de in de RES 1.0 te maken keuzes.	Nee

	sprake is van transportschaarste, moet worden geconcludeerd dat het onzeker is of de opbrengst van deze windmolenparken kan worden behaald in 2030.		
	In de zoekgebieden die zijn gelegen in de 500-voetszone en de radarverstoringsvlakken is sprake van een ernstige belemmering voor de realisatie van windparken. Voornamelijk indien een zoekgebied is gelegen in zowel de 500-voetszone als het radarverstoringsgebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven doet zich deze ernstige belemmering voor. Het plan-MER miskent dat er binnen meerdere in het plan-MER opgenomen zoekgebieden wel degelijk bouwhoogtebeperkingen gelden en dat wanneer deze hoogtes worden overschreden, er een radartoets plaats moet vinden. Door TNO wordt de kans dat een windturbine met een tiphoogte van ongeveer 225 meter de radartoets (binnen het radarvlak van 15 kilometer) kan doorstaan zeer klein geacht. Hierdoor moet in het plan-MER ook ten aanzien van de windparklocaties die binnen de radarcontour van 15 kilometer liggen van vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven de conclusie worden getrokken dat het nagenoeg onmogelijk is dat de opbrengst die wordt beoogd met deze windparken kan worden behaald. Het is immers onmogelijk dan wel vrijwel uitgesloten dat de geplande windturbines in dit gebied zullen kunnen worden gerealiseerd. Op dit punt dient het plan-MER dan ook te worden aangepast.	TNO kan niet op voorhand uitsluiten dat windturbines binnen de 500-voetszone realiseerbaar zijn. Daarom stellen de provincie en de MRE zich op het standpunt dat de wijze waarop radar en luchtvaart in het planMER zijn opgenomen redelijk is. Er geldt geen aanvullende radarbeperking binnen 15 kilometer van de vliegbases, anders dan de 300-voetszone die als harde belemmering in het onderzoek is opgenomen.	Nee
	Ten aanzien van de effectenbeoordeling leefomgeving wordt bij de beoordelingscriteria uitgegaan van vuistregelafstanden van 500 meter en 1000 meter van woningen. Volgens het plan-MER bieden de gehanteerde afstanden een goede indicatie van de te verwachten hinder als gevolg van geluid en slagschaduw van representatieve windturbintypes. Ook wordt het aantal woningen binnen deze vuistregelafstanden gedeeld door de te verwachtte energieproductie. Naast de in het Activiteitenbesluit milieubeheer opgenomen normen brengen ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur alsmede de norm van goede ruimtelijke ordening met zich dat de genoemde vuistregelafstanden onvoldoende kunnen zijn, wil sprake blijven van een rechtens aanvaardbaar woonleef- en (verblijfs-)recreatieklimaat. Bovendien wordt in het plan-MER overwogen dat een afstand van 400 meter van woningen genoeg kan zijn om aan de rechtens geldende normen die o.a. beschermen tegen geluidsoverlast en overlast van slagschaduw, te voldoen. In de eerste plaats is opvallend dat op deze manier van de eigen vuistregelafstanden van 500 meter en 1000 meter wordt	Zoals uit de toelichting in paragraaf 6.4.2.2 (en figuur 24) blijkt ligt de normgrens doorgaans op een kleinere afstand dan 500 meter. In de belemmeringenanalyse wordt 400 meter aangehouden als harde belemmering. Woningen die tussen 400 en 500 meter van een windpark liggen worden ondanks dat aan de norm wordt voldaan wel belast, waardoor voor dergelijke woningen het beoordelingscriterium 'aantal woningen binnen 500 meter' bestaat. Milieueffecten van windturbines op een afstand groter dan 1000 meter zijn zodanig gering dat het weinig toegevoegde waarde heeft om extra afstanden te beschouwen. Het MER sluit voor de vuistregelafstanden aan bij de thans geldende milieunormen, die naar mening van de wetgever, de provincie en de MRE afdoende bescherming bieden tegen ontoelaatbare hinder.	Nee

	afgeweken. In de tweede plaats is de afstand van 400 meter zeer beperkt, waardoor in veel gevallen alsnog niet aan de rextens geldende normen zal kunnen worden voldaan. Daarnaast zou naast 500 en 1000 meter ook 1500 meter als vuistafstandregel aangehouden moeten worden om een realistisch beeld te geven van de effecten van windturbines. Bovendien blijkt uit recente ontwikkelingen binnen het Europees recht dat de normen die moeten beschermen tegen geluidsoverlast zoals die zijn vervat in het Activiteitenbesluit milieubeheer niet langer toereikend zijn. Uit de aanpassing van Richtlijn 2002/49/EG door Richtlijn 2020/367/EU volgt dat de wetenschappelijke onderzoeken, zoals bijvoorbeeld het onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)²¹ voortaan maatgevend zijn voor het vaststellen van de normen ter bescherming tegen geluidshinder. Bovendien blijkt uit de Richtlijn 2011/92/EU (de milieueffectbeoordelingsrichtlijn) dat de beoordeling bij MER onderzoeken onder milieueffecten uitdrukkelijk ook wordt begrepen de effecten op de menselijke gezondheid. Hierdoor is het zeer waarschijnlijk dat de Nederlandse normen die bescherming moeten bieden tegen onaanvaardbare geluidshinder (hoorbaar en onhoorbaar) moeten worden aangepast om aan de bevindingen in wetenschappelijke studies, zoals de genoemde studie van de WHO, te kunnen voldoen.		
	Wat betreft gezondheidsklachten gaat het bovendien niet alleen over hoorbaar laagfrequent geluid maar ook over niet hoorbaar laagfrequent geluid. Geluid boven de 20 Herz is voor mensen hoorbaar. Al het geluid onder de 20 Herz is voor mensen niet hoorbaar maar wel voelbaar door middel van trillingen. Deze trillingen worden ook wel ultrasoon geluid genoemd. Ook van deze trillingen kunnen mensen naast het hoorbare laagfrequente geluid veel last hebben, zodat beide soorten laagfrequent geluid kunnen schadelijk zijn voor de gezondheid. Het plan-MER dient naast hoorbaar laagfrequent geluid ook onderzoek te doen naar de effecten van niet hoorbaar laagfrequent geluid veroorzaakt door windturbines. Het plan-MER dient dan ook aangepast te worden.	De geluidsbelasting van windturbines op gevoelige objecten is indien aan de norm wordt voldaan zodanig gering dat voor significante negatieve (gezondheids)effecten niet gevreesd hoeft te worden. Windturbines produceren enig laagfrequent en ultrasoon geluid, net als bijvoorbeeld snelwegen, maar niet in grote hoeveelheden. Indien door het betreffende bevoegd gezag gewenst kan in projectspecifiek vervolgonderzoek extra aandacht worden besteed aan de laagfrequente bijdrage van windturbines. Op dit moment hebben de provincie en de MRE geen reden om aan te nemen dat een dergelijke verdieping zou leiden tot andere (beleids)keuzes.	Nee
	Naast geluidsoverlast en slagschaduw is er bovendien ook meer overlast en/of schade te verwachten waar het plan-MER rekening mee moet houden, zoals onder andere horizonvervuiling, lichtvervuiling door waarschuwingslichten op de windturbines, elektromagnetische straling van kabels en elektriciteitshuisjes	De provincie en de MRE zijn van mening dat onderzoek naar de genoemde aanvullende effecten, indien relevant, niet past bij het detailniveau van dit regionale planMER. Het effect op de landschappelijke beleving (horizonvervuiling) is opgenomen onder het milieuthema Landschap.	Nee

	(dirty energy), verstoring van ethersignalen en/of straalverbindingen en waardevermindering van rond een indicatieve windparklocatie gelegen onroerend goed.		
	Een aantal beperkingen genoemd in hoofdstuk 4, en dan met name de 500-voetszone en de radarverstoringengebieden, zullen er nagenoeg zeker voor zorgen dat de in het plan-MER ingeschatte energieopbrengst van 15 GWh per windturbine niet wordt behaald. Ook hier wordt een te rooskleurig beeld geschetst van de mogelijke energieproductie.	Paragraaf 6.3.3 stelt: <i>“Opbrengst per windturbine is uiteraard sterk afhankelijk van het precieze type en afmetingen. Dit betreft echter projectspecifieke eigenschappen die het detailniveau van dit MER te boven gaan. Het gekozen referentietype is representatief en biedt voldoende inzicht in de opwekpotentie binnen de MRE.”</i>	Nee
	Bij de effectenbeoordeling leefomgeving wordt de aanwezigheid van andere geluidsbronnen binnen 1 kilometer als beoordelingscriterium opgenomen. Het gaat hierbij over de eventuele cumulatie van geluid door andere belangrijke geluidsbronnen, zoals vliegvelden en rijkswegen. Naast cumulatie kan echter ook het thans niet aanwezig zijn van andere geluidsbronnen van belang zijn. Is er in een gebied weinig geluid, dan zal het laagfrequente geluid van windturbines als extra storend worden ervaren en extra veel overlast en hinder veroorzaken. Hier had rekening mee moeten worden gehouden in de plan-MER door ook dit als beoordelingscriterium op te nemen. Ook op dit punt dient de plan-MER te worden aangepast.	De afwezigheid van andere geluidsbronnen is geen milieueffect. De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat door cumulatie op het gehanteerde detailniveau te beschouwen er een goed beeld gevormd kan worden van de geluidseffecten van windparken. De beschouwing van de cumulatieve akoestische situatie wordt meegenomen in de ruimtelijke onderbouwing van individuele projecten.	Nee
	Bij de effectenbeoordeling landschap worden als beoordelingscriteria gebruikt: (visuele) interferentie van windparklocaties die op minder dan 4 kilometer van elkaar liggen, effect op de herkomstwaarde, effect op de gebruikswaarde en effect op de belevingswaarde. Wat betreft interferentie valt op dat het plan-MER geen rekening houdt met mogelijke windparken die in mogelijk aangrenzende RES-gebieden kunnen worden gerealiseerd. Hier zou echter wel rekening mee moeten worden gehouden. Bij het bepalen van (visuele) interferentie moeten ook de mogelijke zoekgebieden van de RES-regio's Noordoost Brabant en Midden Brabant worden meegenomen. Het plan-MER dient op dit punt aangepast te worden. Wat betreft herkomstwaarde, gebruikswaarde en belevingswaarde hanteert het plan-MER een beperkte uitleg. Zo wordt de herkomstwaarde klaarblijkelijk alleen beoordeeld aan de hand van (mogelijke) cultuurhistorische waarden. In de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant en de Ontwerp Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant wordt echter een bredere betekenis gegeven aan het begrip herkomstwaarde. De herkomstwaarde zou dan ook in overeenstemming met de Interim Omgevingsverordening en de Ontwerp Omgevingsverordening ruimer moeten worden uitgelegd.	Waar bekend zullen zoekgebieden van naastgelegen regio's in de effectbeoordeling worden betrokken. De vier waarden beschreven in de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant zijn op het detailniveau van het planMER toegepast. Ze staan beschreven in de 'Technische bijlage landschap' van het planMER. Er is bij de beoordeling van zonne- en windenergie anders omgegaan met deze waarden. Windturbines zijn landschap overstijgend. Bij windenergie betekent dit dat er is op een hoog niveau is gekeken naar de betekenis van windturbines op de vier waarden. Drie van de vier waarden zijn gekoppeld aan algemenere criteria die verbonden zijn aan de desbetreffende waarde. De 'Toekomstwaarde' zoals toegelicht in de Interim Omgevingsverordening, is bij de beoordeling van windenergie niet toegepast. Anders dan bij zonneparken is de invloed van windparken op de toekomstwaarde van het landschap gering: het betreft een tijdelijke ontwikkeling met op grondvlak niveau slechts een kleine impact. Bij verwijdering van de windturbines zijn er nauwelijks tot geen overgebleven effecten t.a.v. landschap. In ieder geval niet van dusdanige omvang dat deze op het detailniveau van het planMER zijn meegenomen.	Ja

	Op dit punt dient de plan-MER dan ook zo te worden aangepast dat bij de effectenbeoordeling van de herkomstwaarde deze bredere definitie wordt gehanteerd. Verder valt op dat toekomstwaarde als zodanig niet wordt beoordeeld in de plan-MER. Het plan-MER zou ook de toekomstwaarde in de beoordeling mee moeten nemen en dan met name ten aanzien van de in de huidige bestemmingsplannen toegekende ruimtelijke functies. Het plan-MER moet ook op dit punt worden gewijzigd.	Voor zonne-energie zijn de waarden specifiek toespitst omdat de impact van zoneparken op de ruimtelijke kwaliteiten van een betreffende plek meer helder is. Zonneparken worden 'in' het landschap geplaatst. Ook 'Toekomstwaarde' is daarbij meegenomen, omdat de impact van zonneparken op de toekomstwaarde van het landschap veel groter zijn. Denk bijvoorbeeld aan overgebleven groenstructuren die deel uitmaakten van een zonnepark.	
	Bij de effectenbeoordeling Ecologie worden de ligging ten opzichte van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant (NNB) als beoordelingscriteria gebruikt. Vervolgens worden ook hotspots voor (kwetsbare) vogelsoorten, aantal soorten broedvogels, wintervogels, vleermuizen en andere beschermde soorten nabij een windparklocatie binnen een zoekgebied als beoordelingscriterium gebruikt. Het aantal broed- en wintervogels wordt ingeschat door middel van SOVON-gegevens. Wat betreft nabijheid van hotspots, broedvogels, wintervogels, vleermuizen en andere beschermde soorten wordt een afstand van 200 meter aangehouden. Ten aanzien van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant (NNB) wordt een afstand van 75 meter aangehouden (wielengte windturbine). Deze afstanden die worden aangehouden zijn te beperkt. Om een goede inschatting van bedreigde hotspots, broedvogels, wintervogels, vleermuizen en overige beschermde soorten te kunnen maken, moet niet 200 meter maar 500 meter worden aangehouden. Ook zou van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant (NNB) een afstand van 500 meter moeten worden aangehouden om verstoring van natuurlijke waarden van de hiervoor bedoelde natuurgebieden te voorkomen. Verstoring van natuurlijke waarden van Natuurnetwerk Brabant binnen 500 meter is namelijk goed denkbaar. De Brabantse milieufederatie, Brabants landschap en vereniging natuurmonumenten stellen in hun reactie op de Concept-RES 1.0 MRE dan ook voor een afstand van minimaal 500 meter aan te houden tussen windturbines en de grenzen van het NNB om zodoende ernstige aantasting van aanwezige natuurlijke waarden (met name bedreigingen voor vogels en vleermuizen en andere beschermde soorten alsmede de kernkwaliteiten van de natuurgebieden) te voorkomen.	Het is correct dat versturende effecten (incl. sterfte) op beschermde gebieden (NNB en N2000) kunnen optreden, ook binnen 500m. Het planMER suggereert <u>niet</u> dat effecten buiten 200m niet optreden. Bij een concreet initiatief zal te allen tijde ecologisch onderzoek moeten plaatsvinden om de effecten van het initiatief te beschrijven en te toetsen aan vigerende wet- en regelgeving. Voor het detailniveau van een planMER is wel noodzakelijk om een goede vergelijking en inschatting te maken voor zowel indicatieve windparklijnen als mogelijke zonlocaties. Zoals in de technische bijlage ecologie beschreven zijn binnen 200m de grootste verstoringseffecten te verwachten, zeker gezien de kenmerken van het onderzoeksgebied. Bij een dergelijk detailniveau is het derhalve wenselijk dat b.v. een windparklijn op 80m afstand van NNB een onderscheidende score heeft ten opzichte van een windparklijn op 490m afstand. Het is bekend dat diverse natuur- en terreinbeherende organisaties pleiten voor een afstand tot natuurgebieden. In het natuuronderzoek ten behoeve van het planMER is gekeken naar een afstand volgend uit wet- en regelgeving. Waar deze ontbreekt is een differentiatie op basis van ecologische deskundigheid (incl. ondersteuning d.m.v. literatuur) uitgewerkt. De ecologische analyse ten behoeve van het planMER dient louter en alleen om alternatieven voor windenergie en zonne-energie binnen de MRE op dit detailniveau te vergelijken. Dit rapport geeft alleen een eerste indicatie van mogelijke effecten en kan niet gebruikt worden als onderbouwing van specifieke locaties voor wind- of zonne-energie. Voor ieder concreet project dient een locatiespecifiek ecologisch onderzoek te worden verricht.	Nee
	Netinpassing wordt bij de effectenbeoordeling wind als beoordelingscriterium meegenomen in het plan-MER, waarbij de afstand tot aan een hoofdstation	Ter kennisname.	Nee

	wordt gehanteerd om de haalbaarheid van de te verwachten energieopbrengst in te schatten.		
	Bij de bredere thema's wordt in het plan-MER aandacht besteed aan de koppels landbouw, waarbij als beoordelingscriterium de ligging van een windpark in een kleinschalig agrarisch landschap wordt gehanteerd.	Ter kennisname.	Nee
	Bij het bredere thema versterking van de natuur wordt beoordeeld of een windparklocatie is gelegen nabij nog niet gerealiseerde NNB, dan wel of een windparklocatie is gelegen in de Groenblauwe mantel. Vervolgens wordt overwogen dat het plaatsen van windturbines gepaard kan gaan met natuurcompensatie en de natuur onder voorwaarden kan worden versterkt. De redenatie dat de natuur kan worden versterkt door natuurherstellende maatregelen te nemen, terwijl eerst de natuur wordt aangetast door de plaatsing van een windpark, is onlogisch en niet goed te volgen. De aangetaste natuur komt tenslotte door compenserende maatregelen (met name op een andere plaats bij aanliggende gebieden) niet meer terug op de plaats van het windpark. In plaats van versterking van de natuur is op de plaats waar een windpark wordt gerealiseerd sprake van verzwakking van de natuur. Voorkomen moet worden dat ook hier een onjuist beeld wordt geschapen in het plan-MER. In het plan-MER zou ook bij het bredere thema koppels versterking van de natuur duidelijk moeten worden opgenomen dat de natuur ondanks mogelijk compenserende maatregelen, (ernstig) aangetast raakt door de realisatie van een of meerdere windparken in een zoekgebied.	Sommige natuuraspecten kunnen worden aangetast door windturbines (bijvoorbeeld vogels en vleermuizen), terwijl dat voor andere aspecten niet geldt (bijvoorbeeld biodiversiteit in sloten en flora). De mogelijkheid voor natuurversterking is in beeld gebracht. Uit vervolgonderzoek moet uiteraard blijken in hoeverre dergelijke koppels opwegen tegen negatieve effecten van ecologische of andere aard.	Nee
	Bij het bredere thema economie worden de ligging van een windparklocatie ten opzichte van bedrijventerreinen en de ligging van een windparklocatie ten opzichte van recreatiebestemmingen bekeken. Ten aanzien van bedrijventerreinen wordt geconcludeerd dat de ligging van een zoekgebied binnen 500 meter van een bedrijventerrein positief is voor de mogelijkheden van grootgebruikers. Ten aanzien van recreatiebestemmingen wordt als beoordelingscriterium gehanteerd: het aantal recreatiebestemmingen binnen 500 meter van een windparklocatie. Hierbij wordt geconcludeerd dat wanneer er veel recreatiebestemmingen in de omgeving van een windparklocatie liggen dit erop kan duiden dat een gebied voor veel recreatie wordt ingezet en daarom mogelijk minder geschikt is voor windenergie. In de eerste plaats dient opgemerkt te worden dat niet alle (verblijfs)recreatiebestemmingen zijn opgenomen in het plan-MER. Men heeft alléén enkelbestemmingen recreatie in het onderzoek van het plan-MER betrokken, terwijl er ook (verblijfs)recreatiebestemmingen zijn die op	De gehanteerde werkwijze (op basis van enkelbestemmingen) poogt niet om een compleet beeld van alle recreatie in de omgeving te geven, maar gebruikt de enkelbestemmingen als aanwijzing dat een bepaald gebied meer of minder recreatief wordt gebruikt. Een nadere beschouwing gaat te ver voor het detailniveau van dit planMER.	Nee

	grond van de in het bestemmingsplan opgenomen functie kampeerboerderij (naast de bestemming agrarisch - agrarisch bedrijf) een groepsaccommodatie exploiteren. Alle planologisch toegelaten vormen van (verblijfs)recreatie, dus ook bijvoorbeeld de functie kampeerboerderij, dienen opgenomen te worden in het plan-MER om zo een juist beeld te scheppen. Bovendien is de gehanteerde afstand van 500 meter erg beperkt. Het is niet te volgen waarom ook niet zoals bij hindergevoelige woningen de vuistregelafstand van 1000 meter wordt gehanteerd. Daarnaast moet hier, zoals hierna nog uitgebreid aan de orde zal komen, ook een vuistregelafstand van 1500 meter worden gehanteerd om de effecten van geluidshinder in kaart te brengen. Op dit punt dient het plan-MER dan ook te worden aangepast. Alleen op deze wijze wordt immers een realistischer beeld geschetst van de mogelijke negatieve gevolgen voor (verblijfs)recreatie.		
	Wat betreft waterbergingsgebieden wordt beoordeeld of een windparklocatie is gelegen in een waterbergingsgebied, waarbij wordt geconcludeerd dat windturbines een (klein) effect hebben op de waterbergingscapaciteit.	Ter kennisname.	Nee
	Ten slotte wordt de ligging ten opzichte van de 500-voetszone genoemd als beoordelingscriterium. Hierbij wordt overwogen dat: “De 500-voetszone is een gebied rondom vliegvelden Eindhoven, Volkel de Peel (zie figuur 9). Hierbinnen gelden strenge normen voor radartoetsing, die mogelijk de realisatie van windparken belemmeren. Omdat deze belemmering niet op voorhand vaststaat, is deze niet opgenomen op de belemmeringenkaart.” In het plan-MER wordt geen onderscheid gemaakt tussen de 500-voetszone en de radarverstoringsgebieden, terwijl in de Nota van zienswijzen Concept NRD Plan-MER is toegezegd dat de ligging van een windpark in een radarvlak waar een beperking geldt als beoordelingscriterium in de Concept-RES zou worden opgenomen. De radarverstoringsgebieden tezamen met de 500-voetszone vormen een ernstige belemmering voor de realisatie van windparken. Voornamelijk in gebieden die zowel binnen de 500voetszone als het radarverstoringsgebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven vallen, doet zich deze ernstige belemmering voor. In het plan-MER had moeten worden aangegeven dat de realisatie van windturbines in deze gebieden vrijwel zeker is uitgesloten. Uiteraard is deze info ook van belang voor het maken van keuzes ten aanzien van welke (gedeelten van) zoekgebieden voor de grootschalige opwek van windenergie zullen worden ingezet en voor de eventuele alternatieven verkenning tussen zoekgebieden onderling. In het vervolgtraject van de RES volgend op het	Het radarverstoringsgebied binnen een cirkel van 75km rondom radarstations staat ook wel bekend als het 1000-voetsgebied. Ook hier geldt inderdaad dat er een radartoets dient te worden uitgevoerd. In hoeverre een windpark mogelijk is hangt van veel factoren af (aantal windturbines, onderlinge positie, positie ten opzichte van het radarstation, breedte van de mast en wieken etc.). Uit de praktijk blijkt dat toetsing binnen de 1000-voetszone meestal niet tot problemen leidt. Dat is de reden dat specifiek is gekozen om de 500-voetszone als beoordelingscriterium op te nemen.	

	plan-MER dienen diverse windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden voor windenergie alsnog te worden geschrapt omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring. Met betrekking tot de tabel 2 op pagina xii wordt nogmaals onder de aandacht gebracht dat de daar genoemde energieopbrengsten in GWh - gezien de radar-verstoringsgebieden en de 500-voetszone - veel minder zal zijn dan wordt voor-gespiegeld. Ook de genoemde totale opwekpotentie van 1,65 TWh wordt veel te rooskleurig voorgespiegeld. Bovendien dient ook binnen het radarversto-ringsgebied van 75 kilometer rondom vliegbasis Volkel en radarstation Herwij-nen een radarverstoringstoets plaats te vinden.		
	Klaarblijkelijk wordt op een aantal plaatsen in het plan-MER verondersteld dat de realisatie van grootschalige opwek door middel van een windpark niet leidt tot een situatie die afwijkt van de referentiesituatie (de situatie dat de realisatie niet plaatsvindt). Met andere woorden wordt er verondersteld dat er enkel vol-ledig neutrale effecten te verwachten zijn. Zoals hiervoor reeds werd opge-merkt, is dit voor wat betreft de te verwachten hinder van geluid en slagscha-duw van windturbines volstrekt ridicuul en doet dit totaal geen recht aan de werkelijkheid. Alleen omdat er weinig woningen zijn gelegen binnen de gehan-teerde vuistregelafstanden van 500 meter en 1000 meter, wil dit niet zeggen dat er ook bij deze woningen geen grote overlast en/of schade zal worden gele-den. Het gaat hierbij met name om geluidsoverlast en overlast door slagscha-duw. Een dergelijke situatie wijkt wel degelijk af van de referentiesituatie waarin zich deze overlast en/of schade zich niet voordoet. De beoordelings-schaal is dan ook niet juist vastgesteld. Ook bij een kleiner aantal woningen is er immers sprake van negatieve gevolgen. De in het plan-MER gehanteerde be-oordelingsschaal dient dan ook zo te worden aangepast dat alle negatieve ef-fecten inzichtelijk worden gemaakt.	Wat betreft de beoordelingsklassen: voor een planMER op het detailniveau van een volledige regio is een bepaalde mate van abstractie op zijn plaats. De vijf-puntsschaal is een veelgebruikte indeling om de milieueffecten te categorise-ren. Het is niet zo dat een score '0' per definitie betekent dat er <u>geen</u> effect optreedt. Doel van de beoordeling op deze wijze is om een zinvolle vergelijking tussen de zoekgebieden mogelijk te maken. Door de intensiteit van effecten in te delen in de categorieën '0', '-' en '- -' is deze vergelijking goed mogelijk. Provincie en MRE zijn van mening dat de huidige beoordeling, inclusief de inde-ling in beoordelingsklassen, volstaat voor een planMER van voorliggend detail-niveau.	
	Voor de overige opmerkingen en wijzigingsvoorstellen die in deze zienswijze ten aanzien van de effectenbeoordeling wind worden gedaan, wordt verwezen naar de bespreking van hoofdstuk 6 van het plan-MER in deze zienswijze. In paragraaf 1.5 van het plan-MER worden de omgevingseffecten van zon sa-mengevat. Per landschapstype is bekeken wat de draagkracht van het land-schapstype is voor de realisatie van grootschalige zonnevelden uitgedrukt in	Het planMER toont een minimale en maximale schatting ten aanzien van de op-wekpotentie van zonne-energie. Dit doet het planMER door de impact op de milieueffecten in ogenschouw te nemen. De maximale inpassing met zonne-energie is voor sommige zoekgebieden berekend met behulp van de land-schapsstrategie 'Transformeren'. Deze strategie is voortgekomen uit de land-schappelijk analyse en is vanuit landschappelijke oogpunt onderbouwd. Mede daarom is deze strategie bijvoorbeeld alleen toepasbaar bij jonge ontginningen	Nee

procenten. Onderscheid wordt daarbij gemaakt tussen verschillende landschapsstrategieën, te weten: inpassen, aanpassen en transformeren. In tabel 3 wordt het beoordelingskader voor zonneparken met de daar genoemde beperkingen besproken. Wat betreft de opbrengst wordt net als bij windenergie gesproken over de te verwachten jaarlijkse elektriciteitsproductie. Hierbij wordt een combinatie met de draagkracht van het landschapstype gelegd. Aan de realiteitswaarde van name de landschapsstrategieën aanpassen en transformeren kan worden getwijfeld. Veel van de zoekgebieden worden thans gebruikt voor landbouwdoeleinden. De draagkracht van het landschap wordt te hoog ingeschat. Bij zowel het jonge zandontginningenlandschap als het peelandontginningenlandschap wordt bij aanpassing ingeschat dat 30% van alle hectaren in het zoekgebied ingezet kan worden voor zonneparken. Bij transformatie is dit zelfs 60%. Realistisch gezien zijn deze 30% en 60% genoemd in tabel 47 waarschijnlijk niet haalbaar. Het is maar zeer de vraag is of eigenaren de percelen die volgens het plan-MER worden aangemerkt als onbelemmerd oppervlak voor zonneparken, voortaan zullen willen gebruiken voor grootschalige zonneparken. Dit speelt in het bijzonder bij de gronden die het meest geschikt zijn voor (grootschalige) landbouw, die voornamelijk te vinden zijn in het jonge landontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap. Er zal afgeacht moeten worden of en in hoeverre eigenaren bereid zullen zijn (gedeeltes van) hun percelen die nu voor agrarische doeleinden worden gebruikt voortaan te gaan gebruiken voor de opwek van duurzame energie door middel van zonneparken. In zoekgebied 2 zijn er inmiddels enkele initiatieven voor het oprichten van zonneparken. Voor deze initiatieven geldt echter niet dat deze parken voldoen aan de in het plan-MER genoemde minimale omvang van 15 hectare. Ook deze veronderstelling dat een zonnepark gelegen binnen het jonge zandontginningenlandschap altijd minimaal 15 hectare groot zou moeten zijn, is niet realistisch. Als er al initiatieven komen voor de ontwikkeling van zonneparken in het jonge zandontginningenlandschap, zal van geval tot geval moeten worden bekeken hoe in overeenstemming met de lokale omstandigheden, het zonnepark het beste kan worden ingepast in de omgeving en wat de gewenste omvang van het zonnepark zal zijn. Bovendien dient ook aan de zonneladder te worden voldaan. Ook ten aanzien van de mogelijkheden tot grootschalige opwek van zonne-energie gaat het plan-MER dus uit van onjuiste dan wel niet realistische veronderstellingen, waardoor er een te rooskleurig beeld van deze	die niet deel uitmaken van een cultuurhistorische waardevol gebied. In hoeverre deze aantallen hectares en de daarbij behorende opwekpotenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd, is afhankelijk van veel verschillende factoren. Bijvoorbeeld van grondcontracten met landeigenaren en beleidskeuzes. Daar gaat het planMER niet over. De genoemde grootte van de zonneparken, in bijvoorbeeld de jonge ontginningen, is vanuit een landschappelijk oogpunt onderbouwd. Met name wordt er naar de groenstructuren rondom het zonnepark en het toekomstperspectief gekeken. Ook wanneer het zonnepark weer verdwijnt, moeten de overgebleven groenstructuren passend zijn binnen het landschap. Het planMER stelt niet dat zonneparken in bepaalde gebieden altijd aan een bepaalde grootte moeten voldoen. De genoemde groottes zijn landschappelijk onderbouwd en t.b.v. de berekening van de draagkracht. Er zal altijd projectspecifiek moeten worden gekeken naar de milieueffecten van initiatieven.
--	--

	mogelijkheden wordt geschapen. Hierdoor worden de mogelijkheden voor opwek van duurzame energie veel te hoog ingeschat. Het plan-MER dient zo aangepast te worden dat de te verwachten opbrengst van grootschalige zonne-energie in de MRE naar een realistische omvang wordt teruggebracht.		
	Wat betreft landschap valt op dat bij de effectenbeoordeling zonne-energie in het plan-MER anders dan bij de effectenbeoordeling windenergie, niet afzonderlijk wordt getoetst aan de herkomstwaarde, de gebruikswaarde en de belevingswaarde, terwijl hier via cultuurhistorische waarden en zichtbaarheid toch een soort beoordeling plaatsvindt van de herkomstwaarde, de gebruikswaarde en de belevingswaarde. Waarom niet dezelfde maatstaf als bij windenergie wordt aangehouden is onduidelijk. Een ruime benadering van de herkomstwaarde, de gebruikswaarde en de belevingswaarde alsmede de toekomstwaarde is ook bij de effectbeoordeling van zonne-energie op zijn plaats. Het plan-MER dient dan ook zo te worden aangepast dat wat betreft de effecten van zonneparken voor het landschap ook afzonderlijk en volledig wordt getoetst aan de herkomstwaarde, de gebruikswaarden, belevingswaarden en toekomstwaarde van het landschap.	De vier waarden beschreven in de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant zijn op het detailniveau van het planMER toegepast. Ze staan beschreven in de 'Technische bijlage landschap' van het planMER. Er is bij de beoordeling van zonne- en windenergie anders omgegaan met deze waarden. Windturbines zijn landschap overstijgend. Bij windenergie betekent dit dat er is op een hoog niveau is gekeken naar de betekenis van windturbines op de vier waarden. Drie van de vier waarden zijn gekoppeld aan algemenere criteria die verbonden zijn aan de desbetreffende waarde. De 'Toekomstwaarde' zoals toegelicht in de Interim Omgevingsverordening, is bij de beoordeling van windenergie niet toegepast. Anders dan bij zonneparken is de invloed van windparken op de toekomstwaarde van het landschap gering: het betreft een tijdelijke ontwikkeling met op grondvlak niveau slechts een kleine impact. Bij verwijdering van de windturbines zijn er nauwelijks tot geen overgebleven effecten t.a.v. landschap. In ieder geval niet van dusdanige omvang dat deze op het detailniveau van het planMER zijn meegenomen. Voor zonne-energie zijn de waarden specifiek toespitst omdat de impact van zonneparken op de ruimtelijke kwaliteiten van een betreffende plek meer helder is. Zonneparken worden 'in' het landschap geplaatst. Ook 'Toekomstwaarde' is daarbij meegenomen, omdat de impact van zonneparken op de toekomstwaarde van het landschap veel groter zijn. Denk bijvoorbeeld aan overgebleven groenstructuren die deel uitmaakten van een zonnepark.	Nee
	Wat betreft de effectenbeoordeling ecologie wordt in het plan-MER bekeken of de zoekgebieden voor zonneparken in de nabijheid van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant zijn gelegen. Verder wordt ingeschat wat de effecten zijn voor de bij de zoekgebieden nabijgelegen hotspots en het aantal broedvogels, wintervogels, vleermuizen en overige beschermde soorten binnen de zoekgebieden. Ook hier is net als bij windenergie, van belang dat de gehanteerde afstand tussen de zoekgebieden en Natura 2000-gebieden en het NNB ruim genoeg wordt vastgesteld. Ook hier geldt dat een afstand van 500 meter van de Natura 2000-gebieden en het NNB zou moeten worden aangehouden. Overigens staat er in de tabel bij ecologie 'windparklocaties', dit moet worden aangepast in zonneparklocaties.	Tabel 3 bevat inderdaad een verschrijving. Er gelden geen wettelijk bepaalde effectafstanden tot beschermde natuurgebieden in de provincie Noord-Brabant. Om in een planMER toch differentiatie in score aan te brengen is gekeken naar bekende literatuur en natuurtoetsen van concrete initiatieven. Op basis van deze data zijn de effectafstanden voor het planMER tot stand gekomen. Zoals meermaals in de technische bijlage ecologie is beschreven, betekent dit niet dat effecten op een grotere afstand uitgesloten zijn. Bij een concreet initiatief zal ecologisch onderzoek moeten uitwijzen of het initiatief doorgang kan vinden.	Ja

	Ook bij grootschalige opwek van zonne-energie wordt gekeken naar de afstand tot hoofdstations om zo de kans in te kunnen schatten of de verwachte opbrengst in 2030 daadwerkelijk gerealiseerd kan worden. Daarnaast wordt de mogelijke combinatie van wind en zon vanuit systeemefficiëntie als positief punt aangemerkt. Hierbij wordt echter onterecht geen aandacht besteed aan het feit dat wanneer een windpark met een zonnepark wordt gecombineerd er beduidend meer geluidsoverlast te verwachten is. Het plan-MER moet op dit punt worden gewijzigd zodat extra geluidsoverlast als negatief effect van een eventuele combinatie van wind- en zonne-energie wordt meegenomen.	Het is niet zo dat het geluid van windturbines over grotere afstand een significant groter effect heeft. De precieze invloed van (de reflectie van het geluid als gevolg van) een zonnepark in de omgeving van een windpark is zeer project- en locatiespecifiek en valt daarom buiten het detailniveau van dit planMER.	Nee
	Wederom is hier van belang dat indien zoekgebieden voor windenergie zich bevinden binnen de radarverstoringengebieden en de 500-voetszone het, zoals hierboven reeds aan de orde kwam, nagenoeg onmogelijk zal zijn in deze gebieden een windpark te realiseren. In deze zoekgebieden is het dan ook zeer onwaarschijnlijk dat zonneparken kunnen worden gecombineerd met windparken.	Zie de beantwoording over de haalbaarheid van windparken binnen de 500-voetszone eerder deze zienswijze.	Nee
	Bij de bredere thema's zon wordt in het plan-MER wederom gekeken naar meekoppelkansen met landbouw (agrarische economie) en versterking van de natuur. Terecht wordt in het plan-MER opgemerkt dat de meekoppelkansen versterking van de agrarische economie zich met name voordoet bij kleinschalige landbouwgebieden. Binnen grootschalige landbouwgebieden die bijvoorbeeld in het jonge zandontginningenlandschap zijn te vinden, wordt op een efficiënte wijze landbouw bedreven. De meekoppelkansen versteking van de agrarische economie doet zich bij deze grootschalige landbouwgebieden niet voor.	Ter kennisname.	Nee
	Wat betreft versterking van de natuur wordt in het plan-MER ten aanzien van de effectenbeoordeling zon beredeneerd dat deze kans op versterking van de natuur zich alleen voordoet indien een zoekgebied grotendeels is gelegen in de Groenblauwe mantel. De redenering dat de natuur kan worden versterkt door natuurherstellende maatregelen te nemen, terwijl eerst de natuur wordt aangetast door de plaatsing van een zonnepark, is onlogisch en niet goed te volgen. De aangetaste natuur komt tenslotte door compenserende maatregelen (met name op een andere plaats bij aanliggende gebieden) niet meer terug op de plaats van het zonnepark. In plaats van versterking van de natuur is op de plaats waar een zonnepark wordt gerealiseerd sprake van verzwakking van de natuur. Voorkomen moet worden dat ook hier een onjuist beeld wordt geschapen in het plan-MER. In het plan-MER zou ook bij het bredere thema meekoppelkansen	Sommige natuuraspecten kunnen worden aangetast door windturbines (bijvoorbeeld vogels en vleermuizen), terwijl dat voor andere aspecten niet geldt (bijvoorbeeld biodiversiteit in sloten en flora). De mogelijkheid voor natuurversterking is in beeld gebracht. Uit vervolgonderzoek moet uiteraard blijken in hoeverre dergelijke koppelkansen opwegen tegen negatieve effecten van ecologische of andere aard.	Nee

	versterking van de natuur duidelijk moeten worden opgenomen dat de natuur ondanks mogelijk compenserende maatregelen (ernstig) aangetast raakt door de realisatie van een of meerdere zonneparken in een zoekgebied.		
	Bij het bredere thema economie wordt in de eerste plaats bekeken of binnen 500 meter van een zoekgebied een bedrijventerrein is gevestigd. Is dit het geval dan wordt geredeneerd dat dit positief is voor mogelijke grootverbruikers. Verder wordt bekeken hoeveel recreatiebestemmingen in en rondom 500 meter van een zoekgebied voor zonneparken zijn gevestigd. Ook hier wordt de conclusie getrokken dat de aanwezigheid van veel recreatiebestemmingen in de omgeving van een zoekgebied kan duiden op veel recreatie binnen het zoekgebied, waardoor het zoekgebied mogelijk minder geschikt is voor zonneparken. Ook hier geldt dat niet alle recreatiebestemmingen zijn meegenomen. Alléén enkelbestemmingen recreatie zijn in het onderzoek betrokken. Dit is niet terecht omdat het vigerende bestemmingsplan het voeren van een onderneming voor verblijfsrecreatie niet alleen mogelijk kan maken op grond van de enkelbestemming recreatie, maar ook op grond van bijvoorbeeld het toekennen van de functie kampeerboerderij naast de bestemming agrarisch - agrarisch bedrijf. Het plan-MER dient aangepast te worden zodat alle planologisch toegelaten vormen van (verblijfs)recreatie in het onderzoek worden meegenomen.	De gehanteerde werkwijze (op basis van enkelbestemmingen) poogt niet om een compleet beeld van alle recreatie in de omgeving te geven, maar gebruikt de enkelbestemmingen als aanwijzing dat een bepaald gebied meer of minder recreatief wordt gebruikt. Een nadere beschouwing gaat te ver voor het detail-niveau van dit planMER.	Nee
	Wat betreft het onderwerp water, wordt in het plan-MER bij de effectbeoordeling zon onderzocht of de zoekgebieden voor zonneparken zijn gelegen in waterbergingsgebieden of gebieden met een wateronttrekkingsverbod. Hierbij wordt opgemerkt dat volgens het plan-MER zonneparken een positief effect kunnen hebben op de waterhuishouding omdat zonneparken gecombineerd kunnen worden met waterbergingsgebieden. Ook kan volgens het plan-MER het waterpeil onder de zonnepanelen hoog worden gehouden en hoeft er geen water voor agrarische doeleinden te worden onttrokken. Ook wordt in het plan-MER geconcludeerd dat zonneparken een (indirect) positief effect kunnen hebben op de waterkwaliteit omdat de grond waar de zonnepanelen op worden gevestigd niet langer bemest hoeven te worden en er geen uitspoeling optreedt.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	De potentiële opwekpotentie is te rooskleurig ingeschat, doordat ervan wordt uitgegaan dat aanpassing en transformatie van het landschap mogelijk zal zijn. Hierbij wordt de draagkracht van het landschap zoals gezegd onrealistisch hoog ingeschat bij grootschalige landschappen, zoals het jonge zandontginningen-landschap en het peeltkernontginningenlandschap. De aanname dat 30% tot	Het planMER toont een minimale en maximale schatting ten aanzien van de opwekpotentie van zonne-energie. Dit doet het planMER door de impact op de milieueffecten in ogenschouw te nemen. De maximale inpassing met zonne-energie is voor sommige zoekgebieden berekend met behulp van de land-	Nee

	maar liefst 60% van de totale oppervlakte gebruikt zal kunnen worden voor het plaatsen van zonnepanelen is volstrekt niet realistisch omdat hiermee ook grote stukken van de beste landbouwgrond verloren gaan. De landbouwstructuur wordt in dat geval zeer ernstig aangetast. In werkelijkheid is de opwekpotentie van de zoekgebieden voor zonneparken in het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap veel kleiner dan wordt voorgespiegeld in de plan-MER. Het plan-MER moet zo worden aangepast dat het een realistische inschatting geeft van de mogelijkheden voor zonne-energie in deze gebieden.	schapsstrategie 'Transformeren'. Deze strategie is voortgekomen uit de landschappelijke analyse en vanuit landschappelijke milieueffecten onderbouwd. Mede daarom is deze strategie bijvoorbeeld alleen toepasbaar bij grote ontginningen die niet deel uitmaken van een cultuurhistorische waardevol gebied. In hoeverre deze aantallen hectares en de daarbij behorende opwekpotenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd, is afhankelijk van veel verschillende factoren. Bijvoorbeeld van grondcontracten en beleidskeuzes. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn.	
	Opvallend is dat anders dan bij de milieueffectenrapportage van de Kempengemeenten van de MRE, niet wordt gekozen voor een alternatief "Leefomgeving". Er worden aldus het plan-MER MRE drie alternatieven onderzocht, te weten: alternatief "Energie landschappen", alternatief "Spreiding", en alternatief "Netinpassing". In de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau PlanMER RES MRE Metropoolregio Eindhoven werd vastgesteld dat de alternatieven voor zon en wind nog niet vaststonden. Hierbij werd echter wel gesuggereerd dat het alternatief "Leefomgeving" onderzocht zou kunnen worden. Het alternatief "Leefomgeving" werd namelijk uitdrukkelijk genoemd in de Concept NRD. In de Concept NRD werd bij alternatief "Leefomgeving" uitgegaan van een alternatief waarbij een zo groot mogelijke afstand wordt aangehouden tot bebouwing en recreatieterreinen. In het plan-MER van de Kempengemeenten wordt het alternatief "Leefomgeving" als volgt omschreven: "Leefomgeving: een alternatief dat concentraties van verblijvend onziet. Daartoe wordt een minimale afstand van 1 kilometer tot woonkernen en recreatiebestemmingen aangehouden en 500 meter tot alle verspreide woonbebouwing (..)" Ook wordt anders dan bij het plan-MER van de Kempengemeenten, in het plan-MER niet uitgegaan van het alternatief "Infrastructuur". Dit alternatief wordt in het plan-MER van de Kempengemeenten omschreven als:	De in het MER gehanteerde alternatieven zijn mede ingegeven door het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (cie-MER). Daarom wijken zij af van hetgeen in de Kempengemeenten is onderzocht. De provincie en de MRE delen de mening van indiener niet dat dezelfde alternatieven zouden moeten worden onderzocht als voor de Kempengemeenten is gebeurd. Aangezien het planMER voor de MRE ook de Kempengemeenten onderzoekt is er geen sprake van de genoemde situatie dat er binnen de regio verschillende uitgangspunten worden gehanteerd. Het MER poogt niet om alle mogelijke alternatieve manieren om de doelstelling voor grootschalige opwek in te vullen te beschrijven. Het voorgestelde alternatief met alleen zonneparken en geen wind kent grote bezwaren vanuit de leveringszekerheid, netinpassing en ruimtegebruik. Evenwel staat het de regio vrij om een selectie van zoekgebieden en een verdeling zon/wind te kiezen. Het MER is daarbij een van pijlers, niet de enige. Provincie en MRE zijn van mening dat de huidige beoordeling, volstaat voor een planMER van voorliggend detailniveau.	Nee

“Infrastructuur: een alternatief waarbij aansluiting wordt gezocht bij grootschalige infrastructuur (...). Daartoe wordt enkel gekeken naar mogelijkheden parallel aan en op minder dan 1 kilometer van de genoemde (vaar)wegen.” In het plan-MER MRE moeten net zoals bij het plan-MER van de Kempen gemeenten een alternatief "Leefomgeving" en een alternatief "Infrastructuur" worden opgenomen. Dit voorkomt dat er in verschillende delen van de MRE verschillende uitgangspunten worden gehanteerd wat zeer onwenselijk is en ook niet goed is uit te leggen. Bovendien komt dit de leefbaarheid zeker ten goede en wordt er beter voldaan aan de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant. Uit de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant volgt dat voor wat betreft windenergie zoveel als mogelijk eerst aansluiting dient te worden gezocht bij inpassing van windenergie langs grootschalige infrastructuur en bedrijventerreinen. In de toelichting bij art. 3.37 van de Interim Omgevingsverordening provincie Noord-Brabant 2020 is te lezen: “Artikel 3.37 Windturbines in Landelijk gebied Algemeen (...) De gemeente onderzoekt binnen welke plekken plaatsing van windturbines inpasbaar is in de omgeving. In het algemeen geldt dat hierbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de karakteristiek van het landschap. Vanwege het grootschalige karakter van de turbines heeft de ontwikkeling bij zogenaamde grootschalige landschappen, zoals grootschalige (middel) zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en grootschalige polderlandschappen de voorkeur.(...)” Vertaald naar het plan-MER van de MRE zou een alternatief "Infrastructuur en nabij (middel)zware bedrijventerreinen" kunnen worden onderzocht waarbij onder andere zoekgebied 38 een belangrijke rol zou kunnen spelen. Anders dan thans gebeurt in het plan-MER bij zoekgebied 38, zou niet een strook van 300 meter rondom de infrastructuur moeten worden aangehouden maar 1000 meter, net zoals wordt overwogen in het alternatief "Infrastructuur" in het plan-		
--	--	--

	MER van de Kempengemeenten. Er moet alles aan gedaan worden de mogelijkheden van windenergie en zonne-energie nabij (middel)zware bedrijventerreinen en de grootschalige infrastructuur zo optimaal mogelijk te benutten, omdat zodoende de schade aan het landschap en natuur en ook voor de leefbaarheid in de MRE zo klein mogelijk is. In het plan-MER moet dan ook duidelijker worden uitgewerkt wat de mogelijkheden hiervoor zijn en dit moet ook als alternatief bij de alternatievenverkenning worden meegenomen. Bovendien dient ook een alternatief in het plan-MER opgenomen te worden waarbij voor resterende RES-opgave alleen op zonneparken wordt ingezet en niet op windenergie, te weten: alternatief "Zonne-energie". Ook door middel van zonneparken kan de resterende RES-opgave worden behaald en is met name de overlast en/of schade voor omwonenden, (verblijfs)recreatieondernemers en de natuur beduidend minder dan indien wordt gekozen voor een alternatief met windenergie.		
	Het alternatief "Energie landschappen" is desastreus voor wat betreft de mogelijke overlast en schade voor de omwonenden, de leefbaarheid en de natuur. Daarnaast is de overlast en/of schade erg groot voor (verblijfs)recreatieondernemers die in de zoekgebieden van het alternatief "Energie landschappen" een onderneming drijven. Doordat de geselecteerde zoekgebieden van het jonge zandontginningenlandschap en het peelrandontginningenlandschap dienen te worden getransformeerd tot energielandschap met een groot aantal zonneparken en 20 windparklocaties zijn de gevolgen voor het landschap, de natuur en de leefbaarheid zeer groot. Deze transformatie dient aldus het alternatief plaats te vinden in 13 van de 38 zoekgebieden. Deze 13 zoekgebieden worden aldus erg zwaar belast. De te verwachten energieproductie van 4,3 TWh zoals die in het plan-MER wordt gepresenteerd ten aanzien van het alternatief "Energie landschappen", staat erg ver af van de in de plan-MER als uitgangspunt genomen 'resterende opgave' van 0,54 tot 0,57 TWh. Zoals hiervoor reeds aan de orde kwam, is deze 'resterende opgave' om tot een RES-bod van 2,0 TWh te komen te hoog ingeschat, omdat onterecht maar 60% van de opbrengsten worden meegerekend van reeds geplande projecten voor zonneparken en grootschalige zon op dak waarvoor subsidie is verleend. Als er wordt uitgegaan van een realistische benadering waarbij 95% van deze projecten worden meegerekend, is de 'resterende opgave' om tot een RES-bod van 2,0 TWh te komen nog 'slechts' 0,31 tot 0,34 TWh. Ook kunnen er terecht grote vraagtekens worden gezet bij het RES-bod van 2,0 TWh dat de MRE in het kader	Om bij te kunnen dragen aan de landelijke opwekkingsopgave van 35 TWh voor 2030, hebben we onszelf als regio de volgende vraag gesteld: hoe kan het landschap op een gedragen manier geladen worden met de energieopwekking van de toekomst? De zoekgebieden in de concept-RES voor windturbines en zonnenvelden zijn tot stand gekomen door enerzijds de maximale potentie te bepalen op basis van de wet- en regelgeving en technische haalbaarheid en anderzijds op basis van een ruimtelijke onderbouwing. De zoekgebieden met de daaraan gekoppelde potentie aan opwekvermogens zijn tevens doorgerekend door Enexis Netbeheer. Onderzocht is wat de impact is van de verschillende zoekgebieden voor grootschalige duurzame opwek via zon en wind op het net met betrekking op tijd, geld en ruimtebeslag. Op basis van deze stappen en de doorrekening van het bod door Enexis hebben we in de concept-RES geconcludeerd dat we 2 TWh kunnen bijdragen aan de landelijke doelstelling. Deze inschatting is gemaakt op basis van een optelsom van enerzijds de bestaande en geplande projecten en anderzijds van de verwachte realisatie van duurzame energie projecten in de zoekgebieden en van de 'no regret' maatregelen (zoals zon op grote daken).	

	van de Concept RES MRE, de Concept RES 1.0 MRE en de plan-MER tot uitgangspunt neemt. Zoals hiervoor al uitgebreider aan de orde kwam, is goed te argumenteren dat het RES-bod voor de MRE kan worden teruggebracht naar 1,15 tot 1,6 TWh. Wanneer dan ook nog de projecten in de pijplijn op een realistische manier worden meegerekend, resulteert dit erin dat er zelfs geen 'resterende opgave' meer is in de MRE.		
	Zoals hiervoor ook al aan de orde kwam, kan bovendien aan de realiteitswaarde van de draagkracht van het landschap dat als uitgangpunt wordt gehanteerd ten aanzien van de mogelijkheden voor zonnevelden binnen het alternatief "Energie-landschappen" ernstig worden getwijfeld. Bij het alternatief "Energie-landschappen" wordt ingezet op de combinatie tussen windenergie en zonne-energie in het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap. Een draagkracht van 60% is volstrekt niet realistisch, omdat dit in de praktijk niet mogelijk zal blijken te zijn. Thans zijn bijna alle percelen in het jonge ontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap in gebruik voor grootschalige landbouw. Het is niet reëel te veronderstellen dat de perceeleigenaren in dat gebied tot 60% van de aan hen toebehorende hectaren willen omzetten in meerdere zonneparken. Ook wat betreft windenergie dient ernstig getwijfeld te worden aan de gepresenteerde inschatting van de energieopbrengst. Zoals hiervoor meerdere keren aan de orde is gekomen, levert de 500-voetszone tezamen met de radarverstoringengebieden een dusdanig ernstige belemmering op voor de realisatie van windturbines, dat de berekende energieopbrengst niet kan worden behaald. Gezien de ernstige belemmeringen die de radarverstoringengebieden en de 500-voetszone tezamen met zich meebrengen is het immers onmogelijk, dan wel is de kans zeer gering dat in deze zoekgebieden windturbines kunnen worden gerealiseerd. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen deze windparklocaties te worden geschrapt. Ook de in dit alternatief "Energie-landschappen" toegepaste combinatie tussen duurzame opwek van windenergie en zonne-energie is dus in veel van de in het alternatief geselecteerde zoekgebieden niet mogelijk. Dit heeft tot gevolg dat deze zoekgebieden geschrapt moeten worden uit het alternatief "Energie-landschappen" en dat de te verwachten energieopbrengsten in overeenstemming hiermee moeten worden verlaagd.	Het planMER toont een minimale en maximale schatting ten aanzien van de opwekpotentie van zonne-energie. Dit doet het planMER door de impact op de milieueffecten in ogenschouw te nemen. De maximale inpassing met zonne-energie is voor sommige zoekgebieden en voor het alternatief 'Energie-landschappen' berekend met behulp van de landschapsstrategie 'Transformeren'. Deze strategie is voortgekomen uit de landschappelijk analyse en vanuit landschappelijke oogpunt onderbouwd. Mede daarom is deze strategie bijvoorbeeld alleen toepasbaar bij grote ontginningen die niet deel uitmaken van een cultuurhistorische waardevol gebied. In hoeverre deze aantallen hectares en de daarbij behorende opwekpotenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd, is afhankelijk van veel verschillende factoren. Bijvoorbeeld van grondcontracten en beleidskeuzes. Wanneer in het kader van de RES 1.0 een nadere selectie van zoekgebieden wordt gemaakt is het denkbaar om de berekening van de opwekpotentie van meer zaken afhankelijk te maken; het MER baseert zich enkel op milieutechnische aspecten.	Nee

	Bij het alternatief "Spreiding" bevinden windparken zich op grote afstand van elkaar. Wat betreft zonneparken wordt ingezet op inpassing en niet op transformatie. Bij het alternatief "Spreiding" wordt wederom onvoldoende rekening gehouden met de beperkingen die in verschillende zoekgebieden gelden wegens de 500-voetszone in combinatie met de radarverstoringsgebieden. Voornamelijk indien een zoekgebied is gelegen in zowel de 500-voetszone als het radarverstoringsgebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven doet zich deze ernstige belemmering voor. Hierdoor is de ingeschatte opbrengst van windenergie bij dit alternatief niet juist. In een aantal in het plan-MER opgenomen zoekgebieden zal het niet mogelijk zijn om windturbines te realiseren. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen deze windparklocaties te worden geschrapt. Mocht men het thematische alternatief "Spreiding" al willen handhaven, dan zullen de te verwachten energieopbrengsten ook naar een realistisch niveau moeten worden teruggebracht.	De beantwoording op het onderwerp 500-voetszone is eerder in deze reactie terug te lezen.	
	Bij het alternatief "Netinpassing" wordt volgens het plan-MER met name de focus gelegd op systemefficiëntie. Zoekgebieden die binnen 5 kilometer liggen van een hoofdstation worden ingezet voor de grootschalige opwek van windenergie en zonne-energie. Hierbij wordt wat betreft windenergie gekozen voor een aantal zoekgebieden in het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap. Voor zonne-energie wordt gekozen voor zonneparken binnen het oude zandontginningenlandschap en de peelrandontginningen. Wat betreft landschapsstrategie wordt in dit alternatief gekozen voor de strategie aanpassen.	Ter kennisname.	Nee
	Een voordeel van het alternatief "Netinpassing" is dat in vergelijking met de andere in het plan-MER opgenomen alternatieven bij dit alternatief minder investeringen hoeven te worden gedaan in het elektriciteitsnetwerk. De genoemde energieopbrengst wordt bij dit alternatief ook te hoog ingeschat. In de zoekgebieden die zijn gelegen in de 500-voetszone en de radarverstoringsvlakken is sprake van een ernstige belemmering voor de realisatie van windparken. Voornamelijk indien een zoekgebied is gelegen in zowel de 500-voetszone als het radarverstoringsgebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven doet zich deze ernstige belemmering voor. Ten aanzien van een aantal windparken genoemd bij dit alternatief zal de realisatie van windturbines niet mogelijk zijn, wegens onaanvaardbare radarverstoring. In het vervolgtra-	Het planMER toont een schatting ten aanzien van de opwekpotentie. Dit doet het planMER door de impact op de milieueffecten in ogenschouw te nemen. De maximale inpassing met zonne-energie is voor sommige (delen van) zoekgebieden en voor het alternatief 'Netinpassing' berekend met behulp van de landschapsstrategie 'Aanpassen'. Deze strategie is voortgekomen uit de landschappelijke analyse en vanuit landschappelijke oogpunt onderbouwd. Anders dan bij bijvoorbeeld de strategie 'Inpassen' wordt met deze strategie het landschap aangepast. Het planMER gaat er daarbij vanuit dat de aanpassingen ruimtelijke kwaliteit toevoegen. Bijvoorbeeld door herkenbare structuren terug te laten komen. In hoeverre deze aantallen hectares en de daarbij behorende opwekpotenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd, is afhankelijk van veel verschillende factoren. Bijvoorbeeld van grondcontracten en beleidskeuzes.	

	ject van de RES volgend op het plan-MER dienen deze windparklocaties te worden geschrapt. Daarnaast kan ook aan de energieopbrengst van de in dit alternatief genoemde zonneparken worden getwijfeld. De draagkracht van het de verschillende landschappen loopt voor de landschapsstrategie aanpassen uiteen van 30% bij het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap, 26% bij het oude zandontginningenlandschap en 6% bij het beekdalenlandschap. Met name aan het realiteitsgehalte van 30% en 26% kan worden getwijfeld, omdat het niet reëel is te veronderstellen dat ongeveer 30% van de beschikbare percelen in zonneparken zullen kunnen worden omgezet.		
	Uit tabel 3 volgt bovendien dat ten aanzien van het alternatief "Netinpassing" globaal gezien minder negatieve milieueffecten te verwachten zijn dan bij de alternatieven "Spreiding" en "Energie landschappen". Uit tabel 5 volgt dat de milieugevolgen voor zowel het alternatief "Energie landschappen" als het alternatief "Spreiding" globaal gezien groot zijn. Een reden te meer om - mocht al besloten worden dat gekozen wordt voor een van de thans in het plan-MER opgenomen alternatieven - voor het alternatief "Netinpassing" te kiezen.	De keuze voor de uiteindelijke zoekgebieden in de RES 1.0 zal geen keuze zijn tussen de drie in het planMER onderzochte alternatieven. Deze alternatieven zijn enkel bedoeld om te helpen bij het maken van die keuze.	
	In paragraaf 1.7 van het plan-MER worden een aantal mogelijk mitigerende maatregelen besproken, ondanks dat het plan-MER te kennen geeft dat mitigerende maatregelen de reikwijdte van het plan-MER te buiten gaan. Belangrijk is dat men zich bedenkt dat mitigerende maatregelen onder omstandigheden een grote invloed kunnen hebben op de energieopbrengst en de business case van een windpark.	De effecten van mitigatie op de opbrengst zijn inderdaad niet het planMER onderzocht. Onderdeel van de vergunningprocedure van concrete projecten is onderzoek of eventuele wettelijke verplichting tot stilstand leidt tot een onrendabel project. De ervaring leert dat bij afstanden vanaf ca. 400-500 meter dergelijke stilstand geen significante gevolgen voor de business case meer heeft. Ook bij kleinere afstanden is er lang niet altijd sprake van een groot effect op de haalbaarheid.	Nee
	Ten aanzien van hoofdstuk 2, paragraaf 2.2 merken wij op dat het noodzakelijk is in het vervolg naar concrete projecten altijd een project-MER uit te laten voeren om zo de (milieu)effecten bij concrete projecten goed vast te stellen. De (milieu)effecten van met name concrete windprojecten zijn immers groot voor zowel omwonenden als het landschap en de natuur, alleen daarom al is het van belang dat er een project-MER wordt uitgevoerd. Door het uitvoeren van een project-MER wordt recht gedaan aan de aanzienlijke milieugevolgen die concrete windprojecten hebben.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In het geval een project in een van de zoekgebieden doorgang vindt, worden vervolgonderzoeken uitgevoerd en indien nodig een project-MER. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan.	Nee
	In paragraaf 2.6 van het plan-MER worden de stappen van het plan-MER besproken. Stap 7 betreft de keuze en de randvoorwaarden. Bij stap 7 wordt vermeld dat dit deel van het stappenplan geen onderdeel uitmaakt van het plan-MER en dat de keuze nog niet is gemaakt. Gezien de samenhang met het sinds	Nu de commissie voor de m.e.r. een positief advies over het planMER heeft uitgebracht stellen de provincie en de MRE zich op het standpunt dat de juiste keuze zijn gemaakt omtrent het milieugedeelte. In hoeverre de RES 1.0, waarin de definitieve keuzes worden gemaakt, ook een inzageperiode zal kennen is op dit moment niet bekend.	

	3 mei 2021 gepubliceerde deel van het plan-MER is het erg gewenst dat eenieder ook ten aanzien van de uitkomsten van deze stap een zienswijze kan indienen. Via deze weg verzoeken wij u dan ook dit alsnog mogelijk te maken. Bovendien dienen de keuze voor een of meerdere voorkeursalternatieven, de milieueffecten van dat alternatief, de criteria die de keuze van plaatsingsgebieden hebben bepaald en de randvoorwaarden voor plaatsing van windparken en zonnevelden (uitvoeringsrichtlijnen), volgens de Commissie MER in het plan-MER zelf te worden opgenomen.		
	Ten aanzien van hoofdstuk 3 van het plan-MER hebben we de volgende opmerkingen. In paragraaf 3.2.1 van het plan-MER worden de verschillende stappen besproken op grond waarvan de globale zoekgebieden zijn aangewezen. Onder de kop technische en wettelijke mogelijkheden voor zonnevelden en windparken is te lezen dat: “(...) de technische potentie van windturbines wordt in belangrijke mate bepaald door enkele harde restricties. Zo leggen verschillende luchthavens in en rondom de regio bouwhoogtebeperkingen op vanwege de veiligheid voor het vliegverkeer. Ook kunnen er beperkingen zijn in verband met verstoring van de radar. Een andere restrictie is de afstand die aangehouden moet worden tot gevoelige objecten (zoals woningen, ziekenhuizen of onderwijsgebouwen) of de afstand in relatie tot veiligheid rondom bijvoorbeeld wegen of hoogspanningslijnen.” Uit bovenstaande tekst blijkt dat de beperkingen in verband met radarverstoring als zodanig wel als belemmering zijn erkend, maar dit heeft er in de Concept-RES niet toe geleid dat deze belemmeringen zijn opgenomen op de harde belemmeringenkaart. De ernstige belemmeringen die worden veroorzaakt door de aanwezigheid van radarverstoringgebieden kunnen weliswaar niet als zodanig als harde belemmering worden aangemerkt, maar zijn wel zodanig van invloed dat hier wel ernstig rekening mee moet worden gehouden. Zoals hierna uitgebreid zal worden besproken, leiden deze ernstige belemmeringen in bepaalde zoekgebieden er toe dat deze zoekgebieden ten aanzien van windenergie definitief af moeten komen vallen, omdat het realiseren van een windpark in deze gebieden nagenoeg zeker zal leiden tot onaanvaardbare radarverstoring. Gezien onder andere hoofdstuk 4 en hoofdstuk 6 van het plan-MER is er veel te weinig rekening gehouden met de radarverstoringgebieden, waardoor	Er is aandacht voor mogelijke toekomstige veranderende omstandigheden in relatie tot bijvoorbeeld wet- en regelgeving/radarverstoring/innovaties. Op dit moment zien de provincie en de MRE geen reden om te twijfelen aan de gekozen methode (op planMER-detailniveau).	

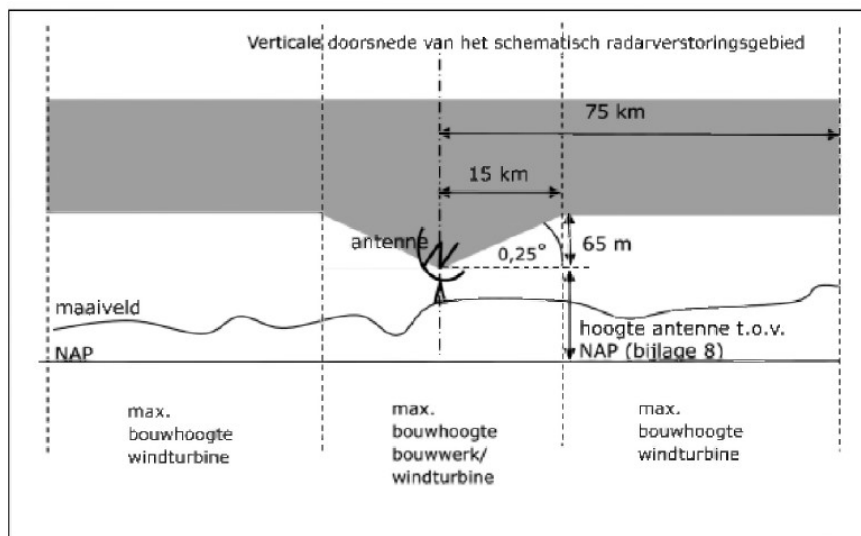
	geen volledig beeld wordt geschetst van de beperkingen die de 500-voetszone tezamen met de radarverstoringgebieden rond de vliegvelden Eindhoven, Volkel (en radarstation Herwijnen) opleveren. Bij de bespreking van hoofdstuk 4 van het plan-MER wordt hier nader op ingegaan.		
	In het advies van de Commissie voor de Milieueffectenrapportage van 16 november 2020 wordt door de commissie het volgende aangegeven: “De Commissie vindt het belangrijk dat per zoekgebied herleidbaar wordt aangegeven op grond van welke concrete criteria het is afgebakend en geselecteerd, welke rol milieuinformatie daarbij heeft gespeeld en hoe het bod per zoekgebied is opgebouwd.” Net als onder de Concept RES is ook in het plan-MER is nog niet geheel duidelijk op grond van welke concrete criteria zoekgebieden zijn afgebakend en geselecteerd voor de grootschalige opwek door middel van windenergie en zonne-energie. Paragraaf 3.2 en 3.4.1 van het plan-MER geven herover geen uitsluitel. Het plan-MER voldoet hiermee niet aan het hierboven geciteerde advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage. Dit is bovendien extra van belang omdat in het plan-MER ook mogelijke windparklocaties zijn bekeken die niet zijn gelegen in de zoekgebieden van de Concept-RES. Een duidelijke motivering waarom deze mogelijke windparklocaties niet eerder in de Concept-RES zijn betrokken en waarom deze ook niet alsnog in de RES worden betrokken ontbreekt. Er wordt in het plan-MER alleen gemeld dat deze locaties reeds zijn afgevallen.	Om de zoekgebieden te bepalen hebben we enerzijds de maximale potentie op basis van de wet- en regelgeving en technische haalbaarheid berekend en anderzijds hebben we de ruimtelijke mogelijkheden en belemmeringen onderzocht op basis van de waarden van de landschappen in de regio. We hebben per landschapstype de mogelijkheden voor inpassing in het landschap, aanpassing van het landschap en transformatie van het landschap onderzocht. Daarbij hebben we nadrukkelijk gezocht naar de kansen voor verbinding van de energieopgave met andere gebiedsopgaven. Commissie m.e.r. heeft in haar advies aangegeven dat het planMER de essentiële informatie bevat. Om inzicht te krijgen in de ruimtelijke impact hebben we landschapstegels ontworpen die kunnen dienen als basis voor de ruimtelijke invulling van de energieopgave in de verschillende landschapstypen. Zie hiervoor de tegels op de site van Odzob. De combinatie van het onderzoek naar de technische mogelijkheden/belemmeringen en naar de ruimtelijke mogelijkheden in de regio heeft geleid tot de zoekgebiedenkaart in de concept-RES. Het planMER geeft ons een beeld van de keuzemogelijkheden in onze regio en gebruiken we om de verschillende (conflicterende) belangen af te wegen. De betrokken overheden in de regio kunnen de milieu-informatie later inzetten bij hun planprocedures.	
	In tabel 7 worden de belemmeringen voor windenergie besproken en worden de minimale afstanden besproken die volgens het plan-MER ten aanzien van deze belemmering dienen te worden aangehouden. Wat hierbij opvalt, is dat van Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant slechts een wielengte afstand (75 meter) wordt aangehouden. Zoals hierboven reeds werd besproken, is de gehanteerde afstand van een wielengte (75 meter) te beperkt om zodoende de negatieve gevolgen voor natuurwaarden (met name vogels en vleermuizen) tegen te gaan. Nogmaals brengen wij de brief van de Brabantse milieufederatie, Brabants Landschap en Vereniging natuurmonumenten van 16 april 2021 onder de aandacht waarbij wordt voorgesteld om tussen een windpark en de grenzen van het Natuurnetwerk Brabant een afstand van minimaal	De aangehouden afstand is een direct gevolg van de keuze om geen windturbines in NNB en N2000-gebieden te plaatsen: de 75 meter is de wielengte van het gehanteerde representatieve windturbintype; op deze manier wordt naast plaatsing in ook overdraai boven de genoemde natuurgebieden op voorhand uitgesloten. Deze 75m zegt dus niets over eventuele effecten op grotere afstanden. Zie daarvoor het beoordelingskader in tabel 23. In hoeverre in de uiteindelijke locatiekeuze minimumafstanden tot beschermde natuurgebieden worden aangehouden valt buiten de reikwijdte van het plan-MER.	Nee

	500 meter aan te houden om zodoende ernstige aantasting van aanwezige natuurlijke waarden (met name bedreiging voor vogels en vleermuizen) te voorkomen. Hierdoor worden kwetsbare diersoorten (met name vogels en vleermuizen) veel beter beschermd.		
	Vanwege veiligheid wordt ook een wieklengthe afstand (75 meter) afstand gehouden van panden, wegen en rijkswegen. Bij spoorwegen en vaarwegen wordt een grotere afstand aangehouden van 86 meter respectievelijk 105 meter. Wat betreft veiligheid wordt onterecht geen rekening gehouden met de afstand die aangehouden dient te worden van (verblijfs)recreatiegebouwen en (verblijfs)recreatieterreinen. Om ontoelaatbaar gevaar voor (verblijfs)recreanten te voorkomen moet ook ten aanzien van (verblijfs)recreatiegebouwen en (verblijfs)recreatieterreinen voldoende afstand worden aangehouden. Het plan-MER dient zo aangepast te worden dat dit alsnog gebeurt.	(verblijfs)recreatiegebouwen vallen onder de categorie 'Panden' waartoe inderdaad 75 meter wordt aangehouden. Ligging nabij (verblijfs)recreatieterreinen is niet op voorhand belemmerend voor windenergie en daarom niet meegenomen in het overzicht van harde belemmeringen. Concrete projecten moeten uiteraard voldoen aan alle wettelijke (veiligheids)normen, maar de provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de thans gehanteerde methodiek in het planMER voldoende milieuinformatie verschaft voor de nu te maken beleidskeuzes.	Nee
	Wat betreft woningen wordt in een vuistregelafstand van 400 meter aangehouden. Hierover is in tabel 7 te lezen: "N.B. de 400 meter is geen harde afstandseis, maar een vuistregel ter voorkoming van normoverschrijding van geluid en slagschaduw. De daadwerkelijk minimaal aan te houden afstand kan verschillen van project tot project en is daarom op het detailniveau van een planMER niet te bepalen. (...)" Overigens is het hierbij van belang dat men zich realiseert dat naast de normen die zijn vervat in het Activiteitenbesluit ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur alsmede de norm van een goede ruimtelijke ordening een belangrijke rol kunnen spelen bij het antwoord op de vraag hoeveel afstand moet worden aangehouden. Volgens deze normen dient er ondanks de realisatie van duurzame opwek van energie door middel van zonne-energie en windenergie een acceptabel woon- leef- werk- en (verblijfs)recreatieklimaat te blijven bestaan. De genoemde vuistregelafstand van 400 meter van woningen (en van andere hindergevoelige objecten en terreinen) zal daarom veelal te weinig zijn. Bovendien zijn de normen die in Nederland worden aangehouden van hindergevoelige objecten en terreinen erg beperkt. In andere Europese landen worden veel grotere afstanden aangehouden om overlast bestaande uit met name geluidsoverlast en overlast door slagschaduw te voorkomen. Daarenboven	De aangehaalde richtlijnen stellen niet dat het WHO onderzoek maatgevend is, temeer daar de daarin vervatte aanbevelingen van lage kwaliteit zijn (aldus het WHO-rapport), door gebrek aan eensluidende onderzoeksresultaten. Het planMER maakt een inschatting van de inpassingsruimte, teneinde regionale beleidskeuzes te maken. Daarbij is de precieze formulering en grondslag van de milieunormen niet van groot belang, aangezien de provincie en de MRE verwachten dat de dosis-effectrelaties waarop de milieunormen uit het Activiteitenbesluit gebaseerd zijn in de toekomst niet zodanig zullen veranderen dat de gemaakte beleidskeuzes onhoudbaar worden. Concrete projecten zullen altijd moeten voldoen aan de dan geldende milieuwetgeving en er moet sprake zijn van goede ruimtelijke ordening.	Nee

	volgt uit recente ontwikkelingen binnen het Europees recht dat de normen die moeten beschermen tegen geluidsoverlast (hoorbaar en onhoorbaar) zoals die zijn vervat in het Activiteitenbesluit milieubeheer niet langer toereikend zijn. Uit de aanpassing van Richtlijn 2002/49/EG door Richtlijn 2020/367/EU volgt dat de wetenschappelijke onderzoeken, zoals bijvoorbeeld het onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voortaan maatgevend zijn voor het vaststellen van de normen ter bescherming tegen geluidshinder. Bovendien blijkt uit de Richtlijn 2011/92/EU (de milieueffectbeoordelingsrichtlijn) dat de beoordeling bij MER onderzoeken onder milieueffecten uitdrukkelijk ook wordt begrepen de effecten op de menselijke gezondheid. Hierdoor is het zeer waarschijnlijk dat de Nederlandse normen die bescherming moeten bieden tegen onaanvaardbare geluidshinder moeten worden aangepast om aan de bevindingen in wetenschappelijke studies, zoals de voornoemde studie van de WHO, te kunnen voldoen.		
	Wat betreft gezondheidsklachten gaat het bovendien niet alleen over hoorbaar laagfrequent geluid maar ook over niet hoorbaar laagfrequent geluid. Geluid boven de 20 Herz is voor mensen hoorbaar. Het laagfrequente geluid onder de 20 Herz is voor mensen niet hoorbaar maar wel voelbaar door middel van trillingen. Deze trillingen worden ook wel ultrasoon geluid genoemd. Ook van dit ultrasoon geluid kunnen mensen veel last hebben, zodat beide soorten laagfrequent geluid (hoorbaar en niet hoorbaar) schadelijk kunnen zijn voor de gezondheid. Het plan-MER dient naast hoorbaar laagfrequent geluid ook onderzoek te doen naar de effecten van niet hoorbaar laagfrequent geluid veroorzaakt door windturbines.	De plaatsing van windturbines moet voldoen aan de Nederlandse normen omtrent geluid, ongeacht de afstand. De Nederlandse normering voor geluid is streng en beschermt voldoende tegen hinder van windturbines, inclusief laagfrequent en ultrasoon geluid. In het geluidsonderzoek bij een vergunningaanvraag moet een initiatiefnemer aantonen te voldoen aan de normen.	Nee
	Naast geluidsoverlast en slagschaduw is er bovendien ook meer overlast en/of schade te verwachten waar het plan-MER rekening mee moet houden, zoals onder andere horizonvervuiling, lichtvervuiling door waarschuwingslichten op de windturbines, elektromagnetische straling van kabels en elektriciteitshuisjes (dirty energy), verstoring van ethersignalen en/of straalverbindingen en waardevermindering van rond een indicatieve windparklocatie gelegen onroerend goed.	De provincie en de MRE zijn van mening dat onderzoek naar de genoemde aanvullende effecten niet past bij het detailniveau van dit regionale planMER. Het effect op de landschappelijke beleving (horizonvervuiling) is opgenomen onder het milieuthema Landschap.	Nee
	Bij zachte belemmeringen in tabel 7 wordt de categorie Vliegverkeer en radar genoemd. Hier is te lezen:	Het genoemde artikel uit het Rarro en de geciteerde figuur stellen geen hard maximum aan de toegestane bouwhoogte, maar bepalen vanaf welke hoogte een radarhindertoetsingsonderzoek noodzakelijk is.	Nee

“In het Vooronderzoek zijn de CNS-vlakken rond militaire bases aangeduid als belemmering. Dit plan-MER beschouwt daarnaast ook de 500-voetszone als zachte belemmering: binnen dit (grotere) gebied gelden zeer strenge regels ten aanzien van radarverstoring. Hoewel de kansrijkheid van windturbines binnen deze zone niet groot wordt geacht (door TNO), is de realisatie op voorhand niet uit te sluiten, daarom is de 500-voetszone niet als zachte belemmering meegenomen.” Ook figuur 9 is van belang. Bij het bijschrift van figuur 9 is te lezen: “Verschillende belemmeringsvlakken radar en luchtvaart. Het planMER beschouwt de invliegfunnels (zwart) als harde belemmering en de 500-voetszone (blauw gearceerd) als zachte belemmering. De paarse (toetsings)vlakken zijn niet op voorhand als (zachte) belemmering meegenomen, omdat juridische grondslag daarvoor ontbreekt.” De conclusie die in het plan-MER wordt getrokken om de 500-voetszone in combinatie met de radarvlakken niet als zachte belemmeringen mee te nemen is onjuist. Radarvlakken en met name de radarvlakken van vliegbasissen Eindhoven en Volkel vormen een ernstige belemmering. Ook de conclusie bij figuur 9 om de paarse (toetsings)vlakken op voorhand niet als (zachte) belemmering mee te nemen is onjuist. Anders dan het plan-MER beweert, ontbreekt de juridische grondslag hiervoor niet. De juridische grondslag voor radarverstoringengebieden rond het vliegveld Volkel is namelijk opgenomen in de Regeling algemene regels ruimtelijke ordening (hierna: Rarro). Met name de artikelen 2.4, 2.5. en 2.6 Rarro zijn hier van belang. Art. 2.4 Rarro (bouwbeperkingen radarverstoringengebieden) bepaalt in lid 1 dat de maximale bouwhoogte van bouwwerken (en dus ook windturbines) in een radarverstoringgebied wordt bepaald door een denkbeeldige rechte lijn te trekken vanaf een punt op de top van de radarantenne, waarvan de hoogteligging ten opzichte van NAP is opgenomen in bijlage 8, oplopend met 0,25 graden tot een punt gelegen 15 kilometer vanaf de voornoemde radarantenne. Art. 2.4 lid 2 Rarro bepaalt dat onverminderd het bepaalde in art. 2.4 lid 1 Rarro er bin-		
--	--	--

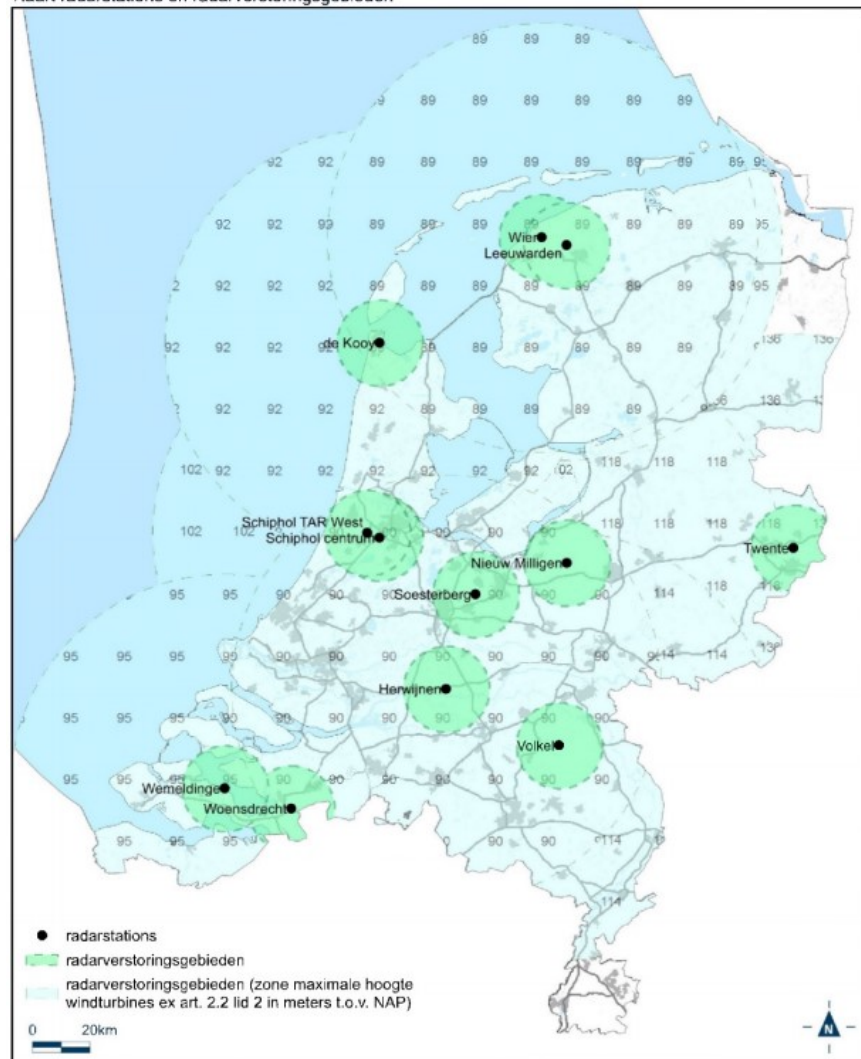
nen het radarverstoringgebied tussen de 15 en 75 kilometer vanaf de radarantenne voor de tippen van de wieken van windturbines een maximale hoogte geldt die wordt bepaald door elke denkbeeldige, ten opzichte van NAP horizontale rechte lijn, die wordt getrokken van het uiterste punt van de lijn, bedoeld in het eerste lid (het punt op precies 15 kilometer vanaf de radarantenne), tot een punt gelegen 60 kilometer daar vandaan. De hier bedoelde maximale hoogte voor de tippen van de wieken van de windturbines is opgenomen in bijlage 10 van het Rarro. Daarnaast is een kaart van de radarverstoringgebieden opgenomen in bijlage 8.4 Rarro. Deze kaart is ook als bijlage 1 bij deze zienswijze gevoegd. In art. 2.4 lid 3 Rarro is de volgende afbeelding opgenomen. Hierop worden de regels vervat in art. 2.4 lid 1 en 2 nog eens schematisch weergegeven.

Art. 2.5 Rarro bevat regels over verstoring van het radarbeeld voor het geval een bouwwerk of windturbine de maximale bouwhoogte overschrijdt. Art. 2.5 lid 1 Rarro bepaalt dat de mate van verstoring van het radarbeeld van een bouwwerk of windturbine wordt neergelegd in een rapport. Volgens art. 2.5 lid 3 Rarro dient dit rapport te worden voorgelegd aan de minister van Defensie

	(indien het een militaire radar betreft) en zo nodig aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat (indien het een civiele radar betreft). Art. 2.5 lid 4 Rarro bepaalt vervolgens dat de minister van Defensie zo nodig in overleg met de minister van Infrastructuur en Waterstaat de toereikendheid van het rapport en de aanvaardbaarheid van de gevolgen van het bouwwerk of de windturbine voor de werking van de radar vaststelt. Art. 2.6 Rarro geeft regels over de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de gevolgen voor de radarverstoring indien een bouwwerk of windturbine de maximale bouwhoogte genoemd in art. 2.4 Rarro overschrijdt. Op grond van art. 2.6 lid 1 Rarro dient de hiervoor bedoelde aanvaardbaarheid van de gevolgen van een bouwwerk of windturbine die de maximale bouwhoogte overschrijdt voor de radarwerking beoordeeld te worden op basis van de eventuele overschrijding van de referentiewaarden voor de radardetectiekans in het radardetectiegebied. Het radardetectiegebied bestaat uit de gebieden genoemd in art. 2.6 lid 2 onderdeel a, b en c Rarro. Hierbij wordt aangesloten bij de 300-voetszone, de 500-voetszone en de 1000-voetszone. Gaat het over een primaire radar voor de verkeersleiding dan zijn lid 3 en 4 van belang. Art. 2.6 lid 3 Rarro bepaalt dat voor het radardetectiegebied in de 1000-voetszone⁶⁴ een middelingsgebied met een straal van 500 meter wordt gehanteerd. De referentiewaarde voor radardetectiekans binnen een radardetectiegebied (als bedoeld in art. 2.6 lid 2 onderdeel a, b en c Rarro, (lees: 300-voetszone, 500-voetszone en 1000-voetszone) bedraagt voor een primaire radar 90% voor een object met een radardoorsnede van twee vierkante meter en met een doelfluctuatiemodel Swerling Model I. De referentiewaarde voor een secundaire radar is een standaardafwijking van 0,08 graden. Art. 2.6 lid 6 Rarro bepaalt dat de referentiewaarde voor een radardetectiekans binnen een radardoorsnede voor gevechtsleiding niet openbaar is. Op grond van 2.6 lid 7 Rarro kan de minister van Defensie zo nodig in overleg met de minister van Infrastructuur en Waterstaat in bijzondere omstandigheden afwijken van de regels opgenomen in art. 2.6 lid 1 t/m 6 Rarro. Bijlage 1:	
--	---	--

Bijlage 8.4 bij de Regeling algemene regels ruimtelijke ordening
Kaart radarstations en radarverstoringsgebieden

	De indicatieve windparkopstelling in zoekgebied 2 is gelegen het radarverstoringengebied van 15 kilometer rond vliegbasis Volkel als bedoeld in art. 2.4 Rarro. Op de grens van 15 kilometer bedraagt de bouwhoogte maximaal 65 meter boven de top van de radarantenne. De top van de radarantenne bevindt zich bij vliegbasis Volkel op 49 meter ten opzicht van NAP (vgl. bijlage 8 Rarro). De maximale bouwhoogte in het gebied van 15 kilometer bedraagt 49 meter dicht bij de radar oplopend tot 114 meter ten opzichte van NAP op de grens van 15 kilometer rond vliegbasis Volkel. De bouwhoogte van 114 meter is ook verwoord in bijlage 10 Rarro. Op grond van art. 2.5 en 2.6 Rarro dient indien de bouwhoogtebeperking, die afhankelijk is van de afstand tot het radarstation, wordt overschreden te worden beoordeeld door de minister van Defensie. Op grond van art. 2.6 Rarro dient de radardetectie beoordeeld te worden binnen een bepaald radardetectiegebied. Dit radardetectiegebied is bij de indicatieve windparkopstelling van zoekgebied 2 (2-1) de 500-voetszone.	Ten kennisname.	Nee
	In het kader van het plan-MER worden de effecten van windturbines met een ashoogte van 150 meter en een rotordiameter van 150 meter (tiphoogte 225 meter) onderzocht. Het ter plaatse van de indicatieve windparkopstelling 2-1 realiseren van een windturbine met een tiphoogte van 225 meter leidt tot een ernstige overschrijding van de bouwhoogtebeperking zoals bedoeld in art. 2.4 Rarro. De kans dat de minister van Defensie op grond van de regels van art. 2.6 Rarro zal besluiten dat er geen sprake is van onaanvaardbare radarverstoring is daarom uitgesloten dan wel zeer gering. Bovendien valt de indicatieve windparkopstelling in zoekgebied 2 ook binnen het radarverstoringengebied van 75 kilometer van radarstation Herwijnen, op grond waarvan ook ten aanzien van deze gevechtsradar een radartoets moet worden uitgevoerd.	Hoewel de provincie en de MRE ook denken dat er een kans is dat een windpark in zoekgebied twee ontoelaatbare radarverstoring veroorzaakt is dit niet op voorhand met zekerheid te zeggen. Daarom is geen sprake van een harde belemmering. Het feit dat dit gebied ook door een ander radarstation (Herwijnen) wordt 'gezien', betekent juist dat de slagingskans groter is, aangezien er 'dubbele dekking' optreedt.	Nee
	Van belang in dit kader is het rapport over Energiegebruik en opwekpotentie regio Noordoost Brabant dat onderzoeksbureau Pondera consult heeft geschreven in het kader van de RES 1.0 van de RES-regio Noordoost-Brabant. In dit rapport is te lezen: "Defensieradar Om de goede werking van radar in Nederland te kunnen garanderen zijn in het Rarro regels opgenomen om verstoring van radarsignalen door windturbines te voorkomen. Op vliegbasis Volkel en in Eindhoven staat momenteel een verkeersleidingradar. In het Gelderse Herwijnen een gevechtsleiding radar. Er geldt voor hoge objecten een onderzoeksplicht naar mogelijke verstoring van de radar. Tot een afstand van 15km rond de luchthaven, die oploopt	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de gehanteerde methode op het detailniveau van dit planMER voldoende inzichten biedt om beleidskeuzen te maken.	Nee

	van 49m (radarhoogte nabij de luchthaven) naar 114m (aan de rand van de 15 km zone) is de kans op een positieve uitkomst van een dergelijk verstoringsonderzoek gering. Daarbuiten (tot 75 km van de posten) is de kans aanzienlijk groter op een positieve uitkomst. Hoe groter de afstand hoe beter, maar uiteindelijk zal een project specifiek onderzoek inzage moeten bieden in de daadwerkelijke effecten.” (Dik en onderstreping toegevoegd.)” Aan de ernst van de belemmering van het radarverstoringsgebieden in combinatie met de 500-voetszone had anders dan in het plan-MER gebeurt, meer aandacht moeten worden besteed. Voor een duidelijk beeld had daarbij onderscheid moeten worden gemaakt tussen zowel de radarverstoringsgebieden van 75 kilometer rondom vliegbasis Volkel en radarstation Herwijnen als de radarverstoringsgebieden van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel en vliegbasis Eindhoven. Doordat dit niet is gebeurd, wordt een onjuist beeld geschapen over de haalbaarheid en de mogelijke energieopwekpotentie van indicatieve windparkopstellingen in diverse zoekgebieden, waaronder de windparkopstelling in zoekgebied 2, aangeduid met 2-1. De genoemde energieopwekpotentie van 45 GWh kan gezien het voorgaande niet worden behaald. Ook had geconcludeerd moeten worden dat de realisatie een windpark 2-1 bestaande uit drie windturbines met een tiphoogte van 225 meter onmogelijk is, dan wel dat de kans daarop zeer gering is wegens ontoelaatbare radarverstoring. Ook bij de kansenkaart windenergie van figuur 11, had voor de duidelijkheid weergegeven moeten worden welke indicatieve windparkopstellingen door radarverstoring in combinatie met de 500-voetszone niet kansrijk zijn. Indicatieve windparkopstelling van zoekgebied 2, 2-1, valt naast de 500-voetszone en het radarverstoringsvlak ook in de Outer Horizontal Surface van vliegbasis Volkel. De Outer Horizontal Surface is het gebied dat loopt van 6 kilometer tot en met 15 kilometer van de start- en landingsbanen van de vliegbasis. Hierdoor geldt er een bouwhoogtebeperking van 150 meter. Doorsnijding van de grens van 150 meter is niet uitgesloten, maar hiervoor is een verklaring van geen bezwaar van de minister van Defensie vereist. Om tot een verklaring te komen dient een aeronautische studie te worden gemaakt, waarbij moet worden onderzocht of de overschrijding ontoelaatbare gevolgen heeft voor de veiligheid of continuïteit van vliegoperaties. Ook hier had het plan-MER melding van moeten maken en moeten concluderen wat de mogelijke gevolgen	
--	--	--

	zijn van overschrijding van de hier bedoelde bouwhoogtebeperking. Ook hier moet van het plan-MER gewijzigd worden.		
	In paragraaf 4.3 van het plan-MER worden de belemmeringen voor zonne-energie beschreven. Hier gaat het over harde belemmeringen. In de tabel is de categorie recreatiebestemmingen als harde belemmering opgenomen. Het is onjuist is dat alleen enkelbestemmingen recreatie als zodanig zijn meegenomen. In het plan-MER hadden alle planologisch toegelaten vormen van (verblijfs)recreatie moeten worden meegenomen als harde belemmering. Het plan-MER moet op dit punt worden gewijzigd. Ook figuur 12 en figuur 13 dienen hierdoor gewijzigd te worden.	De keuze om alleen enkelbestemmingen recreatie als belemmering op te nemen is ook een afweging geweest tussen volledigheid enerzijds en aansluiting bij het gepaste detailniveau anderzijds: een nadere inventarisatie van belemmerde gronden had dermate veel energie gekost dat het naar mening van provincie en MRE niet de moeite waard was, aangezien het de besluitvorming niet of vrijwel niet zal beïnvloeden: de hoeveelheid onbelemmerd oppervlak is weliswaar uitgangspunt voor een (indicatieve) berekening van de opwekpotentie, maar of in een gebied daadwerkelijk zonneparken gerealiseerd worden hangt altijd af van de bereidheid van de grondeigenaar.	Nee
	In hoofdstuk 5 van het plan-MER wordt melding gemaakt van het toevoegen van zoekgebied 38 als zoekgebied als aanvulling op de oorspronkelijke zoekgebieden. Verder worden om te voorkomen dat mogelijk geschikte locaties die niet in de Concept-RES genoemde zoekgebieden liggen ten onrechte buiten beschouwing blijven, alsnog alle mogelijke windparklocaties in beeld gebracht op basis van de (harde) belemmeringenanalyse en vervolgens beoordeeld op milieueffecten en andere relevante aspecten.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Wat betreft zonneparken wordt in het plan-MER volstaan met een landschappelijke analyse. Ten aanzien van de windparklocaties die alsnog zijn toegevoegd aan het onderzoek in de plan-MER wordt niet duidelijk verantwoord en gemotiveerd waarom deze locaties niet in de fase van de Concept-RES als zoekgebieden zijn opgenomen. In hoofdstuk 6, paragraaf 6.8.1 wordt wel opgemerkt dat de extra toegevoegde mogelijke windparklocaties niet worden betrokken in de alternatievenbeoordeling omdat deze al zijn afgefallen. Overigens ook zonder motivatie. Het plan-MER moet zo worden aangepast dat ook deze 'nieuwe' zoekgebieden volledig worden betrokken in het plan-MER, ook bij de alternatievenbeoordeling.	De reikwijdte van het planMER betreft de zoekgebieden uit de concept-RES. De exercitie om ook mogelijke windparklocaties buiten de zoekgebieden mee te nemen in de effectbeoordeling doet daar niets aan af. Het is aan de MRE om deze windparklocaties al dan niet op te nemen in de RES 1.0.	Nee
	In paragraaf 5.3 van het plan-MER worden zonneparken omschreven. In het plan-MER wordt volgens de tekst paragraaf 5.3 geen onderscheid gemaakt tussen zuid-gerichte en oost-west gerichte opstelling van het panelenveld van grootschalige zonneparken. Dit verschil kan echter wel invloed hebben op de mogelijke opbrengst van een zonnepark. Hiermee had bij de berekening van de energiepotentie van mogelijke zonneparken wel rekening moeten worden gehouden.	Door de aard en het detailniveau van het planMER is het niet mogelijk om gedetailleerde opbrengstberekeningen te maken; de precieze locaties, omvang en inrichting van zonneparken staan immers nog niet vast. Er is daarom gekeken naar de 'potentiële opwek' van de zoekgebieden. Het planMER maakt derhalve geen onderscheid tussen de oriëntatie van de paneelopstellingen, maar is alleen bij de potentieberekening uitgegaan van vuistregels passend bij zuidgerichte pa-	Nee

		neelopstellingen. Naast de oriëntatie zijn er verschillende andere lay-out technische aspecten die invloed hebben op de opwekpotentie. Dergelijke verschillen vallen buiten het detailniveau van het planMER en zullen onderdeel zijn van gemeentelijk beleid en/of projectspecifieke inrichting.	
	In hoofdstuk 6 van het plan-MER worden de omgevingseffecten wind omschreven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen effectenbeoordeling wind en effectenbeoordeling bredere thema's wind.	Ter kennisname.	Nee
	Bij de effectenbeoordeling wind die is opgenomen in het eerste deel van hoofdstuk 6, wordt ook de netinpassing tot de effectenbeoordeling wind gerekend. Door onderscheid te maken tussen effectenbeoordeling wind en effectenbeoordeling bredere thema's wordt de indruk gewekt of de eerstgenoemde effectenbeoordeling wind belangrijker is dan de effectenbeoordeling van de bredere thema's wind. Bij de NRD is ervoor gekozen om niet alleen milieuthema's in strikte zin te onderzoeken maar ook andere relevante aspecten.	Er is geen ordening of prioritering aangebracht in de milieuthema's en bredere thema's. De wijze waarop de beoordeling is uitgevoerd staat in het MER beschreven. De wijze waarop de verschillende thema's worden betrokken in de uiteindelijke keuze voor zoekgebieden in de RES 1.0 valt buiten de reikwijdte van het MER.	Nee
	Het is vreemd dat energieopbrengst en netinpassing wel bij de effectenbeoordeling wind in het eerste deel van hoofdstuk 6 worden besproken, terwijl andere belangrijke relevante aspecten pas bij de effectenbeoordeling bredere thema's worden besproken in het laatste deel van hoofdstuk 6. De indruk wordt gewekt dat energieopbrengst en netinpassing wel tot milieuthema's behoren en de andere later besproken relevante aspecten niet. Het gaat daarbij ook over bijvoorbeeld de 500-voetszone en de radarverstoringsgebieden, een thema dat niet bij de bredere thema's hoort. Dit had dan ook bij de eerste effectenbeoordeling moeten worden betrokken, zeker omdat dat met de effecten voor het elektriciteitsnet en de daarbij horende netinpassing wel is gebeurd.	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de effectbeoordeling transparant en reproduceerbaar is uitgevoerd en zien derhalve geen aanleiding tot aanpassing van de methodiek.	Nee
	Bovendien hebben de effecten voor (verblijfs)recreatiebestemmingen rechtstreeks gevolgen voor de leefbaarheid en het leef- werk- en (verblijfs)recreatieklimaat. Deze effecten hadden hierdoor bij leefomgeving moeten worden besproken en niet bij economie. De indeling is hierdoor niet logisch en enigszins verwarrend. Ook bestaat het gevaar dat lezers van het plan-MER alleen de samenvattende effectenbeoordeling voor de verschillend genoemde windparklocaties gaan lezen, zonder daarbij aandacht te besteden aan andere relevante aspecten die in het plan-MER voor grootschalige opwek van wind worden besproken waaronder de bredere thema's. Hierdoor kan een in-	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de effectbeoordeling voor het thema leefomgeving op dit regionale detailniveau voldoende is beschouwd zonder daarbij (verblijfs)recreatiebestemmingen te betrekken. De voorgestelde aanpassing heeft geen invloed op de regionaal te maken keuzes in de RES 1.0. Voor concrete projecten geldt natuurlijk wel dat de effecten op (verblijfs)recreatiebestemmingen in beeld moeten worden gebracht, en dat sprake moet zijn van een goede ruimtelijke ordening. De bredere thema's zijn niet per windparklocatie, maar enkel per zoekgebied beschouwd. Daarom is het ook niet mogelijk om een samenvattende tabel van deze thema's per windparklocatie op te nemen.	Nee

	compleet beeld ontstaan. Dit is temeer een probleem omdat verderop in hoofdstuk 6 geen samenvattende tabel is opgenomen waarbij per windparklocatie wordt gekeken, maar enkel per zoekgebied. Het plan-MER moet dan ook zo worden aangepast dat er aan het einde van hoofdstuk 6 een samenvattende tabel met de effectenbeoordeling wordt opgenomen per individuele windparklocatie.		
	In paragraaf 6.2 van het plan-MER wordt de beoordelingsmethodiek besproken. Volgens tabel 10 vindt een beoordeling plaats op basis van een vijf-puntenschaal. Bij de beoordeling neutraal effect wordt er klaarblijkelijk vanuit gegaan dat de situatie niet afwijkt van de referentiesituatie, dat wil zeggen de situatie dat de grootschalige opwek niet wordt gerealiseerd.	Voor een planMER op het detailniveau van een volledige regio is een bepaalde mate van abstractie op zijn plaats. De vijfpuntsschaal is een veelgebruikte indeling om de milieueffecten te categoriseren. Het is niet zo dat een score '0' per definitie betekent dat er <u>geen</u> effect optreedt. Doel van de beoordeling op deze wijze is om een zinvolle vergelijking tussen de zoekgebieden mogelijk te maken. Door de intensiteit van effecten in te delen in de categorieën '0', '-' en '--' is deze vergelijking goed mogelijk. Provincie en MRE zijn van mening dat de huidige beoordeling, inclusief de indeling in beoordelingsklassen, volstaat voor een planMER van voorliggend detailniveau.	Nee
	In paragraaf 6.3 van het plan-MER wordt de energieopbrengst per windparklocatie besproken. Uit paragraaf 6.3.3 blijkt dat een inschatting wordt gemaakt van de jaarlijkse energieproductie per windturbine. Daarbij wordt uitgegaan van een bepaalde windsnelheid op een bepaalde ashoogte. In het plan-MER wordt uitgegaan van het windturbinemodel Vestas V150 met een ashoogte van 150 meter, een rotordiameter van 150 meter en een vermogen van 4,2 MW. Volgens tabel 12 wordt uitgegaan van een nettoproductie van ongeveer 15 GWh per windturbine. Per windparklocatie is de opwekpotentie berekend door het aantal windturbines te vermenigvuldigen met de ingeschatte nettoproductie van 15 GWh. Zoals reeds hierboven aan de orde kwam bij de bespreking van hoofdstuk 4, vormen de 500-voetszone en de radarverstoringsgebieden een ernstige belemmering voor de realisatie van windparken. Hierdoor wordt door het plan-MER een onjuist beeld geschapen en rekent men zich rijker dan men in werkelijkheid is. Zowel bij de berekening van de opwekpotentie alsmede bij de beoordelingscriteria energieproductie had met het voorgaande (voldoende) rekening moeten worden gehouden.	De haalbaarheid van eventuele windparklocaties heeft geen invloed op de berekende verwachte energieproductie van een windturbine binnen de metro-poolregio. Zie voor een reactie op het punt over de haalbaarheid van windparklocaties binnen de 500-voetszone elders in de beantwoording van deze zienswijze.	Nee
	Alleen ten aanzien van windparklocaties die in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert zijn gelegen, wordt de conclusie getrokken dat er een gerede	Zie voor een reactie op het punt over de haalbaarheid van windparklocaties binnen de 500-voetszone elders in de beantwoording van deze zienswijze	Nee

	kans is dat de grootschalige opwek van windenergie tot 2030 niet gerealiseerd kan worden. Ten aanzien van de windparklocaties die binnen een radarverstoringengebied en de 500-voetszone rondom vliegbasis Volkel en vliegbasis Eindhoven zijn gelegen had ook de conclusie moeten worden getrokken dat er een zeer grote kans is dat de grootschalige opwek van duurzame energie door middel van windenergie niet gerealiseerd kan worden. Voornamelijk indien een windparklocatie binnen het radarverstoringengebied van 15 kilometer rond het vliegveld Eindhoven of het vliegveld Volkel en de 500-voetszone is gelegen is sprake van een ernstige belemmering. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen diverse windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden voor windenergie alsnog te worden geschrapt omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring. Het is dan ook niet mogelijk om een windpark te realiseren op de indicatief ingetekende windparklocatie in zoekgebied 2 (2-1).		
	In paragraaf 6.4 van het plan-MER worden de effecten van windparken op de leefomgeving besproken. Onderscheid wordt daarbij gemaakt tussen geluid, slagschaduw, gezondheid en externe veiligheid. Hierbij worden geen berekeningen gemaakt, maar wordt uitgegaan van vuistregelafstanden. Dit gebeurt door het aantal hindergevoelige objecten (in het plan-MER aangeduid met woningen) binnen 500 meter en 1000 meter van de voorbeeldlijnopstelling te tellen. Het plan-MER gaat daarbij uit van hindergevoelige objecten die op grond van de wet geluidshinder als geluidsgevoelig worden aangemerkt. De keuze om alleen aan te sluiten bij de wet geluidshinder is juridisch gezien te beperkt. Ook de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en de norm goede ruimtelijke ordening brengen met zich mee dat ook voor andere hindergevoelige objecten en/of terreinen voldoende afstand moet worden gehouden wil na de realisatie van grootschalige opwek van windenergie nog sprake zijn van een aanvaardbaar leef- woon- werk- en (verblijfs)recreatieklimaat. Hindergevoelige functies spelen hierbij een belangrijke rol. Een belangrijk voorbeeld hiervan zijn (verblijfs)recreatie gebouwen en terreinen. Ondanks dat het plan-MER de gevolgen voor (verblijfs)recreatiebestemmingen bij het bredere thema economie bespreekt, hadden deze gevolgen ook bij het thema leefomgeving moeten worden besproken. Het plan-MER dient te worden aangepast.	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de effectbeoordeling voor het thema leefomgeving op dit regionale detailniveau voldoende is beschouwd zonder daarbij (verblijfs)recreatiebestemmingen te betrekken. De voorgestelde aanpassing heeft geen invloed op de regionaal te maken keuzes in de RES 1.0. Voor concrete projecten geldt natuurlijk wel dat de effecten op (verblijfs)recreatiebestemmingen in beeld moeten worden gebracht, en dat sprake moet zijn van een goede ruimtelijke ordening.	Nee

	Daarnaast wordt in het plan-MER het aantal geluidsgevoelige objecten binnen 500 meter respectievelijk 1000 meter gedeeld door de verwachte energieproductie. Volgens het plan- MER wordt hierdoor een relatieve beoordeling toegepast, waarbij locaties die meer energie opwekken beter scoren dan locaties die minder energie opwekken bij een gelijke hoeveelheid nabijgelegen woningen.		
	Het plan-MER beoogt bij de sectorale toelichting - geluid (paragraaf 6.4.2) te verantwoorden waarom de genoemde vuistregelafstanden van 500-meter en 1000-meter een goed beeld geven van de invloed die windturbines op de leefomgeving hebben. In deze paragraaf wordt beschreven dat er veel onderzoeken zijn gedaan naar relaties tussen hinderbeleving en blootstelling aan geluidsniveaus (zogenaaamde dosiseffectrelaties) welke volgens het plan-MER aan de basis van de geluidswetgeving in Nederland liggen. Vervolgens wordt in paragraaf 6.4.2.1 van het plan-MER het geluidstoetsingskader uit het Activiteitenbesluit milieubeheer besproken. De in het Activiteitenbesluit milieubeheer vervatte normen van 47 dBLden en 41 dBLnight, moeten volgens het Plan-MER in de regel worden aangehouden. Het plan-MER vermeldt vervolgens dat vanwege bijzondere lokale omstandigheden door het bevoegde gezag andere waardes mogen worden vastgesteld. Met in de vorige zinnen besproken normen wordt het omgevingslawaaï uitgedrukt. Bij deze normen wordt ervan uitgegaan dat geluid 's-avonds en 's-nachts als storender wordt ervaren. Vervolgens geldt volgens het plan- MER dat op een afstand van ca. 400 meter aan de norm wordt voldaan (en dat dat niet wil zeggen dat op grotere afstand windturbines niet langer hoorbaar zijn).	Er is in Nederland geen wettelijk bepaalde minimumafstand vastgelegd van windturbines tot woningen. In plaats daarvan zijn er milieunormen die de geluid- en slagschaduw effecten maximeren. Deze normen zijn niet bedoeld om alle hinder te voorkomen, maar zijn een belangenafweging tussen het beperken van hinder enerzijds en het mogelijk maken van opwek van duurzame energie anderzijds. De geluidsnormen, die medebepalend zijn voor de afstand tussen geluidsgevoelige bebouwing en de windmolens, garanderen niet dat omwonenden geen enkele hinder ondervinden. De normen hebben als gevolg dat windturbines niet heel dicht bij woningen geplaatst kunnen worden. Als vuistregelafstand wordt vaak gewerkt met 300-500 meter. Er is geen reden om aan te nemen dat gevaar voor de volksgezondheid op kan treden indien voldaan wordt aan de geldende milieunormen voor geluid, slagschaduw en veiligheid. De plaatsing van windturbines moet voldoen aan de Nederlandse normen omtrent geluid, ongeacht de afstand.	Nee
	In paragraaf 6.4.2.2 van het plan-MER wordt ter illustratie een voorbeeldtekening (figuur 24) van de geluidsnormen uitgewerkt en besproken, waarbij wordt uitgegaan van drie windturbines met een onderlinge afstand van 600 meter, met een ashoogte van 150 meter en een rotordiameter van 150 meter. Wat aan de tekening van figuur 24 opvalt, is dat niet een vuistregelafstand van 400 meter is ingetekend, maar alleen de vuistregelafstanden 500 meter en 1000 meter. De tekening maakt duidelijk dat een afstand van ca. 400 meter erg krap is en dus veelal onvoldoende zal zijn om aan de geluidsnormen van 47 dBLden en 41 dBLnight te voldoen. Bovendien volgt uit de tekening dat overlast zeker niet ophoudt op de grens van 47 dBLden, maar dat op ca. 850 meter de windturbines ook nog 42 dBLden aan geluid produceren. Hieruit blijkt dat ook op deze afstand nog sprake is van een grote mate van geluidsoverlast.	In het planMER is 400 meter aangehouden als minimumafstand tot geluidsgevoelige objecten. Daarmee wordt dus aangesloten bij de stelling van indiener. Effecten op grotere afstand dan de normgrens zijn inderdaad niet uitgesloten; dat is nu juist de reden dat ook het aantal woningen binnen de vuistregelafstand van 1000 meter als beoordelingscriterium is opgenomen.	Nee

Daarenboven wordt bij de normen genoemd in het plan-RES geen rekening gehouden met (verblijfs)recreatiebestemmingen en terreinen. Dit had wel moeten gebeuren omdat ook op (verblijfs)recreatieterreinen de overlast groot kan zijn. Indien er een groep van bijvoorbeeld 60 personen verblijft in een gebouw voor verblijfsrecreatie of in tenten, dan ondervinden ook deze mensen de geluidsoverlast van windturbines. In gebieden met verblijfsrecreatie doen zich net als in gebieden met woonkernen hogere concentraties van verblijvend voor, waardoor er ook in deze gebieden relatief veel mensen zijn die de overlast van windturbines zullen ervaren. Bovendien brengen de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en de eisen van goede ruimtelijke ordening met zich dat er ten aanzien van (verblijfs)recreatieterreinen een zodanige afstand moet worden aangehouden dat er sprake blijft van een acceptabel leef- woon- en (verblijfs)recreatieklimaat. Hieruit volgt dat ten aanzien van (verblijfs)recreatiegebouwen en (verblijfs)recreatieterreinen de normen van 47 dBLden en 41 dBLnight onvoldoende zullen zijn. In de directe nabijheid van de indicatieve windparkopstelling binnen zoekgebied 2, 2-1, zijn maar liefst drie (verblijfs)recreatieoedememers actief. Op grond van dit gegeven zullen de normen van het Activiteitenbesluit niet voldoen om voldoende bescherming te bieden tegen geluidsoverlast. Bij het thema leefomgeving had het plan-MER ook met deze omstandigheid voldoende rekening moeten houden. Het plan-MER dient op dit punt dan ook gewijzigd te worden. Verder is de afwezigheid van andere geluidsbronnen in een gebied rond een geplande windparklocatie van belang, omdat in deze gebieden het laagfrequente geluid dat windturbines veroorzaken als extra storend zal worden ervaren. Ook met dit gegeven had het plan-MER rekening moeten houden bij de effectenbeoordeling van het thema leefomgeving. Niettegenstaande het voorgaande, bieden de Nederlandse geluidsnormen die worden gehanteerd om geluidsoverlast van windturbines te voorkomen in vergelijking met in andere landen gehanteerde normen weinig bescherming tegen geluidsoverlast. Bovendien wordt in Nederland onterecht uitgegaan van een gemiddelde en niet van maximale geluidspieken. In verhouding met het buitenland wordt slechts een beperkte afstand aangehouden om geluidsoverlast te voorkomen. Zo geldt bijvoorbeeld in Denemarken voor laagfrequent geluid	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de effectbeoordeling voor het thema leefomgeving op dit regionale detailniveau voldoende is beschouwd zonder daarbij (verblijfs)recreatiebestemmingen te betrekken. De voorgestelde aanpassing heeft geen invloed op de regionaal te maken keuzes in de RES 1.0. Voor concrete projecten geldt natuurlijk wel dat de effecten op (verblijfs)recreatiebestemmingen in beeld moeten worden gebracht, en dat sprake moet zijn van een goede ruimtelijke ordening. Er is geen onderbouwing gegeven voor de stelling dat laagfrequent geluid van windturbines in gebieden met weinig andere geluidsbronnen tot grotere hinder zal leiden. Daarnaast valt een dergelijke (gebiedsspecifieke) beschouwing van windturbinegeluid buiten het detailniveau van dit planMER. Een beschouwing van de Nederlandse milieunormen (al dan niet in vergelijking met soortgelijke normen in het buitenland) valt buiten de reikwijdte van dit planMER.	Nee
--	--	------------

	een maximale geluidsnorm van 20 dB binnenshuis. In de Duitse deelstaat Beieren wordt een afstandsnorm van 10x de tiphoogte aangehouden. In de rest van Duitsland wordt 1000 meter van woningen aangehouden. In Frankrijk wordt tot woningen een afstand van 1500 meter aangehouden. In het Verenigd Koninkrijk wordt een afstand van 1 tot 1,5 mijl (1609 tot 2414 meter) gehanteerd. Een extra kritische benadering van de in Nederland gehanteerde normen is dan ook op zijn plaats.		
	In paragraaf 6.4.2.3 van het plan-MER worden ander geluidsbronnen besproken. Hierbij wordt niet ingegaan op mogelijk geluid van windturbines die in een aangrenzende RES-regio gerealiseerd zouden kunnen worden. In de nabijheid van de indicatieve windparkopstelling 21 wil gemeente Meierijstad ook een windpark realiseren. Met de mogelijke cumulatie van geluid van dit windpark dient rekening te worden gehouden in het plan-MER. Ook op dit punt dient de plan-MER te worden gewijzigd.	Niet alle omliggende RES-regio's hebben reeds zoekgebieden aangewezen. Waar bekend zullen zoekgebieden van naastgelegen regio's in de effectbeoordeling worden betrokken.	Ja
	In paragraaf 6.4.2.4 van het plan-MER wordt nader ingegaan op de gevolgen van laagfrequent geluid en gezondheid. In tegenstelling tot wat in paragraaf 6.4.2.4 van het plan-MER wordt beweerd, bieden de Nederlandse geluidsnormen van 47 dBLden en 41 dBLnight onvoldoende bescherming tegen het laagfrequente geluid van windturbines. In diverse onderzoeken wordt door wetenschappers en deskundigen vastgesteld dat de Nederlandse geluidsnormen onvoldoende zijn en dat de normen onvoldoende bescherming bieden tegen het laagfrequente geluid veroorzaakt door windturbines. Bij de Nederlandse geluidsnorm wordt met een gemiddelde geluidsbelasting op de gevel gewerkt. Dit heeft tot gevolg dat indien het hard waait of stormt de piek van geluid veel hoger is dan de norm van 47 dBLden en 41 dBLnight.	De geluidnormen zijn opgenomen in artikel 3.14a. Hierin is vastgelegd dat een of meer windmolens op de gevel van geluidsgevoelige bebouwing (bijvoorbeeld woningen) moeten voldoen aan de norm van ten hoogste 47 dB Lden en aan de norm van ten hoogste 41 dB Lnight. In de Nederlandse wetgeving wordt uitgegaan van gemiddelden. In de praktijk komt de 47 dB Lden norm op een gemiddelde geluidbelasting van 41 dB, de geluidsbelasting op een woning waar precies voldaan wordt aan de norm zal als de windmolen draait (circa. 95% van de tijd) variëren tussen de 38 en 46 dB. Dit heeft te maken met het feit dat in de Lden-methodiek 'strafdecibellen' worden toegevoegd aan windturbinegeluid in de avond (+5 dB) en de nacht (+10 dB). De daadwerkelijke geluidsbelasting komt dus niet overeen met de Lden-waarden. De plaatsing van windturbines moet voldoen aan de Nederlandse normen omtrent geluid, ongeacht de afstand. De Nederlandse normering voor geluid is streng en beschermt voldoende tegen hinder van windturbines, inclusief laagfrequent geluid. Er is geen reden om aan te nemen dat gevaar voor de volksgezondheid op kan treden indien voldaan wordt aan de geldende milieunormen voor geluid.	Nee
	Onlangs is aan de relatie tussen geluidsoverlast van windturbines en gezondheid door het VPRO radioprogramma Argos en het AVROTROS televisieprogramma EenVandaag uitgebreid aandacht besteed. Ook kwam dit recent nog	De provincie en Bosch & van Rijn zijn bekend met de uitspraken van Jan de Laat. Echter willen we wel wijzen op het recente RIVM-onderzoek uit oktober 2020.	Nee

	ter sprake bij het KRONCRV radioprogramma Pointer. In het radioprogramma Argos wordt door deskundigen gesteld dat mensen die in de buurt van windturbines wonen veelvuldig kampen met slaapproblemen en dat mensen die reeds hartklachten hebben een grotere kans hebben op een beroerte en/of een hartinfarct. Hartklachten kunnen aldus het radioprogramma verergeren onder invloed van langdurige blootstelling aan laagfrequent (brom)geluid. Het radioprogramma Argos baseert zich onder andere op onderzoek van klinisch fysicus en audioloog Jan de Laat. In dit kader kan ook gewezen worden op een artikel van huisarts Van Manen in Medisch Contact. Door audioloog De Laat wordt voorgesteld om een geluidsnorm van maximaal 35 dBLden op de gevel in te voeren (zonder piekoverschrijding) of een afstandsnorm tussen hindergevoelige objecten en windturbines van 10x de tiphoogte. Naast de genoemde vuistregelafstanden van 500 meter en 1000 meter zou gezien de hierboven genoemde onderzoeken in het plan-MER ook een vuistregelafstand van 1500 meter moeten worden opgenomen. Volgens de hierboven genoemde onderzoeken ervaren mensen tot een norm van ongeveer 35 dBLden ernstige hinder bestaande in (hoorbare en onhoorbare) geluidsoverlast veroorzaakt door windturbines. Het hanteren van een norm van 35dbLden komt ongeveer overeen met het hanteren van de vuistregelafstand van 1500 meter. Om een goed beeld te geven van de geluidsoverlast door windturbines dient in figuur 24 in paragraaf 6.4.2.2 dan ook tevens de geluidscontour van 35 dBLden te worden ingetekend. Door ook een vuistregelafstand van 1500 meter te hanteren, wordt er een veel realistischere analyse gemaakt van de te verwachten effecten van geluidshinder.	Uit het rapport uit 2020 blijkt dat het RIVM geen aanbevelingen doet voor windturbinegeluid. Waar het onderzoek voor weg- rail- en vliegverkeer sterke aanbevelingen doet is dat bij windturbines, wegens gebrek aan bewijs, niet het geval. Tevens is het goed om kennis te nemen van het artikel van het RIVM: 'Health effects related to wind turbine sound, including low-frequency sound and infrasound' uit 2018. Hierin wordt onder meer gesteld dat er geen bewijs is dat laagfrequent geluid en infrageluid specifieke effecten hebben, en dat gezondheidseffecten eerder gerelateerd zijn aan ergernis dan aan daadwerkelijke blootstelling. Wel kan er hinder ondervonden worden. Dit staat echter niet gelijk aan effecten op de gezondheid. Er is in Nederland geen wettelijk bepaalde minimumafstand vastgelegd van windturbines tot woningen. In plaats daarvan zijn er milieunormen die de geluid- en slagschaduweffecten maximeren. Deze normen zijn niet bedoeld om alle hinder te voorkomen, maar zijn een belangenafweging tussen het beperken van hinder enerzijds en het mogelijk maken van opwek van duurzame energie anderzijds. Deze normen hebben als gevolg dat windturbines niet heel dicht bij woningen geplaatst kunnen worden. Als vuistregelafstand wordt vaak gewerkt met 300-500 meter. Er is geen reden om aan te nemen dat gevaar voor de volksgezondheid op kan treden indien voldaan wordt aan de geldende milieunormen voor geluid, slagschaduw en veiligheid.	
	Verder blijkt uit recente ontwikkelingen binnen het Europees recht dat de normen die moeten beschermen tegen geluidsoverlast zoals die zijn vervat in het Activiteitenbesluit milieubeheer niet langer toereikend zijn. Uit de aanpassing van Richtlijn 2002/49/EG door Richtlijn 2020/367/EU volgt dat de wetenschap	Hoewel het planMER de milieunormen gebruikt als hulpmiddel bij het bepalen van effectklassen is er geen directe relatie tussen het Activiteitenbesluit en het planMER. De normen uit het Activiteitenbesluit maken ook geen onderdeel uit van hetgeen in het planMER ter inzage heeft gelegen. Concrete initiatieven zullen moeten voldoen aan dan geldende milieukaders. De provincie en de MRE	Nee

	pelijke onderzoeken, zoals bijvoorbeeld het onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) voortaan maatgevend zijn voor het vaststellen van de normen ter bescherming tegen geluidshinder. Bovendien blijkt uit de Richtlijn 2011/92/EU (de milieueffectbeoordelingsrichtlijn) dat de beoordeling bij MER onderzoeken onder milieueffecten uitdrukkelijk ook wordt begrepen de effecten op de menselijke gezondheid. Hierdoor is het zeer waarschijnlijk dat de Nederlandse normen die bescherming moeten bieden tegen onaanvaardbare geluidshinder moeten worden aangepast om aan de bevindingen in wetenschappelijke studies, zoals de voornoemde studie van de WHO, te kunnen voldoen.	stellen zich op het standpunt dat het planMER waardevolle informatie bevat ten dienste van de totstandkoming van de RES 1.0.	
	Wat betreft gezondheidsklachten gaat het bovendien niet alleen over hoorbaar laagfrequent geluid maar ook over niet hoorbaar laagfrequent geluid. Geluid boven de 20 Herz is voor mensen hoorbaar. Het laagfrequente geluid onder de 20 Herz is voor mensen niet hoorbaar maar wel voelbaar door middel van trillingen. Deze trillingen worden ook wel ultrasoon geluid genoemd. Ook van dit ultrasoon geluid kunnen mensen veel last hebben, zodat beide soorten laagfrequent geluid (hoorbaar en niet hoorbaar) schadelijk zijn voor de gezondheid. Het plan-MER dient naast hoorbaar laagfrequent geluid ook onderzoek te doen naar de effecten van niet hoorbaar laagfrequent geluid veroorzaakt door windturbines. Het plan-MER dient te worden aangepast.	De plaatsing van windturbines moet voldoen aan de Nederlandse normen omtrent geluid, ongeacht de afstand. De Nederlandse normering voor geluid is streng en beschermt voldoende tegen hinder van windturbines, inclusief laagfrequent en ultrasoon geluid. Er is geen reden om aan te nemen dat gevaar voor de volksgezondheid op kan treden indien voldaan wordt aan de geldende milieunormen voor geluid.	Nee
	In paragraaf 6.4.3 van het plan-MER wordt een sectorale toelichting met betrekking tot slagschaduw gegeven. Naast geluidsoverlast leiden windturbines ook tot overlast door slagschaduw. Stilstandvoorzieningen kunnen anders dan wordt beweerd op pagina 67 van het plan-MER wel degelijk invloed hebben op de rentabiliteit van een windparkproject. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien niet alleen vanwege hindergevoelige objecten een stilstandvoorziening dient te worden aangehouden, maar ook wegens hindergevoelige (verblijfs)recreatieterreinen of wegens aantasting van ecologische waarden zoals een stilstandvoorziening voor vogels of vleermuizen. Een cumulatie van stilstandvoorzieningen is in een dergelijk geval ook goed denkbaar, met alle gevolgen van dien voor de rentabiliteit.	Er is geen sprake van stilstand om slagschaduw op ecologische waarden te voorkomen. De stelling uit het planMER ten aanzien van de rentabiliteit en stilstand door slagschaduw is een algemene uitspraak. Er kunnen lokaal situaties optreden waar deze stelling niet opgaat. Dat is eigen aan het detailniveau van dit regionale planMER.	Nee
	In paragraaf 6.4.5 van het plan-MER wordt een sectorale toelichting gegeven over externe veiligheid en windturbines. Onterecht wordt hier de conclusie getrokken dat het bij het plan-MER niet zinvol is om de externe veiligheid in beeld te brengen en als beoordelingscriterium als subthema externe veiligheid op te nemen. Bovendien wordt met betrekking	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat het planMER voldoende (milieu)informatie bevat om op regionaal niveau beleidskeuzes te maken en een RES 1.0 vast te stellen. In de wetenschap dat voor concrete projecten altijd nog locatiespecifiek onderzoek moet plaatsvinden (waaronder voor externe veiligheid) achten zij het niet nodig om externe-veiligheidsberekeningen uit te voeren in deze planMERfase	Nee

	tot de externe veiligheid in het plan-MER onterecht geen koppeling gemaakt met (verblijfs)recreatiegebouwen en terreinen waar zich een groot aantal mensen kunnen bevinden. Hier had het plan-MER aandacht aan moeten besteden, het plan-MER moet dan ook op dit punt worden gewijzigd. Zoals hierboven al aan de orde kwam, zijn er in de directe nabijheid van de indicatief ingetekende windparkopstelling 2-1 drie (verblijfs)recreatieondernemers actief. Bij deze ondernemingen zijn regelmatig grote groepen aanwezig (o.a. bij Groepsaccommodatie de Strohalm zijn bijvoorbeeld zeer regelmatig 60 personen aanwezig), wat gevolgen heeft voor de geldende eisen van externe veiligheid.		
	Naast geluidsoverlast en slagschaduw is er bovendien ook meer overlast en/of schade te verwachten waar het plan-MER rekening mee moet houden, zoals onder andere horizonvervuiling, lichtvervuiling door waarschuwingslichten op de windturbines, elektromagnetische straling van kabels en elektriciteitshuisjes (dirty energy), verstoring van ethersignalen en/of straalverbindingen en waardevermindering van rond een indicatieve windparklocatie gelegen onroerend goed. Bovendien kan realisatie van een windpraktijk in de buurt van een (verblijfs)recreatie onderneming aanleiding geven tot een sterke omzetting bij deze ondernemingen doordat als gevolg van de overlast die de windturbines zullen veroorzaken, veel minder mensen zullen verblijven bij deze (verblijfs)recreatieondernemingen.	De provincie en de MRE zijn van mening dat onderzoek naar de genoemde aanvullende effecten niet past bij het detailniveau van dit regionale planMER. Het effect op de landschappelijke beleving (horizonvervuiling) is opgenomen onder het milieuthema Landschap.	
	In paragraaf 6.4.6 van het plan-MER wordt de effectenbeoordeling Leefomgeving besproken. Bij de beoordelingsschaal genoemd in tabel 15 wordt ten aanzien van het aantal gevoelige objecten binnen 500 meter van een windparklocatie, geconcludeerd dat indien zich minder dan 10 gevoelige objecten binnen 500 meter van een windparklocatie bevinden, er een neutraal effect te verwachten is. Er zou zich aldus volgens het plan-MER een situatie voordoen die niet afwijkt van de referentiesituatie. De referentiesituatie is de situatie waarin de grootschalige opwek van windenergie niet zou worden gerealiseerd. De gekozen schaal geeft geen goed beeld van de overlast en/of schade die wordt geleden indien zich binnen 500 meter minder dan 10 gevoelige objecten bevinden. Voor omwonenden van de minder dan 10 gevoelige objecten zijn de gevolgen groot en is het niet juist om te spreken van een neutraal effect of een situatie die niet afwijkt van de referentiesituatie. De schaalindeling moet dan ook worden aangepast om recht te doen aan de te verwachten overlast en/of schade. Alleen indien het aantal gevoelige objecten kleiner is dan 1 gevoelig object $\wedge$ 1 gevoelige objecten) moet geconcludeerd worden tot een neutraal effect (grijs,	Het is niet zo dat een score '0' per definitie betekent dat er <u>geen</u> effect optreedt. Doel van de beoordeling op deze wijze is om een zinvolle vergelijking tussen de zoekgebieden mogelijk te maken. Door de intensiteit van effecten in te delen in de categorieën '0', '-' en '- -' is deze vergelijking goed mogelijk. Het punt over het meenemen van (verblijfs)recreatiegebouwen in de beoordeling voor 'Leefomgeving' is eerder in deze reactie beantwoord.	Nee

	0). Alleen zo kan een realistisch beeld worden geschetst van de gevolgen voor het milieuthema leefomgeving. Verder dient de schaalindeling zo aangepast te worden dat een licht negatief effect (geel,-) wordt toegekend aan 1 tot 20 gevoelige objecten (« 1 tot 20 gevoelige objecten) binnen 500 meter van een indicatieve windparklocatie. Een negatief effect (oranje, --) moet worden toegekend indien zich 20 of meer gevoelige objecten («20 gevoelige objecten) binnen 500 meter van een windparklocatie bevinden. Bovendien dienen in het plan-MER bij de effectenbeoordeling wind thema leefomgeving ook (verblijfs)recreatiegebouwen en terreinen en andere hindergevoelige objecten en terreinen als gevoelig object te worden aangemerkt. Op deze manier wordt een beter en completer beeld geschetst van de (geluids)overlast van windturbines op de leefomgeving.		
	Ook de schaalindeling is wat betreft aantal gevoelige objecten binnen 1000 meter van een windparklocatie te grofmazig. Pas indien zich 100 of meer gevoelige objecten binnen 1000 meter van een indicatieve windparklocatie bevinden, wordt in het plan-MER geconcludeerd dat sprake is van een licht negatief effect (geel, -). Deze grens moet worden verlaagd tot 20 of meer gevoelige objecten, waarbij de categorie licht effect (geel, -) moet worden toegekend aan 20 tot 150 gevoelige objecten (« 20 tot 150 gevoelige objecten). Dientengevolge moet binnen 1000 meter slechts tot een neutraal effect (grijs, 0) worden geconcludeerd indien zich minder dan 20 gevoelige objecten ^ 20 gevoelige objecten) binnen 1000 meter van een windparklocatie bevinden. Indien zich 150 of meer gevoelige objecten binnen 1000 meter bevinden, moet worden geconcludeerd tot een negatief effect (oranje, --) (« 150 gevoelige objecten). Het plan-MER dient te worden aangepast. Daarenboven wordt gezien de gezondheidsgevolgen die windturbines hebben, zoals hierboven besproken, door verschillende deskundigen voorgesteld om 1500 meter afstand van een windparklocatie te houden. In het plan-MER zou ook een vuistregelafstand van 1500 meter aangehouden moeten worden. Alleen zo kan een realistischer beeld worden geschetst van de te verwachten overlast die gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid van omwonenden. Hierdoor moet bij het thema leefomgeving ook het aantal gevoelige objecten binnen 1500 meter worden beoordeeld. De volgende beoordelingscriteria moeten hierbij worden gehanteerd. Een licht effect negatief effect (geel, -) moet	De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat de beoordelingswijze voor het thema Leefomgeving voor windenergie voldoende informatie biedt voor een weloverwogen beleidskeuze in de RES 1.0 en delen de mening van indiener niet.	Nee

	worden toegekend indien zich 150 tot 250 gevoelige objecten binnen 1500 meter (» 150 tot 250 gevoelige objecten) van een indicatieve windparklocatie bevinden. Dientengevolge zou binnen 1500 meter slechts tot een neutraal effect (grijs, 0) moeten worden geconcludeerd indien zich minder dan 150 gevoelige objecten ^ 150 gevoelige objecten) binnen 1500 meter van een indicatieve windparklocatie bevinden. Indien zich 250 of meer gevoelige objecten binnen 1500 meter van een indicatieve windparklocatie bevinden, moet worden geconcludeerd tot een negatief effect (oranje, --) (» 250 gevoelige objecten). Het plan-MER dient te worden aangepast.		
	Wat betreft het onderzoek naar cumulatie van geluid wegens andere geluidsbronnen is de afstand van 1 kilometer te klein. De afstand moet tot 2 kilometer worden verhoogd. Ook op dit punt dient de plan-MER te worden aangepast, omdat alleen zo een realistischer inzicht wordt gegeven in de mogelijke cumulatie van geluidsbronnen.	Cumulatie van geluid treedt op als er zich meerdere geluidsbronnen in elkaars omgeving (en nabij de waarnemer) bevinden. Een afstand van 2 kilometer is niet meer te beschouwen als 'in elkaars omgeving' en leidt niet tot een waardevol onderscheid tussen verschillende locaties op dit onderwerp.	Nee
	Wat meteen opvalt, is dat in het plan-MER wordt geconcludeerd dat de toekomstwaarde niet hoeft te worden beoordeeld, omdat de invloed van windparken op de toekomstwaarde gering zou zijn, doordat het om een tijdelijke ontwikkeling zou gaan waardoor de toekomstwaarde geen onderscheidende rol zou spelen bij de beoordeling van windenergie. Het plan-MER dient hier gewijzigd te worden. Ook naar de effecten voor de toekomstwaarde dient het plan-MER onderzoek te doen. Als er windparken komen, worden deze windparken in beginsel voor 25 jaar geëxploiteerd. Met als gevolg dat de omgeving van het windpark 25 jaar lang met ingrijpende gevolgen wordt geconfronteerd. Dag in, dag uit. Voor veel omwonenden en ondernemingen is een periode van 25 jaar erg lang en niet tijdelijk van aard. Voor bijvoorbeeld (verblijfs)recreatieondernemers in de buurt van een windpark betekent dit dat het voortbestaan van deze ondernemingen 25 jaar lang ernstig wordt bedreigd. Daarnaast worden ook de uitbreidingen en/of intensiveringen van bestaande (verblijfs)recreatieondernemingen en de mogelijkheden voor oprichting van nieuwe ondernemingen voor verblijfsrecreatie in de omgeving van het windpark gedurende 25 jaar ernstig geschaad. Bovendien worden ook andere hindergevoelige functies en activiteiten gedurende 25 jaar verstoord. Hierdoor wordt de toekomstwaarde van gebieden waar windmolens worden gerealiseerd, ernstig aangetast. De gevolgen voor de toekomstwaarde dienen daarom wel degelijk te worden onderzocht in het plan-MER. Het plan-MER dient dan ook gewijzigd te worden.	De toekomstwaarde is onderdeel van de 'Ruimtelijke kwaliteit' waarbij er op een grotere schaal wordt gekeken dan vanaf individuele waarnemers. Op die schaal vinden de provincie en de MRE het verdedigbaar om te stellen dat de toekomstwaarde van het landschap niet wordt aangetast door tijdelijke (d.w.z. 25 jaar) ontwikkelingen, mits de locatie na afloop weer in de originele staat wordt hersteld.	Nee

	Wat betreft gebruikswaarde wordt in het plan-MER in de eerste plaats beoordeeld of een windpark zichtbaar is in een gebied waar dat niet gewenst is wegens de manier waarop een gebied wordt gebruikt. Aansluiting wordt daarbij gezocht bij gebieden die veel worden 'gebruikt', zoals stedelijke of recreatiegebieden (wegens esthetische of recreatieve waarden). Windturbines van moderne omvang (dat wil zeggen met een tiphoogte van ongeveer 225 meter) zijn goed zichtbaar vanaf enkele kilometers afstand. Anders dan in het plan-MER wordt geconstateerd, had bij de belevingswaarde ook rekening moeten worden gehouden met mogelijke lichtvervuiling door waarschuwingslichten van windturbines. Het plan-MER moet zo worden aangepast dat de effecten van lichtvervuiling een volwaardige plaats krijgen binnen de analyse van de belevingswaarde.	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. Lichtvervuiling is derhalve niet meegenomen, mede omdat het op het detailniveau niet duidelijk is in hoeverre licht al aanwezig is in de omgeving en dus als storende factor kan worden ervaren. Daarnaast zijn er momenteel ontwikkelingen gaande rondom radarsystemen op windturbines die ervoor kunnen zorgen dat het licht alleen aan staan wanneer dit echt nodig is (bij naderende laagvliegende vliegtuigen). Bij onderzoek op projectniveau dient dit nader te worden bekeken.	Nee
	Verder wordt wat betreft wenselijkheid van de zichtbaarheid van windturbines in het plan-MER (voornamelijk) gekeken naar een straal van 2 kilometer rondom woongebieden, heidegebieden en veenrecreatiegebieden. Ook recreatiegebieden en gebieden met (verblijfs)recreatiebestemmingen hadden moeten worden toegevoegd aan de gebieden waar zichtbaarheid van windparken ongewenst is. Ook dit zijn immers gebieden met recreatieve waarden. Op dit punt dient het plan-MER dan ook te worden aangepast.	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. Een beoordeling ten aanzien van (verblijfs) recreatiebestemmingen zijn derhalve niet meegenomen.	Nee
	De te verwachten effecten op de herkomstwaarde worden volgens het plan-MER beoordeeld aan de hand van het antwoord op de vraag of een windparklocatie is gelegen in de nabijheid van cultuurhistorisch waardevolle complexen, landschappen en gebieden, zoals gedefinieerd door de provincie Noord-Brabant. Ten aanzien van cultuurhistorisch waardevolle complexen wordt uitgegaan van een straal van 500 meter tussen indicatieve winparklocaties en deze complexen. Vervolgens is in het plan-MER naar Cultuurhistorisch waardevolle gebieden (CHW-gebieden) gekeken. Onderscheid wordt door het plan-MER daarbij gemaakt tussen cultuurhistorisch waardevolle gebieden (CHW-gebieden) en cultuurhistorische landschappen (CHW-landschappen). Het uitgangspunt daarbij is het beschermen van cultuurhistorische kernwaarden. Per kernwaarde wordt in het plan-MER bekeken of deze kernwaarde door de komst van een of meerdere windparken bedreigd kan worden. Kan sprake zijn van een bedreiging, dan is een negatieve score (oranje, -- (sterk negatief effect)) toegekend. Zoals hierna nog aan de orde komt, wijkt deze beoordeling zowel wat betreft aantal onderzochte kernwaarden, als de mate waarin met aantasting van deze kernwaarden rekening wordt gehouden, erg af van de beoordeling van de	Ter kennisname.	Nee

	belevingswaarden van andere landschappen zonder cultuurhistorische waarden. Kernwaarden die van belang worden geacht binnen CHW-gebieden, worden besproken in paragraaf 6.5.7 van het plan-MER. Bovendien wordt bij de herkomstwaarde in het plan-MER ook gekeken naar het effect van zichtbaarheid van windturbines op cultuurhistorische gebieden en landschappen. Als effectafstand wordt 2 kilometer aangehouden. Bevindt een windparklocatie zich binnen 2 kilometer van CHW-gebieden en CHW-landschappen, dan wordt dit als licht negatief beoordeeld (geel, - (beperkt merkbaar negatief effect)).		
	De te verwachten effecten voor de belevingswaarde worden besproken in paragraaf 6.5.5 van het plan-MER. Beoordeling vindt plaats aan de hand van aansluiting op de landschappelijke structuur, aansluiting bij de landschappelijke karakteristiek en de herkenbaarheid van een windpark. Dit alles resulteert in drie categorieën, te weten: Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren, effecten op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke karakteristiek, en effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark. Deze categorieën worden apart beoordeeld. Vervolgens worden de resultaten opgeteld en weergegeven in tabel 25 onder de kop Effect op belevingswaarde. Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren Wat betreft structuren wordt aangegeven dat deze op verschillende niveaus kunnen worden bekeken. Windparken zullen kleine structuren veelal overtreffen, waardoor volgens het plan-MER alleen op macroniveau verbinding kan worden gelegd tussen landschappelijke structuren en windparken. Het plan-MER richt zich aldus vooral op het macroniveau. Een windpark kan negatieve landschappelijke effecten opleveren, wanneer de beleving van de structuur minder herkenbaar is of wordt verstoord door een windpark. Het beoordelingscriterium aansluiting op landschappelijke structuren, wordt beoordeeld aan de hand van de locatie van het windpark ten opzichte van de landschappelijke structuren op macroniveau. Beoordeling vindt plaats aan de hand van het antwoord op de vraag: vindt interventie tussen het windpark en de landschappelijke structuren plaats en hoe groot is de invloed van het windpark op deze structuren? Wat betreft de indicatieve windparkopstelling in zoekgebied 2 geldt dat de indicatief ingetekende lijnopstelling sterk afwijkt van de	Het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek' wordt beoordeeld aan de hand van drie beoordelingsaspecten: - Aansluiting op de landschappelijke structuur - Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek - Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark Elk van deze beoordelingsaspecten zijn beoordeeld en de gemiddelde beoordeling vormt de eindbeoordeling zoals opgenomen in tabel 25 van paragraaf 6.8. Lijnopstelling 2-1 heeft daarom een gemiddelde score van 'licht negatief' (-) toegekend gekregen.	Nee

	lijnrichting die de N279 I Zuid-Willemsvaart volgt (macrostructuur) ten opzichte van de windparklocatie. De richting die de indicatief ingetekende lijnopstelling 2-1. volgt staat hier zelfs haaks op. Hierdoor dient de beoordeling negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)) te worden toegekend.		
	In het plan-MER is de categorie Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren, als zodanig niet in tabel 25 van paragraaf 6.8 opgenomen. Hierdoor wordt niet duidelijk of en in hoeverre de effectbeoordeling van deze subcategorie van de belevingswaarde meeweegt bij het eindoordeel ten aanzien van het effect op de belevingswaarde. Dit kan niet de bedoeling zijn en het plan-MER moet dan ook zo worden aangepast dat de beoordeling van de categorie belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren ook apart als effectbeoordeling wordt vermeld. Bovendien moet zoals gezegd bij zoekgebied 2 deze effectbeoordeling als negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)) worden vermeld.	Het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek' wordt beoordeeld aan de hand van drie beoordelingsaspecten: - Aansluiting op de landschappelijke structuur - Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek - Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark Elk van deze beoordelingsaspecten zijn beoordeeld en de gemiddelde beoordeling vormt de eindbeoordeling zoals opgenomen in tabel 25 van paragraaf 6.8.	Nee
	Effect op belevingswaarde: aansluiting op de landschappelijke karakteristiek Bij aansluiting op landschappelijke karakteristiek wordt in het plan-MER gekeken naar de invloed van windturbines op de kernkwaliteiten van het landschap. In tabel 20 worden de kernkwaliteiten van de verschillende in het plan-MER onderscheidde landschapstypen besproken. Opvallend is dat bij de beoordeling van de belevingswaarde van CHW-gebieden en CHW-landschappen, aandacht wordt besteed aan een grote variëteit aan kernwaarden (zie paragraaf 6.5.7 plan-MER), terwijl ten aanzien van de in het plan-MER onderscheidde landschapstypen slechts enkele kernwaarden worden onderzocht (zie paragraaf 6.5.5.2 tabel 20) en meegenomen in de effectenbeoordeling wat betreft belevingswaarde. Aandacht voor vergelijkbare kernwaarden of kernkwaliteiten bij andere landschappen, dan landschappen met cultuurhistorische waarden, is ook erg van belang. Ook verschillende gebieden rondom indicatief aangewezen windparklocaties kunnen immers diverse kernkwaliteiten hebben. Het plan-MER dient op dit punt met alle in een zoekgebieden voorkomende kernkwaliteiten rekening te houden. Alleen zodoende ontstaat er een evenwichtigere analyse van de kernkwaliteiten.	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. Voor de beoordeling van het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: aansluiting op de landschappelijke karakteristiek Bij aansluiting op landschappelijke karakteristiek' is daarom naar kernkwaliteiten op hoofdlijnen gekeken. De kernwaarden bij de beoordeling in paragraaf 6.5.7 zijn een verdiepende beoordeling ten aanzien van de cultuurhistorische waarden. De gebieden met deze waarden zijn namelijk beschermd vanuit de Interim Omgevingsverordening van Noord-Brabant. De exercitie betreft een 'verdieping' en is aldaar niet meegenomen bij de effectbeoordeling of draagkrachtberekening, maar vormt een aanvullende aanbeveling voor het vervolgtraject.	Nee
	Wat verder opvalt, is dat erg de nadruk wordt gelegd op een landschapstype. De vraag die in dit kader wordt beoordeeld, luidt: in welk landschapstype is het windpark gesitueerd en in hoeverre worden kernkwaliteiten van dit landschapstype daardoor aangetast? In tabel 21 is de beoordelingsschaal te vinden.	Ter kennisname.	Nee

	Wat met betrekking tot de windparklocatie 2-1 in zoekgebied 2 opvalt, is dat geen of onvoldoende rekening wordt gehouden met het feit dat het windpark weliswaar strikt genomen in het jonge zandontginningenlandschap valt, maar dat de windparklocatie slechts op ca. 75 meter van het Mariahoutse bos en ca. 400 meter van het bos van 't Lijnt l 't Geregt (Meerijstad) is gelegen. Windpark 2-1 heeft daarmee ook een grote invloed op de belevingswaarde van het omringende boslandschap. Bovendien dient er ook aandacht te zijn voor specifieke kernwaarden van het landschap in de nabijheid van windparklocatie 2-1, zoals de openheid, rust en ruimte, de houtwallen, boomrijen, gefixeerd stuifzand, struweel, (water)lopen, de karakteristieke zandwegen en in zijn algemeenheid de schoonheid van de omgeving met daarin duidelijke contrasten en diversiteit.	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. De beoordeling ten aanzien van 'Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek' is daarom gekeken naar de kernwaarden van de landschapstypen. Windturbines zijn landschap overstijgend. Echter past het niet bij het detailniveau van het planMER om elke windparklocatie, vanuit alle landschapstype dat deze zichtbaar is, te beoordelen. Nader onderzoek op projectniveau dient te worden uitgevoerd om hier invulling aan te geven.	Nee
	Aangezien aantasting van de kernkwaliteiten en de belevingswaarde van het boslandschap als negatief wordt aangemerkt, dient ook voor windparklocatie 2-1 de belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke karakteristiek negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)) te worden beoordeeld, omdat de windparkopstelling zeer dicht bij het boslandschap is gelegen. Bovendien worden ook specifieke kernwaarden van het landschap rond windparklocatie 2-1 ernstig bedreigd, waardoor ook op grond van deze aantasting bij zoekgebied 2 geconcludeerd moet worden tot een negatief effect (oranje,-- (sterk merkbaar negatief effect)).	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. De beoordeling ten aanzien van 'Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek' is daarom gekeken naar de kernwaarden van de landschapstypen. Windturbines zijn landschap overstijgend. Echter past het niet bij het detailniveau van het planMER om elke windparklocatie, vanuit alle landschapstype dat deze zichtbaar is, te beoordelen. Nader onderzoek op projectniveau dient te worden uitgevoerd om hier invulling aan te geven.	Nee
	In het plan-MER is de categorie Effect op belevingswaarde: aansluiting op de landschappelijke karakteristiek, als zodanig niet in tabel 25 van paragraaf 6.8 opgenomen. Hierdoor wordt niet duidelijk of en in hoeverre de effectbeoordeling van deze subcategorie van de belevingswaarde meeweegt bij het eindoordeel ten aanzien van het effect op de belevingswaarde. Dit kan niet de bedoeling zijn en het plan-MER moet dan ook zo worden aangepast dat de beoordeling van de categorie Effect op belevingswaarde: aansluiting op de landschappelijke karakteristiek ook apart als effectbeoordeling wordt vermeld. Bovendien moet zoals gezegd bij zoekgebied 2 deze effectbeoordeling als negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)) worden aangemerkt.	Het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek' wordt beoordeeld aan de hand van drie beoordelingsaspecten: - Aansluiting op de landschappelijke structuur - Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek - Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark Elk van deze beoordelingsaspecten zijn beoordeeld en de gemiddelde beoordeling vormt de eindbeoordeling zoals opgenomen in tabel 25 van paragraaf 6.8.	Nee
	Onder herkenbaarheid van de opstelling van het windpark wordt nagegaan of de individueel geplaatste windturbines en het cluster (het windpark) als zodanig herkenbaar zijn. Perspectief van de waarnemer van het windpark is hierbij mede van belang. Volgens het planMER kan een lichte knik of vervorming in een lijn, een negatieve invloed hebben op de leesbaarheid en herkenbaarheid van een windpark. Bij deze 'leesbaarheid' of 'herkenbaarheid' is het aldus het plan-	De beoordeling is gedaan op het detailniveau passend bij het planMER. De beoordeling ten aanzien van de 'Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark' is daarom gekeken naar de lijnopstelling van windturbines. Windturbines zijn landschap overstijgend en de meeste landschappelijke elementen hebben geen tot weinig effect op de herkenbaarheid ervan. Het past niet bij het detail-	Nee

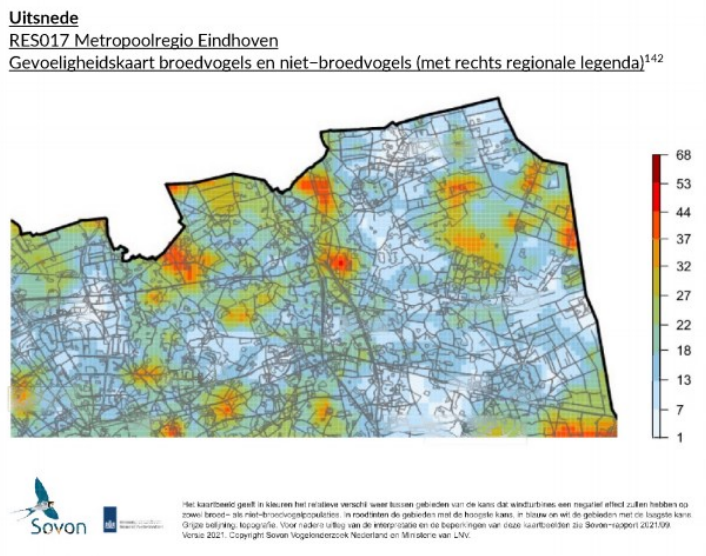
MER belangrijk het perspectief van de waarnemer ten opzichte van de windturbineopstelling mee te nemen. Omdat aldus het plan-MER zodoende een inschatting kan worden gemaakt van een vergroot perspectief beeld dat als gevolg van de leesbaarheid I herkenbaarheid van een windparkopstelling op kan treden ten opzichte van andere elementen in het landschap. De vraag die bij dit beoordelingscriterium wordt gesteld is: vormen de windturbines binnen een windpark gezamenlijk een duidelijke lijn of cluster en is deze lijn of cluster ook herkenbaar vanuit verschillende waarnemingspunten? Deze vraag wordt beantwoord door middel van het beoordelingsschema genoemd in tabel 22 variërend van negatief en licht negatief tot neutraal. Bij de indicatieve windparkopstelling 2-1 in zoekgebied 2 wordt ongeveer een rechte lijn gevolgd. Deze ongeveer rechte lijn wordt echter op twee plaatsen doorsneden door onder andere bomenrijen, wegen en een (water)loop. Ook lijkt deze windparkopstelling vanuit bepaalde waarnemingspunten te worden doorsneden door het Mariahoutse bos. Hierdoor zal windparkopstelling 2-1 niet vanuit alle waarnemingspunten worden ervaren als een herkenbare rechte lijn in het landschap. Blijkens de beoordelingsschaal genoemd in tabel 22 van het plan-MER moet dit leiden tot de conclusie dat er bij de indicatief ingetekende windparkopstelling 2-1 sprake is van een licht negatief effect (geel -, (merkbaar negatief effect)). In dit verband is het ook nog van belang op te merken dat een MER tot doel heeft de effecten ten opzichte van de referentiesituatie in beeld te brengen. Gezien dit gegeven, kan terecht de vraag worden gesteld in hoeverre het de bedoeling I wenselijk is dat de effecten die bestaan in de "herkenbaarheid van de opstelling van een windpark" ook worden meegewogen om de effecten op de belevingswaarde van een zoekgebied voor een windpark vast te stellen. De 'herkenbaarheid' I 'leesbaarheid' van een mogelijke windparkopstelling speelt immers pas nadat een windpark is gerealiseerd en kan mitsdien niet als een kernwaarde worden gezien van een gebied voordat een windpark is gerealiseerd. Het kan dan ook niet worden gebruikt om uitdrukking te geven aan de kwaliteiten van een gebied zoals het nu is. Er kan dan ook goed verdedigd worden dat deze categorie van de kernkwaliteit belevingswaarde: Effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark moet worden geschrapt uit het plan-MER, omdat het geheel niets bijdraagt aan een gedegen	niveau van het planMER om elke windparklocatie, vanuit verschillende waarnemingspunten met micro- en mesoniveau landschapselementen in acht genomen, te beoordelen. Nader onderzoek op projectniveau dient te worden uitgevoerd om hier invulling aan te geven. Het beoordelingscriterium 'Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark' wordt niet meegewogen om 'uitdrukking te geven aan de kwaliteiten van een gebied'. De opstelling van een windpark heeft effect op de belevingswaarde wanneer men zich in een bepaald gebied bevindt. Mede om goede afwegingen te maken, en indicatieve windturbinelijnopstellingen met elkaar te vergelijken, is het van belang de lay-out van op de opstellingen op het detailniveau van het planMER mee te nemen in de beoordeling. De opstelling van een windpark kan namelijk effect hebben op de beleving van een gebied. Bijvoorbeeld wanneer windturbines ver uit elkaar zijn gesitueerd, dit kan bijdragen aan de beleving van de weidsheid van een gebied. Deze beleving van weidsheid kan anders worden ervaren zonder de windturbines. Het planMER kent geen weging toe aan de verschillende beoordelingsaspecten; dit is als belangenafweging aan het bevoegd gezag.
--	---

	analyse van de belevingswaarden binnen zoekgebieden die aangetast of bedreigd kunnen worden door de komst van een of meerdere windturbineparken. Het plan-MER moet dan ook zo worden aangepast dat de subcategorie van belevingswaarde: Effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark wordt geschrapt als onderdeel van de effectbeoordeling van de belevingswaarde, dan wel als besloten zou worden dat het toch gehandhaafd moet blijven, dan moet aan deze subcategorie de minste waarde worden gehecht om uiteindelijk tot een complete effectbeoordeling van de belevingswaarde van het landschap in zoekgebieden voor windenergie te komen. Juist aan de specifieke kernwaarden van een gebied (zoals die hierboven zijn besproken), dient bij de complete effectbeoordeling van de belevingswaarde het zwaarste gewicht te worden toegekend, omdat deze waarden van het landschap het gebied voor het overgrote deel karakteriseren.		
	In het plan-MER is de categorie Effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark. Als zodanig niet in tabel 25 van paragraaf 6.8 opgenomen. Hierdoor wordt niet duidelijk of en in hoeverre de effectbeoordeling van deze subcategorie van de belevingswaarde meeweegt bij het eindoordeel ten aanzien van het effect op de belevingswaarde. Dit kan niet de bedoeling zijn. Als zou worden besloten dat ondanks de hiervoor besproken terechte bezwaren, de categorie Effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark moet worden gehandhaafd in het plan MER, dan dient het plan-MER zo te worden aangepast dat de beoordeling van de categorie Effect op belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark ook apart als effectbeoordeling wordt vermeld. Bovendien moet zoals gezegd bij zoekgebied 2 deze effectbeoordeling als licht negatief (geel, - (merkbaar negatief effect)) worden aangemerkt.	Het beoordelingscriterium 'Effect op belevingswaarde: Beleving van windturbines als opstelling en t.o.v. de aansluiting op landschappelijke structuren en karakteristiek' wordt beoordeeld aan de hand van drie beoordelingsaspecten: - Aansluiting op de landschappelijke structuur - Aansluiting op de landschappelijke karakteristiek - Herkenbaarheid van de opstelling van een windpark Elk van deze beoordelingsaspecten zijn beoordeeld en de gemiddelde beoordeling vormt de eindbeoordeling zoals opgenomen in tabel 25 van paragraaf 6.8.	Nee
	Ten aanzien van het effect van de belevingswaarde van het gebied rondom het indicatief ingetekende windpark 2-1, dient gezien het voorgaande in de plan-MER tot de conclusie te worden gekomen dat er sprake is van een negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)). Zowel hierboven besproken moet ten aanzien van de categorie Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke structuren en de categorie Effect op belevingswaarde: aansluiting bij de landschappelijke karakteristiek de conclusie worden getrokken dat er sprake is van een negatief effect (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)). Mocht er besloten worden dat - ondanks de hiervoor besproken terechte bezwaren tegen deze subcategorie - in het plan-MER de subcategorie Effect op	Zie reactie hierboven. Het planMER kent geen weging toe aan de verschillende beoordelingsaspecten; dit is als belangenafweging aan het bevoegd gezag.	Nee

	belevingswaarde: herkenbaarheid van de opstelling van een windpark moet worden gehandhaafd als een van de subcategorieën op grond waarvan de effecten van de belevingswaarden worden beoordeeld, moet ten aanzien van deze categorie worden geconcludeerd dat er sprake is van een licht negatief effect (geel, - (merkbaar negatief effect)). Omdat zoals hierboven aan de orde kwam aan deze categorie geen dan wel het minste gewicht moet worden toegekend, dient in de plan-MER voor de belevingswaarde bij de indicatieve windparkopstelling 2-1 als conclusie in tabel 25 te worden opgenomen dat er sprake is van een negatief effect (oranje, -- sterk negatief merkbaar effect). In tabel 25 van de plan-MER wordt deze conclusie echter niet getrokken. Daar wordt geconcludeerd dat het effect op belevingswaarde voor de indicatieve windparkopstelling 2-1 'slechts' licht negatief is (geel, - (beperkt merkbaar negatief effect)). Deze uitkomst in tabel 25 moet dan ook worden gewijzigd naar negatief (oranje, -- (sterk merkbaar negatief effect)). Het plan-MER moet op dit punt dan ook worden aangepast.		
	In paragraaf 6.6.2 van het plan-MER worden de effecten op het NNB besproken. Wat betreft NNB wordt aldus het plan-MER getoetst op ruimtebeslag en verstoring (met name door geluid). De effectafstand wordt in het plan-MER vastgelegd op 200 meter. Dit terwijl volgens de tekst van het plan-MER de effectafstand voor vleermuizen veelal meer dan 200 meter bedraagt. De effectafstand van 200 meter geldt echter niet voor NNB-delen die wat betreft landschapselementstype niet zijn 'aangewezen' als voor windenergie kwetsbaar. Daar geldt volgens het plan-MER de effectafstand van 75 meter. Voor de NNB-beoordeling van de indicatieve lijnopstellingen van windparken is niet strikt aan de lijn van de lijnopstelling getoetst, maar aan de mogelijke stippen van windturbines op of direct grenzend aan de indicatieve lijnopstelling. Het is bijzonder storend dat de mogelijke stippen van windturbines als zodanig niet worden afgebeeld in het plan-MER. Het plan-MER dient zo gewijzigd te worden dat deze stippen alsnog worden weergegeven.	De digitale kaart waarop de belemmeringen en de indicatieve windparklocaties zijn in te zien biedt voldoende mogelijkheid voor eenieder om de mogelijkheden van individuele windturbines te beschouwen. De provincie en de MRE vinden het niet van toegevoegde waarde om kaarten met individuele windturbineposities in het planMER op te nemen.	Nee
	Ondanks dat in het plan-MER de effectafstand in de regel voor het Natuurnetwerk Brabant is vastgesteld op 200 meter, wordt in het plan-MER slechts 75 meter afstand aangehouden tussen het NNB en de indicatief ingetekende windparklocaties. Deze afstand is veel te klein. Bovendien wordt door De Brabantse milieufederatie, Brabants landschap en Vereniging Natuurmonumenten in hun reactie op de Concept-RES 1.0 MRE voorgesteld om een afstand van minimaal 500 meter aan te houden tussen windturbines en de grenzen van de NNB om	De effectafstand van 200 meter is ecologisch en met verwijzing naar literatuur onderbouwd. Het doel van het planMER en de RES 1.0 is niet om alle effecten op beschermde gebieden op voorhand te voorkomen, maar om deze effecten indicatief in beeld	Nee

	zodoende ernstige aantasting van aanwezige natuurlijke waarden (met name bedreiging voor vogels en vleermuizen) te voorkomen. Volgens hen worden kwetsbare diersoorten (met name vogels en vleermuizen) binnen 500 meter ernstig bedreigd door mogelijke windparken. Verstoring van de natuurlijke waarden van het Natuurnetwerk Brabant binnen 500 meter is goed denkbaar. Bovendien wordt daarmee ook beter aangesloten bij de effectafstand die wordt aangehouden voor vogelrichtlijngebieden in het plan-MER. Om recht te doen aan alle risico's voor de natuurwaarden van het Natuurnetwerk Brabant moet in het plan MER in plaats van 75 meter een afstand van tenminste 500 meter worden aangehouden tussen een indicatief windpark en het NNB. Het plan-MER dient op dit punt te worden aangepast.	te brengen, zodat een belangenafweging kan worden gemaakt waarbij het belang van natuur kan worden afgewogen tegen de andere belangrijke thema's in de regio.	
	De indicatieve windparklocatie 2-1 in zoekgebied 2 bevindt zich op ca. 75 meter van de Mariahoutse bossen. In het Natuurbeheerplan van de provincie Noord-Brabant worden de Mariahoutse bossen aangemerkt als Natuurnetwerk Brabant (NNB) met code N16.03 (Droog bos met productie). Hierdoor bedraagt de effectenafstand van dit NNB volgens het plan-MER 200 meter. Zoals in de vorige alinea verwoord, zou er echter een effectafstand van 500 meter moeten worden aangehouden. Zowel gezien het thans in de plan-MER opgenomen uitgangspunt dat bij bepaalde categorieën NNB een effectafstand van minimaal 200 meter moet worden aangehouden, als het hierboven verwoorde uitgangspunt dat een effectafstand van minimaal 500 meter moet worden aangehouden, is het onbegrijpelijk dat in het plan-MER wordt geconcludeerd dat de realisatie van de indicatief ingetekende windparklocatie 2-1 op ca. 75 meter van het NNB (Mariahoutse bos) naar verwachting zal leiden tot een licht negatief effect (geel, -) voor het NNB. Dit had minstens moeten leiden tot een negatief effect (oranje, - -). Doordat de schaalverdeling van tabel 23 niet goed is gekozen, wordt een onjuist beeld geschetst van de te verwachte effecten van de indicatief ingetekende windparken op het NNB.	De provincie en de MRE delen de mening van indiener niet en verwijzen naar bovenstaande reactie op het gebied van de aangehouden effectafstand.	Nee
	In tabel 23 van het plan-MER is te lezen dat door de realisatie van een of meerdere windparken slechts een neutraal effect (grijs, 0) is te verwachten indien de afstand tussen het NNB en een indicatief ingetekend windpark meer als 200 meter bedraagt ^200m). Een licht negatief effect (geel, -) is volgens te tabel te verwachten indien de afstand tussen een indicatief ingetekend windpark en het NNB minder dan 200 meter bedraagt ^ 200m). Pas indien sprake is van realisatie	Ter kennisname.	Nee

	van een windpark in het NNB of indien er sprake is van overdraai boven het NNB wordt in het plan-MER geconcludeerd dat sprake is van een negatief effect (oranje, --). Deze laatste categorie kan zich alleen voordoen bij het NNB langs de hoofdinfrastructuur, omdat de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant alleen realisatie van windparken in het NNB toelaat indien dit langs grootschalige infrastructuur is.		
	De beoordelingsmaatstaf van tabel 23 moet worden gewijzigd. De categorie neutraal effect (grijs, o) moet worden toegekend aan de situatie dat een indicatieve windparklocatie zich op meer dan 600 meter van het NNB bevindt (^ 600m). De categorie licht negatief effect (geel, -) moet worden toegekend indien een indicatieve windparklocatie op meer dan 500 meter maar op minder of gelijk aan 600 meter (^500m maar ^600m) van het NNB is gelegen. De laatste categorie, negatief effect (oranje, --) moet worden toegekend indien een indicatief ingetekend windpark op 500 meter of minder (^ 500 meter) van het NNB is gelegen of indien een indicatief ingetekend windpark in het NNB is gelegen of dat sprake is van overdraai.	De provincie en de MRE verwijzen ten aanzien van de effectafstanden en klassering naar een eerder antwoord in deze reactie.	Nee
	Op een van de kaarten die betrekking heeft op de MRE wordt de gevoeligheid van broedvogels en niet-broedvogels voor windturbines tezamen weergegeven. Deze kaart is toegevoegd als bijlage bij deze zienswijze en is te vinden onder bijlage 2. Tevens is hieronder voor de duidelijkheid een uitsnede van deze kaart weergegeven met betrekking tot indicatieve windparkopstelling 2-1 in zoekgebied 2. Bijlage 2:	De gevoeligheidskaart broedvogels en niet-broedvogels van SOVON is een ander type kaart dan de hotspotkaart. Op de SOVON-kaart staan namelijk alle broedvogels en niet-broedvogels. De hotspotkaarten, zoals gehanteerd in het planMER, zijn tot stand gekomen door te kijken naar hoge concentraties akker- en weidevogels. De ecologische analyse kijkt zowel naar de dichtheid van broedvogels als van niet-broedvogels. Dit betreft een analyse op basis van de SOVON-kaarten (250x250m cel). Dit geeft duidelijk een beeld met de verhoogde concentraties van vogels binnen het onderzoeksgebied. De meeste 'gevoelige' vogelsoorten komen voor binnen de beschermde natuurgebieden (NNB of N2000). Echter door de hantering van deze methodiek loopt de analyse een belangrijke groep mis, voor zowel gevoeligheid van wind- als van zonne-energie, namelijk akker- en weidevogels. Daarom is ervoor gekozen op zogenoemde hotspots voor akker- en weidevogels te definiëren. Zodoende zijn op een detailniveau voor een planMER de gevoelige soorten voldoende meegenomen in de analyse. In zoekgebied 2 komen diverse akker- en weidevogels voor. Met name Kievit en patrijs kennen meerdere waarnemingen binnen het zoekgebied. Echter zijn de aantallen significant lager dan gebieden die wel als hotspot zijn aangemerkt.	Nee

Uit een vergelijking tussen de hierboven weergegeven kaart van SOVON en figuur 43 (hotspot kaart) in het plan-MER, volgt dat ten aanzien van zoekgebied 2 in de plan-MER binnen 200 meter van windparkopstelling 2-1 een hotspot had moeten worden ingetekend.

Nu dit onterecht niet is gebeurd, worden de effecten voor akker- en weidevogelgebieden in de buurt van indicatief aangegeven windparkopstelling 2-1 onterecht niet goed beoordeeld. Er wordt dus ten aanzien van dit punt een onjuist beeld geschapen van de te verwachten negatieve effecten voor akker- en weidevogels, zoals onder andere wordt uitgewerkt in de tabel 25 genoemd in paragraaf 6.8 van de plan-MER onder het kopje hotspots. Ten aanzien van de indicatieve windparkopstelling 2-1 had de beoordeling negatief (oranje, --) moeten worden toegekend. Het plan-MER moet op dit punt dan ook worden gewijzigd, in die zin dat ten aanzien van indicatieve windparkopstelling 2-1 alsnog de beoordeling negatief (oranje, --) wordt toegekend en figuur 43 dienovereenkomstig wordt aangepast.

Derhalve ontbreekt de onderbouwing om dit gebied te zien als hotspot voor akker- en weidevogels.

In het planMER wordt niet gesteld dat geen sprake is van vogeltrek. Gestuwde vogeltrek zoals dat met name langs de Nederlandse kust beschreven wordt is in dit onderzoeksgebied echter afwezig. Op een detailniveau van een planMER kunnen in een dergelijk onderzoeksgebied geen duidelijke verschillen in vogeltrek worden gedefinieerd. Zoals in de disclaimer van de gevoeligheidskaarten van SOVON is beschreven: 'Om daadwerkelijk te weten of de plaatsing vogels negatief beïnvloedt, is nader onderzoek per soort nodig. Dan pas kan worden vastgesteld of de verwachte kwetsbare vogelsoorten daadwerkelijk nadelige gevolgen zullen ervaren van beoogde windturbines. De kaarten geven een indicatie.'

Op basis van de aanwezige broedvogelsoorten krijgt windparklijn 2-1 de beoordeling negatief (-). Het aantal aanwezige soorten in de directe omgeving van windparklijn 2-1 zijn laag tot gemiddeld.

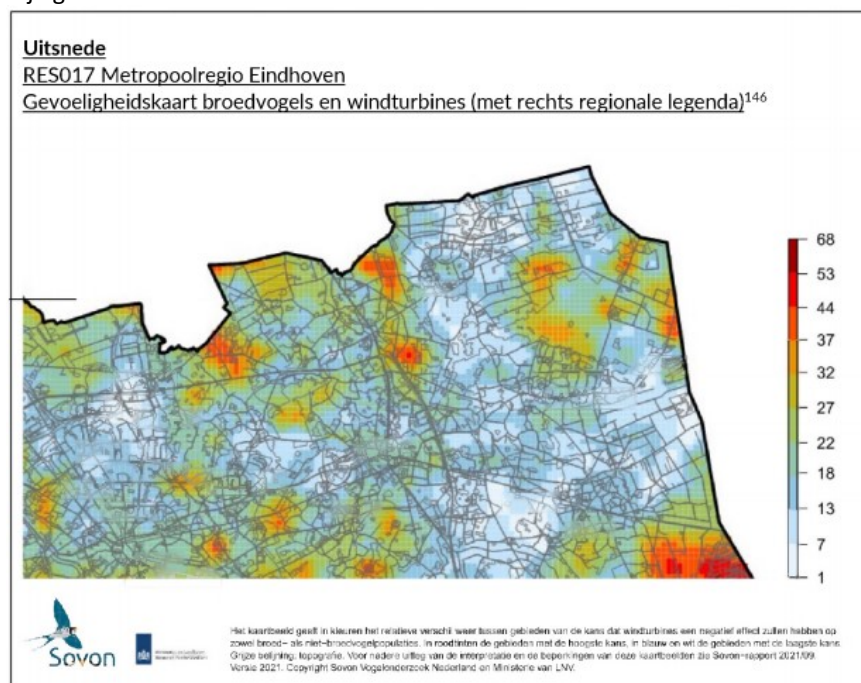
Zoals eerder gesteld is de gehanteerde SOVON broedvogelkaart niet hetzelfde als de gevoeligheidskaart waarnaar eveneens verwezen wordt. De gekozen methodiek onderscheidt op het detailniveau van een planMER de verschillen tussen hoogrisicogebieden en gebieden met een lager risico. Bij een concreet initiatief moet te allen tijde nader ecologisch onderzoek plaatsvinden. Een van de doelen van een dergelijk ecologisch onderzoek is om te beoordelen of het initiatief een effect heeft op de aanwezige vogels(soorten).

	In paragraaf 6.6.4 van het plan-MER worden de effecten op beschermde soorten besproken. Opgemerkt wordt dat volgens het plan-MER geen sprake is van gestuwde vogeltrek (macro stuwing). Volgens het plan-MER is ook geen sprake van stuwing van seizoenstrek. In de gegevens die SOVON in het kader van het hierboven genoemde publicatie 2021/09 op haar website heeft gepubliceerd, wordt anders dan in het plan-MER, geconcludeerd dat het realiseren van windparken binnen de MRE wel degelijk een gevaar voor de vogeltrek kan veroorzaken. Volgens de gegevens op de website van SOVON varieert de gevoeligheid voor de vogeltrek binnen de MRE tussen niveau 3, 2 en 1 op een landelijke schaal van 1 tot 5. In bijlage 3 is de gevoeligheidskaart vogeltrek (RES017 Metropoolregio Eindhoven Gevoeligheidskaart vogeltrek en windturbines) opgenomen. Het plan-MER had met deze gegevens met betrekking tot effecten voor de vogeltrek (voldoende) rekening moeten houden. Het plan-MER moet dan ook op dit punt gewijzigd worden, in die zin dat de gevoeligheid van vogeltrek alsnog een volwaardige plaats krijgt binnen de effectbeoordeling ten aanzien van ecologische waarden en daarom als aparte categorie voor de effectbeoordeling binnen het thema ecologie te worden aangemerkt. In tabel 34 op pagina 116 van het plan-MER moet dit alsnog onder het kopje vogeltrek als aparte kolom worden opgenomen. Aan indicatieve windparkopstellingen die zijn gesitueerd binnen een gebied dat volgens de gegevens van bijlage 3 vallen in categorie 3 of 2 dient daarbij een negatief effect (oranje, --) te worden toegekend en aan indicatieve windparkopstellingen die in een gebied met categorie 1 vallen, dient daarbij een licht negatief effect, (geel, -) te worden toegekend. Vervolgens wordt in het plan-MER ingegaan op broedvogels. Hierbij wordt in het plan-MER bekeken hoeveelheid soorten zich binnen een 250m x 250m-cel bevinden op plaatsen waar de lijnopstelling van een indicatief ingetekend windpark een 250m x 250m-cel doorkruist alsmede 75 meter daaromheen (overdraai). De kaart afgebeeld bij figuur 44 in het plan-MER wordt daarbij als uitgangspunt genomen.		
--	--	--	--

Ook SOVON heeft op haar website een risicokaart gepubliceerd met betrekking tot broedvogels en windenergie.

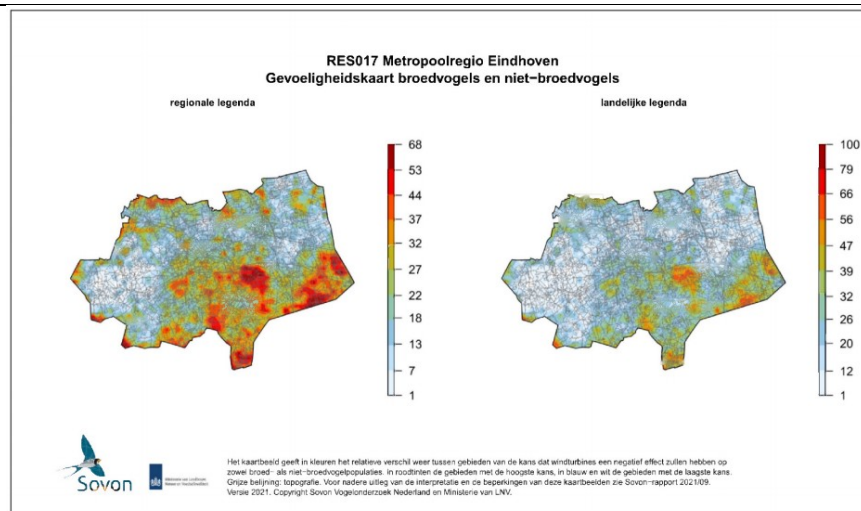
Een uitsnede van deze kaart met betrekking tot de windparkopstelling 2-1 uit zoekgebied 2 staat hieronder afgebeeld. De gevoeligheidskaart voor de gehele MRE gemaakt door SOVON, is bij dit document gevoegd als bijlage 4.

Bijlage 4:

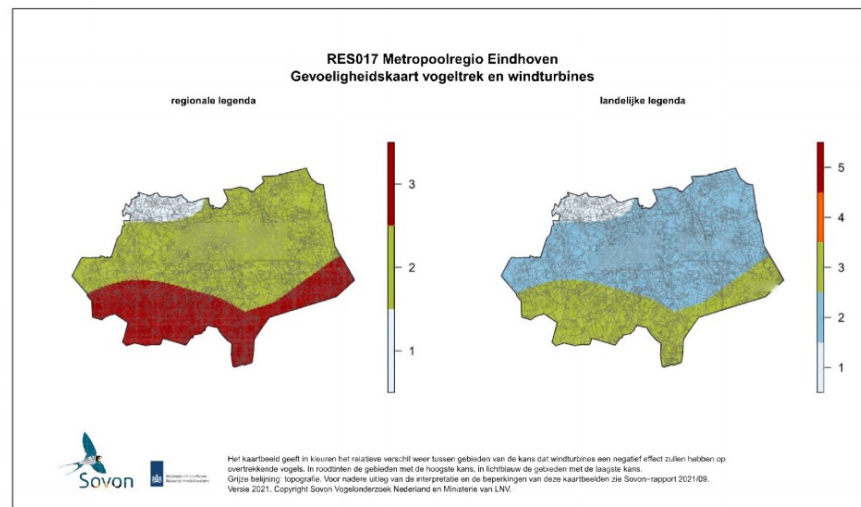

Wat opvalt, is dat SOVON bij de gegevens op haar website, een strengere schaal hanteert dan het plan-MER. De regionale schaalverdeling van SOVON is 'harder' dan de schaalverdeling die in het plan-MER wordt gebruikt. De schaalverdeling die SOVON gebruikt is namelijk 1-68, terwijl het plan-MER een schaalverdeling gebruikt van 1-85.

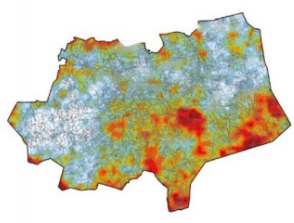
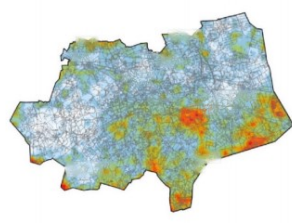
Wat betreft beoordeling van de effecten voor beschermde soorten wordt bij broedvogels in het plan-MER een neutraal te verwachte effect (grijs, 0) toegekend, indien zich minder dan 22 broedvogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden. Een licht negatief effect (geel, -) wordt toegekend indien zich binnen een 250 x 250m-cel tussen de 22 en 46 broedvogels bevinden. Een negatief effect (oranje, --) wordt toegekend indien zich meer dan 46 broedvogels bevinden binnen een 250m x 250m-cel. Deze beoordelingsschaal is te grofmazig. Hierdoor wordt te snel de conclusie getrokken dat de effecten voor broedvogels als beschermde soorten niet groot zijn. Bovendien is de afstand die rond de lijnopstelling van een indicatief ingetekend windpark wordt aangehouden - een overdraai van 75 meter - te beperkt. Hier zou niet van 75 meter maar van 200 meter rondom de lijnopstelling van een indicatief ingetekend windpark moeten worden uitgegaan. De beoordelingsschaal in het plan-MER moet dan ook worden gewijzigd, en wel als volgt: de categorie neutraal te verwachte effect (grijs, 0) moet worden toegekend indien zich minder dan 13 ^13) broedvogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden, de categorie licht negatief effect (geel, -) moet worden toegekend indien zich 13 tot 32 broedvogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden en de laatste categorie negatief effect (oranje, --) moet worden toegekend indien zich meer als 32 ^32) broedvogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden. Bijlage 2:	
--	--

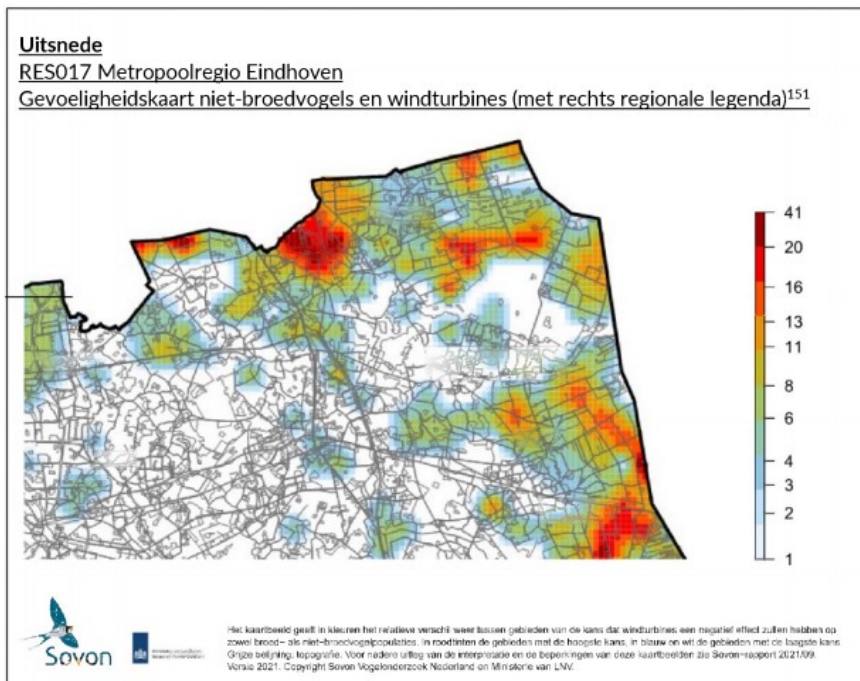
Bijlage 3:

Bijlage 4:

	RES017 Metropoolregio Eindhoven Gevoeligheidskaart broedvogels en windturbines regionale legenda 68 53 44 37 32 27 22 17 13 7 1 landelijke legenda 100 80 61 51 43 36 30 23 16 9 1 Het kaartbeeld geeft in kleuren het relatieve verschil weer tussen gebieden van de kans dat windturbines een negatief effect zullen hebben op broedvogelpopulaties. In roodtinten de gebieden met de hoogste kans, in blauw en wit de gebieden met de laagste kans. Origineel bijwoning: topografie. Voor nadere uitleg van de interpretatie en de beperkingen van deze kaartbeelden zie Sovon-rapport 2021/09. Versie 2021. Copyright Sovon Vogelonderzoek Nederland en Ministerie van LNV.		
	Met betrekking tot de windparkopstelling 2-1 in zoekgebied 2 heeft de hierboven besproken wijziging van de beoordelingsschaal tot gevolg dat ten aanzien van het milieueffect broedvogels een negatief effect (oranje, --) moet worden toegekend, omdat de lijnopstelling van het indicatief ingetekende windpark een 250m x 250m-cel doorkruist en zich 200 meter daaromheen, ongeveer minstens 37 tot 39 broedvogels bevinden.	Zie beargumentering hierboven. Zienswijze geeft geen aanleiding tot een wijziging van de score.	Nee
	Het plan-MER bevat ook een effectenbeoordeling voor wintervogels. Ook ten aanzien van wintervogels wordt in het plan-MER onderzocht hoeveel soorten zich binnen een 250m x 250m-cel bevinden op plaatsen waar de lijnopstelling van het indicatieve windpark deze 250m x 250m-cel doorkruist, alsmede 75 meter daaromheen (overdraai). Het plan-MER gaat hierbij uit van de kaart afgebeeld op figuur 45 waarop het aantal wintervogels per 250m x 250m-cel wordt weergegeven. Ook SOVON heeft in het kader van haar rapport 2021/9 een gevoeligheidskaart van niet-broedvogels en windturbines op haar website gepubliceerd. Een uitsnede van deze kaart met betrekking tot de windparkopstelling 2-1 uit zoekgebied 2 staat hieronder afgebeeld. De risicokaart voor de gehele MRE is als bijlage bij dit document gevoegd. De kaart is te vinden in bijlage 5.	Zie eerdere beantwoording / verantwoording. Op basis van de gehanteerde methodiek en kaartmateriaal scoort windparklijn 2-1 op het beoordelingscriterium niet-broedvogels negatief (-).	Nee

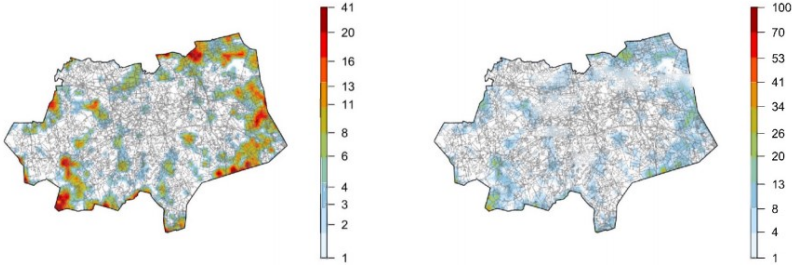
Bijlage 5:

Wat betreft beoordelingsschaal van wintervogels wordt in het plan-MER uitgegaan van de beoordelingsschaal genoemd in tabel 23. Volgens de tabel zijn voor wintervogels neutrale effecten te verwachten (grijs, 0) indien zich minder dan $15 \wedge 15$ wintervogels bevinden in een 250m x 250m-cel. Licht negatieve effecten (geel, -) zijn volgens het plan-MER te verwachten indien zich 15 tot 30 (15 - 30) wintervogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden. Het plan-MER concludeert dat er negatieve effecten te verwachten zijn indien zich meer als $30 \wedge 30$ wintervogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden.

Deze beoordelingsschaal is mede gezien de hierboven afgebeelde gegevens van de website van SOVON alsmede bijlage 5 te grofmazig. Hierdoor wordt te snel geredeneerd dat de effecten voor wintervogels wel meevallen. Bovendien is de

afstand die rond de lijnopstelling van een indicatief ingetekend windpark wordt aangehouden - een overdraai van 75 meter - te beperkt. Hier zou niet van 75 meter maar van 200 meter rondom de lijnopstelling van een indicatief ingetekend windpark moeten worden uitgegaan. Ten aanzien van indicatieve windparkopstelling 2-1 geldt dat het aantal wintervogels in de nabijheid van de indicatieve lijnopstelling (250m x 250m-cel) ongeveer tussen de 18 en 34 ligt. Wat betreft beoordelingsschaal zou de schaal als volgt moeten worden gewijzigd om zo een beter beeld te scheppen overeenkomstig de gegevens op de website van SOVON. De categorie neutraal effect (grijs, 0) moet worden toegekend indien zich minder dan 6 ^6) wintervogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden. Licht negatief effecten (geel, -) moeten worden toegekend indien zich 6 tot 18 wintervogels binnen cel bevinden. Indien zich 18 of meer wintervogels binnen een 250m x 250m-cel bevinden zou moeten worden geconcludeerd tot een negatief effect (oranje, --). Indien van de hier voorgestelde beoordelingsschaal wordt uitgegaan en rekening wordt gehouden met de gegevens van SOVON uit bijlage 5, dan moet aan windparkopstelling 2-1 een negatief effect (oranje, --) voor de categorie effecten voor wintervogels worden toegekend. De lijnopstelling van het indicatief ingetekende windpark 2-1 doorkruist immers een 250m x 250m-cel alwaar zich inclusief 200 meter daaromheen ongeveer minstens 18 tot 34 wintervogels bevinden. Wijziging van het plan-MER is op dit punt dan ook noodzakelijk. Bijlage 5:		
---	--	--

	RES017 Metropoolregio Eindhoven Gevoeligheidskaart niet-broedvogels en windturbines regionale legenda landelijke legenda Het kaartbeeld geeft in kleuren het relatieve verschil weer tussen gebieden van de kans dat windturbines een negatief effect zullen hebben op niet-broedvogelpopulaties. In roodtinten de gebieden met de hoogste kans, in blauw en wit de gebieden met de laagste kans. Grijze achtergrond: topografie. Voor nadere uitleg van de interpretatie en de bewerkingen van deze kaarten zie Sovon-rapport 202109. Versie 2021. Copyright Sovon Vogelonderzoek Nederland en Ministerie van LNV.		
	Wat betreft vleermuizen geeft het plan-MER in paragraaf 6.6.4 te kennen dat de verstoringssafstand I effectafstand voor vleermuizen moet worden vastgelegd op 200 meter. Indien een indicatieve winsparkopstelling zich binnen de effectafstand van vleermuizen bevindt, heeft dit volgens het plan-MER tot gevolg dat er een negatief effect (oranje, --) wordt toegekend. Terecht wordt er in de plan-MER geconcludeerd tot een negatief te verwachten effect voor vleermuizen bij het indicatief ingetekende windpark 2-1	Ter kennisname.	Nee
	Wat betreft overige beschermde soorten (naast vleermuizen) wordt volgens het plan-MER ook uitgegaan van een effectafstand van 200 meter. Opvallend is dat bij het beoordelingskader niet net als bij vleermuizen wordt geconcludeerd tot een negatief effect (oranje, --), maar 'slechts' tot een licht negatief effect (geel, -) indien overige beschermde soorten zich binnen 200 meter van een windparklocatie bevinden. Wijziging is hier dan ook gewenst. Alle licht negatieve gevolgen (geel, -) die worden toegekend aan de overige beschermde soorten die zich binnen een afstand van 200 meter vanaf de indicatieve windparkopstellingen bevinden, moeten worden veranderd in negatieve gevolgen (oranje, --). Dit geldt ook voor de indicatieve windparkopstelling 2-1 van zoekgebied 2.	Rondom windparklocatie 2-1 zijn een aantal beschermde grondgebonden zoogdieren waargenomen: das en bunzing. Door de situering van een windturbine gaat een, relatief, beperkt oppervlak verloren. Bij de positionering van windturbines kan rekening gehouden worden met eventuele verblijfplaatsen van beschermde soorten. Doordat de effecten van windturbines op grondgebonden zoogdieren relatief beperkt en goed mitigeerbaar zijn is ervoor gekozen om bij aanwezigheid negatief (-) te scoren en niet dubbel negatief (--). De mogelijke effecten van windturbines op vogels en vleermuizen zijn veelal groter dan effecten op overige beschermde soorten. Desalniettemin zal bij een concreet initiatief ecologisch onderzoek moeten plaatsvinden om effecten op overige beschermde soorten eveneens te toetsen aan de Wet natuurbescherming.	Nee
	In paragraaf 6.7 van het plan-MER wordt ingegaan op de relatie tussen de indicatieve windparklocaties en de netinpassing. Hiertoe wordt de afstand van een	Ter kennisname.	Nee

	indicatieve windparklocatie tot een hoofdstation beoordeeld. Voor wat betreft indicatieve windparklocaties die zich in het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert bevinden is de beoordelingscategorie rood (---) in het leven geroepen. Volgens het plan-MER is sprake van een neutraal effect (grijs, 0) indien een windparklocatie binnen 5 kilometer van het hoofdstation is gelegen. Een licht negatief effect (geel, -) wordt toegekend indien een windparklocatie zich binnen 5 tot 10 kilometer van een hoofdstation bevindt en een negatief effect (oranje, --) wordt toegekend indien een windparklocatie zich op meer dan 10 kilometer afstand van een hoofdstation bevindt.		
	Van belang bij de effectenbeoordeling op dit punt is dat de in de afgelopen tijd aangediende netwerkschaarste op het elektriciteitsnetwerk een steeds groter probleem wordt. Veel initiatieven voor opwek van duurzame energie en dan met name initiatieven binnen de MRE voor de realisatie van grootschalige duurzame opwek van zonne-energie op dak (ook in de buurt van indicatieve windparkopstelling 2-1) hebben van Enexis te horen gekregen dat er geen capaciteit meer beschikbaar is voor een project zon op dak met meer dan 200 zonnepanelen. Hierdoor is het gewenst dat in het plan-MER duidelijk wordt uitgewerkt waar op dit moment netwerkschaarste heerst en wat de gevolgen zijn voor eventuele realisatie van duurzame energie door middel van windparken en grootschalige zonneparken. Dit geldt niet alleen voor de hoofdstations binnen de MRE maar ook voor hoofdstations buiten de MRE die mogelijk gebruikt kunnen worden voor eventuele initiatieven op het gebied van grootschalige opwek van duurzame energie door middel van windparken en grootschalige zonneparken. Mocht sprake zijn van ernstige netwerkschaarste dan dienen de indicatief ingetekende windparklocaties in dat verzorgingsgebied ook ingedeeld te worden bij de categorie rood, ---, net als is gebeurd bij indicatieve windparklocaties binnen het verzorgingsgebied van hoofdstation Hapert.	De effecten van netschaarste vallen buiten de reikwijdte van het planMER, maar worden in een apart onderzoekstraject onderzocht.	Nee
	Ten aanzien van de systeemefficiëntie genoemd op pagina 100 is het, zoals hierboven meerdere keren is besproken, van belang dat de berekende energieopbrengst, bij diverse indicatief ingetekende windparkopstellingen (waaronder de indicatieve windparkopstelling 2-1) niet kan worden behaald als gevolg van ontoelaatbare radarverstoring. Hierdoor is het uitgesloten dat wel de kans zeer gering, dat windturbines van 225 meter kunnen worden gerealiseerd. Dientengevolge wordt de energieopbrengst van 15 GWh per windturbine niet gehaald. Dit heeft uiteraard ook ernstige gevolgen voor de eventuele systeemefficiëntie.	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee

	In paragraaf 6.8 wordt door het plan-MER de effectenbeoordeling van wind-energie per windparklocatie samengevat, zonder de effecten van de bredere thema's mee te nemen. Hierdoor doet zich het gevaar voor dat indien niet ook de effectenbeoordeling van de andere relevante thema's wordt bekeken, een verkeerd beeld ontstaat van de te verwachten effecten van windenergie. Bovendien wordt hierboven in deze zienswijze op diverse plaatsen besproken dat de genoemde effectenbeoordelingen voor windenergie met betrekking tot indicatieve windparkopstelling 2-1 in zoekgebied 2 gewijzigd moeten worden, zodat beter rekening wordt gehouden met de negatieve effecten die bij indicatieve windparkopstelling 2-1 objectief gezien te verwachten zijn.	De bredere thema's zijn niet per windparklocatie, maar enkel per zoekgebied beschouwd. Daarom is het ook niet mogelijk om een samenvattende tabel van deze thema's per windparklocatie op te nemen.	Nee
	In paragraaf 6.8.1 van het plan-MER wordt duiding gegeven aan de in afwijking van de Concept-RES MRE alsnog in het plan-MER onderzochte mogelijke windparklocaties buiten de aangewezen zoekgebieden. Deze mogelijke windparklocaties zouden reeds zijn afgevallen, zonder dat hiervoor een motivering wordt gegeven. Ook deze mogelijke windparklocaties moeten worden meegenomen in de alternatievenbeoordeling. Het plan-MER moet ook op dit punt worden gewijzigd.	De reikwijdte van het planMER betreft de zoekgebieden uit de concept-RES. De exercitie om ook mogelijke windparklocaties buiten de zoekgebieden mee te nemen in de effectbeoordeling doet daar niets aan af. Het is aan de MRE om deze windparklocaties al dan niet op te nemen in de RES 1.0.	
	In paragraaf 6.9 van het plan-MER wordt de energieopbrengst van de indicatief ingetekende windparklocaties in de zoekgebieden beoordeeld, waarbij de conclusie wordt getrokken dat hoe meer windturbines in een zoekgebied gerealiseerd kunnen worden, hoe beter het is. Tot een licht positief effect komt het plan-MER indien 6 of minder windturbines in een zoekgebied kunnen worden gerealiseerd. Positief oordeelt men over 7 of meer windturbines in een zoekgebied. Hierbij gaat men uit van een energieopbrengst van 15 GWh per windturbine. De berekende energieopbrengst kan zoals hierboven meerdere keren werd besproken bij diverse indicatief ingetekende windparkopstellingen (waaronder de indicatieve windparkopstelling 2-1) niet worden behaald als gevolg van ontoelaatbare radarverstoring. Hierdoor is het uitgesloten dan wel is de kans zeer gering, dat bij deze indicatieve windparkopstellingen windturbines van 225 meter kunnen worden gerealiseerd. Dit heeft tot gevolg dat de energieopbrengsten van windenergie in zoekgebied 2 onjuist worden ingeschat. De genoemde 45 GWh (3 x 15 GWh) aan windenergie is niet realiseerbaar. Hierdoor wordt een onjuist beeld geschapen in het plan-MER en het plan-MER moet dan ook worden aangepast. Ten aanzien van alle indicatieve windparkopstellingen die zijn gelegen binnen de radarverstoringgebieden en de 500-voetszone is	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee

	sprake van een ernstige belemmering. Voornamelijk binnen het radarverstoringsgebied van 15 kilometer en de 500-voetszone rond vliegbasis Volkel en vliegbasis Eindhoven is dit het geval. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen diverse windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden alsnog te worden geschrapt omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring.		
	In paragraaf 6.9.2 van het plan-MER worden de gevolgen voor de leefomgeving per zoekgebied onderzocht waarbij anders dan bij de aparte windparklocaties genoemd in het plan-MER, de vraag wordt gesteld hoeveel gevoelige objecten zich binnen de 500 meter en 1000 meter bevinden indien tenminste één windparklocatie in dat zoekgebied zou worden gerealiseerd. Het commentaar dat hiervoor in deze zienswijze is gegeven op de effectenbeoordeling leefomgeving uit voorgaande paragrafen van het plan-MER, in het bijzonder paragraaf 6.4 (inclusief de daaronder vallende subparagrafen) en tabel 28 moet voor het gehele zoekgebied 2 in het plan-MER worden verwerkt. Het plan-MER dient ook op dit punt herzien te worden.	De stelling van indiener t.a.v. de beoordelingwijze is niet geheel juist. Binnen de zoekgebieden is onderzocht hoeveel woningen er binnen 500 en 1000 meter liggen van tenminste één windparklocatie. De reactie van de provincie en de MRE op de genoemde punten geldt ook voor de beoordeling per zoekgebied.	Nee
	Paragraaf 6.9.3 van het plan-MER gaat in op de mogelijke visuele interferentie van windparken die in nabijheid van elkaar zijn gelegen. Het plan-MER houdt hier onterecht geen rekening met visuele interferentie van mogelijke windparken die in aangrenzende regio's kunnen worden gerealiseerd. Verder had gezien het beoordelingskader genoemd in tabel 21 bij indicatieve windparkopstelling 2-1 sprake moeten zijn van een licht negatief effect wat betreft visuele interferentie tussen de indicatieve windparkopstelling 2-1 en windparkopstelling 3-1, aangezien deze indicatieve windparkopstellingen binnen 2 kilometer van elkaar zijn gelegen en er sprake is van een onderling van elkaar afwijkende opstellingsstructuur. In tabel 30 van het plan-MER moet dit worden aangepast. Ook dient aangesloten te worden bij de aanpassingsverzoeken die hierboven zijn gedaan met betrekking tot de effectenbeoordeling van het landschap. Zie het commentaar uit deze zienswijze op paragraaf 6.5 (inclusief de daaronder vallende subparagrafen). Het plan-MER dient hier gewijzigd te worden.	De aanbeveling om zoekgebieden van naburige regio's alsnog in beeld te brengen wordt ter harte genomen t.b.v. het vervolgtraject. Tabel 21 van het planMER gaat niet over interferentie. Mogelijk wordt hier tabel 29 bedoeld. Interferentie is beoordeeld aan de hand van indicatieve opstellingen die zich binnen één zoekgebied bevinden en niet tussen indicatieve opstellingen van verschillende zoekgebieden. Derhalve scoort windparkopstelling 2-1 'neutraal' (0) volgens tabel 29 van het planMER. Interferentie tussen zoekgebieden komt aan bod bij de effectbeoordeling van de drie alternatieven.	Ja
	In paragraaf 6.9.4 van het plan-MER wordt onderzoek gedaan naar de effecten van ecologie op de gehele zoekgebieden in de MRE. Het beoordelingskader dat daarbij wordt gebruikt is volgens de plan-MER ongewijzigd gebleven ten opzichte van paragraaf 6.6.5 plan-MER. (Overigens wordt in het plan-MER verwezen naar de verkeerde paragraaf 6.5.6 dit moet 6.6.5 zijn). De beoordeling van	De verschrijving wordt aangepast. Zie ook de reactie op de zienswijze over paragraaf 6.6.	Ja

	het zoekgebied is hier de aggregatie van de uitkomsten per indicatief ingetekende windparklocatie per zoekgebied, waarbij de meest negatieve score is overgenomen. Het commentaar dat in deze zienswijze is gegeven op paragraaf 6.6 (inclusief de daaronder vallende subparagrafen) dient ook in tabel 31 te worden verwerkt. Het plan-MER dient hier gewijzigd te worden.		
	Paragraaf 6.9.5 van het plan-MER gaat in op het thema netinpassing voor de gehele zoekgebieden. Ook hier wordt verwezen naar het hierboven genoemde commentaar dat is gegeven op paragraaf 6.7. De daar voorgestelde wijzigingen moeten ook worden verwerkt in paragraaf 6.9.5 en in tabel 32.	Zie de reactie op de zienswijze over paragraaf 6.7.	Nee
	In paragraaf 6.10 van het plan-MER wordt ingegaan op de bredere thema's voor windenergie die in het plan-MER zijn onderzocht. In de eerste plaats wordt in paragraaf 6.10.1 ingegaan op de eventuele meekoppelkansen voor de landbouw: versterking van de agrarische economie. Terecht wordt in het plan-MER de conclusie getrokken dat de meekoppelkansen versterking van de agrarische economie zich enkel overwegend voordoet bij kleinschaligere landschappen. In zoekgebied 2 zijn alleen grootschaligere landbouwpercelen te vinden. Zoals ook wordt afgebeeld in figuur 49 is in zoekgebied 2 geen positief effect te verwachten voor wat betreft de meekoppelkansen versterking van de agrarische economie indien een windpark wordt gerealiseerd in zoekgebied 2.1. De meekoppelkansen versterking van de agrarische economie doet zich bij zoekgebied 2 dan ook niet voor.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	In paragraaf 6.10.2 van het plan-MER wordt onderzocht bij welke zoekgebieden zich de meekoppelkansen versterking van de natuur kan voordoen. Volgens het plan-MER kan realisering van windparken een indirect positief gevolg hebben voor de natuurontwikkeling in de vorm van compensatie door nieuw in te richten (natuur)percelen. Deze natuurontwikkeling dient volgens het plan-MER plaats te vinden binnen het nog te realiseren Natuurnetwerk Brabant (NNB) of in een bufferzone tussen natuur en overige gebieden. Voor deze laatste categorie zoekt het plan-MER aansluiting bij de Groenblauwe mantel. Als beoordelingscriteria hanteert het plan-MER de ligging van het nog te realiseren NNB ten opzichte van indicatieve windparklocaties binnen zoekgebieden voor wind en de ligging van de Groenblauwe mantel ten opzichte van de van indicatieve windparklocaties binnen zoekgebieden voor wind. Ligt het nog te realiseren NNB of de groenblauwe mantel nabij een indicatieve windparklocatie, dan wordt geconcludeerd dat de meekoppelkansen versterking van de natuur zich voordoet en wordt geconcludeerd dat zich een (licht) positief effect voordoet.	Sommige natuuraspecten kunnen worden aangetast door windturbines (bijvoorbeeld vogels en vleermuizen), terwijl dat voor andere aspecten niet geldt (bijvoorbeeld biodiversiteit in sloten en flora). De mogelijkheid voor natuurversterking is in beeld gebracht. Uit vervolgonderzoek moet uiteraard blijken in hoeverre dergelijke koppelkansen opwegen tegen negatieve effecten van ecologische of andere aard.	Nee

	De redenatie dat de natuur kan worden versterkt door natuurherstellende maatregelen te nemen, terwijl eerst de natuur ernstig wordt aangetast door de plaatsing van een windpark, is onlogisch en niet goed te volgen. De aangetaste natuur komt tenslotte door compenserende maatregelen (met name op een andere plaats bij aanliggende gebieden) niet meer terug op de plaats van het windpark. In plaats van versterking van de natuur is op de plaats waar een windpark wordt gerealiseerd sprake van een ernstige verzwakking van de natuur. Voorkomen moet worden dat ook hier een onjuist beeld wordt geschapen in het plan-MER. In het planMER zou dan ook bij het bredere thema meekoppelskans versterking van de natuur duidelijk moeten worden opgenomen dat de natuur ondanks mogelijk compenserende maatregelen ernstig aangetast raakt door de realisatie van een of meerdere windparken in een zoekgebied. Het plan-MER dient op dit punt gewijzigd te worden.		
	In paragraaf 6.10.3 van het plan-MER wordt het bredere thema economie besproken. Het plan-MER gaat uitdrukkelijk niet in op nieuwe technologieën, omdat dit niet zou passen binnen de reikwijdte van het plan-MER. Nog afgezien van de constatering dat het vreemd is om dit bij het bredere thema economie te bespreken, is dit tevens een gemiste kans omdat nieuwe technologieën er uitdrukkelijk toe kunnen leiden dat het landschap, de leefomgeving en de natuur van de MRE minder behoeven te worden aangetast door de realisatie van grootschalige opwek van duurzame energie door middel van windparken en grootschalige zonnevelden. Met name aandacht voor geothermie, kernenergie en opslag van energie zou op zijn plaats zijn, omdat deze technologieën tot een kleinere (nog resterende) RES-opgave zouden kunnen leiden en er een betere energiemix zou kunnen ontstaan.	Andere opwekvormen worden door de provincie en de MRE nadrukkelijk wel beschouwd. Dat neemt niet weg dat het planMER enkel over grootschalige opwek met zon en wind gaat.	Nee
	Wat betreft beoordelingscriteria bij het bredere thema economie, beoordeelt het plan-MER enerzijds of binnen 500 meter van de windparklocaties bedrijventerreinen zijn gelegen en anderzijds of binnen 500 meter van de windparklocaties meer dan een recreatiebestemming is gelegen. De ligging van windparklocaties ten opzichte van zowel bedrijventerreinen als recreatiebestemmingen wordt afgebeeld in figuur 52 van het plan-MER. Het is goed dat het plan-MER uitdrukkelijk aansluiting zoekt bij mogelijke grootverbruikers die zich op bedrijventerreinen bevinden. Windparken op of nabij	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

	(middelgrote of zware) bedrijventerreinen passen ook goed bij de Interim Omgevingsverordening van de Provincie Noord-Brabant waar uitdrukkelijk wordt voorzien in de mogelijkheid om windparken te realiseren op middelgrote of zware bedrijventerreinen.		
	Voor wat betreft recreatiebestemmingen valt allereerst op dat het plan-MER alléén enkelbestemmingen recreatie vermeldt in het plan-MER. Deze vermelding doet geen recht aan het feit dat (verblijfs)recreatieondernemingen onder het vigerende bestemmingsplan niet alleen op grond van een enkelbestemming recreatie planologisch kunnen zijn toegelaten, maar ook bijvoorbeeld op grond van de functie kampeerboerderij. Het plan-MER moet op dit punt worden gewijzigd, zodat alle planologisch toegelaten vormen van (verblijfs)recreatie worden meegenomen in de beoordeling in het plan-MER. Figuur 52 dient zo te worden gewijzigd dat daarop alle vormen van (verblijfs)recreatie die op grond van de vigerende bestemmingsplannen binnen de MRE toegelaten zijn, worden afgebeeld.	De gehanteerde werkwijze (op basis van enkelbestemmingen) poogt niet om een compleet beeld van alle recreatie in de omgeving te geven, maar gebruikt de enkelbestemmingen als aanwijzing dat een bepaald gebied meer of minder recreatief wordt gebruikt. Een nadere beschouwing gaat te ver voor het detailniveau van dit planMER.	Nee
	De in het plan-MER gehanteerde afstand van 500 meter is te beperkt. Bij de effectenbeoordeling van het thema leefomgeving wordt in het plan-MER onderzoek gedaan naar geluidsgevoelige objecten binnen de vuistregelafstanden 500 meter en 1000 meter. Het is onbegrijpelijk waarom ook niet wordt onderzocht hoeveel (verblijfs)recreatiebestemmingen er zijn binnen 1500 meter afstand van een windparklocatie. Zoals hierboven bij de bespreking van paragraaf 6.4.6 ter sprake kwam, reikt de (hoorbare en onhoorbare) geluidsoverlast en het gebied dat van invloed is op de gezondheid zeker tot 1500 meter rondom een indicatieve windparklocatie. Om een realistischer beeld van de mogelijke overlast en gevolgen voor (verblijfs)recreatiebestemmingen te geven dienen alle recreatiebestemmingen die zich binnen een afstand van 1500 meter van een windparklocatie bevinden in kaart te worden gebracht. Het beoordelingscriterium dient te worden gewijzigd in aantal recreatiebestemmingen die zich binnen 1500 meter van een indicatieve windparklocatie bevinden. Daarnaast is ook de beoordelingsschaal te beperkt. Niet alleen zou de categorie licht negatief effect (geel,-) moeten worden toegekend (voor het geval zich 1 of meer recreatiebestemmingen bevinden binnen 500 meter van een indicatieve windparklocatie) maar ook de categorie negatief effect (oranje, --) indien zich drie of meer recreatieondernemingen binnen 1500 meter van een indicatieve windparklocatie bevinden. Op deze wijze wordt immers een realistischer beeld geschetst van de	Op basis van dosis-effectrelaties vinden de provincie en de MRE het verdedigbaar om de effectbeoordeling uit te voeren met behulp van de vuistregelafstanden 500 en 1000 meter. Een aanvullend beoordelingscriterium voor het aantal woningen binnen 1500 meter voegt geen belangrijke informatie toe die de besluitvorming zal veranderen. Zoals hierboven al vermeld is de beoordeling op basis van recreatiebestemmingen niet bedoeld om een uitputtend beeld van de verschillende recreatiebestemmingen te verkrijgen, maar om op regionale schaal mee te wegen welke gebieden meer, en welke gebieden minder worden ingezet voor recreatieve doeleinden. De provincie en de MRE zien in het gestelde geen aanleiding om de effectbeoordeling van het planMER aan te passen.	Nee

	mogelijke negatieve gevolgen. Het plan-MER dient dan ook overeenkomstig de hier gemaakte opmerkingen aangepast te worden.		
	In paragraaf 6.10.4 van het plan-MER wordt onderzocht of een windparklocatie (deels) binnen een waterbergingsgebied is gelegen. In figuur 54 wordt afgebeeld welke windparklocaties deels binnen een waterbergingsgebied liggen. Is dit het geval dan wordt geconcludeerd tot een licht negatief effect.	Ter kennisname.	Nee
	In paragraaf 6.10.5 van het plan-MER worden het radarverstoringgebied en de 500-voetszone besproken. Het plan-MER concludeert 'slecht' dat sprake kan zijn van een licht negatief effect indien zich een windparklocatie bevindt binnen de 500-voetszone. Deze conclusie is veel te beperkt.	De ligging binnen een 500-voetszone betekent een mogelijke beperking voor de realisatie van windturbines. Het is op regionale schaal niet mogelijk om een nader inzicht in de haalbaarheid te geven op basis van de ligging t.o.v. de 500-voetszone. Het is de provincie en de MRE bekend dat ligging binnen de 500-voetszone een mogelijke belemmering voor windparken betekent. Hoe hier verder mee om wordt gegaan valt buiten de reikwijdte van het planMER.	Nee
	Zoals hierboven uitgebreid aan de orde is gekomen bij de bespreking van hoofdstuk 4 en dan meer in het bijzonder bij de bespreking van paragraaf 4.2 (beperkingen windenergie), vormen de radarverstoringgebieden in combinatie met de 500-voetszone een zeer ernstige belemmering voor de realisatie van windturbines. Het is onbegrijpelijk dat het plan-MER hier niet meer aandacht aan besteedt. Indien een indicatieve windparklocatie, zoals indicatieve windparklocatie 2-1 is gelegen binnen de 500-voetszone en tevens binnen het radarverstoringgebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel, dan is het uitgesloten dan wel is de kans zeer gering, dat op deze windparklocatie windturbines kunnen worden gerealiseerd. De realisatie van deze windturbines zal namelijk vrijwel zeker leiden tot een ontoelaatbare radarverstoring. Het plan-MER had hieromtrent duidelijke conclusies moeten trekken. Doordat dit niet is gebeurd, wordt slechts geconcludeerd dat sprake is van een licht of beperkt negatief effect, terwijl het in voornoemde situatie duidelijk is dat windturbines met een tiphoogte van 225 meter nagenoeg zeker niet kunnen worden gerealiseerd.	Het is op voorhand niet uit te sluiten dat windturbines op de genoemde locatie gerealiseerd worden. Daarvoor is namelijk locatiespecifiek onderzoek nodig. Omdat dergelijk onderzoek niet past bij het detailniveau van dit regionale plan-MER hebben de provincie en de MRE ervoor gekozen om windparken binnen de 500-voetszone niet op voorhand uit te sluiten. Er geldt geen strenger beoordelingsregime voor het radarverstoringgebied rondom vliegbasis Volkel. Wel is het zo dat binnen die zone al bij een lagere bouw- of tiphoogte een radarhindertoetsing moet worden uitgevoerd.	Nee
	Het beoordelingscriterium en de beoordelingsschaal in het plan-MER aangaande radar dienen dan ook te worden aangepast. Indien zich een windparklocatie bevindt binnen het radarverstoringgebied van 75 kilometer rond de vliegbasisen Eindhoven, Volkel en radarstation Herwijnen) dient de categorie licht negatief effect (geel, -) te worden toegekend. Indien zich een indicatieve windparklocatie binnen de 500-voetszone (van de vliegbasisen Eindhoven-Volkel-	Zie beantwoording op dit punt eerder in deze zienswijze.	

	De Peel) en het radarverstoringsgebied van 75 kilometer (van de vliegbasis Volkel en radarstation Herwijnen) bevindt, dient geconcludeerd te worden dat dit leidt tot een negatief effect (oranje, --). Ligt een indicatieve windparklocatie echter niet alleen binnen de 500-voetszone (van de vliegbasissen Eindhoven-Volkel-De Peel) maar óók binnen het radarverstoringsgebied van 15 kilometer (rondom de vliegbasissen Volkel of Eindhoven) dan dient de categorie (extra negatief effect) rood, --- te worden toegekend. Alleen op deze manier wordt recht gedaan aan de mate waarin radarverstoringsvlakken in combinatie met de 500-voetszone kunnen leiden tot een zeer ernstige belemmering voor de realisatie van windenergie in de MRE. Het plan-MER dient dan ook overeenkomstig de hier gemaakte opmerkingen over de zeer ernstige belemmeringen door radarverstoringsgebieden en de 500-voetzone, gewijzigd te worden. Ook figuur 54 dient te worden aangepast, zodat ook de radarverstoringsgebieden van 15 kilometer (rond de vliegbasissen Volkel en Eindhoven) alsmede het radarverstoringsgebied van 75 kilometer (rond de vliegbasissen Volkel, Eindhoven en radarstation Herwijnen) worden weergegeven. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen diverse windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden alsnog te worden geschrapt omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring.		
	In paragraaf 6.10.6 van het plan-MER wordt de effectenbeoordeling wat betreft bredere thema's wind samengevat en beoordeeld per zoekgebied in tabel 33. Deze tabel dient te worden aangepast overeenkomstig het hierboven gegeven commentaar en wijzigingsvoorstellen met betrekking tot de paragrafen 6.8 t/m 6.10 (inclusief de daaronder vallende subparagrafen). Uiteraard dienen ook wijzigingen aan tabel 34 te worden uitgevoerd, overeenkomstig het commentaar en de wijzigingsvoorstellen die in deze zienswijze zijn gemaakt ten aanzien van het gehele hoofdstuk 6.	Aangezien de provincie en de MRE niet van mening zijn dat de beoordeling van het thema 'radar' aanpassing behoeft wordt deze bijdrage van indiener slechts ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	In hoofdstuk 7 van het plan-MER worden de omgevingseffecten zon besproken. In paragraaf 7.2 zet het plan-MER uiteen dat met betrekking tot zonneparken géén effectenbeoordeling is gemaakt wat betreft het thema leefomgeving. Dit is wat betreft de mogelijke hinder en overlast die zonneparken kunnen veroorzaken niet terecht. Zonneparken kunnen naast dat ze zelf geluid kunnen veroorzaken bijvoorbeeld door middel van het geduid van transformatorhuisjes, ook het geluid van windturbines of andere geluidsbronnen weerkaatsen, reflecteren	Zoals in het planMER is betoogd zijn de geluidseffecten als gevolg van de realisatie van zonneparken dermate gering en plaatselijk van omvang dat zij niet passen bij het detailniveau van het planMER. Onderdeel van de ruimtelijke procedure van individuele zonneparken kan zijn dat de akoestische situatie in beeld wordt gebracht. Doordat dergelijke effecten locatiespecifiek goed gemitigeerd kunnen worden stellen de provincie en de	Nee

	en versterken. Met de mogelijke gevolgen van weerkaatsing c.q. reflectering van door het zonnepark zelf veroorzaakt geluid of het geluid van andere geluidsbronnen (zoals: het geluid veroorzaakt door windturbines, wegverkeer, industrie en vliegverkeer) dient het plan-MER ook rekening te houden. Tevens dient het plan-MER onderzoek te doen naar de mogelijke gevolgen voor de leefomgeving. Anders dan in het planMER wordt geconcludeerd, levert dit wel degelijk een onderscheidende factor op voor de alternatievenverkenning. Het realiseren van zonneparken dichtbij andere geluidsbronnen levert tenslotte weerkaatsing c.q. reflectie van geluid op. Op dit punt dient het plan-MER gewijzigd te worden.	MRE zich op het standpunt dat dit onderwerp niet nader in het planMER behandeld hoeft te worden.	
	In paragraaf 7.2.3 van het plan-MER wordt ingegaan op mogelijke elektromagnetische straling. Onder andere bij de TU Eindhoven wordt onderzoek gedaan naar 'dirty energy' waarbij anders dan in het plan-MER gebeurt, wordt gewezen op de gevaren van elektromagnetische straling. De in het plan-MER aangehouden afstand van 50 meter is te beperkt. Deze afstand moet bovendien niet alleen worden aangehouden van woningen, maar ook van (verblijfs-)recreatiegebouwen en terreinen, alsmede van andere hindergevoelige functies. Het plan-MER zou aandacht aan dit onderzoek moeten besteden en uiteen moeten zetten wat de effecten kunnen zijn van elektromagnetische straling die in buurt van zonneparken optreedt. Het plan-MER dient op dit punt gewijzigd te worden.	Elektromagnetische straling in en rondom zonneparken is te vergelijken met transformatorhuisjes zoals die ook in woonwijken voorkomen. Aangezien de afstand van dergelijke objecten tot woningen doorgaans ook minder is dan 50 meter zien de provincie en de MRE in het gestelde geen aanleiding om de beoordelingsmethode aan te passen.	Nee
	In paragraaf 7.3 van het plan-MER worden de effecten van zonneparken op het landschap beschreven. Hiertoe maakt het plan-MER onderscheid tussen twee stappen. In de eerste stap worden de effecten van zonneparken op het landschap beoordeeld. Hiertoe worden eerst gebieden binnen de MRE verdeeld in verschillende landschapstypen en wordt er een beschrijving gegeven van de effecten van zonneparken op deze verschillende landschapstypen. Vervolgens worden de zoekgebieden beoordeeld aan de hand van enkele beoordelingscriteria. In de tweede stap wordt de draagkracht van de individuele gebieden beoordeeld. De draagkracht van het landschap wordt in het plan-MER uitgedrukt als een percentage van het gebied dat benut kan worden voor zonneparken zonder dat het landschap te veel wordt aangetast. Aan de hand van de draagkracht wordt vervolgens een potentieberekening gemaakt in hectares en in GWh. De beoordelingscriteria die in de eerste stap worden gebruikt, worden in paragraaf 7.3.2 beschreven. Achtereenvolgens komen de volgende beoordelingscriteria aan de orde: effect op de landschappelijke karakteristiek, effect op de bestaande structuren en kenmerken, effecten op cultuurhistorische waarden,	Het planMER houdt bij het milieuaspect 'Landschap' ook rekening met de toekomstwaarde. Dit wordt gedaan door de zonneparken te beoordelen met als uitgangspunt dat groene zones rondom installaties van zonnepanelen ook in acht worden genomen. Dergelijke groenstructuren blijven namelijk bestaan in de toekomst en laten daarmee een voetafdruk staan. Het planMER houdt bij het milieuaspecten 'Landschap' ook rekening met de gebruikerswaarde. Dit wordt gedaan door de zonneparkente beoordelen, incl. de groene zones rondom het installaties van zonnepanelen, met inachtneming van de landschappelijke kwaliteiten en gebruikersfuncties. Er worden inderdaad andere kleuren gebruikt in tabel 36 van het planMER. Dit moet gezien worden als een verschrijving. De beoordeling in de samenvattende tabellen is leidend. Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In het geval een project in	Nee

zichtbaarheid en maat en schaal. Wat opvalt, is dat anders dan de landschappelijke effectenbeoordeling bij wind, alleen aandacht wordt besteed aan de effecten op de beleevingswaarde en effecten op de herkomstwaarde. Met effecten op de gebruikswaarde en effecten op de toekomstwaarde wordt geen rekening gehouden. De gebruikswaarde en de toekomstwaarde zijn echter ook bij zonneparken van belang. Indien op percelen grootschalige zonneparken worden gerealiseerd, kunnen deze percelen alleen nog voor grootschalige opwek van zonne-energie worden gebruikt. Ook de toekomstwaarde speelt hier omdat de percelen waar zonneparken worden gerealiseerd minstens 25 jaar voor de duurzame opwek van zonne-energie zullen worden gebruikt. Op dit punt dient het planMER gewijzigd te worden, zodat het ook een effectenbeoordeling maakt voor de gebruikswaarde en de toekomstwaarde. De beoordelingsschaal die voor de effectenbeoordeling zon op het landschap wordt gebruikt, wordt uiteengezet in tabel 36 en loopt uiteen van negatief, beperkt negatief, neutraal tot beperkt positief en positief.¹⁸² Wat hieraan meteen opvalt, is dat bij tabel 36 andere kleuren worden gebruikt dan in de rest van het plan-MER. In de tabel wordt de kleur rood toegekend aan de categorie negatief (--) en de kleur oranje aan de categorie beperkt negatief (-), terwijl in de rest van het plan-MER aan de categorie negatief (--) de kleur oranje wordt toegekend en aan de categorie beperkt negatief (-) de kleur geel. Het gebruik van de kleurstelling zoals gebeurt in tabel 36, geeft duidelijker weer dat de negatieve effecten die de grootschalige opwek van energie door middel van zonneparken met zich mee kan brengen groot kunnen zijn. Overwogen moet worden de kleurstelling in het plan-MER aan te passen aan de kleurstelling zoals die wordt gebruikt in tabel 36. Verder is van belang dat ten aanzien van de indeling van gebieden in de MRE in verschillende landschapstypen wordt opgemerkt dat deze indeling naar landschapstype alleen in zijn algemeenheid is gebeurd. Hierdoor kunnen verschillende zoekgebieden die binnen eenzelfde landschapstype vallen nog kenmerkend van elkaar verschillen. Niet ieder zoekgebied heeft - ondanks dat hierop een specifieke landschapstypering van toepassing kan worden geacht - dezelfde mozaïekelementen en landschapswaliteiten (zoals bijvoorbeeld: bomenrijen, zandwegen, openheid, rust en ruimte en de aanwezigheid van (water)lopen/	een van de zoekgebieden doorgang vindt, worden vervolgonderzoeken uitgevoerd en indien nodig een project-MER. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan.	
--	---	--

	beken, struweel, en Z of houtwallen). Het gevaar bestaat dat te veel wordt veralgemeniseerd waardoor geen goede effectenbeoordeling plaatsvindt.		
	In paragraaf 7.4.3 van het plan-MER worden de landschapstypen per zoekgebied bepaald. De resultaten zijn in het plan-MER verwerkt in tabel 37. Om de externe werking van het bos- en heidelandschap een volwaardige plaats te geven bij de effectbeoordeling zon, moet er meer aandacht worden besteed aan de invloed die uitgaat van de ligging van een zoekgebied ten opzichte van het bos- en heidelandschap. Indien een zoekgebied grenst aan het bos- en heidelandschap dan dient met de externe werking van het bos- en heidelandschap rekening te worden gehouden, omdat dit grote invloed heeft op met name de karakteristiek van het landschap. Om de externe werking van het bos- en heidelandschap voldoende mee te laten wegen, dient aan tabel 37 een nieuwe kolom te worden toegevoegd met de kop Percentage zoekgebied grenzend aan bos- en heidelandschap.	Het is niet duidelijk wat wordt bedoeld met 'externe werking van het bos en heidelandschap'. Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In het geval een project in een van de zoekgebieden doorgang vindt, worden vervolgonderzoeken uitgevoerd en indien nodig een project-MER. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Ook kan dan onderzoek worden gedaan naar de invloed van zonneparken op het aldaar aanwezige bos en heidelandschap.	Nee
	Wat betreft effect op karakteristiek (van het landschap) wordt in het plan-MER onderzocht of de uitstraling van een zonnepark (inclusief bijpassende mitigerende maatregel 'landschappelijke randen') passen bij het karakter van het gebied. Verder wordt beoordeeld of cultuurhistorische waarden binnen de verschillende landschapstypen onder druk komen te staan en hoe groot de negatieve impact is. Wat betreft zichtbaarheid wordt een antwoord gegeven op de vraag: is het wenselijk dat een zonnepark zichtbaar is in het landschap en bestaan er goede passende mogelijkheden om zicht op het zonnepark te minimaliseren? Het beoordelingscriterium maat en schaal wordt beoordeeld middels het antwoord op de vraag: passen zonneparken (incl. mitigerende maatregel 'landschappelijke randen') bij maat en schaal van het gebied?	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	In deze zienswijze wordt met betrekking tot de effectenbeoordeling zon op het landschap alleen ingegaan op zoekgebied 2. Zoekgebied 2 valt volgens de landschappelijke analyse in het plan-MER voor 99% onder het landschapstype jonge zandontginningen (JZ) en voor Wo onder het landschapstype Beekdalenlandschap (BD). In tabel 38 wordt geconcludeerd dat grootschalige zonneparken in het jonge zandontginningenlandschap een licht negatief effect hebben op het karakter van het landschap. Zulks wordt ook in tabel 43 beoordeeld met een beperkt negatief effect (geel, -). Blijkens de tekst van paragraaf 7.3.5.2 heeft het jonge zandontginningenlandschap een halfopen karakter met rationele verkelingsstructuren. Percelen en landschappelijke ruimtes zijn volgens het plan-	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

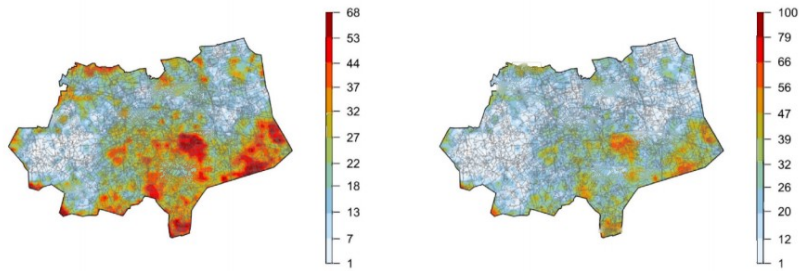
	MER middelgroot tot groot en veelal zijn wegen voorzien van laanbeplanting zonder oeverbegroeiing. De randen van het jonge zandontginningenlandschap worden gevormd door meer besloten landschapstypen, zoals bos en oude zandontginningen. Ook heeft het jonge zandontginningenlandschap aldus het plan-MER minder (cultuur)historische waarden, waardoor zonneparken minder storend zouden zijn in vergelijking met andere landschapstypen.		
	Wat betreft zoekgebied 2 is van belang dat voldoende rekening wordt gehouden met de landschappelijke kwaliteiten van dit zoekgebied. Net zoals dit is gebeurd bij de nadere verdieping van cultuurhistorische landschappen (cultuurhistorisch waardevol gebied) (vgl. paragraaf 7.3.11), moeten voor ieder zoekgebied de kernwaarden van het landschap nader worden uitgewerkt. Bij zoekgebied 2 is vooral van belang dat het grotendeels grenst aan het bos- en heidelandschap en dat er met name aan de oostkant van het gebied ook losse bosgebieden voorkomen die voormalig stuifzand fixeren. Verder zijn er specifieke kernwaarden te vinden, zoals bijvoorbeeld: houtwallen met struweel. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld ecologische verbindingzones gesitueerd en zijn er verschillende (water)lopen en bomenrijen te vinden. Al deze kernkwaliteiten van zoekgebied 2 moeten een volwaardige plaats krijgen bij de effectbeoordeling zon. De thans in de plan-MER gehanteerde algemene typering van het landschap is daarvoor onvoldoende en dient dan ook te worden aangepast.	Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Wel wordt er met de methode terughoudend omgegaan met het toepassen van zonneparken binnen de Cultuurhistorisch waardevolle landschappen aangeduid door de provincie Noord-Brabant. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd.	Nee
	Wat betreft de landschappelijke beoordeling van bestaande structuren en kenmerken van het landschap wordt in paragraaf 7.3.6.2 van het plan-MER ten aanzien van het jonge ontginningenlandschap geoordeeld dat binnen dit landschapstype rationele verkavelingsstructuren zijn te vinden, waarbij de percelen middelgroot tot groot zijn. De percelen worden voornamelijk voor grootschalige landbouw gebruikt. Dit maakt aldus het plan-MER dat zonneparken makkelijker in te passen zijn in verhouding tot andere landschapstypen. Ook zouden zonneparken volgens het plan-MER kunnen zorgen voor meer structuur. Hierdoor wordt in het plan-MER, zoals weergegeven in tabel 39, geconcludeerd dat een zonnepark in het jonge ontginningenlandschap een beperkt positief effect kan hebben voor de bestaande structuur van het landschap. Wat betreft zoekgebied 2 is het weliswaar zo dat er hoofdzakelijk grote percelen te vinden zijn, maar dat neemt niet weg dat het landschap binnen zoekgebied 2 niet is aan te merken als een aaneengesloten open vlakte. De in zoekgebied 2 aanwezige grote en middelgrote percelen landbouwgrond worden regelmatig	Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Om de wereldwijde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de uitstoot van CO2 te beperken is de realisatie van zonne- en windparken belangrijk. Daarvoor worden geschikte locaties gezocht in het landschap. In sommige gevallen worden bijvoorbeeld zonneparken op agrarische gronden toegepast. Deze ruimte is nodig. Er is op dit moment nog onvoldoende ruimte beschikbaar, of de technieken zijn nog niet geavanceerd genoeg, om andere locaties of technieken te gebruiken. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonneprojecten worden gerealiseerd.	Nee

	onderbroken door mozaïekelementen. De structuur van het landschap is dus zeker niet alleen maar open. Van een beperkt positief effect voor de (bestande) structuur van het landschap is voor wat betreft zoekgebied 2 dan ook geen sprake, omdat het grootste gedeelte van het landschap in zoekgebied 2 door de aanwezige mozaïekelementen al een behoorlijke structuur vertoont. Bovendien worden zoals ook in het plan-MER wordt vastgesteld, bijna alle percelen gebruikt voor grootschalige landbouw. Dit maakt dat het maar zeer vraag is of het mogelijk zal zijn om op een groot deel van deze percelen zonneparken te realiseren. Indien zonneparken worden gerealiseerd, kan deze grond immers niet meer voor landbouwdoeleinden worden gebruikt, waardoor zeer goede landbouwgrond verloren gaat. Als wordt overgegaan tot het gebruiken van een groot gedeelte van deze percelen voor grootschalige zonneparken, dreigt de landbouwstructuur ernstig te worden aangetast. Bovendien dient in dit kader ook aan de zonneladder te worden voldaan.	Het is aan het bevoegd gezag om een de keuze te maken voor het al dan niet toepassen van beleidsinstrumenten zoals de zonneladder. Het planMER brengt alleen de milieueffecten van zonne- en windparken in beeld.	
	Ten aanzien van de wenselijkheid van de zichtbaarheid van een zonnepark in het jonge zandontginningenlandschap geeft het plan-MER aan dat het voor dit type landschap minder noodzakelijk is om zonneparken uit het zicht te plaatsen. Wel wordt daarbij opgemerkt dat zichtbaarheid vanuit andere landschapstypen niet is uitgesloten omdat binnen korte afstanden aangrenzende landschapstypen te vinden zijn met grotere natuurwaarden of cultuurhistorische waarden. Zonneparken kunnen uit het zicht worden ingepast, door dichte landschappelijke randen te creëren, maar dit kan volgens het plan-MER de openheid, karakteristiek (en de herkenbaarheid) van het jonge zandontginningenlandschap aantasten. Dit laatste heeft aldus het plan-MER een negatieve invloed op de belevingswaarde. Deze redentatie is echter niet juist omdat ook ten aanzien van open landschappen zoals het jonge zandontginningenlandschap onverkort blijft gelden dat een zonnepark altijd goed moet worden ingepast in het landschap. Als het zonnepark niet wordt ingepast door middel van een landschappelijke rand, gaat het zonnepark als 'grote zwarte vlek' het landschap overheersen en wordt de belevingswaarde van het open landschap ernstig aangetast. Dit kan niet de bedoeling zijn en moet dan ook worden voorkomen. De enige manier om de gevolgen van het plaatsen van een zonnepark nog enigszins acceptabel te maken voor de belevingswaarde, is door rondom het zonnepark een landschappelijke rand te creëren zodat het zonnepark grotendeels aan het zicht	Het planMER stelt niet dat zonneparken niet moeten worden ingepast door middel van landschappelijke randen in het jonge zandontginningenlandschap. Het planMER stelt alleen dat het toevoegen van landschappelijke randen in sommige delen van de jonge zandontginningen kan leiden tot aantasting van het karakteristiek: 'Het toevoegen van grootschalige zonneparken is mogelijk, maar dit kan niet overal gebeuren zonder aantasting van de karakteristiek van de jonge zandontginningen.' Het planMER gaat verder niet in op welke randen toegepast moeten worden, dit past niet bij het detailniveau. Het planMER kijkt verder dan de levensduur van een zonnepark en stelt in dat opzicht dat zonneparken in de toekomst kunnen leiden tot het verminderen van het contrast tussen open en meer gesloten landschappen. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Ook kunnen dan gebiedseigen landschappelijke randen worden voorgesteld.	Nee

	wordt onttrokken. Alleen op die manier kan worden voorkomen dat de oorspronkelijke karakteristiek van het open landschap met weidse uitzichten, rust en ruimte te veel wordt aangetast. Bovendien is van belang om per zoekgebied dat onder een bepaalde landschapscategorie valt, zoals het jonge zandontginningenlandschap, na te gaan wat de structuur en het karakter van deze zoekgebieden is. Bij de inpassing van een zonnepark moet ook bij deze karakteristiek worden aangesloten. Het gevaar bestaat dat men te algemeen naar een zoekgebied kijkt en te weinig rekening houdt met de structuur die in een bepaald zoekgebied te vinden is. Voor zoekgebied 2 geldt bovendien dat het zoekgebied voor het grootste gedeelte grenst aan het bos- en heidelandschap en dat het gezien de hierboven besproken thans al aanwezige mozaïekelementen het niet zo is dat - als er al vanuit zou moeten worden gegaan dat het hanteren van een landschappelijke rand om een zonnepark onverenigbaar zou kunnen zijn met het open karakter en herkenbaarheid van het jonge zandontginningenlandschap - het landschap zo open is dat dit karakter van het landschap zou kunnen worden aangetast als een zonnepark in dit gebied zou worden ingepast door middel van een landschappelijke rand met dicht karakter, zoals bijvoorbeeld struweel of een beukenhaag. Anders dan wordt gesuggereerd in de plan-MER, heeft het inpassen van zonneparken door middel van een dichte landschappelijke rand in zoekgebied 2 geen nadelig effect op het open karakter en herkenbaarheid van het landschap. De herkenbaarheid en belevingswaarde van het landschap in zoekgebied 2 worden niet aangetast door het inpassen van een zonnepark door middel van een dichte landschappelijke rand. Het plan-MER moet op dit punt dan ook worden aangepast.		
	Omtrent de landschappelijke effectenbeoordeling van de norm maat en schaal wordt in het plan-MER ten aanzien van de jonge zandontginningen beschreven dat de meeste kavels van het jonge zandontginningenlandschap groot zijn en dat meerdere kavels aaneengesloten ruimtes in het landschap volgen. Deze ruimtes kunnen aldus het plan-MER meer dan 50 hectare beslaan. Geconcludeerd wordt dat het beter bij het jonge zandontginningenlandschap past om grootschalige zonneparken te ontwikkelen, waarbij de grote schaal van het landschap door de zonneparken geaccentueerd kan worden waardoor er een groot contrastverschil met omliggende landschapstypen ontstaat. Zonneparken	Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan en welke maten passend zijn bij het omliggende landschap.	Nee

	tot ca. 25 hectare zijn volgens het plan-MER nog passend te maken in het gebied. In zoekgebied 2 zijn hoofdzakelijk middelgrote percelen te vinden zijn. Deze percelen worden echter ook vaak onderbroken door mozaïekelementen, zoals bijvoorbeeld een (water)loop met houtwal en struweel of natuurwaarden die tot de Groenblauwe mantel behoren. Aaneengesloten ruimtes van meer dan 50 hectare zijn niet in zoekgebied 2 te vinden. Het licht positieve effect wat betreft maat en schaal, zoals weergegeven in tabel 42, doet zich dan ook in zoekgebied 2 in het geheel niet voor. Gezien deze feiten zal het veelal niet mogelijk zijn om zonneparken van 25 hectare te realiseren.		
	In paragraaf 7.3.10 van het plan-MER wordt een samenvatting gegeven van de effectenbeoordeling zon. Gezien de voorgaande alinea's van deze zienswijze waarin commentaar wordt gegeven op de effectenbeoordeling zon ten aanzien van landschap, dienen de voor zoekgebied 2 in tabel 44 genoemde licht positieve effecten te worden aangepast in overeenstemming met de specifiek in zoekgebied 2 voorkomende kernwaarden van het landschap. Het in het plan-MER genoemde licht positieve effect ten aanzien van de bestaande structuren dient veranderd te worden in een neutraal effect (grijs,0) en ook de te verwachten positieve effecten wat betreft maat en schaal dient veranderd te worden in een neutreel effect (grijs,0).	De beoordeling in tabel 44 is gedaan op het detailniveau van het planMER. Op dat detailniveau zijn de kernkwaliteiten van de structuren en karakteristieke van het landschap in kaart gebracht. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan en welke maten passend zijn bij het omliggende landschap.	Nee
	In tabel 45 worden de beoordelingscriteria voor de effectenbeoordeling zon thema ecologie weergegeven. De beoordeling per zoekgebied wordt weergegeven in tabel 46. In het plan-MER wordt er onterecht vanuit gegaan dat er alleen met licht negatieve effecten van zonneparken op het NNB rekening gehouden moet worden, indien deze licht negatieve effecten zich naar verwachting in het gehele zoekgebied zullen voordoen. Gezien de externe werking van het NNB is het immers ook goed denkbaar dat in een gedeelte van een zoekgebied zich negatieve gevolgen voor het NNB zullen voordoen indien dat gedeelte van het zoekgebied grenst aan het NNB. Door dit niet te onderkennen, wordt er onterecht geen rekening gehouden met deze negatieve effecten. In het plan-MER wordt eerder wel terecht opgemerkt dat ook initiatieven voor zonneparken die buiten de grenzen van het NNB geplaatst worden, getoetst dienen te worden.²⁰³ Het beoordelingscriteria voor licht negatieve effecten voor het NNB dienen dan ook zo te worden aangepast dat een licht negatief effect wordt toe-	Bij zonneparken zijn de effecten van ruimtebeslag veelal het meest ingrijpend. In het planMER is het NNB uitgesloten voor de plaatsing van zonneparken. Uiteraard kunnen wel effecten optreden op het NNB als gevolg van externe werking. Dit is met name aan de orde bij percelen in de directe omgeving van het NNB. Omdat de zoekgebieden relatief groot zijn, binnen een zoekgebied vaak veel 'mogelijke' ruimte is voor de realisatie van zonneparken en het zeer onwaarschijnlijk is alle mogelijke zonlocaties daadwerkelijk worden ingevuld is het detailniveau hiervoor vrij abstract. Een score van negatief (-) in het planMER betekent niet dat significant negatieve effecten zijn uitgesloten. Bij een concreet initiatief moet te allen tijde nader ecologisch onderzoek plaatsvinden. Een van de doelen van een dergelijk ecologisch onderzoek is om te beoordelen of het initiatief een effect heeft op het Natuurnetwerk Brabant.	Nee

	gekend als in ten minste een gedeelte van een zoekgebied (licht) negatieve effecten te verwachten zijn. Doordat zoekgebied 2 grotendeels grenst aan het NNB van het Mariahoutse bos en het NNB van 't Lijnt 7 't Gerecht (gelegen net buiten de MRE in Meierijstad), zijn als gevolg van de externe werking van het NNB, licht negatieve effecten te verwachten. Tabel 46 moet dan ook zo worden aangepast dat ten aanzien van zoekgebied 2 een licht negatief effect (-, geel) ten aanzien van de categorie Natuur Netwerk Brabant wordt toegekend.		
	In paragraaf 7.4.3 van het plan-MER worden de effecten op akker- en weidevogelgebieden besproken. Evenals bij de effectenbeoordeling wind wordt bij de effectenbeoordeling zon aangesloten bij de hotspotkaart in het plan-MER die onder andere is gebaseerd op gegevens van SOVON. Net zoals bij het hierboven gegeven commentaar op de effectenbeoordeling van akker- en weidevogelgebieden bij wind, blijkt uit de gegevens die SOVON onlangs op haar website publiceert in het kader van publicatie 2021/9205, dat bij zoekgebied 2 onterecht geen 'hotspot' is ingetekend. Verwezen wordt naar bijlage 2 waar de gehele kaart voor de MRE is afgebeeld. Wat betreft zoekgebied 2 moet in tabel 46 worden opgenomen dat door het realiseren van zonneparken in zoekgebied 2 licht negatieve effecten (geel, -) te verwachten zijn voor hotspots. Het plan-MER moet op dit punt worden gewijzigd. Bijlage 2:	Zie eerdere opmerking(en). Zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van de score(s).	Nee

	RES017 Metropoolregio Eindhoven Gevoeligheidskaart broedvogels en niet-broedvogels regionale legenda landelijke legenda Het kaartbeeld geeft in kleuren het relatieve verschil weer tussen gebieden van de kans dat windturbines een negatief effect zullen hebben op zowel broed- als niet-broedvogelpopulaties. In roodtinten de gebieden met de hoogste kans, in blauw en wit de gebieden met de laagste kans. Grote bijlating: topografie. Voor nadere uitleg van de interpretatie en de beperkingen van deze kaartbeelden zie Sovon-rapport 2021/09. Versie 2021. Copyright Sovon Vogelonderzoek Nederland en Ministerie van LNV.		
Ook ten aanzien van de effectbeoordeling zon thema ecologie zijn de gegevens die onlangs op de website van SOVON zijn gepubliceerd van belang. Uit deze gegevens blijkt dat er in zoekgebied 2 meer broed- en wintervogels zitten dan in het plan-MER wordt aangegeven. Zie bijlage 4 en bijlage 5. Bijlage 4:		Zie eerdere opmerking(en). Zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van de score(s).	Nee

	In het plan-MER wordt op grond van tabel 45 beoordeeld wat de effecten van zonneparken zijn voor zowel broedvogels als wintervogels. Ten aanzien van broedvogels wordt volgens de tabel een neutraal effect (grijs, 0) verwacht indien er gemiddeld minder dan 22 broedvogels aanwezig zijn binnen het zoekgebied. Een licht negatief effect (geel, -) is volgens het plan-MER te verwachten indien er gemiddeld 22 tot 46 broedvogels aanwezig zijn in het zoekgebied. Een negatief effect voor broedvogels is volgens het plan-MER te verwachten indien er gemiddeld meer dan 46 broedvogels aanwezig zijn in een zoekgebied. Uit bijlage 4 blijkt dat er in zoekgebied 2 gemiddeld ongeveer 33 broedvogels aanwezig zijn. Wat betreft broedvogels had bij zoekgebied 2, indien wordt uitgegaan van de beoordelingsschaal genoemd in tabel 45, moeten worden geconcludeerd dat er licht negatieve effecten ten aanzien van broedvogels te verwachten zijn. Het plan-MER moet worden aangepast zodat in tabel 46 ten aanzien van zoekgebied 2 een licht negatief effect (geel, -) wordt toegekend. Uit bijlage 5 blijkt dat er in zoekgebied 2 gemiddeld ongeveer 18 niet-broedvogels Z wintervogels aanwezig zijn. In het plan-MER wordt in tabel 46 terecht geoordeeld dat ten aanzien van zoekgebied 2 een licht negatief effect (geel, -) te verwachten is voor wintervogels. Bijlage 4:	Zie eerdere opmerking(en). Zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging van de score(s).	Nee
--	--	---	------------

	Bij de effectenbeoordeling wind is voor de indicatieve windparkopstelling van zoekgebied 2, 2-1 geoordeeld dat er negatieve gevolgen te verwachten zijn voor vleermuizen (oranje, --). Bij de effectenbeoordeling zon wordt echter geconstateerd dat een neutraal effect te verwachten is. Deze conclusie ten aanzien van zoekgebied 2 bij de effectenbeoordeling zon verhoudt zich niet tot de in het kader van de effectbeoordeling wind te verwachten negatieve gevolgen voor vleermuizen bij de indicatieve windparkopstelling 2-1 in zoekgebied 2. In tabel 45 staat voor de effectenbeoordeling zon thema ecologie bij overige soorten beschreven dat een neutraal te verwachten effect betekent dat er (nagenoeg) geen beschermde soorten aanwezig zijn. Volgens tabel 46 worden vleermuizen onder andere als beschermde soort aangemerkt. De conclusie dat zich in zoekgebied 2 (nagenoeg) geen beschermde soorten bevinden, kan gezien de bevindingen bij effectbeoordeling wind niet juist zijn. De conclusie dat er geen of nagenoeg geen beschermde soorten in zoekgebied 2 te vinden zijn moet dan ook worden gewijzigd. Er moet in het plan-MER ten aanzien van zoekgebied 2 worden geconcludeerd dat er op zijn minst een licht negatief effect (-, geel) valt te verwachten ten aanzien van overige soorten. In tabel 46 moet dan ook zo worden gewijzigd dat ten aanzien van zoekgebied 2 in de kolom "Vleermuizen en overige beschermde soorten" in plaats van een neutraal effect (0,grijs) een licht negatief (geel,-) effect wordt toegekend.	Bij zonneparken is, in tegenstelling tot windparken, geen sprake van voorziene sterfte onder vleermuizen. Zoals in het planMER is beschreven kan bij een landschappelijke en ecologische inpassing van een zonnepark de biodiversiteit verbeteren. De realisatie van een zonnepark heeft derhalve niet noodzakelijkerwijs negatieve effecten op vleermuizen. Binnen het zoekgebied zijn weliswaar beschermde soorten waargenomen (das en bunzing), echter zijn de waarnemingen beperkt en betreft het een beperkt deel van het zoekgebied. Zodoende is de score van dit zoekgebied neutraal (0). Desalniettemin zal bij een concreet initiatief ecologisch onderzoek moeten plaatsvinden om effecten op overige beschermde soorten eveneens te toetsen aan de Wet natuurbescherming.	Nee
	In tabel 47 van het plan-MER wordt per landschapstype uiteengezet wat de gemiddelde oppervlakte van een zonnepark kan zijn en wat de draagkracht per landschapstype is, uitgedrukt in zowel het aantal zonneparken per 100 hectare als in een percentage van het volgens het plan-MER in totaal beschikbare onbepaalde oppervlak. Ten aanzien van de draagkracht wordt bovendien in het plan-MER een onderscheid gemaakt tussen drie landschapsstrategieën die kunnen worden gevolgd bij het ontwikkelen van grootschalige zonneparken binnen de MRE, namelijk: aanpassen, inpassen en transformeren. Ten aanzien van mogelijke zonneparken in het jonge zandontginningenlandschap wordt in tabel 47 geconstateerd dat de gemiddelde oppervlakte van de percelen 15 hectare bedraagt en dat middelgrote (ca. 10ha.) tot grote (ca. 20ha) zonneparken mogelijk zijn. Kiest men ervoor om de landschapsstrategie inpassen toe te passen, dan resulteert dit voor de jonge zandontginningen in 1 (groot tot middelgroot) zonnepark per 100 hectare en wordt (maximaal) 15% van het	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

	totaal beschikbare onbelemmerde oppervlak ingezet. Kiest men ervoor de landschapsstrategie aanpassen toe te passen dan resulteert dit in 2 (groot tot middelgrote) zonneparken per 100 hectare en wordt (maximaal) 30% van het totaal beschikbare onbelemmerde oppervlak ingezet. Wordt er echter voor gekozen om bij het ontwikkelen van zonneparken de landschapsstrategie transformeren toe te passen, dan betekent dit dat er 4 (groot tot middelgrote) zonneparken komen per 100 hectare en dat maar liefst (maximaal) 60% van het in totaal volgens het plan-MER beschikbare onbelemmerde oppervlak voor zonneparken wordt ingezet.		
	Per zoekgebied is in tabel 48 van het plan-MER bepaald voor welk percentage een zoekgebied uit een bepaald landschapstype bestaat en of er cultuurhistorische waarden in het landschap voorkomen. Zoekgebied 2 bestaat voor 99% uit het jonge zandontginningenlandschap en voor 1% uit het beekdallandschap en er wordt geconstateerd dat er in zoekgebied 2 geen cultuurhistorische waarden voorkomen. Volgens tabel 50 van het plan-MER resulteren deze gegevens erin dat de opwekpotentie van grootschalige zonne-energie in zoekgebied 2 minimaal uit 56 GWh/jaar bestaat (indien de landschapsstrategie inpassing wordt toegepast (377 ha x 15% x 99%)). Maximaal bestaat de opwekpotentie van grootschalige zonne-energie in van zoekgebied 2 volgens het plan-MER uit 224 GWh/jaar (indien de landschapsstrategie transformeren wordt toegepast (377 ha x 60% x 99%)).	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Aan het realiteitsgehalte van de draagkrachtinschattingen voor het ontwikkelen van zonneparken binnen het jonge zandontginningenlandschap van de MRE en de toepasbaarheid van de in het plan-MER gepresenteerde mogelijke landschapsstrategieën kan ernstig worden getwijfeld. Met name indien de landschapsstrategieën aanpassen en transformatie worden toegepast, zal een groot aandeel van de thans voornamelijk voor grootschalige landbouw gebruikte percelen moeten worden omgezet in zonneparken. Bij aanpassing is dit ongeveer 112 hectare en bij transformatie ongeveer 224 hectare op een totale grootte van 377 hectare. Het is zeer moeilijk voorstelbaar dat dit ooit werkelijkheid zal worden en dat eigenaren van de percelen bereid zullen zijn al deze uitstekende landbouwgrond op te offeren voor de ontwikkeling van zonneparken.	Het planMER toont een minimale en maximale schatting ten aanzien van de opwekpotentie van zonne-energie. Dit doet het planMER door de impact op de milieueffecten in ogenschouw te nemen. De maximale inpassing met zonne-energie is voor sommige zoekgebieden berekend met behulp van de landschapsstrategie 'Transformeren'. Deze strategie is voortgekomen uit de landschappelijk analyse en vanuit landschappelijke milieueffecten onderbouwd. Mede daarom is deze strategie bijvoorbeeld alleen toepasbaar bij grote ontginningen die niet deel uitmaken van een cultuurhistorische waardevol gebied. In hoeverre deze aantallen hectares en de daarbij behorende opwekpotenties ook daadwerkelijk worden gerealiseerd, is afhankelijk van veel verschillende factoren. Bijvoorbeeld van grondcontracten en beleidskeuzes. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn.	Nee

	In tabel 52 van het plan-MER wordt bekeken wat de relatie is tussen de zoekgebieden en netinpassing. Hoe verder een zoekgebied van een hoofdstation is gelegen, des te negatiever wordt over de mogelijkheden voor netinpassing geoordeeld. Alleen indien een zoekgebied op minder dan 5 kilometer van een hoofdstation is gevestigd, wordt geoordeeld dat sprake is van een neutraal effect. In tabel 52 van het plan-MER wordt bovendien de mogelijke combinatie tussen zon en wind als een positief effect beoordeeld. Zoals hierboven meerdere keren aan de orde is gekomen, is het - gezien de nagenoeg zeker te verwachten onaanvaardbare radarverstoring - uitgesloten dan wel is de kans zeer gering dat het indicatief ingetekende windpark 2-1 in zoekgebied 2 gerealiseerd kan worden. Omdat het indicatief ingetekende windpark met zeer grote waarschijnlijkheid niet kan worden gerealiseerd, doet zich ook het licht positieve effect dat te verwachten is op grond van een combinatie van zon en wind niet voor. Het plan-MER dient dan ook zo gewijzigd te worden dat in tabel 52 het licht positieve effect (groen, +) in de kolom "Combi zon/wind" bij zoekgebied 2 wordt veranderd in een neutraal effect (grijs,0).	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee
	In paragraaf 7.7 van het plan-MER worden de bredere thema's zon besproken. In de eerste plaats wordt besproken of zich de meekoppelkans versterking van de agrarische economie in de zoekgebieden voordoet. Alleen indien een zoekgebied voornamelijk bestaat uit kleinschalige landschappen, wordt een (licht) positief effect verwacht voor de versterking van de agrarische economie. Is in een zoekgebied voornamelijk sprake van grootschalige landschappen, dan kan daar efficiënt geboerd worden en wordt door de realisatie van grootschalige zonneparken de landbouwstructuur (ernstig) aangetast. In dat geval concludeert het plan-MER tot een neutraal effect. Terecht wordt de conclusie getrokken dat in zoekgebied 2 de koppelkans versterking van de agrarische economie zich niet voordoet, omdat het gebied voornamelijk bestaat uit grootschalige landschappen.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Ook wordt in paragraaf 7.7.2 van het plan-MER ingegaan op het antwoord op de vraag of realisering van grootschalige zonneparken samen kan gaan met versterking van de natuur en natuurontwikkeling. Volgens het plan-MER kan een zonnepark in sommige gevallen een positief effect hebben op de omliggende natuur. Met name de groene randen waarmee het zonnepark landschappelijk wordt ingepast en het gegeven dat binnen het zonnepark geen intensieve (agrarische) activiteiten meer (kunnen) worden ontplooid, zouden volgens het plan-MER een positief effect kunnen hebben op de natuur. In het plan-MER wordt	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

	geconstateerd dat met name indien zonneparken direct aansluitend op natuurgebieden worden gerealiseerd er een lagere stikstofuitstoot in deze natuurgebieden kan worden verwacht. Bovendien biedt de ontwikkeling van een zonnepark direct aansluitend aan een natuurgebied volgens het plan-MER mogelijkheden om de grond te vernatten. In het plan-MER worden de mogelijke positieve effecten die zonneparken kunnen hebben op de natuur beoordeeld aan de hand van het antwoord op de vraag of een zoekgebied geheel of grotendeels binnen de Groenblauwe mantel is gelegen. Terecht wordt in de plan-MER geconcludeerd dat door de ontwikkeling van zonneparken binnen zoekgebied 2 geen positieve effecten voor de natuur(ontwikkeling) te verwachten zijn, nu de Groenblauwe mantel alleen in het oostelijk deel van zoekgebied 2 is gelegen en het zoekgebied dus niet geheel of grotendeels in de Groenblauwe mantel ligt.		
	Bij de bredere thema's zon wordt ook onderzoek gedaan naar de gevolgen voor de economie. Enerzijds wordt hierbij beoordeeld of binnen 500 meter van een zoekgebied ten minste een bedrijventerrein is te vinden. Is dit het geval, dan wordt geoordeeld dat hierdoor een (licht) positief effect (groen, +) te verwachten is. Is dit niet het geval dan wordt geconcludeerd dat een neutraal effect (grijs, 0) te verwachten is. Anderzijds wordt beoordeeld of in het zoekgebied en binnen 500 meter rondom een zoekgebied recreatiebestemmingen zijn te vinden. Een neutraal effect (grijs, 0) is volgens het plan-MER te verwachten indien er geen recreatiebestemmingen in of 500 meter rondom het zoekgebied zijn te vinden. Een licht negatief effect (geel, -) is volgens het plan-MER te verwachten indien zich tenminste 1 maar minder dan 10 recreatiebestemmingen in of 500 meter rondom een zoekgebied zijn te vinden. Een negatief effect (oranje, --) is te verwachten volgen het plan-MER indien zich meer als 10 recreatiebestemmingen in of 500 meter rondom een zoekgebied zijn te vinden. Wat opvalt, is dat in het plan-MER alleen rekening wordt gehouden met enkelbestemmingen recreatie. Dit is niet juist en onrechtvaardig. Er zijn binnen de MRE meerdere (verblijfs)recreatieondernemers actief op locaties waarbij volgens het geldende bestemmingsplan een functieaanduiding is toegekend die (verblijfs-)recreatie mogelijk maakt, ondanks dat aan deze locatie niet de enkelbestemming recreatie is toegekend. Dit doet zich bijvoorbeeld voor als in het vigerende bestemmingsplan aan een bepaalde locatie de functie kampeerboerderij is toekend naast de bestemming agrarisch - agrarisch bedrijf. Ook met deze	De gehanteerde werkwijze (op basis van enkelbestemmingen) poogt niet om een compleet beeld van alle recreatie in de omgeving te geven, maar gebruikt de enkelbestemmingen als aanwijzing dat een bepaald gebied meer of minder recreatief wordt gebruikt. Een nadere beschouwing gaat te ver voor het detailniveau van dit planMER. De provincie en de MRE zijn van mening dat de gehanteerde methodiek voor het regionale detailniveau voldoende informatie geeft om dit thema mee te wegen in de besluitvorming omtrent de RES 1.0 en zien geen meerwaarde in aanpassing van de beoordelingsklassen.	Nee

	recreatieondernemingen dient rekening te worden gehouden in het plan-MER. Alle (verblijfs)recreatiebestemmingen die op grond van de vigerende bestemmingsplannen zijn toegelaten, moeten worden betrokken in het plan-MER. Het plan-MER en figuur 66 dienen dan ook te worden aangepast. De in het plan-MER opgenomen beoordelingscriterium: Aantal recreatiebestemmingen moet worden aangepast, omdat dit te hoog is vastgesteld. Het criterium moet zo worden aangepast dat een negatief effect (oranje, --) wordt toegekend als er 5 of meer recreatiebestemmingen zijn gelegen in of rond 500 meter rondom een zoekgebied en een licht negatief effect wordt toegekend (geel, -) als er minder dan 5 maar tenminste 1 recreatiebestemmingen in of 500 rondom een zoekgebied zijn gelegen. Wat betreft zoekgebied 2 moet aan de hand van de gewijzigde beoordelingscriteria worden geconcludeerd dat een negatief effect (oranje, --) te verwachten valt voor recreatie omdat er 5 of meer recreatiebestemmingen zijn te vinden in of binnen 500 meter rondom zoekgebied 2.		
	In paragraaf 7.7.4 van het plan-MER wordt besproken dat zonneparken een positief effect kunnen hebben op de waterhuishouding omdat zonneparken samen kunnen gaan met waterbergingsgebieden. Onder een zonnepark kan volgens het plan-MER de waterstand hoger zijn en hoeft er minder water voor agrarische doeleinden te worden onttrokken. Bovendien kan volgens het plan-MER de waterkwaliteit verbeteren doordat er bij een zonnepark minder uitspoeling optreedt dan bij (bemeste) landbouwgrond. Bij de beoordelingscriteria wordt gekeken naar zowel het effect op het grond- en oppervlaktewater als het effect op de waterkwaliteit. Een positief effect voor het grond- en oppervlakte water is te verwachten indien een zoekgebied binnen een waterbergingsgebied is gelegen of de situatie zich voordoet dat een zoekgebied binnen een gebied met onttrekkingsverbod is gelegen. Een positief effect voor de waterkwaliteit is te verwachten indien een zoekgebied binnen een grondwaterbeschermingsgebied of waterwingebied is gelegen. Uit de samenvattingstabel in paragraaf 7.8 blijkt dat in het plan-MER onterecht wordt geconcludeerd dat een licht positief effect voor het grond- en oppervlaktewater is te verwachten indien een of meerdere zonneparken in zoekgebied 2 worden gerealiseerd. Zoekgebied 2 is niet gelegen in een waterbergingsgebied,	De beoordeling op het thema grond- en oppervlaktewater is ingegeven door het onttrekkingsverbod vanuit het Waterschap, en niet vanuit de ligging ten opzichte van een waterbergingsgebied. Ten tijde van de effectbeoordeling gold een onttrekkingsverbod. Inmiddels is dit verbod opgeheven. Of het onttrekkingsverbod komende zomer opnieuw in werking treedt is op dit moment niet bekend.	Nee

	in het zoekgebied 2 zijn geen gebieden te vinden die zijn aangewezen als waterwingebied of grondwaterbeschermingsgebied, noch is er een gebied te vinden waar een onttrekkingsverbod geldt. Het voornoemde positief te verwachten effect voor grond- en oppervlaktewater had aldus niet mogen worden toegekend voor zoekgebied 2. In de tabel van paragraaf 7.8 dient ten aanzien van zoekgebied 2 het licht positieve effect voor grond- en oppervlaktewater te worden veranderd in een neutraal effect (grijs, 0).		
	In hoofdstuk 8 van het plan-MER worden verschillende thematische alternatieven besproken. In het vervolgproces richting RES 1.0 en verder dienen keuzes te worden gemaakt. Om hierbij behulpzaam te zijn worden in het plan-MER 3 thematische alternatieven besproken. In het plan-MER worden drie alternatieven besproken, te weten: 1. Alternatief "Energielandschappen" 2. Alternatief "Spreiding" 3. Alternatief "Netinpassing" Bij het alternatief "Energielandschappen" wordt aldus het plan-MER gefocust op clustering, waarbij wordt geredeneerd dat alleen zoekgebieden binnen het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap waar een combinatie van wind en zon mogelijk is, worden ingezet. Wat betreft landschapsstrategie wordt gekozen voor de strategie transformeren. Het alternatief "Spreiding" ligt volgens het plan-MER de focus op kleinschaligheid, waarbij windparken meer dan 5 kilometer uit elkaar komen te liggen. Klaarblijkelijk wordt er in dit alternatief voorgesteld om windparken te realiseren in het jonge zandontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap en zonneparken in te passen in kleinschalige landschappen binnen het oude zandontginningenlandschap en de peelrandontginningen. Wat betreft landschapsstrategie wordt gekozen voor de strategie inpassen. Ten slotte wordt in het plan-MER ook het alternatief "Netinpassing" genoemd. Dit alternatief legt volgens het plan-MER de focus op systeemefficiëntie. Alleen (delen van) zoekgebieden die op korte afstand van hoofdstations zijn gelegen, worden volgens het plan-MER ingezet en bevinden zich binnen diverse landchapstypen. Wat betreft landschapsstrategie wordt gekozen voor de strategie aanpassen.	Ter kennisname.	Nee
	In tabel 53, 54 en 55 wordt een tabel weergegeven van de effectenbeoordeling. Ook wordt in tabel 56 een samenvatting gegeven van de effectenbeoordeling	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee

van de drie genoemde alternatieven als geheel. Gezien het hierboven gegeven commentaar op hoofdstuk 4, 6 en 7 en de wijzigingsvoorstellen die daar zijn gedaan, dienen de tabellen 53, 54, 55 en 56 te worden gewijzigd in overeenstemming met hetgeen hierboven is voorgesteld. Twee belangrijke opmerkingen worden hier nogmaals onder de aandacht gebracht. In de eerste plaats moet nogmaals worden herhaald dat de genoemde opwekpotentie bij wind in een aantal zoekgebieden voor windenergie niet kan worden behaald. Het plan-MER dient op dit punt te worden aangepast. Ten aanzien van alle indicatieve windparkopstellingen die zijn gelegen binnen de radarverstoringsgebieden en de 500-voetszone is sprake van een ernstige belemmering voor de realisatie van windenergie. Voornamelijk binnen het radarverstoringsgebied van 15 kilometer rond vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven, en de 500-voetszone is dit het geval. Hierdoor is het in deze gebieden uitgesloten, dan wel is de kans zeer gering dat windturbines kunnen worden gerealiseerd zonder dat dit aanleiding zal geven tot onaanvaardbare radarverstoring. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen daarom een aantal windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden voor windenergie alsnog te worden geschrapt, omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring. Daarnaast dient in de tweede plaats, zoals hierboven ook al ter sprake kwam bij het commentaar op hoofdstuk 7, ernstig te worden getwijfeld aan de draagkrachtberekeningen van met name het jonge ontginningenlandschap en het peelkernontginningenlandschap en de in het plan-MER voorgestelde landschapsstrategieën inpassen en transformeren. Bij het thematische alternatief "Energie landschappen" wordt ingezet op de landschapsstrategie transformatie. Dit houdt in dat tot wel 60% van het voor zonneparken geschikte onbelemmerde oppervlak moet worden gebruikt voor grootschalige zonneparken. Veel percelen zijn echter thans in gebruik voor grootschalige landbouwdoeleinden. Het is niet reëel te veronderstellen dat tot 60% van deze percelen zullen worden ingezet voor de realisering van grootschalige zonneparken. De energiepotentieberekeningen houden hier geen rekening mee en dienen daarom zo te worden aangepast dat zij een realistische inschatting van de mogelijkheden.	Het draagkrachtpercentage kijkt enkel naar de landschappelijke belasting. Andere overwegingen, zoals het huidige grondgebruik en maatschappelijk draagvlak, zijn niet in deze berekening betrokken. Ten aanzien van de RES 1.0 kan een andere potentie-inschatting worden gemaakt, waarbij ook niet-milieutechnische aspecten worden betrokken.	
--	---	--

	Bij het thematische alternatief "Netinpassing" wordt gekozen voor de inpassing van zonneparken gekozen voor de landschapsstrategie aanpassen. Dit houdt in dat tot 30% van het voor zonneparken onbelemmerde oppervlak moet worden gebruikt voor grootschalige zonneparken. Hoewel 30% minder is dan 60% dient ook hier te worden getwijfeld of het reëel is te veronderstellen dat 30% van de percelen zal worden ingezet voor de realisering van grootschalige zonneparken. De energiepotentieberekeringen dienen hier rekening mee te houden. Het plan-MER dient, zoals hierboven is besproken, op dit punt dan ook te worden gewijzigd. Zoals hierboven reeds opgemerkt, geeft tabel 56 van het plan-MER een samenvattende effectenbeoordeling van de drie alternatieven als geheel. Ook wordt in paragraaf 8.3 een analyse van de verschillende alternatieven gegeven. Tabel 56 dient in overeenstemming van het hierboven gegeven commentaar op hoofdstuk 4, 6 en 7 en de aldaar beschreven wijzigingsvoorstellen te worden gewijzigd.	Het draagkrachtpercentage kijkt enkel naar de landschappelijke belasting. Andere overwegingen, zoals het huidige grondgebruik en maatschappelijk draagvlak, zijn niet in deze berekening betrokken. Ten aanzien van de RES 1.0 kan een andere potentie-inschatting worden gemaakt, waarbij ook niet-milieutechnische aspecten worden betrokken.	Nee
	Wat betreft energiepotentie gelden dezelfde opmerkingen als bij de bespreking van paragraaf 8.2 hierboven zijn gegeven. Verder vast op dat indien men van de juistheid van de verdere effectenbeoordeling uitgaat, dat het alternatief "Netinpassing" veel minder milieueffecten zijn te verwachten dan bij de andere alternatieven "Energie landschappen" en "Spreiding". Veder is van belang dat wordt geconstateerd dat indien men zou kiezen voor het alternatief "Energie landschappen" de gevolgen voor de betreffende zoekgebieden zeer groot zijn. Het landschap, de leefomgeving en de natuurlijke waarden binnen deze zoekgebieden worden ernstig aangetast en de overlast zal erg groot zijn. Daarnaast is de overlast en/of schade erg groot voor (verblijfs)recreatieondernemers die in de zoekgebieden van het alternatief "Energie landschappen" een onderneming drijven. Doordat de geselecteerde zoekgebieden van het jonge zandontginningenlandschap en het peelrandontginningenlandschap dienen te worden getransformeerd tot energielandschap met een groot aantal zonneparken en 20 windparklocaties, zijn de gevolgen voor het landschap, de natuur en de leefbaarheid zeer groot. Deze transformatie dient aldus het alternatief plaats te vinden in 13 van de 38 zoekgebieden. Deze 13 zoekgebieden worden aldus erg zwaar belast. De te verwachten energieproductie van 4,3 TWh zoals die in het plan-MER wordt gepresenteerd ten aanzien van	Ter kennisname.	Nee

	het alternatief "Energielandschappen", staat erg ver af van de in het plan-MER als uitgangspunt genomen 'resterende opgave' van 0,54 tot 0,57 TWh. Zoals hiervoor reeds aan de orde kwam is deze 'resterende opgave' om tot een RES-bod van 2,0 TWh te komen te hoog ingeschat, omdat onterecht maar 60% van de opbrengsten worden meegerekend van reeds geplande projecten voor zonneparken en grootschalige zon op dak waarvoor subsidie is verleend. Als er wordt uitgegaan van een realistische benadering waarbij 95% van deze projecten worden meegerekend, is de 'resterende opgave' om tot een RES-bod van 2,0 TWh te komen nog 'slechts' 0,31 tot 0,34 TWh. Ook kunnen er terecht grote vraagtekens worden gezet bij het RES-bod van 2,0 TWh dat de MRE in het kader van de Concept-RES MRE, de Concept RES 1.0 MRE en de plan-MER tot uitgangspunt neemt. Zoals hiervoor al uitgebreider aan de orde kwam, is goed te argumenteren dat het RES-bod voor de MRE kan worden teruggebracht naar 1,15 tot 1,6 TWh. Wanneer dan ook nog de projecten in de pijplijn op een juiste manier worden meegerekend, resulteert dit erin dat er zelfs geen 'resterende opgave' meer is in de MRE. Het beste kan - indien al wordt besloten voor een van de genoemde thematische alternatieven te kiezen - worden gekozen voor het alternatief "Netinpassing", omdat bij dit alternatief in vergelijking met de andere thematische alternatieven, de minste negatieve milieueffecten en de minste negatieve effecten te verwachten zijn voor andere relevante aspecten. Bovendien is dit alternatief het meest systeemefficiënt doordat er veel minder kosten hoeven te worden gemaakt voor de noodzakelijke opwaardering van het elektriciteitsnetwerk, omdat alleen zoekgebieden worden ingezet die binnen 5 kilometer van een hoofdstation zijn gelegen. Ook zijn hier meer grootverbruikers te vinden. Daarnaast kan er bij dit alternatief reeds genoeg energie worden opgewekt om aan de 'resterende' RES-opgave van de MRE van 0,57 TWh - mocht van de juistheid van deze 'resterende opgave' worden uitgegaan - te voldoen.		
	Opvallend is dat anders dan bij de milieueffectenrapportage van de Kempengemeenten van de MRE, niet wordt gekozen voor een alternatief "Leefomgeving". In de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau Plan-MER RES MRE Metropoolregio Eindhoven werd vastgesteld dat de alternatieven voor zon en wind nog niet vaststonden. Hierbij werd echter wel gesuggereerd dat het alternatief "Leefomgeving" onderzocht zou kunnen worden, het alternatief "Leefomgeving" werd namelijk als zodanig uitdrukkelijk genoemd in de Concept NRD. In de	De in het MER gehanteerde alternatieven zijn mede ingegeven door het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (cie-MER). Daarom wijken zij af van hetgeen in de Kempengemeenten is onderzocht. De provincie en de MRE delen de mening van indiener niet dat dezelfde alternatieven zouden moeten worden onderzocht als voor de Kempengemeenten is gebeurd.	Nee

	Concept NRD werd bij het alternatief “Leefomgeving” uitgegaan van een alternatief waarbij een zo groot mogelijke afstand wordt aangehouden tot bebouwing en recreatieterreinen.		
	In het plan-MER van de Kempengemeenten wordt het alternatief “Leefomgeving” als volgt omschreven: “Leefomgeving: een alternatief dat concentraties van verblijvenden ontziet. Daartoe wordt een minimale afstand van 1 kilometer tot woonkernen en recreatiebestemmingen aangehouden en 500 meter tot alle verspreide woonbebouwing (...)” Ook wordt anders dan bij het plan-MER van de Kempengemeenten niet uitgegaan van het alternatief “Infrastructuur”. Dit wordt in het plan-MER van de Kempengemeenten omschreven als: “Infrastructuur: een alternatief waarbij aansluiting wordt gezocht bij 'grootschalige infrastructuur (...). Daartoe wordt enkel gekeken naar mogelijkheden parallel aan en op minder dan 1 kilometer van de genoemde (vaar)wegen.” In het plan-MER MRE moeten net zoals bij het plan-MER van de Kempengemeenten een alternatief “Leefomgeving” en een alternatief “Infrastructuur” worden opgenomen. Niet alleen wordt er zo een kwalitatief betere analyse van de mogelijkheden en de effecten van grootschalige opwek van duurzame energie door wind en zon gegeven, ook wordt zodoende voorkomen dat er in verschillende delen van de MRE verschillende uitgangspunten worden gehanteerd bij de zoektocht naar locaties voor de grootschalige opwek van duurzame energie. Het hanteren van verschillende uitgangspunten is zeer onwenselijk en is ook niet goed is uit te leggen. Bovendien kan het ontwikkelen van een volwaardig alternatief "Leefomgeving" ertoe bijdragen dat de leefbaarheid maximaal wordt gewaarborgd en kan er ook beter voldaan aan de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant. Uit de Interim Omgevingsverordening van de provincie Noord-Brabant volgt dat voor wat betreft windenergie zoveel als mogelijk eerst aansluiting dient te worden gezocht bij de mogelijkheden voor windparken	De provincie en de MRE delen de mening van indiener niet dat dezelfde alternatieven zouden moeten worden onderzocht als voor de Kempengemeenten is gebeurd. De keuze voor de alternatieven in het planMER voor de MRE is ingegeven door de commissie m.e.r. en kan worden gezien als voortschrijdend inzicht t.o.v. het planMER voor de Kempengemeenten. Zie ook paragraaf 5.2.2 van het MER voor een toelichting op het verschil tussen beide methodes.	

langs grootschalige infrastructuur en grootschalige (middel) zware bedrijventerreinen. In de toelichting bij art. 3.37 van de interim omgevingsverordening provincie Noord-Brabant 2020 is te lezen: “Artikel 3.37 Windturbines in Landelijk gebied Algemeen (...) De gemeente onderzoekt binnen welke plekken plaatsing van windturbines inpasbaar is in de omgeving. In het algemeen geldt dat hierbij zoveel mogelijk wordt aangesloten bij de karakteristiek van het landschap. Vanwege het grootschalige karakter van de turbines heeft de ontwikkeling bij zogenaamde grootschalige landschappen, zoals grootschalige (middel)zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en grootschalige polderlandschappen de voorkeur. (...)” Vertaald naar het plan-MER van de MRE (exclusief Kempengemeenten) moet een apart alternatief "Infrastructuur en nabij (middel)zware bedrijventerreinen" worden opgenomen, waarbij onder andere zoekgebied 38 een belangrijke rol zou kunnen spelen. Anders dan thans gebeurt in het plan-MER bij zoekgebied 38, moet bij dit alternatief niet een strook van 300 meter rondom de infrastructuur worden aangehouden, maar een strook van 1000 meter rondom de infrastructuur. Op die manier wordt aangesloten bij de uitgangspunten die worden gehanteerd bij het alternatief "Infrastructuur" in het plan-MER van de Kempengemeenten. Er moet alles aan gedaan worden de mogelijkheden voor windenergie en zonne-energie nabij (middel)zware bedrijventerreinen en de grootschalige infrastructuur zo optimaal mogelijk te benutten, omdat alleen zo doende kan worden geborgd dat de schade aan het landschap en natuur zo klein mogelijk is en dat de leefbaarheid binnen de MRE zo min mogelijk wordt aangetast. In het plan-MER moet dan ook duidelijker worden uitgewerkt wat de mogelijkheden hiervoor zijn en dit moet ook als alternatief bij de alternatievenverkenning worden meegenomen. Bovendien dient ook een alternatief in het plan-MER opgenomen te worden waarbij voor resterende RES-opgave alleen op zonneparken wordt ingezet en niet op windenergie, te weten door introductie van een nieuw alternatief: alternatief "Zonne-energie". Ook door middel van zonneparken kan de resterende RES-opgave worden behaald en is met name de overlast en/of schade voor omwonenden, (verblijfs)recreatieondernemers en de natuur beduidend minder dan indien wordt gekozen voor een alternatief met windenergie.		
---	--	--

	In hoofdstuk 9 van het plan-MER worden mogelijk mitigerende maatregelen besproken, ondanks dat het plan-MER te kennen geeft dat mitigerende maatregelen de reikwijdte van het plan-MER te buiten gaan. Ten aanzien van windturbines wordt besproken dat er stillere instellingen kunnen worden gebruikt en dat er stilstandvoorzieningen kunnen worden getroffen om een overschrijding van geluidsnormen en normen die beschermen tegen slagschaduw te voorkomen. Hiermee wordt de indruk gewekt dat door het nemen van mitigerende maatregelen op een eenvoudige manier aan de rechte geldende geluidsnormen en normen die beschermen tegen slagschaduw kan worden voldaan. Het ligt echter aan de omstandigheden van het geval of en in hoeverre er daadwerkelijk mitigerende maatregelen kunnen worden genomen en als dit mogelijk is of deze mitigerende maatregelen een voldoende groot effect hebben. Het is hier van belang te beseffen dat er gevallen denkbaar zijn waarin de genoemde mitigerende maatregelen onvoldoende zijn om aan de rechte geldende normen te voldoen. Bovendien is hier van belang dat in het kader van mogelijke overlast niet alleen de normen in het activiteitenbesluit van belang zijn, maar ook onder andere de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, de norm van goede ruimtelijke ordening alsmede Europese wet- en regelgeving.	De provincie en de MRE kunnen zich vinden in de stelling van indiener dat er situaties denkbaar zijn waarin mitigerende maatregelen niet mogelijk zijn. In dergelijke gevallen kan er geen windpark worden gerealiseerd.	Nee
	Ten aanzien van de effecten die windparken kunnen hebben op ecologie, wordt in de eerste plaats in het plan-MER opgemerkt dat voor vleermuizen stilstandregelingen kunnen worden getroffen, die volgens het plan-MER waarschijnlijk geen groot effect op de economische haalbaarheid van een windpark zouden hebben. Wat betreft mitigerende maatregelen voor vogels wordt ook gesproken over tijdelijke stilstandregelingen. Deze regelingen voor vogels zouden wel gevolgen kunnen hebben voor de economische haalbaarheid. Een of meerdere stilstandvoorzieningen kunnen wel degelijk een grote invloed hebben op de economische haalbaarheid van een windpark. Zeker indien er veel vleermuizen en vogels en andere beschermde diersoorten op een potentiële windparklocatie aanwezig zijn, waardoor de windturbines zeer regelmatig stil zullen moeten staan, zullen de opbrengsten beduidend afnemen. In het plan-MER wordt te makkelijk voorbijgegaan aan het feit dat de natuur ter plaatse van een windpark ernstig aangetast wordt en ook ernstig aangetast blijft, ondanks dat er elders compenserende maatregelen kunnen worden genomen.	Allereerst is het belangrijk om te vermelden dat er een verschil is tussen mitigerende maatregelen en compenserende maatregelen. Mitigerende maatregelen zijn maatregelen die getroffen worden om negatieve effecten te voorkomen (vooraf) en compenserende maatregelen zijn maatregelen die getroffen worden om negatieve effecten te verzachten/verbeteren (achteraf). Ten behoeve van sterftereductie bij vleermuizen is een stilstandvoorziening op windturbines een veelgebruikte en erkende mitigerende maatregel. Omdat vleermuizen onder specifieke (weers)omstandigheden vliegen is beschreven dat een sterftereductie van 80% met minder dan 1% opbrengstverlies behaald kan worden. Voor vogels is dat anders. Bij een stilstandvoorziening ten behoeve van sterftereductie bij vogels wordt in de praktijk gewerkt met een voorspellingsmodel of detectiesysteem. De kosten zijn vele malen hoger en het opbrengstverlies is nog niet eenduidig beschreven in literatuur. Het is derhalve allerm minst zeker of	Nee

		een dergelijk systeem bij een concreet initiatief kan worden geplaatst. Wel is mogelijk maatwerk mogelijk, indien één of meerdere soorten onder specifieke omstandigheden een hoger negatief effect kunnen ondervinden van de wind-turbines. Bij een concreet initiatief moet ecologisch onderzoek moeten plaatsvinden. In een dergelijk onderzoek worden normaliter ook de mogelijkheden tot het nemen van mitigerende maatregelen beschreven. Indien compensatie noodzakelijk is, dan zal dit ook volgen uit het nader ecologisch onderzoek.	
	Mitigerende maatregelen wat betreft zonneparken worden besproken in paragraaf 9.2. Gewezen wordt hierbij op mogelijk positieve effecten voor de bodem en de waterhuishouding. Om vermindering van de biodiversiteit tegen te gaan, kunnen volgens het plan-MER verschillende maatregelen worden genomen. Gewezen wordt onder andere op het niet te dicht op elkaar plaatsen van zonnepanelen en een evenwichtig maaibeheer. Effecten voor vogels zijn aldus het plan-MER te verwachten door de afname van broed- en foerageergebied. Geopperd wordt om mitigerende maatregelen te nemen middels de parkinrichting, waarbij een substantieel deel van het grondoppervlak niet wordt beschaduwd en braak komt te liggen.	Ter kennisname.	Nee
	Indien zoals in het plan-MER wordt voorgesteld, wordt gekozen voor de landschapsstrategieën aanpassen of transformeren, wordt 30% tot 60% van het voor zonneparken onbelemmerde oppervlakte ingezet voor de het realiseren van zonneparken. Gezien het grote totale oppervlak aan zonnepanelen dat hierdoor wordt gerealiseerd, leidt dit er per definitie toe dat grote oppervlakten aan broed- en foerageergebieden voor vogels en grote oppervlakten aan leefgebied voor andere beschermde soorten verloren gaan. Wordt in de MRE gekozen voor het realiseren van het thematische alternatief "Energielandschappen" dan zullen de gevolgen enorm groot zijn. Het zal veel lastiger zijn dan wordt voorgespiegeld om dit verlies van natuurwaarden te compenseren door mitigerende maatregelen. Mitigerende maatregelen voor het landschap worden besproken in paragraaf 9.3. De landschappelijke inpassing van zonneparken speelt daarbij een belangrijke rol. Gewezen wordt op de landschappelijke randen. In tabel 57 wordt per landschapstype aangegeven welke maatregelen passend zijn. De indruk die in	Het planMER stelt niet dat zonneparken niet moeten worden ingepast door middel van landschappelijke randen in het jonge zandontginningsland-schap. Het planMER stelt alleen dat het toevoegen van landschappelijke randen in sommige delen van de jonge zandontginningsland-schap kan leiden tot aantasting van het karakteristiek: 'Het toevoegen van grootschalige zonneparken is mogelijk, maar dit kan niet overal gebeuren zonder aantasting van de karakteristiek van de jonge zandontginningsland-schap.' Het planMER gaat verder niet in op welke randen toegepast moeten worden, dit past niet bij het detailniveau. Het planMER toont alleen voorbeelden van gebiedseigen randen van de gehanteerde landschapstypen. Het planMER kijkt verder dan de levensduur van een zonnepark en stelt in dat opzicht dat zonneparken in de toekomst kunnen leiden tot het verminderen van het contrast tussen open en meer gesloten landschappen. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve	Nee

	het plan-MER wordt gewekt in tabel 57 is dat wat betreft mitigerende maatregelen binnen het jonge zandontginningenlandschap beter niet kan worden gewerkt met landschappelijke randen met een dicht karakter, zoals bijvoorbeeld een lage smalle beplantingsrand, (brede) struweelranden, een omsloten erf, beukenhagen en begroeiing rondom hekwerken. De redenering hierachter is klaarblijkelijk dat de open structuur van het landschap anders teveel wordt aangetast. Deze redenering is echter, zoals hierboven reeds ter sprake kwam, niet juist omdat ook ten aanzien van open landschappen zoals het jonge zandontginningenlandschap onverkort blijft gelden dat een zonnepark altijd goed moet worden ingepast in het landschap. Ook het open karakter van het landschap brengt met zich dat een zonnepark hier niet binnen past zonder te werken met inpassing door middel van een landschappelijke rand. Als het zonnepark niet wordt ingepast door middel van een landschappelijke rand, gaat het zonnepark als 'grote zwarte vlek' het landschap overheersen en wordt de belevingswaarde van het open landschap ernstig aangetast. Dit kan niet de bedoeling zijn en moet dan ook worden voorkomen. De enige manier om de gevolgen van het plaatsen van een zonnepark nog enigszins acceptabel te maken voor de belevingswaarde, is door rondom het zonnepark een landschappelijke rand te creëren zodat het zonnepark grotendeels aan het zicht wordt onttrokken. Alleen zo kan worden voorkomen dat de oorspronkelijke karakteristiek van het open landschap met weidse uitzichten, rust en ruimte te veel wordt aangetast. Bovendien is van belang om per zoekgebied dat onder een bepaalde landschaps-categorie valt, zoals het jonge zandontginningenlandschap, na te gaan wat de structuur en het karakter van deze zoekgebieden is. Bij de inpassing van een zonnepark moet ook bij deze structuur en karakteristiek worden aangesloten. Het gevaar bestaat dat men te algemeen naar een zoekgebied kijkt en alleen rekening houdt met de structuur die veelal bij een bepaald landschapstype te vinden is.	milieueffecten er ontstaan. Ook kunnen dan gebiedseigen landschappelijke randen worden voorgesteld.	
	Voor zoekgebied 2 geldt bovendien dat het zoekgebied voor het grootste gedeelte grenst aan het bos- en heidelandschap en dat het gezien de hierboven besproken thans al aanwezige mozaïekelementen het niet zo is dat - als er al vanuit zou moeten worden gegaan dat het hanteren van een landschappelijke rand om een zonnepark onverenigbaar zou kunnen zijn met het open karakter en herkenbaarheid van het jonge zandontginningenlandschap - het landschap zo open is dat dit karakter van het landschap zou kunnen worden aangetast als	Het planMER stelt niet dat zonneparken niet moeten worden ingepast door middel van landschappelijke randen in het jonge zandontginningenlandschap. Het planMER stelt alleen dat het toevoegen van landschappelijke randen in sommige delen van de jonge zandontginningen kan leiden tot aantasting van het karakteristiek: 'Het toevoegen van grootschalige zonneparken is mogelijk, maar dit kan niet overal gebeuren zonder aantasting van de karakteristiek van de jonge zandontginningen.' Het planMER gaat verder niet in op welke randen toegepast moeten worden, dit past niet bij het detailniveau. Het planMER kijkt	Nee

	een zonnepark in dit gebied zou worden ingepast door middel van een landschappelijke rand met dicht karkater, zoals bijvoorbeeld struweel of een beukenhaag. Anders dan wordt gesuggereerd in de plan-MER, heeft het inpassen van zonneparken door middel van een dichte landschappelijke rand in zoekgebied 2 geen nadelig effect op het open karakter van het landschap. De herkenbaarheid en belevingswaarde van het landschap in zoekgebied 2 worden niet aangetast door het inpassen van een zonnepark door middel van een dichte landschappelijke rand. Het plan-MER moet op dit punt dan ook worden aangepast.	verder dan de levensduur van een zonnepark en stelt in dat opzicht dat zonneparken in de toekomst kunnen leiden tot het verminderen van het contrast tussen open en meer gesloten landschappen. Het past niet bij het detailniveau van het planMER om alle landschappelijke elementen van alle zoekgebieden apart in kaart te brengen en te beoordelen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Ook kunnen dan gebiedseigen landschappelijke randen worden voorgesteld.	
	In hoofdstuk 10 van het plan-MER, worden leemten in de kennis besproken en wordt een aanzet gegeven tot vervolgonderzoek. In paragraaf 10.1 worden leemten in de kennis besproken. In de eerste plaats wordt besproken dat voor concrete windprojecten een radartoets op de projectlocatie moet worden uitgevoerd om aan te tonen dat aan de eisen van het ministerie van Defensie wordt voldaan. Hierbij wordt in het plan-MER opgemerkt dat met name binnen de 500-voetszone rondom Eindhoven/Volkel/De Peel de radar een belangrijke belemmering kan zijn voor windparken. Dat het plan-MER anders dan mogelijk en noodzakelijk is niet verder wil gaan dan een constatering dat de 500-voetszone een belangrijke belemmering kan zijn voor windparken, is zeer betreurenswaardig. Anders dan het plan-MER doet, had een duidelijke inschatting/voorspelling moeten worden gemaakt van de gevolgen van de in de MRE geldende radarvlakken in combinatie met de 500-voetszone. Ook had het plan-MER aan de gevolgen voor de radarverstoringengebieden en de 500-voetzone duidelijke conclusies moeten verbinden. Zoals hierboven in deze zienswijze bij de bespreking van hoofdstuk 4 en hoofdstuk 6 ten aanzien van de radarverstoringengebieden uitgebreid aan de orde is gekomen, vormen de radarverstoringvlakken in combinatie met de 500-voetszone een zeer ernstige belemmering voor de realisatie van windparken.	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee
	Voornamelijk in de 500-voetszone en het radarverstoringengebied van 15 kilometer rondom vliegbasis Volkel of vliegbasis Eindhoven is sprake van een ernstige belemmering. De kans is namelijk zeer groot dat het realiseren van windturbines in deze gebieden zal leiden tot onaanvaardbare radarverstoring. Bovendien geven de radarverstoringengebieden van 15 tot 75 kilometer rond de vliegbasissen Volkel en radarstation Herwijnen in combinatie met de 500-voets-	Zie t.a.v. het punt van de 500-voetszone eerder in deze reactie.	Nee

	zone ook een belemmering voor de realisatie van windturbines. Aan deze belemmeringen had het plan-MER meer aandacht moeten besteden en in het plan-MER had duidelijker moeten worden uiteengezet wat de gevolgen hiervan zijn en welke conclusies daaraan moeten worden verbonden. Het plan-MER had moeten oordelen dat door radarverstoring bepaalde indicatieve ingetekende windparklocaties in de MRE ongeschikt zijn voor de realisatie van windparken. Door dit niet te doen worden de doelen van het plan-MER geschaad. Hierdoor wordt namelijk niet goed nagegaan in welke zoekgebieden windparken kunnen worden gerealiseerd en ook wordt niet duidelijk hoeveel deze zoekgebieden voor wat betreft windenergie bij kunnen dragen aan de RES-opgave van de MRE. In het vervolgtraject van de RES volgend op het plan-MER dienen diverse windparklocaties en/of (gedeeltes van) zoekgebieden voor windenergie alsnog te worden geschrapt omdat daar vrijwel zeker sprake zal zijn van onaanvaardbare radarverstoring.		
	Verder wordt in het plan-MER opgemerkt dat er nader veldonderzoek nodig is t.b.v. ecologisch onderzoek. Ten aanzien van dit veldonderzoek is het uitermate van belang dat alle diersoorten goed in beeld worden gebracht.	De provincie en de MRE delen de mening dat veldonderzoek voor concrete projecten van groot belang is.	Nee
	Wat verder opvalt, is dat het plan-MER uitdrukkelijk geen rekening houdt met de mogelijke cumulatie van geluid indien windparken en zonneparken gecombineerd worden. Met reflectie of weerkaatsing van het geluid van windturbines en andere geluidsbronnen had het plan-MER wel rekening moeten houden. Ook hiervan had in het plan-MER, een inschatting/voorspelling moeten worden gemaakt.	Het is begrijpelijk dat indiener aandacht vraagt voor de cumulatieve geluidsbelasting van windturbines. Het berekenen van cumulatie van geluidbronnen past niet bij het detailniveau van een planMER. In deze verkennende fase van het onderzoek is het nog niet mogelijk of nuttig een akoestisch onderzoek uit te voeren. Daarvoor moet eerst bekend zijn waar een windturbine zou kunnen komen te staan, welk type windturbine in aanmerking zou komen en of er een zonnepark gerealiseerd wordt onder of in de nabijheid van windturbines. Cumulatieve effecten moeten op projectniveau worden beoordeeld, aangezien het effect plaatselijk van aard is en niet van belang voor de regionale beleidsvorming.	Nee
	In paragraaf 10.2 worden mogelijke aanvaringsslachtoffers (met name vleermuizen en vogels) van windturbines besproken. In het plan-MER is onterecht niet onderzocht wat de gevolgen zijn van cumulatie van windparken binnen een bepaalde afstand voor de ecologie. Het gaat hier met name om de staat en instandhouding van voorkomende populaties. Bovendien wordt er in het plan-MER te makkelijk de conclusie getrokken dat indien enkele windparken gerealiseerd zouden worden, dit waarschijnlijk geen invloed zal hebben op de staat en instandhouding van de populaties van een soort. Het is maar zeer de vraag of	In het planMER wordt sterfte door aanvaringen in breder perspectief besproken. In deze paragraaf wordt een kleine doorkijk gegeven waar mogelijk de bottlenecks zitten met betrekking het gestapeld effect (cumulatie) bij de realisatie van meerdere windparken. Het is op dit detailniveau niet mogelijk om hier gedetailleerde uitspraken over te doen. Voor de bepaling van sterfte is het noodzakelijk om veldonderzoek te doen naar beschermde soorten (m.n. vogels en vleermuizen). Op basis van die informatie kan worden ingeschat wat de verdeling in slachtoffers gaat zijn. Op basis van de exacte windturbinelocaties kan	Ja

	de gevolgen voor instandhouding en populaties niet veel groter zijn, zeker indien de te realiseren windparken dicht zijn gelegen nabij hotspots en het Natuurnetwerk Brabant. Bovendien had het plan-MER aangaande dit onderwerp ook met cumulatie door mogelijke windparklocaties van aangrenzende RES-regio's, Noordoost-Brabant en Midden Brabant rekening moeten houden. Ook op dit punt moet het plan-RES worden gewijzigd.	worden ingeschat om welke aantallen het per windturbine gaat. Ook de dimensies van de beoogde windturbines hebben invloed op de aantallen slachtoffers. Tot slot is de afstand tussen mogelijke windparken nog bepalend of effecten op dezelfde populatie optreden. Bij een concreet initiatief zal bij het opstellen van een natuurtoets rekening moeten worden gehouden met cumulatie. De aanbeveling om zoekgebieden van naburige regio's alsnog in beeld te brengen wordt ter harte genomen t.b.v. het vervolgtraject.	
	Verder is opvallend dat in paragraaf 10.2.2 van het plan-MER wordt opgemerkt dat het de verwachting is dat ten aanzien van de zoekgebieden 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7 significante effecten omtrent stikstof zijn uitgesloten. Het is niet realistisch te veronderstellen dat de realisatie van wind- en zonneparken in deze gebieden niet zal leiden tot problemen door een tijdelijke stikstofuitstoot. Het is een feit van algemene bekendheid dat bij alle bouwprojecten in heel Nederland de stikstofproblematiek speelt. Het is dan ook onbegrijpelijk dat het plan-MER tot de conclusie komt dat de door de machinerie bij de aanleg van zonneparken en windparken veroorzaakte tijdelijke stikstofuitstoot nooit een probleem zal zijn bij de zoekgebieden 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7. Deze stikstofuitstoot zal ook bij de zoekgebieden 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7 terecht komen in de rondom deze zoekgebieden gelegen natuur. Op dit punt dient het plan-MER dan ook te worden aangepast.	In het planMER is niet gesteld dat zoekgebieden 1 t/m 7 nooit problemen zullen ondervinden vanwege mogelijke stikstofdepositie. Gezien de afstand tot Natura 2000-gebieden ligt het echter niet lijn der verwachting dat er significant negatieve effecten optreden. Met ingang van de Wet stikstofreductie (inwerkingtreding per 01-07-2021) zijn bouwwerkzaamheden waaronder de realisatie van windturbines en zonneparken vrijgesteld van een vergunningsplicht voor het aspect stikstof. Ondanks deze vrijstelling kan het wenselijk zijn alsnog een ecologische beoordeling uit te voeren op dit aspect bij een concreet initiatief.	Nee
	Daarenboven moet nog worden opgemerkt dat anders dan door de Commissie voor de Milieueffectrapportage wordt geadviseerd, het onderzoek naar milieueffecten en andere relevante aspecten in het plan-MER niet wordt afgesloten met het antwoord op de vraag in hoeverre een zoekgebied geschikt, geschikt te maken (bijvoorbeeld door inperking van een zoekgebied of uitsluiting van bepaalde windparklocaties) of ongeschikt is voor de realisatie van windturbineparken en / of grootschalige zonnevelden.	De provincie en de MRE zijn van mening dat het planMER voldoende informatie over de zoekgebieden bevat om het milieubelang volwaardig (maar op een passend detailniveau) te laten meewegen bij de definitieve keuze van zoekgebieden in de RES 1.0.	Nee
	In het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage is te lezen: “Geschikt of niet? Sluit deze stap af met het beantwoorden van de vraag in hoeverre de gebieden ‘geschikt’, ‘geschikt te maken’ of ‘ongeschikt’ zijn voor windturbineparken en/of zonnevelden. Dat is van nut bij het ontwerpen van alternatieven en om later te bepalen welke gebieden bij voorkeur kunnen worden ontwikkeld.”	Doordat de effectbeoordeling vooraf is gegaan door een belemmeringenanalyse zijn wettelijke harde belemmeringen op voorhande uitgesloten, waarmee er geen locaties volledig ongeschikt zijn (met uitzondering van zoekgebieden 22 en 27 voor zon). De locaties waar geen windenergie mogelijk is zijn verder niet in de effectbeoordeling betrokken, maar zouden het predicaat ‘ongeschikt’ kunnen krijgen. In hoeverre een zoekgebied geschikt is hangt af van het relatieve belang van de verschillende in het MER beschouwde thema's. Doordat het planMER grondgebied van meerdere gemeenten bevat, en de provincie als bevoegd gezag niet de	Nee

	Door dit advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage niet te volgen, worden in het plan-MER geen conclusies verbonden aan de geschiktheid van een zoekgebied voor grootschalige opwek van zonne-energie en /of wind-energie. Hierdoor wordt belangrijke informatie gemist voor het formuleren van alternatieven en voor beslissingen die in het vervolg van de RES worden genomen in de MRE. Het plan-MER dient dan ook zo gewijzigd te worden dat alsnog aan het hierboven genoemde advies van de Commissie voor de Milieueffectenrapportage wordt voldaan. Alleen zo wordt ook recht gedaan aan de doelstellingen van het plan-MER, namelijk het onderzoeken of de doelstelling (RES-opgave) binnen een bepaald zoekgebied kan worden bereikt en of een zoekgebied (deels) kan worden benut voor de grootschalige opwek van windenergie en zonne-energie.	gemeentelijke belangenafweging kan maken, is in dit planMER gekozen om deze stap niet verder te voeren.	
	Zoals hierboven bij de bespreking van paragraaf 2.6 van het plan-MER aan de orde kwam, bestaat stap 7 van het plan-MER uit keuze en de randvoorwaarden. Stap 7 maakt echter geen deel uit van het plan-MER omdat dat de keuze nog niet is gemaakt. Gezien de samenhang met het plan-MER zou het zeer wenselijk en logisch zijn dat eenieder ook voor deze stap een zienswijze kan indienen. Via deze weg verzoeken wij u het alsnog mogelijk te maken dat ook eenieder ten aanzien van stap 7 een zienswijze kan indienen. Bovendien dienen in overeenstemming met het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage, de keuze voor een of meerdere voorkeursalternatieven, de milieueffecten van deze alternatieven, de criteria die de keuze van plaatsingsgebieden hebben bepaald en de randvoorwaarden voor plaatsing van windparken en zonnevelden (uitvoeringsrichtlijnen) in het plan-MER zelf te worden opgenomen. Het plan-MER moet zo worden gewijzigd dat dit alsnog gebeurt.	Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het overzicht van de zoekgebieden op basis van de zienswijzen zal nader worden geduid op de aspecten uit het planMER, zodat dit in de verdere uitwerking en besluitvorming over de zoekgebieden kan worden meegewogen. Zo ziet het vervolgproces eruit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid	

		• Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	--	--	--

Naam instantie/indiener:		Brabantse milieufederatie– 4907070 - 4907069	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt de volgende vraag: In de RES van de Metropoolregio Eindhoven staat vermeld dat er ook zoekgebieden en locaties voor zonne- en windenergie kunnen worden gekozen die niet als zoekgebied in de Concept-RES zijn opgenomen. In deze PlanMER zijn al enkele van deze ‘extra’ zoekgebieden opgenomen. Maar wat is de procedure bij zoekgebieden die niet in deze PlanMER zijn onderzocht en hoe worden daarbij milieueffecten en alternatieven beoordeeld?	Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van groot-schalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema’s leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Ook dan wordt opnieuw naar de milieueffecten en ruimtelijke inpassing gekeken, ook in relatie tot andere functies en opgaven. Daarna volgt nog het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen.	
	De indiener stelt dat het gebruik van de kleurcoderingen onvoldoende recht doet aan de waardering van de negatieve effecten. Door de kleur oranje te hanteren, kan de indruk worden gewekt dat de negatieve effecten wel meevallen, terwijl deze voor natuur, landschap en ecologie zwaarwegende negatieve effecten kunnen hebben. De kleur rood zou hier wat ons betreft dan ook gehanteerd moeten worden. In de planMER wordt de kleurcode geel voor beperkt negatief (-) en oranje voor negatief (--) gebruikt. Bij wind is er ook nog een zeer negatieve score (---) en die is rood. Door bij wind de zeer negatieve effecten (rood) alleen bij ‘Afstand tot netcapaciteit’ te gebruiken, lijkt dit criterium extra belangrijk te zijn, terwijl dit criterium, net als alle andere moet worden meegewogen in de integrale besluitvorming. Tevens, door de kleur rood alleen te reserveren voor ‘zeer negatieve effecten’ - die dus zeer beperkt wordt gebruikt, worden alle ‘negatieve effecten’ gemarkeerd met oranje, die in het algemeen een lagere signalerende waarde	Provincie en MRE vinden dat de wijze van beoordeling voldoende informatie biedt ten behoeve van de beleidskeuzes in de RES 1.0, ongeachte de grafische weergave daarvan. Gezien het positieve advies van de commissie-m.e.r. zien ook zij geen problemen in de ontwerpkeuzes.	

	heeft. Om betrokkenen en besluitvormers een duidelijk beeld te geven pleiten we ervoor om de standaard beoordelingsschaal met vijf mogelijkheden te gebruiken (donkergroen, lichtgroen, geel, oranje, rood).		
	De indiener stelt dat de zoeklocaties met ‘onverenigbare cultuurhistorische waarden’ nadrukkelijk dienen uitgesloten te worden voor zon- en windprojecten. In paragraaf 6.5.7. (pagina 89 en verder) worden de onverenigbare cultuurhistorische waarden in kaart gebracht. Realisatie van grootschalige zonne- en windparken zijn in die gebieden volgens de Interim Omgevingsverordening van de provincie onverenigbaar met deze CHW. In figuur 40 is te zien dat de windlocaties 7, 15, 19 en B4 dan strijdig zijn met de IOV. Echter, in de beoordeling worden deze locaties niet uitgesloten. We vragen u om bij deze locaties in de overzichtstabel heel duidelijk aan te geven dat deze in feite uitgesloten zijn.	De verdieping ten aanzien van cultuurhistorisch waardevol gebied is niet meegenomen bij de effectbeoordeling of draagkrachtberekening, maar vormt een aanvullende aanbeveling voor het vervolgtraject. Zodoende zijn de genoemde windlocaties 7, 15, 19 en B4 ook als ‘onverenigbaar met kernwaarden’ beoordeeld. Deze exercitie is gedaan op het niveau passend bij het planMER. Daadwerkelijke effecten op de kernwaarden van de genoemde windparklocaties, zullen in een later stadium nader moeten worden onderzocht.	Nee
	De indiener stelt dat bij de gebruikswaarde van het landschap de uitwerking van ‘ongerepte natuur panorama’s’ te beperkt is. Naast heide- en veengebieden dienen ook beekdalen opgenomen worden als criterium. Daarnaast is de gehanteerde afstand van 2 km te weinig om van ongereptheid te kunnen spreken. We stellen een afstand van 5 km voor waarbij de windturbines niet meer hinderlijk zichtbaar zijn aan de horizon. Bij het beoordelingscriterium ‘Gebruikswaarde’ (paragraaf 6.5.3.2) is ons concept ‘ongerept natuurpanorama’ overgenomen. Dat is positief, maar de uitwerking ervan schiet in onze ogen op twee punten tekort: 1. Volgens de MER is die kwaliteit slechts van toepassing op heidegebieden en veengebieden, echter, er dient op zijn minst ‘beekdalen’ aan toegevoegd te worden. Bijvoorbeeld bij de zoekgebieden in het beekdallandschap van de Dommeldal scoort De Hogt qua effect op beleving nu een ‘0’, maar dat zou minstens negatief (oranje) moeten zijn. Datzelfde geldt voor de zuidelijker zoekgebieden in het beekdallandschap van de Dommel (23, 29, 30 en 31), nabij N2000-gebied Plateaux/Hageven; 2. Er wordt voor windturbines een afstand van 2 km tot ongerepte natuurpanorama’s gehanteerd, maar dat is te weinig om een adequate invulling te geven aan het criterium ‘ongereptheid’. Uit de MER blijkt dat windturbines niet dominant	De zogeheten ‘ongerepte natuurpanorama’s’ zijn geen vastgestelde (beleidsmatige) belemmeringen. Op pagina 76 van het planMER zijn ze als voorbeeld benoemd onder het kopje ‘Heidegebieden’. Het is niet duidelijk waar precies deze ‘Ongerepte natuurpanorama’s’ zich bevinden. Windturbinelijnopstellingen die volledig of grotendeel in de beekdalen zijn gesitueerd, zijn bij het beoordelingscriterium ‘Effect op belevingswaarde: aansluiting op landschappelijke karakteristiek’ beoordeeld als ‘licht negatief’. Voor zonneparken geldt dat er naar percentage is gekeken van de landschapstypen binnen een zoekgebied. Voor beekdalen geldt dat op alle beoordelingscriteria deze zijn beoordeeld als ‘negatief’. De afstanden die zijn aangehouden zijn passend bij het schaalniveau van het planMER. Het planMER stelt dat bij afstanden vanaf 10x de tiphoogte, de windturbines nog wel goed zichtbaar zijn, maar niet meer beeldbepalend. Bij 17x de tiphoogte is het volgens het planMER al mogelijk dat windturbines (deels) aan het zicht worden onttrokken. Tijdens nader onderzoek moet blijken in hoeverre de ‘ongereptheid’ van dergelijke locaties in het geding komt bij windturbines op genoemde afstanden.	Nee

	aanwezig zijn in het landschapsbeeld als ze 23x de tiphoogte verwijderd staan. Aangezien de tegenwoordige tiphoogte 220 meter is, betekent dat dat windturbines 23 x 220 meter = ongeveer 5 km verwijderd moeten staan van de ongerepte natuurpanorama's. We zien graag dat deze afstand wordt gehanteerd om effecten op gebruikswaarde te beoordelen		
	Voor het Natuurnetwerk Brabant pleiten we voor een minimale afstand van 500 meter tot windturbines, gelijk aan de gehanteerde effectafstand die geldt voor Natura 2000-gebieden. De effecten van windturbines op vogels en vleermuizen zijn immers voor het NNB hetzelfde als voor Natura 2000-gebieden. Voor het bepalen van mogelijke locaties voor windturbines in de nabijheid van Natura 2000 en Natuurnetwerk Brabant wordt de wettelijke afstand van de overdraai van de wieken van 75 meter gehanteerd. Echter, voor de effectbeoordeling wordt voor Natura 2000-gebieden als Vogelrichtlijngebied de effectafstand van 500 meter gehanteerd in verband met verstoring (onder andere geluid) en aanvaringsrisico's. Deze minimale afstand wordt ook door andere internationaal erkende instanties onderschreven. Echter, voor Natura 2000-gebieden als Habitatrichtlijngebied wordt deze richtlijn niet gevolgd, en voor NNB wordt slechts gerekend met de overdraai van de wieken van 75 meter. Voor bepaalde Natuurnetwerk Brabantgebieden wordt 200 meter aangehouden als effectafstand. Hier wordt onterecht aangenomen dat a) vogels en vleermuizen zich schikken naar de doeltypen die beleidsmakers hebben vastgesteld en zich uitsluitend vestigen in Vogelrichtlijngebieden, en b) dat de Vogel- en Habitatrichtlijn geen wettelijke belemmeringen zijn. Ook vogels en vleermuizen buiten Natura 2000 en NNB genieten (Europese) wettelijke bescherming. Om de wettelijke kaders te respecteren en voor een consistente beoordeling pleiten we ervoor om de minimale afstand van 500 meter te gebruiken als (zachte) wettelijke beperking voor het bepalen van mogelijke locaties.	Er gelden geen wettelijk bepaalde effectafstanden tot beschermde natuurgebieden in de provincie Noord-Brabant. Om in een planMER toch differentiatie in score aan te brengen is gekeken naar bekende literatuur en natuurtoetsen van concrete initiatieven. Op basis van deze data zijn de effectafstanden voor het planMER tot stand gekomen. Voor Natura 2000-gebieden zijn duidelijke instandhoudingdoelstellingen per soort geformuleerd. Habitatrichtlijnsoorten zijn over het algemeen gebonden aan het betreffende Natura 2000-gebied, met uitzondering van de vleermuizen (in dit onderzoeksgebied alleen voor de Vlaamse N2000-gebieden). Vogelrichtlijnsoorten zijn gevoeliger voor windenergie, vanwege verstoring en sterfte door aanvaringen. Voor het NNB zijn geen duidelijke instandhoudingsdoelstellingen per soort geformuleerd. De kwaliteit van het NNB is heel divers, zelfs tussen delen met hetzelfde natuurbeheertype. De meeste vogels die beschreven zijn in een natuurbeheertype hebben een verstoringsafstand van 75-200m. Derhalve is 200m als effectafstand aangehouden voor het NNB. Zoals meermaals in de technische bijlage ecologie is beschreven, betekent dit niet dat effecten op een grotere afstand uitgesloten zijn. Bij een concreet initiatief zal ecologisch onderzoek moeten uitwijzen of het initiatief doorgang kan vinden.	Nee
	De indiener stelt dat de gehanteerde afstandscriteria tot onlogische en inconsistente waardering van effecten van windturbines op vogels en vleermuizen in Natura 2000- en NNB-gebieden leiden. De indiener vraagt om een logische en consistente effectbeoordeling. De gehanteerde afstandsregels leiden tot onlogische en inconsistente waarden van de effecten. Dit wordt bijvoorbeeld goed geïllustreerd door windzoekgebied 19 (in tabel 25 op pagina 101). De gebieden 19-1, 19-2 en 19-3 liggen niet in	De windparklocaties van zoekgebied 19 liggen buiten de begrenzing van Natura 2000 en NNB-gebieden. Het Natura 2000-deel wat nabij de windparklocaties van zoekgebied 19 is gelegen is niet aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Desalniettemin worden de windparklocaties in zoekgebied 19 gescoord met een negatieve score (-). Hoewel de situering van de windparklocaties van zoekgebied 19 buiten het NNB is geprojecteerd scoren de windparklocaties van zoekgebied 19 toch negatief (-). Dit omdat verstoring van deze NNB-delen een aandachtspunt zijn.	Nee

	het NNB, maar in agrarische postzegelenclaves, omringd door NNB en Natura 2000 (Leenderheide). Op broedvogels, wintervogels en vleermuizen scoren deze locaties negatief (oranje), wat betekent dat er veel vogels en vleermuizen zijn. Deze score is logisch want het is gelegen binnen het NNB en nabij Natura 2000-gebied waar windturbines veel slachtoffers kunnen maken. Toch is de beoordeling voor Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk Brabant beperkt negatief (geel) door het zeer beperkte afstandscriterium van 75 meter als wettelijke beperking in het NNB en 200 meter als effectbeoordeling.		
	De indiener stelt dat de effectafstand van windturbines op akker- en weidevogels gebaseerd is op verouderde literatuur. Recente inzichten zijn dat de effectafstand minimaal 1.200 meter moet zijn. De indiener pleit ervoor om deze ruimere afstand te gebruiken in de effectbeoordeling. In paragraaf 6.6.3 (pagina 95) wordt een minimale verstoringsafstand van 200 meter toegepast, op basis van literatuur (Reichenbach 2003; Hötter, 2006). Echter, uit een recent onderzoek van Sovon naar de effecten van windturbines op weidevogels van de Beerse Overlaat uit 2019 waarbij een recente literatuurstudie is uitgevoerd (Sierdsema, Van Els en Van Irsel, 2019) blijkt dat een minimale effectafstand voor akker en weidevogels van 1.200 meter moet worden aangehouden. Dit is in lijn met de afstanden die de Duitse Länderarbeits-gemeinschaft der Vogelschutzwarten LAG VSW (LAG VSW, 2015)² hanteert en die zijn overgenomen in het rapport van Wageningen Universiteit 'Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland' (Buij et al., 2018)³. Ofwel, het heeft er alle schijn van dat de gehanteerde verstoringsafstand in deze planMER is gebaseerd op verouderde bronnen, die waarschijnlijk ook uitgaan van lagere windturbines. Dit betekent dat de minimale verstoringsafstand vergroot moet worden naar 1.200 meter en dientengevolge ook de effectbeoordelingen moeten worden aangepast.	Hogere windturbines hebben niet vanzelfsprekend een hogere verstoringsafstand. Hoewel het correct is dat de tiphoogte van moderne windturbines in de loop der tijd hoger is geworden, worden windturbines ook steeds stiller. De gehanteerde effectafstand van 200m is bekend uit literatuur. Dit betekent niet dat buiten de 200m effecten uitgesloten zijn. Dat zal uit nader ecologisch onderzoek moeten blijken bij een concreet initiatief. Dat een kleinere afstand dan 1.200m mogelijk is wordt door hetzelfde onderzoek van SOVON onderschreven: 'Een compensatie van de versturende effecten is waarschijnlijk mogelijk voor de meeste soorten wanneer op voldoende afstand van de windturbines (inschatting > 300 m)'.	Nee
	De indiener stelt dat voor broedvogels de classificering naar effecten (op basis van het aantal voorkomende broedvogels binnen een zoeklocatie) tot een te positieve beoordeling leidt. Voor - met name grote broedvogelsoorten - kan een aanvaring met een windturbine grote gevolgen hebben voor de populatie. De indiener pleit voor een indeling met lagere aantallen broedvogels met een conservatievere waardering. Bij de effectbeoordeling voor broed- en wintervogels wordt gekeken naar 'de hoeveelheid soorten per 250 m-cel die de indicatieve windparklijn doorkruisen'	De ecologische analyse ten behoeve van het planMER is niet bedoeld om uitspraken te doen over individuele (vogel)soorten. Te allen tijde zal uit nader ecologisch onderzoek t.b.v. van een concreet initiatief moeten blijken of er geen effecten op de staat van instandhouding optreden op betreffende soorten. De indeling van de broed- en wintervogels is gebaseerd op indeling van klassen zoals SOVON deze eerder hanteerde in onderzoeken in opdracht van de provincie Noord-Brabant.	Nee

	op basis van de Broedvogelkaart (figuur 44) en Wintervogelkaart (figuur 45). Het is echter niet duidelijk op basis waarvan de effectcriteria in tabel 23 (pagina 99) zijn ingedeeld. Met name bij broedvogels kan - zeker bij de grotere soorten - een enkele aanvaring met een windturbine al leiden tot onherstelbare populatieschade (zie ook het overzicht van meest kwetsbare vogelsoorten voor windturbines in Buij et al., 2018). Daarom is een conservatieve beoordeling noodzakelijk die op zijn minst vergelijkbaar is met die van wintervogels. De indeling voor broedvogels zou volgens ons moeten zijn: • Score 0 : < 14 • Score - : 15 - 22 • Score -- : > 22		
	De indiener stelt dat er naar zijn/haar mening onterecht een positieve waardering gegeven aan de mogelijkheden voor het compenseren van natuurgebieden. De compensatie is het gevolg van het aanrichten van onherstelbare natuurschade en kan dus nooit een positief criterium zijn. De indiener vindt dat dit criterium verwijderd moet worden. In paragraaf 6.10.2 wordt gesteld dat 'de realisatie van een windpark een (indirect) positief gevolg [kan] hebben voor natuurontwikkeling in de vorm van compensatie door nieuw in te richten (natuur)percelen'. Er wordt terecht geconstateerd dat de eerdergenoemde mogelijkheid in de concept-RES om windbossen als een verdienmodel op te nemen niet wordt overgenomen omdat te ontwikkelen natuur niet geografisch nabij het te ontwikkelen windpark hoeft te liggen. Toch wordt in het criterium deze geografische koppeling gelegd door een positieve waardering te geven aan 'zoekgebied met windparklocatie(s) en nog te realiseren NNB'. Doordat er nog veel 'te realiseren NNB gebied' is nabij reeds bestaand NNB leidt dit criterium tot een positieve waardering voorlocaties waar windturbines juist natuurschade aanrichten waarvoor gecompenseerd moet worden! Tevens heeft de IUCN (2021) in een onlangs verschenen rapport de 'mitigation hierarchy' opgenomen, waarbij compensatie de allerlaatste trede op de ladder is, juist vanwege de natuurschade die niet voorkomen of gerepareerd kan worden. We vinden dat dit criterium - ook voor de groenblauwe mantel - verwijderd moet worden, omdat het duidelijk verkeerde verwachtingen wekt.	Realisatie van grootschalige zon en wind in NNB is op voorhand uitgesloten (met uitzondering van hele specifieke gevallen langs snelwegen). Voor verstoring van het NNB als gevolg van geluid gelden reeds compensatieregels vanuit de provincie. De boodschap dat minder (positieve) waarde gehecht moet worden aan natuurcompensatie als dat betekent dat grootschalige opwek juist dichtbij beschermde natuurgebieden wordt gerealiseerd wordt overgenomen in de aanbevelingen.	
	Er staan de volgende fouten in de tekst:	In paragraaf 7.4.2 wordt inderdaad onterecht gesteld dat voor wat betreft effecten op NNB zal worden getoetst aan het ruimtebeslag en verstoring	ja

	In paragraaf 7.4.2 staat: 'Bij het beoordelingscriterium Natuurnetwerk Brabant zal voornamelijk worden getoetst aan het ruimtebeslag en verstoring (door met name geluid).' Omdat geluidbelasting bij zonnevelden geen significante rol speelt, lijkt dit tekst te zijn die hoort bij windenergie. In paragraaf 7.4.4 'Effecten op beschermde soorten' is bij 'Broedvogels' de tekst van windturbines opgenomen in plaats van die van zonnevelden.	(door met name geluid). Hier wordt bedoeld: er zal worden gekeken naar mogelijke verstoring van het NNB. In paragraaf 7.4.4. is t.a.v. broedvogels inderdaad een tekst is opgenomen die ziet op windturbines. Het beoordelingskader in tabel 45 laat duidelijk zien op welke wijze broedvogels in de effectbeoordeling voor zonneparken zijn betrokken.	
	De indiener stelt dat bij zonne-energie de effecten op Natura 2000- en NNB-gebieden onjuist gewaardeerd worden. Door een negatieve score oranje toe te kennen aan zonneparken in Natura 2000 en NNB, wat is uitgesloten volgens de IOV, is een effectcategorie gedefinieerd die niet toegepast kan worden. Daarmee heeft dit criterium per definitie geen categorie 'negatief'. Net als bij windenergie moet het hier gaan om de effecten van zonne-energie op de externe werking die van Natura 2000 - en NNB gebieden uitgaan. De indiener vraagt om aanpassing van dit criterium. In paragraaf 7.4.1. "Effecten op Natura 2000-gebieden" wordt afname van het leefgebied als effect ten gevolge van 'externe werking' terecht opgevoerd. Ook staat vermeld: 'Wel kan gesteld worden dat de plaatsing van een zonnepark binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied een grote impact kan hebben. Bij een dergelijke ontwikkeling zal er niet alleensprake zijn van ruimtebeslag, maar ook mogelijk verlies van leefgebied, verstoring en stikstofdepositie.' Dit ondersteunen wij. Gezien de eveneens hoge beschermingsgraad van het Natuurnetwerk Brabant is een soortgelijke redenering als bij Natura 2000-gebieden aannemelijk. Hier wordt getoetst aan 'het ruimtebeslag en verstoring (door met name geluid)' (paragraaf 7.4.2). Beide aspecten spelen geen rol in het NNB. Ruimtebeslag speelt geen rol omdat het NNB is uitgesloten en geluid speelt geen rol omdat dit bij zonnevelden nagenoeg niet aan de orde is. Het beoordelingscriterium moet zich dus uitsluitend richten op de externe werking. Ter verduidelijking vragen we hier om hetzelfde criterium als bij Natura 2000 toe te passen. In tabel 45 worden de Scores effectbeoordeling weergegeven voor ecologie. Daarbij is voor N2000 en NNB de score negatief (oranje) toegekend aan 'In N2000'	De analyse van mogelijke effecten op Natura 2000 en NNB bij de zoekgebieden zon is niet vergelijkbaar met de analyse bij de windparklocaties. De windparklocaties zijn apart getoetst waarna op basis van de individuele scores een score voor het zoekgebied is gedefinieerd. Voor zonneparken was het niet mogelijk om individuele locaties te beoordelen. Derhalve is een score per zoekgebied gedefinieerd en is de beoordeling kwalitatiever van aard. Daarbij komt dat de effecten als gevolg van de realisatie van een zonnepark niet zo eenduidig zijn als van een windpark. Bij windparks is het helder dat de exploitatiefase van een windpark jaarlijkse sterfte van vogels en vleermuizen tot gevolg heeft. Voor een zonnepark is dit niet het geval. Onderzoeken laten zelfs zien dat, indien gekozen wordt voor een degelijke ecologische inpassing, de biodiversiteit er zelfs op vooruit kan gaan. Het is deswege niet correct om een zonnepark nabij NNB zonder meer een negatieve (-) of dubbel negatieve (--) score te geven. De effecten zijn zo afhankelijk van de invulling/inpassing van een zonnepark dat daar niks zinnigs over te zeggen valt op dit detailniveau. Een zonnepark nabij N2000 kan zwaar negatieve effecten hebben, daarentegen geldt dat, als je naast een N2000-gebied een intensief agrarisch perceel omvormt tot ecologische zonneweide dit een positieve wijziging betreft. De hantering van de methodiek voor zonneparken en N2000/NNB is derhalve goed verdedigbaar.	Nee

	en 'In NNB'. Omdat de locaties voor zonnevelden niet zijn toegestaan in N2000 en het NNB komt deze score niet voor. Daarmee is deze categorie 'negatief' onbruikbaar en geeft daarmee een onjuiste weergave van de beoordelingsschaal. Het beoordelingscriterium N2000 en NNB krijgt wél betekenis als de zoekgebieden voor zonne-energie N2000 of NNB gebieden omvatten. Immers, het ligt zeer voor de hand dat flora en faunasoorten een geïntegreerd ecosysteem hebben ontwikkeld met de aangrenzende gebieden, bijvoorbeeld voorfoerageren of migreren. Voor een zonneveld binnen het zoekgebied met N2000/NNB geldt dan de waarde 'negatieve effecten (--)' en voor een zonneveld in een zoekgebied nabij N2000/NNB geldt dan de waarde 'negatief (-)', bijvoorbeeld de groenblauwe mantel is gelegen in het zoekgebied. Dit doet meer recht aan dit criterium en we pleiten ervoor om dit aan te passen. Daarbij tekenen we aan dat dit criterium niet hetzelfde is als die van broedvogels en wintervogels, omdat deze ook hotspots hebben buiten Natura 2000^NNB-gebieden.		
	De indiener stelt dat natuurontwikkeling in de groenblauwe mantel door het plaatsen van zonne-energie wordt onterecht aangeduid als een positieve ontwikkeling. De indiener pleit ervoor om dit criterium 'Natuurontwikkeling' bij zonne-energie te laten vervallen en de groenblauwe mantel als effectbeoordelingscriterium op te nemen bij Natura 2000 en NNB (met waarde negatief (-)). In paragraaf 7.7.2 wordt terecht gesteld dat de mogelijkheid van zonne-energie als verdienmodel voor natuurontwikkeling geen uitgangspunt is. Er wordt gesteld dat 'in sommige gevallen' een zonnepark een positief effect kan hebben op omliggende natuur. Met name als dit voorheen intensief gebruikte landbouwgrond is, kan een zonneveld bijdragen aan natuurherstel door een verlaging van stikstofdepositie, vernatting en staken van gebruik van chemicaliën. Echter, de stellingname dat zonnevelden in deze gebieden, aangeduid als groenblauwe mantel, automatisch een positief effect hebben op natuurontwikkeling is te kort door de bocht. Immers, de groenblauwe mantel is bedoeld als bufferzone voor kwetsbare natuur, en valt daarmee onder de 'externe werking' van N2000/NNB, die eerder juist als een negatief effect voor zonne-energie wordt beschouwd. In die zin ver-	De groenblauwe mantel heeft duidelijk een ander doel dan natuurgebieden. Daarom kan de ontwikkeling van zonneparken niet louter als negatief beoordeeld worden. Wel is een aanbeveling opgenomen om te zorgen dat de positieve score van natuurontwikkeling niet leidt tot onevenredig veel ontwikkelingen in de omgeving van natuurgebieden.	

	dient de groenblauwe mantel het predicaat negatief (-) bij het beoordelingscriterium Natura 2000/NNB (zie vorig punt). We pleiten ervoor om dit criterium 'Natuurontwikkeling' bij zonne-energie te laten vervallen en de groenblauwe mantel als effectbeoordelingscriterium op te nemen bij Natura 2000 en NNB (met waarde negatief (-)).		
	De indiener ziet dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met cumulatieve ecologische effecten bij de scenario's. De indiener vraagt om deze effecten expliciet mee te wegen. In hoofdstuk 8.2 'Milieubeoordeling alternatieven' zien we geen nadrukkelijke aandacht voor de cumulatieve effecten van wind- en zonneparken op ecologie, met name op vogels en vleermuizen. We vragen om daar expliciet rekening mee te houden en aan te geven hoe dat tot uiting komt in de beoordeling van de effecten.	In het planMER wordt sterfte door aanvaringen in breder perspectief besproken. In deze paragraaf (10.2.1) wordt een kleine doorkijk gegeven waar mogelijk de bottlenecks zitten met betrekking het gestapeld effect (cumulatie) bij de realisatie van meerdere windparken. Het is op dit detailniveau niet mogelijk om hier gedetailleerde uitspraken over te doen. Voor de bepaling van sterfte is het noodzakelijk om veldonderzoek te doen naar beschermde soorten (m.n. vogels en vleermuizen). Op basis van die informatie kan worden ingeschat wat de verdeling in slachtoffers gaat zijn. Op basis van de exacte windturbinelocaties kan worden ingeschat om welke aantallen het per windturbine gaat. Ook de dimensies van de beoogde windturbines hebben invloed op de aantallen slachtoffers. Tot slot is de afstand tussen mogelijke windparken nog bepalend of effecten op dezelfde populatie optreden. Bij een concreet initiatief zal bij het opstellen van een natuurtoets rekening moeten worden gehouden met cumulatie.	Nee
	De indiener stelt dat bij de beschrijving van de mitigerende maatregelen de 'mitigation hierarchy' mist. De indiener vraagt om deze op te nemen om duidelijker in beeld te brengen in hoeverre maatregelen bijdragen aan het voorkomen, beperken, herstellen of compenseren van ecologische schade. Voor hoofdstuk 9 verwijzen wij de opstellers graag naar de eerder genoemde publicatie van IUCN (2021). Deze recente publicatie presenteert de zogenaamde 'mitigation hierarchy' voor effecten op biodiversiteit, met daarbij de volgende volgorde: 1. Negatieve effecten voorkomen 2. Negatieve effecten beperken/mitigeren 3. Negatieve effecten herstellen 4. Negatieve effecten compenseren Belangrijk in deze hiërarchie is dat de bovenste trede 'negatieve effecten voorkomen' nadrukkelijk ook de locatiekeuze betreft. Voor de volledigheid stellen wij voor om deze mitigation hierarchy expliciet te benoemen zodat besluitvormers de genoemde maatregelen ook beter kunnen beoordelen op effectiviteit.	In paragraaf 1.7 van het planMER staan veelgebruikte mitigerende maatregelen beschreven, waaronder maatregelen om sterfte bij vleermuizen en vogels te reduceren. Nadere toetsing of deze maatregelen toegepast moeten worden is aan een eventueel projectinitiatief. Ook een eventuele compensatie(plicht) komt bij een concreet initiatief aan de orde.	Nee
	De indiener vindt dat de 1% mortaliteitsnorm te veel als algemeen aanvaarde richtlijn wordt gepresenteerd. Nieuwe inzichten over overschatting van deze	Schippers et al. (2020) heeft niet de 1%-mortaliteitsnorm onderzocht zoals deze wordt toegepast bij de toetsing van windparken. Het onderzoek van Schippers et al. (2020) is inmiddels bij meerdere beroepszaken aangevoerd,	Nee

	norm op populatie-effecten worden niet meegenomen. We pleiten ervoor om deze inzichten wel in deze planMER te betrekken. In hoofdstuk 10.2 'Discussie Ecologie' wordt de 1%-mortaliteitsnorm beschreven. Daarbij wordt vermeld dat de Raad van State het gebruik van deze norm acceptabel acht. Nieuw onderzoek van de Wageningen Universiteit (Schipper, et al., 2020)⁵ toont aan dat het toepassen van deze 100 mortaliteitsnorm een overschatting geeft van de effecten op populatieniveau, met name bij vogel- en vleermuisensoorten die een beperkt aantal broedsels produceren. We vinden dat deze nieuwe inzichten nadrukkelijk vermeld moeten worden.	maar tot op heden heeft de Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State geoordeeld dat het onderzoek van Schipper et al. (2020) geen aanleiding geeft tot het loslaten van de 1%-mortaliteitsnorm zoals toegepast in de bestreden besluiten. Verder wordt de 1%-mortaliteitsnorm genoemd in de ecologische analyse, maar is de norm niet gebruikt om de conclusie 'geen effect op de staat van instandhouding' te trekken op soort(groep)niveau.	
--	---	---	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4906383	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat zijn/haar object midden tussen de aangewezen zoekgebieden genoemd in de RES, als potentiële locaties voor grootschalige opwekking van wind en zonne-energie. Hoewel in de MER geen keuzes zijn gemaakt, leiden wij wel af dat de genoemde zoekgebieden in onze directe omgeving als zeer geschikt worden gekwalificeerd, blijkens de beoordeling van de zoekgebieden. Wij vrezen een ernstige aantasting van onze leefomgeving, overlast en negatieve gezondheidseffecten.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor windenergie zijn er, naar aanleiding van een belemmeringenstudie, lijnopstellingen indicatief ingetekend. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald landschapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weergegeven of vastgesteld. Op welke locaties wind- of zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt.	Nee
	De indiener is van mening dat het MER een veel te beperkte opzet en omvang heeft om het milieubelang daadwerkelijk een volwaardige plek te geven in het besluitvormingsproces over de RES. Alleen de effecten van grootschalige zonnen en windparken is onderzocht, er is geen onderzoek gedaan naar daadwerkelijke effecten op het gebied van gezondheid, natuur en ecologie. Daarnaast zouden we van het innovatieve karakter van de MRE regio verwachten dat de opdracht tot onderzoek meer zou behelzen dan alleen het onderzoek naar traditionele wind en zonne-energie. Het meenemen van innovatieve technieken mogen niet ontbreken, net als bijvoorbeeld de nog onbenutte mogelijkheden op daken van gebouwen.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. De reikwijdte van het MER beperkt zich inderdaad tot grootschalige zonnen en windenergie, zoals van tevoren bepaald en gepubliceerd in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	

	De indiener stelt niet te zijn betrokken bij de keuze van de zoekgebieden, terwijl blijkt dat commerciële partijen betrokken grondeigenaren al benaderd hebben. Dat suggereert dat er keuzes zijn gemaakt buiten ons, als betrokken burgers, om. Dat is niet het juiste proces als het gaat om burgerparticipatie. We hebben per toeval vernomen dat de MER ter inzage ligt, het feit dat ons object in het zoekgebied ligt heeft bij ons veel onrust gezorgd. We maken ons zorgen over het feit dat er al een smet ligt op ons gebied door deze publicatie, met financiële en emotionele gevolgen van dien.	De ontwikkeling van een regionale energiestrategie (RES) gaat niet over één nacht ijs. Stapsgewijs geven we invulling aan onze ambitie. Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de RES en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. We realiseren ons dat we niet iedereen hebben kunnen bereiken. Onze boodschap aan iedereen is, praat erover en doe mee. Uiteindelijk zijn we met elkaar verantwoordelijk voor de RES <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	Daarnaast verbaast het de indiener dat dat in het proces van de publicatie en toelichting van de MER rapportage, gesproken wordt over financiële participatie en daarbij behorend financieel voordeel door individuen. De indiener begrijpt niet	Met de milieueffectrapportage onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-	

	dat in deze fase, in het kader van milieueffecten, gesproken wordt over financieel gewin voor individuen die niet negatief belast worden door de keuze van de zoekgebieden. De indiener hoopt ten eerste dat het belang van deze individuen niet meeweegt in de afweging van de milieu-effecten. Er zijn steeds meer onderzoeken die duiden dat de gezondheid-effecten veel groter zijn en zich op grotere afstand kunnen voordoen dan waarmee in de Nederlandse normstelling en jurisprudentie rekening wordt gehouden. Het MER onderzoek had aangegrepen kunnen worden om meer onderzoek te doen, of in ieder geval de aangekondigde onderzoeken van RIVM en GGD af te wachten en te integreren. Dat vergroot de vrees van de indiener voor ernstige hinder, gezondheidsklachten en aantasting van onze leefomgeving.	RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het financieel belang van individuen wordt niet meegewogen in het planMER. Tijdens de informatiebijeenkomsten over het planMER werd aanvullend een beeld geschetst van mogelijkheden voor participatie en inspraak. Een manier van participatie is financiële deelname. Het streven vanuit het Rijk is 50% lokaal eigendom bij projecten waarbij grootschalig energie wordt opgewekt. We streven als regio naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. We gaan uit van lokaal maatwerk op het niveau van individuele projecten.	
	De indiener stelt dat het zoekgebied midden tussen en deels in de natuurgebieden Grote Heide en Strabrechtse Heide & de Plateau's, en de Strabrechtse Heide & Beuven ligt. Onze gemeente wordt gekwalificeerd als de groene long van de MRE. Het object van de indiener is een verblijfsgebied voor uilen, vleermuizen, patrijzen, bijzondere en zeldzame vogels, groot en klein wild en inheemse, zeldzame flora. De inschatting van het effect op de flora en fauna is gemaakt op basis van een afstandscriterium en zegt daarmee niets over daadwerkelijke effecten. Een nauwkeurig onderzoek ontbreekt, ook op het gebied van geluid en slaghinder. In Sterksel is al hinder en overlast van alternatieve energieopwekking, hier staat de grootste mestvergister van Europa. Deze produceert elk jaar 3000 kubieke meter groen gas per uur. Daarmee levert de gemeente al een substantiële bijdrage en wordt de gemeenschap van Sterksel geconfronteerd met aanzienlijke geuroverlast. Dit had in het MER meegenomen moeten worden, dat is ten onrechte niet gebeurd.	De milieueffecten van een mestvergister zijn van een andere aard dan die van grootschalige zonne- en windparken en cumuleren daarmee niet. Het beoordelen van de daadwerkelijke effecten past niet bij het detailniveau van het planMER en dient in een later stadium te gebeuren, hetzij ter onderbouwing van gemeentelijk beleid, hetzij ten behoeve van een concreet project.	Nee
	Op basis van het bovenstaande meent de indiener dat het MER geen deugdelijke basis vormt om keuzes goed te kunnen beoordelen en afwegen. De indiener vreest dan ook dat op basis van de te globale MER definitieve keuzes gemaakt gaan worden waar wij geen invloed op hebben, met verregaande negatieve gevolgen voor onze leefomgeving, onze financiële positie en onze gezondheid.	Provincie en MRE hebben begrip voor zorgen die er bij inwoners kunnen leven over de ontwikkeling van grootschalige hernieuwbare energie in de omgeving. Ze zijn het echter oneens met de suggestie van de indiener dat het MER geen deugdelijke basis vormt en te globaal is. Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio en beschrijft de milieueffecten op objectieve en reproduceerbare wijze. Het rapport verschaft inzicht in de milieueffecten van grootschalige zonne- en windparken binnen alle zoekgebieden in de regio. Op deze	Nee

		manier wordt de regio ondersteund bij het maken van verantwoorde locatie-keuzes. De daadwerkelijke selectie van zoekgebieden voor grootschalige opwek door zon en wind vindt in een later stadium plaats. Wanneer dit heeft plaatsgevonden zullen de betreffende locaties met een hoger detailniveau moeten worden onderzocht, voordat er kan worden overgegaan tot de bouw van een windpark of zonnepark.	
--	--	--	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907271	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Bewoning rondom deze locatie, 6.8 samenvatting effectbeoordeling windpark-locaties In het overzicht van alle gebieden is 1 locatie aanwezig die er op basis van “woningen binnen een straal van 1000 meter” uitspringt. Locatie 13 heeft méér dan twee maal zoveel woningen in de directe nabijheid dan de locaties met nummer 19-3 en 19-5 (nummers 2 en 3 in de ranking). Onderliggende informatie over dat aantal woningen is niet beschikbaar. Wel is bekend dat dit aantal binnen afzienbare tijd flink zal groeien omdat Waalre-Noord een wijk is die volop in ontwikkeling is: - Bouw van het project De Boslaantjes is gestart (Heistraat Zuid Fase 1, 65 woningen). - “Heijde Park” (Heistraat Zuid Fase 2, 100 woningen). Bouw start in 2022 - Aan de zuidzijde van Waterplas de Meeris worden appartementen gerealiseerd (project Waderlo, 5 woningen). Met deze aanpassingen stijgt het aantal woningen in nabijheid van de locatie met 170 woningen. Vanwege dit buitenproportionele aantal woningen dat overlast ondervindt van windmolens op deze locatie zijn wij van mening dat dit geen geschikte locatie is om windmolens te plaatsen.	In hoeverre het genoemde zoekgebied wordt ingezet voor grootschalige opwek moet de komende maanden duidelijk worden. Het MER biedt informatie over de milieueffecten aan de beleidsmakers. Indien wat betreft de genoemde woningbouw sprake is van een autonome ontwikkeling worden deze woningen alsnog toegevoegd aan het MER.	ja
	Vleermuizen In gebied 13, naar het lijkt recht onder een van de geplande windmolens, is een vleermuizenbunker aanwezig. Het lijkt bij voorbaat al nodig dat daartoe mitigerende maatregelen nodig zijn. (stilzetten van de energieproductie en direct daarmee invloed op de energieproductie) In het rapport (10.1) is aangegeven dat in het kader van dit planMER geen veldbezoeken zijn uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing. Wij zijn er dan ook vanuit gegaan dat deze bunker niet in de beoordeling is meegenomen en van invloed zal zijn op de energieproductie van dit gebied.	De aanwezigheid van dergelijke individuele objecten valt buiten het detailniveau van dit MER op regionaal niveau, maar komt zoals gezegd tot uiting in een latere procesfase.	Nee

	Recreatie in Dommeldal De Hogt Aanliggende gemeenten Waalre, Eindhoven en Veldhoven hebben de handen in een geslagen om een groen hart te creëren tussen deze gemeenten. “Dommeldal de Hogt wordt een aantrekkelijk gebied om in te wonen, werken en recreëren. Het Dommeldal is een waardevol natuurgebied. Het is uniek vanwege de verschillende soorten planten en dieren die er leven. De natuurwaarde van dit gebied behouden, uitbreiden en verbinden met aangrenzende natuurgebieden zijn enkele doelstellingen voor het gebied ”(https://www.grenscorridor69.nl/gebiedsimpuls/deelprogrammas/deelgebieddommel-noord-dommeldal-de-hogt). Hierin is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Windmolens zullen de recreatieve beleving van dit groene hart ernstig beïnvloeden. Daarnaast is aan Waterplas de Meerris is Waalre Natuurbelevingscentrum Buiten in ontwikkeling. Ook dit is gepland binnen een straal van 1000 meter van het onderzochte gebied.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieu-effecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk:
--	---	---

		hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Toekomst Uiteraard maken wij ook onderdeel uit van een wereld waarin voor de toekomst van ons en onze kinderen veel moet veranderen. In dit rapport wordt daarbij gekeken naar bestaande mogelijkheden van energieopwekking. Juist in een regio waar kennis en ontwikkeling hoog in het vaandel staan zou ruimte moeten zijn voor het verkennen van nieuwe technieken met minder overlast en invloed op mens en dier. Hier lijken kansen te liggen om juist in dit gebied 13 buiten de gebaande paden te denken in samenwerking met de innovatieve bedrijven op High Tech Campus. Uiteraard zijn wij als buurt ook bereid daarin mee te denken.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' valt buiten de scope van dit planMER. De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	
	De indiener is van mening dat vanwege de bovenstaande argumenten zoekgebied 13 niet geschikt is voor windmolens. De indiener stelt dat duurzame energie op een wijze moet worden toegepast zonder overlast voor omwonenden en natuurwaarden en passend bij het innovatieve karakter van deze regio. De indiener vermoedt dat zeker overlast gaan ondervinden! Als men vanuit Hooghbeemd al naar de Electra masten en kabels kan kijken zullen de windmolens er ver boven uit steken! Daarnaast veel geluidsoverlast.	Provincie en MRE hebben begrip voor zorgen die er bij inwoners kunnen leven over de ontwikkeling van grootschalige hernieuwbare energie in de omgeving. Het planMER verschaft inzicht in de milieueffecten van grootschalige zonne- en windparken binnen alle zoekgebieden in de regio. Het rapport helpt de regio bij het maken van verantwoorde locatiekeuzes. De daadwerkelijke selectie van zoekgebieden voor grootschalige opwek door zon en wind vindt in een later stadium plaats.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener – 4907141 - 4907142	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Bewoning rondom deze locatie, 6.8 samenvatting effectbeoordeling windpark-locaties In het overzicht van alle gebieden is 1 locatie aanwezig die er op basis van “woningen binnen een straal van 1000 meter” uitspringt. Locatie 13 heeft méér dan twee maal zoveel woningen in de directe nabijheid dan de locaties met nummer 19-3 en 19-5 (nummers 2 en 3 in de ranking). Onderliggende informatie over dat aantal woningen is niet beschikbaar. Wel is bekend dat dit aantal binnen afzienbare tijd flink zal groeien omdat Waalre-Noord een wijk is die volop in ontwikkeling is: - Bouw van het project De Boslaantjes is gestart (Heistraat Zuid Fase 1, 65 woningen). - “Heijde Park” (Heistraat Zuid Fase 2, 100 woningen). Bouw start in 2022 - Aan de zuidzijde van Waterplas de Meeris worden appartementen gerealiseerd (project Waderlo, 5 woningen). Met deze aanpassingen stijgt het aantal woningen in nabijheid van de locatie met 170 woningen. Vanwege dit buitenproportionele aantal woningen dat overlast ondervindt van windmolens op deze locatie zijn wij van mening dat dit geen geschikte locatie is om windmolens te plaatsen.	In hoeverre het genoemde zoekgebied wordt ingezet voor grootschalige opwek moet de komende maanden duidelijk worden. Het MER biedt milieu-informatie aan de beleidsmakers. Indien wat betreft de genoemde woningbouw sprake is van een autonome ontwikkeling worden deze woningen alsnog toegevoegd aan het MER.	Nee
	Vleermuizen In gebied 13, naar het lijkt recht onder een van de geplande windmolens, is een vleermuizenbunker aanwezig. Het lijkt bij voorbaat al nodig dat daartoe mitigerende maatregelen nodig zijn. (stilzetten van de energieproductie en direct daarmee invloed op de energieproductie) In het rapport (10.1) is aangegeven dat in het kader van dit planMER geen veldbezoeken zijn uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing. Wij zijn er dan ook vanuit gegaan dat deze bunker niet in de beoordeling is meegenomen en van invloed zal zijn op de energieproductie van dit gebied.	De aanwezigheid van dergelijke individuele objecten valt buiten het detailniveau van dit MER op regionaal niveau, maar komt zoals gezegd tot uiting in een latere procesfase.	Nee

	Recreatie in Dommeldal De Hogt Aanliggende gemeenten Waalre, Eindhoven en Veldhoven hebben de handen in een geslagen om een groen hart te creëren tussen deze gemeenten. “Dommeldal de Hogt wordt een aantrekkelijk gebied om in te wonen, werken en recreëren. Het Dommeldal is een waardevol natuurgebied. Het is uniek vanwege de verschillende soorten planten en dieren die er leven. De natuurwaarde van dit gebied behouden, uitbreiden en verbinden met aangrenzende natuurgebieden zijn enkele doelstellingen voor het gebied”(https://www.grenscorridor69.nl/gebiedsimpuls/deelprogrammas/deelgebieddommel-noord-dommeldal-de-hogt). Hierin is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Windmolens zullen de recreatieve beleving van dit groene hart ernstig beïnvloeden. Daarnaast is aan Waterplas de Meeris is Waalre Natuurbelevingscentrum Buiten in ontwikkeling. Ook dit is gepland binnen een straal van 1000 meter van het onderzochte gebied.	Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Het planMER wijst potentiële zoekgebieden aan. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt. Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieu-effecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. ➤ Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	--	--	--

	Toekomst Uiteraard maken wij ook onderdeel uit van een wereld waarin voor de toekomst van ons en onze kinderen veel moet veranderen. In dit rapport wordt daarbij gekeken naar bestaande mogelijkheden van energieopwekking. Juist in een regio waar kennis en ontwikkeling hoog in het vaandel staan zou ruimte moeten zijn voor het verkennen van nieuwe technieken met minder overlast en invloed op mens en dier. Hier lijken kansen te liggen om juist in dit gebied 13 buiten de gebaande paden te denken in samenwerking met de innovatieve bedrijven op High Tech Campus. Uiteraard zijn wij als buurt ook bereid daarin mee te denken.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere ‘innovatieve technieken’ of naar ‘onbenutte daken op gebouwen’ valt buiten de scope van dit planMER. De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio’s is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	
--	--	---	--

Z11

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4885368	
Datum zienswijze:		5 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener geeft aan dat zonnepanelen en windenergie geen kosteneffectieve energiebronnen zijn en dat deze bovendien milieu vervuilend zijn. Indiener geeft aan dat niemand zonnepanelen en windenergie wil.	In Nederland is windenergie één van de goedkoopste manieren om duurzame energie op te wekken. Bij windenergie door middel van windturbines behoren de kosten per opgewekte kWh tot de laagste van alle duurzame opwekkings-vormen. Om aan de ambitieuze doelstelling voor hernieuwbare energie op land te voldoen zal windenergie komende jaren één van de meest kosteneffectieve wijzen om hernieuwbare energie te produceren zijn. Om windturbines te bouwen hebben we grondstoffen nodig, maar deze turbines leveren wel 15-25 jaar aan duurzame energie, in plaats van fossiele technieken die de aarde blijven vervuilen. Toepassing van windturbines en zonnepanelen zijn bewezen schonere technieken dan het verbranden van fossiele brandstoffen. MRE wil de mogelijkheid van grootschalige windturbines en zonneparken niet uitsluiten omdat dit de kans vergroot dat de energiedoelstellingen niet worden gehaald.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener 4907197 – 4907196 - 4907153	
Datum zienswijze:			
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Bewoning rondom deze locatie, 6.8 samenvatting effectbeoordeling windpark-locaties In het overzicht van alle gebieden is 1 locatie aanwezig die er op basis van “woningen binnen een straal van 1000 meter” uitspringt. Locatie 13 heeft méér dan tweemaal zoveel woningen in de directe nabijheid dan de locaties met nummer 19-3 en 19-5 (nummers 2 en 3 in de ranking). Onderliggende informatie over dat aantal woningen is niet beschikbaar. Wel is bekend dat dit aantal binnen afzienbare tijd flink zal groeien omdat Waalre-Noord een wijk is die volop in ontwikkeling is: - Bouw van het project De Boslaantjes is gestart (Heistraat Zuid Fase 1, 65 woningen). - “Heijde Park” (Heistraat Zuid Fase 2, 100 woningen). Bouw start in 2022 - Aan de zuidzijde van Waterplas de Meeris worden appartementen gerealiseerd (project Waderlo, 5 woningen). Met deze aanpassingen stijgt het aantal woningen in nabijheid van de locatie met 170 woningen. Vanwege dit buitenproportionele aantal woningen dat overlast ondervindt van windmolens op deze locatie zijn wij van mening dat dit geen geschikte locatie is om windmolens te plaatsen.	In hoeverre het genoemde zoekgebied wordt ingezet voor grootschalige opwek moet de komende maanden duidelijk worden. Het MER biedt milieu-informatie aan de beleidsmakers. Indien wat betreft de genoemde woningbouw sprake is van een autonome ontwikkeling worden deze woningen alsnog toegevoegd aan het MER.	Nee
	Vleermuizen In gebied 13, naar het lijkt recht onder een van de geplande windmolens, is een vleermuizenbunker aanwezig. Het lijkt bij voorbaat al nodig dat daartoe mitigerende maatregelen nodig zijn. (stilzetten van de energieproductie en direct daarmee invloed op de energieproductie) In het rapport (10.1) is aangegeven dat in het kader van dit planMER geen veldbezoeken zijn uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing. Wij zijn er dan ook vanuit gegaan dat deze bunker niet in de beoordeling is meegenomen en van invloed zal zijn op de energieproductie van dit gebied.	De aanwezigheid van dergelijke individuele objecten valt buiten het detailniveau van dit MER op regionaal niveau, maar komt zoals gezegd tot uiting in een latere procesfase.	Nee

	Recreatie in Dommeldal De Hogt Aanliggende gemeenten Waalre, Eindhoven en Veldhoven hebben de handen in een geslagen om een groen hart te creëren tussen deze gemeenten. “Dommeldal de Hogt wordt een aantrekkelijk gebied om in te wonen, werken en recreëren. Het Dommeldal is een waardevol natuurgebied. Het is uniek vanwege de verschillende soorten planten en dieren die er leven. De natuurwaarde van dit gebied behouden, uitbreiden en verbinden met aangrenzende natuurgebieden zijn enkele doelstellingen voor het gebied”(https://www.grenscorridor69.nl/gebieds-impuls/deelprogrammas/deelgebieddommel-noord-dommeldal-de-hogt). Hierin is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Windmolens zullen de recreatieve beleving van dit groene hart ernstig beïnvloeden. Daarnaast is aan Waterplas de Meerris is Waalre Natuurbelevingscentrum Buiten in ontwikkeling. Ook dit is gepland binnen een straal van 1000 meter van het onderzochte gebied.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van groot-schalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieu-effecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energicoöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.
--	--	---

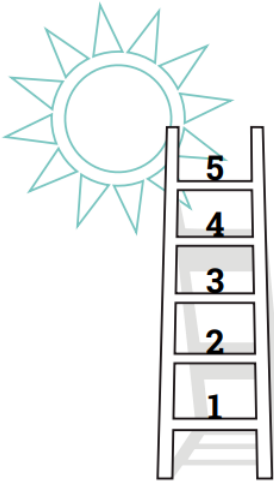
	Toekomst Uiteraard maken wij ook onderdeel uit van een wereld waarin voor de toekomst van ons en onze kinderen veel moet veranderen. In dit rapport wordt daarbij gekeken naar bestaande mogelijkheden van energieopwekking. Juist in een regio waar kennis en ontwikkeling hoog in het vaandel staan zou ruimte moeten zijn voor het verkennen van nieuwe technieken met minder overlast en invloed op mens en dier. Hier lijken kansen te liggen om juist in dit gebied 13 buiten de gebaande paden te denken in samenwerking met de innovatieve bedrijven op High Tech Campus. Uiteraard zijn wij als buurt ook bereid daarin mee te denken.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' valt buiten de scope van dit planMER. De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	

Naam instantie/indiener:		Dorpsoverleg Someren-Heide 4905656 - 4905655	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat het beleid onvoldoende vertaald is naar sociaal maatschappelijke parameters daardoor worden deze parameters ook niet meegenomen in de RES 1.0. Het verkrijgen en aantonen van een goed/voldoende draagvlak bij geplande ontwikkelingen zou een direct geldend toetsingscriterium kunnen en moeten zijn. Niet alleen bij direct-omwonenden maar ook op het niveau van een dorp.	Het Nationaal Programma RES (NP RES) heeft een afwegingskader geformuleerd, dat bestaat uit vier onderdelen: 1. Kwantiteit opwek 2. Ruimtelijke inpassing 3. Systeemefficiëntie 4. Maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak Het afwegingskader van NP RES helpt bij het maken van keuzes in het proces van de RES. De keuzes die we maken, analyseren en toetsen we op de vier onderdelen. Voor onze regio is het uitgangspunt dat we vanuit de draagkracht van ons landschap (ruimtelijke inpassing) bepalen wat haalbaar is voor opwek van duurzame elektriciteit (kwantiteit opwek) en het duurzaam benutten van regionale warmtebronnen. We doen onderzoek naar nieuwe aansluitmogelijkheden en zorgen voor afstemming op regionaal niveau over verdeling van de beschikbare capaciteit en juiste prioritering van toekomstige investeringen en innovaties in het elektriciteitsnet (systeemefficiëntie). Door belanghebbenden in een vroegtijdig stadium te betrekken creëren we draagvlak voor beslissingen en waarborgen we de kwaliteit van beslissingen (maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak). Uiteindelijk gaat het erom dat elke regio bijdraagt en we gezamenlijk de landelijke doelstelling behalen van 35 TWh. Elke regio kiest afzonderlijk voor een goede balans tussen de vier onderdelen. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een	

		belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	De indiener stelt dat er geen systematiek en waardering is van beleidstermen als: Zonneladder, Participatie, Dialoog, Omgevingsgericht werken, Maatschappelijke meerwaarde kennen nu geen waardering. Bijvoorbeeld: economische participatie van inwoners en bedrijven in het dorp zelf [streven: 50%]	Het afwegingskader van NP RES helpt bij het maken van keuzes in het proces van de RES. De keuzes die we maken, analyseren en toetsen we op de vier onderdelen. Voor onze regio is het uitgangspunt dat we vanuit de draagkracht van ons landschap (ruimtelijke inpassing) bepalen wat haalbaar is voor opwek van duurzame elektriciteit (kwantiteit opwek) en het duurzaam benutten van regionale warmtebronnen. We doen onderzoek naar nieuwe aansluitmogelijkheden en zorgen voor afstemming op regionaal niveau over verdeling van de beschikbare capaciteit en juiste prioritering van toekomstige investeringen en innovaties in het elektriciteitsnet (systeemefficiëntie). Door belanghebbenden in een vroegtijdig stadium te betrekken creëren we draagvlak voor beslissingen en waarborgen we de kwaliteit van beslissingen (maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak). Uiteindelijk gaat het erom dat elke regio bijdraagt en we gezamenlijk de landelijke doelstelling behalen van 35 TWh. Elke regio kiest afzonderlijk voor een goede balans tussen de vier onderdelen.	

		Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen.	
	De indiener stelt dat 'het komen tot een streefbeeld (beleid MRE) op dorpsniveau' t.a.v. warmte, duurzame energie, in combinatie met klimaatadaptatie en vooral ook innovatie etc. ontbreekt en momenteel zijn er geen middelen beschikbaar gesteld om 'participatie' ook daadwerkelijk vorm en inhoud te kunnen geven. Met als doel om samen als dorp aan de slag te kunnen in bijvoorbeeld een Proeftuin 'Brainport future proof village'. Duurzame energie is dan niet het doel maar maakt hier integraal onderdeel van uit. Wij gaan als dorp graag in gesprek met de provincie/MRE om hier samen met onze gemeente, nadere uitwerking aan te geven.	Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	

	De indiener stelt dat zijn/haar zienswijze in aanvulling is op de zienswijze van de gemeente Helmond is die gesteund wordt door de Peelgemeenten.	Ter kennisname.	
	Achtergrond bij onze zienswijze Onderstaande is gepubliceerd in “Het Dorpsblad van Someren-Heide” en mondeling ter kennis gesteld van de gemeenteraad van Someren. Hoe ziet de toekomst van ons buitengebied eruit? Het Dorpsoverleg maakt zich grote zorgen over de toekomst van het buitengebied van Someren-Heide. Someren-Heide is een 100 jaar jong pioniersdorp met ontginningen en kent daardoor, regionaal gezien, een hoogrenderend intensief grondgebruik. Een verhoudingsgewijs groot deel van Someren-Heide bestaat uit glastuinbouw. Een ander groot deel van Someren-Heide wordt functioneel gebruikt als intensief veehouderij en/of landbouwgebied met steeds meer intensieve plantaardige teelten. De Heihorsten is recreatiegebied met een hoog niveau van recreatieve voorzieningen en aanverwante aantrekkingskracht. Nu wordt er opnieuw een groot nieuw gebied aangewezen tot ‘glas/zonnepanelen’ gebied. Waarom weer een nieuwe locatie voor ‘glas’ in Someren-Heide? Het Dorpsoverleg houdt van een mooi een waardevol buitengebied en vindt dat het nu wel genoeg geweest is voor Someren-Heide.	Uitgangspunt voor de zonneladder voor de Metropoolregio Eindhoven is de voorkeursvolgorde die het Rijk is overeengekomen met decentrale overheden, de landbouwsector, de zonne-energiesector en netbeheerders. We kijken eerst of zonnepanelen op gebouwen gelegd kunnen worden (eerste trede). Daarna op ongebruikte terreinen in bebouwd gebied. Buiten de bebouwde kom gaat de voorkeur uit naar het combineren van functies. Bijvoorbeeld zonnepanelen op (voormalige) stortplaatsen en in bermen van spoor en autowegen. Met deze eerste stappen op de zonneladder verwachten we 0,28 TWh te kunnen realiseren. We hebben in onze zonneladder ook aandacht voor zonnevelden in combinatie met andere opgaven en functies. Pas daarna kijken we naar mogelijkheden op landbouwgronden.	
	Waarom zonnepanelen op landbouwgrond? Dit zou een laatste stap moeten zijn! Als Dorpsoverleg zetten wij grote vraagtekens bij de toegevoegde waarde van zonnepanelen (op landbouwgrond) voor de langere termijn. Het opwekken van zonne-energie is een welkome oplossing voor de korte en mogelijk middellange termijn maar dan wel dicht bij de gebruikers. Wij denken dat grootschalige zonnevelden in ons dorp geen uitweg zijn voor de lange termijn. Wij roepen de gemeente Someren op om ‘de zonneladder’ van de metropoolregio Eindhoven te respecteren en om eerst alle andere mogelijkheden en stappen te verkennen voordat er overgegaan wordt tot zonnepanelen op landbouwgrond.	Voor de opwek van zonne-energie maken we gebruik van de zonneladder. Landbouwgronden vallen onder trede 4 en 5.	

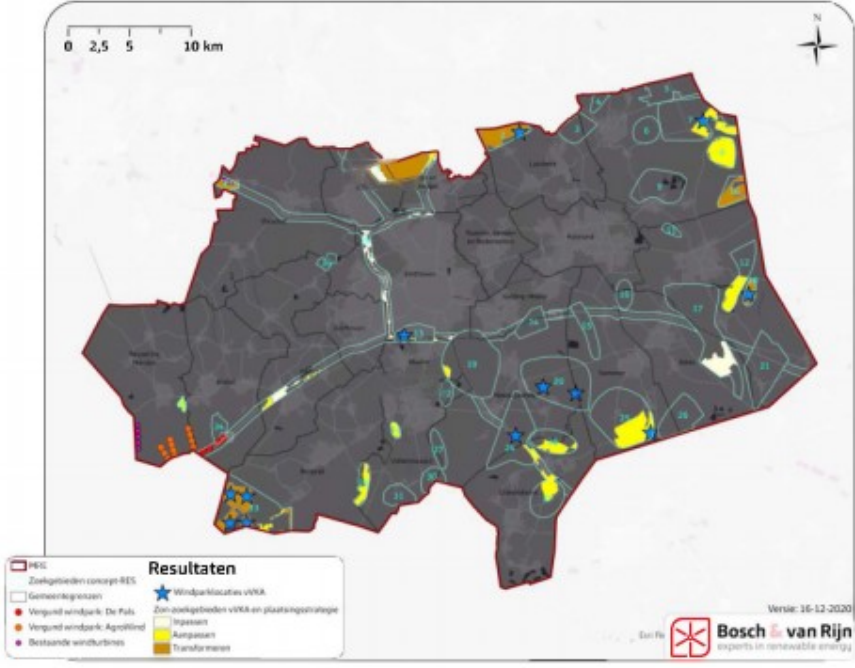
		 1. Zon op dak 2. Op braakliggende grond en pauzelandenschappen 3. Langs grootschalige infrastructuur en op industriële plassen (geen natuur) 4. Combinatie van energie met andere opgaven en functies, zoals: • Langs stads- of dorpsrand: bijv. gecombineerd met recreatie- en natuurfunctie • Landbouwgronden met meervoudig ruimtegebruik • Op recreatieplassen (geen natuur) • Buffer rondom natuurgebieden: ter vervanging van agrarisch gebruik • Recreatiegebieden, zoals: landgoederen, uitloopegebieden, parken en tuinen 5. Op landbouwgronden, mits: • Goed ingepast • In verbinding met andere gebiedsopgaven Dus. Niet in natuurgebieden: • Niet in Natura 2000 • Niet in Natuurnetwerk Brabant; uitzondering mogelijk langs infrastructuur Om onze doelstelling voor 2030 te bereiken, moeten we gelijktijdig aan de slag gaan met zowel trede 1 als de overige treden van de ladder. We kunnen het ons namelijk niet veroorloven te wachten met actie ondernemen totdat alle daken vol liggen. Het is belangrijk om nu al verder te kijken en dus ook al aan de slag te gaan met zon op landbouwgrond. De voorwaarde hiervoor is wel dat het goed kan worden ingepast en er verbinding gelegd wordt met andere gebiedsopgaven.	
	Het zoekgebied heeft al een andere functie namelijk natuurlijke bufferzone tussen natuur en landbouwgebied en verbindingsgebied tussen De Pan en Kempenbroek (Natura 2000). Velden met hekwerk vormen obstakels in plaats van verbinding. Het zoekgebied voor zonne-energie betekent voor ons dat de balans in ons buitengebied zoekraakt. Voor een lange termijn. Juist dit zoekgebied voor zonne-energie is aangewezen om landschappelijke kwaliteit toe te voegen als bufferzone rondom De Pan (richting Gelderslaan) en verbinding tussen Kempenbroek (Natura 2000) en bosgebied De Pan. In onze ogen vormen deze gebieden juist een soort compensatie voor de hierboven genoemde andere grootschalige ontwikkelingen in en rondom ons dorp. Velden met zonnepanelen krijgen hekwerk en bewaking o.a. omwille van de verzekering. Losse velden her en der vormen obstakels in het	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten).	

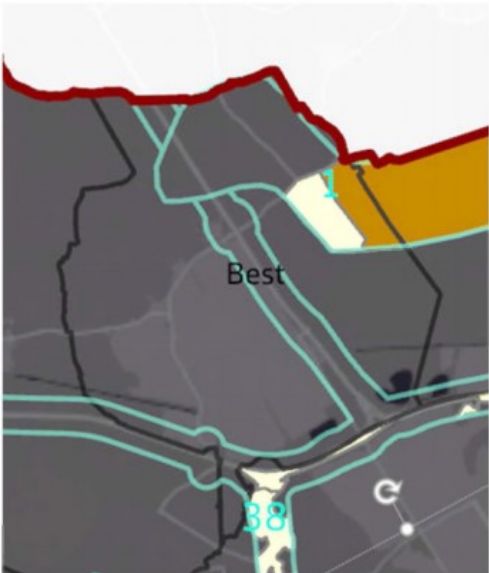
	landschap. Er zijn grote zorgen over de kwaliteit van de bodem na 25 jaar zonnepanelen. Wij zouden juist een kwalitatieve duurzame versterking van deze gebieden wensen met ruimte voor (agrarische) ondernemers uit ons dorp in combinatie met versterking van ons landschap. Duurzame verbinding en een mooi landelijk en natuurlijk buitengebied. Hier zou meer energie ingestoken kunnen worden	
	Ons dorp krijgt wel de lasten maar niet de baten. Wij denken dat het ook heel anders kan. Investeer in draagvlak, slimme combinaties en nieuwe verdienmodellen waarvan iedereen kan profiteren. Mogelijkheden voor de productie van duurzame energie kunnen samen met onze inwoners en ondernemers in beeld gebracht kunnen worden. Mogelijkheden die wel een plus opleveren voor iedereen en waar ook ons dorp en onze gemeenschap mooier en beter van wordt. Niet alleen de buitenlandse beleggers, energie-maatschappijen, netbeheerders en de individuele eigenaren van de grond. Kortom, wij roepen de gemeente Someren op om daadwerkelijk met ons aan de slag te gaan. Met een soort IDOP-proces zoals wij dat ook gedaan hebben voor de leefbaarheid van ons dorp. Dit heeft fantastische resultaten opgeleverd zoals De Bunt, de SHop, het Jong Nederland terrein en een werklocatie voor MKB-bedrijven. Daar krijgen wij als Dorpsoverleg wel energie van. Het recept ligt nog niet klaar maar als Dorpsoverleg willen we graag de handen uit de mouwen steken om “een Proeftuin” te worden. Wij weten zeker dat we samen heel veel voor elkaar kunnen krijgen. Wij zouden het waarderen als de gemeente Someren bereid is om ons hierin te steunen. Wij hopen dat er in de metropoolregio mogelijkheden zijn waarmee wij in zo’n IDOP-proces voor ons buitengebied kunnen investeren.	Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.

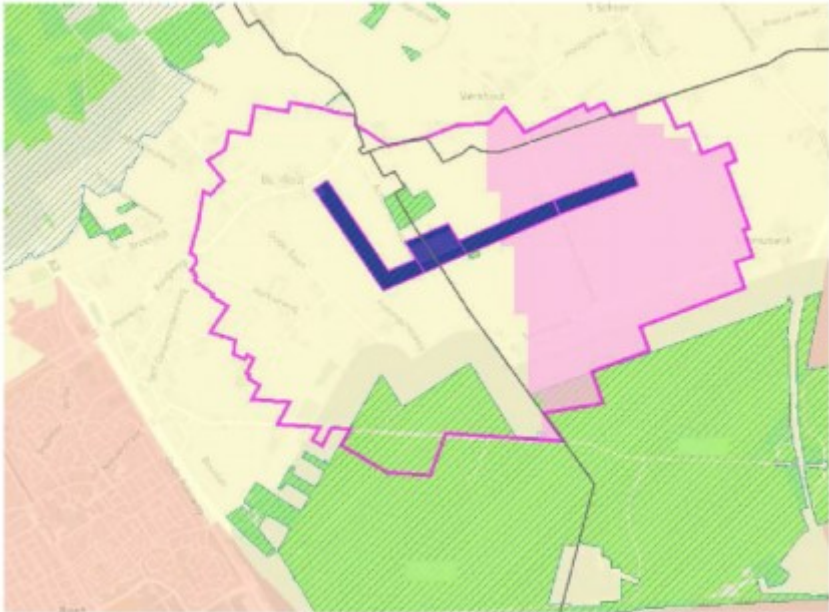
Naam instantie/indiener:		Dorpsraad Wintelre – 4906425 – 4906423 – 4906422 - 1234567	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Zoals de indiener in 2020 al tweemaal bij de gemeente Eersel onder de aandacht heeft gebracht, zal de oprichting van een grootschalig zonnepaneelveld in Wintelre Noord (in de PlanMER op de MER kaart aangeduid als gebiednr. 36, ter grootte van 128 ha.) zeer wel mogelijk een aanzienlijke geluidsverhoging op de woningen en in de omgeving van het betreffende gebied gaan veroorzaken. Het betreffende gebied ligt ingeklemd tussen de luchthaven Eindhoven, het helikopter-laagvlieggebied Z militair oefenterrein Oirschotse Heide en het lawaaisportterrein De Landsard. Door deze specifieke ligging is dit gebied in zéér grote, en helaas ook nog steeds toenemende, mate belast door omgevingsgeluid. Dit betreft in het bijzonder (maar niet uitsluitend): - Zogenaamd grondgebonden geluid, zoals proefdraaien van vliegtuigmotoren op de vliegbasis, schietoefeningen en oefeningen met militaire voertuigen op de Oirschotse Heide, evenementen op en nabij het lawaaisport-terrein en gebruik van de Landsardseweg als een soort illegaal “racecircuit” door auto’s en motoren met weinig uitlaatdemping. - Vlieggeluid, en wel door regulier opstijgende en landende vliegtuigen vanaf en naar de luchthaven Eindhoven, maar meer nog door rond en boven het betreffende gebied in circuit rondvliegende militaire vliegtuigen, militaire helikopters en recreatief-civiele vliegtuigjes. Het circuitvliegen gebeurt daarbij veelal volgens willekeurige patronen, vanuit allerlei richtingen en op sterk variërende hoogten. Dit betekent dat het vlieggeluid dus niet vanuit één bepaalde vaste richting of vanaf een bepaalde vaste hoogte komt, maar wat dat betreft nagenoeg volkomen divers is. En daarbij is ook nog sprake van een grote verscheidenheid aan luchtvaarttuigen. Het zijn grote commercieelciviele toestellen, grote militaire transporttoestellen met straalmotoren maar ook met turboprop (propeller) motoren,	Het effect van een zonnepark op (de weerkaatsing van) geluid valt buiten het detailniveau van dit planMER. Voor een concreet zonnepark zal ten behoeve van de ruimtelijke procedure moeten worden aangetoond dat sprake kan zijn van een goede ruimtelijke ordening.	Nee

	straaljagers, militaire helikopters variërend van Apaches tot (dubbelrotor) Chinooks en kleinere recreatief-civiele propellervliegtuigen. Hierdoor is dus ook nog eens sprake van een heel breed spectrum aan geluidsfrequenties.		
	In paragraaf 7.2.1 .van de PlanMER staat (o.a.): "Zonneparken veranderen de bodemreflectiefactor, waardoor geluid van andere bronnen zich anders gaat gedragen. Op planMERniveau levert dit geen onderscheid tussen de alternatieven op. Wel is dit een aandachtspunt tijdens het vervolgonderzoek bij zonneparkprojecten in omgevingen met een hoge geluidsbelasting (bijvoorbeeld als gevolg van vliegverkeer)". Op woensdag 19 mei jl. heeft ondergetekende tijdens de digitale bijeenkomst over de nu voorliggende MER voor de Regionale Energie Strategie (RES) in de Metropool Regio Eindhoven een vraag gesteld over dat specifieke deel van par.7.2.1 van de MER in relatie tot de voorgenomen oprichting van een grootschalig zonnepaneelveld in gebiednr.36 (Wintelre Noord). De indiener wil namelijk weten waarom dit geluidsaspect in de planMER geen onderscheid tussen de alternatieven zou opleveren, zoals in par. 7.2.1 wordt gesteld. Voor een bovenmatig geluid-belast gebied als Wintelre Noord, zou dit bij de planMER toch zeker als een negatieve wegingsfactor moeten gelden in vergelijking met andere, naar verhouding stille, gebieden waar ook de vestiging van grootschalige zonnepaneelinrichtingen wordt overwogen. Door dhr. Steven Velthuisen van Bosch & van Rijn, die de planMER mede heeft opgesteld, werd geantwoord dat dit aspect te lokaal was om in de planMER mee te nemen en het hoogstens een "punt van aandacht" zou zijn bij de verdere concretisering van een projectgebied. De indiener is echter van mening dat, omdat de belasting met extern geluid en het type geluid voor de betreffende alternatieve gebieden substantieel van elkaar verschilt, er op dit punt wel degelijk een onderscheidende wegingsfactor zou moeten gelden voor de PlanMER. Andere onderscheidende aspecten worden in de planMER immers wél in de vergelijkingsafwegingen betrokken. Verder stelde dhr. Velthuisen dat er al wel eens nader naar dit geluidsaspect was "gekeken", maar dat het slechts een klein effect zou hebben en, zoals hij het zei, "met een extra bosje wel kon worden opgelost". Door de manier waarop in de PlanMER met dit - voor de bewoners zeer serieuze - aspect wordt omgegaan, wordt ons inziens de in potentie aanzienlijke invloed hiervan voor het betreffende gebied in Wintelre Noord onvoldoende onderkend en meegewogen. Nog afgezien	Het effect van een zonnepark op (de weerkaatsing van) geluid valt buiten het detailniveau van dit planMER. Voor een concreet zonnepark zal ten behoeve van de ruimtelijke procedure moeten worden aangetoond dat sprake kan zijn van een goede ruimtelijke ordening.	Nee

	van het feit dat dit aspect nog nooit goed schijnt te zijn onderzocht, is dat sowieso niet gebeurd overeenkomstig de specifieke situatie waarvan hier sprake is en die wij hierboven hebben beschreven. D.w.z. met geluid vanuit alle willekeurige richtingen en hoogten en met een grote variëteit aan frequenties. En waarbij dan niet alleen het aspect van geluidsreflectie moet worden onderzocht, maar ook van geluidsinterferentie.		
	Tevens wil de indiener benadrukken dat de mogelijke oprichting van zo'n grootschalige zonnepaneelvlakte in het gebiednr. 36 (Wintelre Noord) en de daarmee gepaard gaande verandering van de bodemreflectiefactor zoals beschreven in par. 7.2.1. van de PlanMER, ook nog eens volledig in tegenspraak is met hetgeen in het adviesrapport 'Opnieuw verbonden' van dhr. Pieter van Geel uit 2019 over de toekomst van Eindhoven Airport werd genoemd voor aanvullende aanpak van de (vlieg)geluidsproblematiek alhier. Namelijk het realiseren van zachte en golvende ondergronden en grootschalige beplanting Z bebossing voor demping van het geluid en het voorkomen van reflectie. Bij oprichting van zo'n grootschalige zonnepaneelvlakte alhier gebeurt echter precies het tegenovergestelde met een wat dat betreft juist averechts effect, d.w.z. eerder méér in plaats van minder geluidsoverlast.	Het is niet zo dat het geluid van windturbines over grotere afstand een significant groter effect heeft. De precieze invloed van (de reflectie van het geluid als gevolg van) een zonnepark in de omgeving van een windpark is zeer project- en locatiespecifiek en valt daarom buiten het detailniveau van dit planMER. Dat neemt niet weg dat bepaalde maatregelen genomen kunnen worden om eventuele toename van het geluid te voorkomen.	
	Verwijzend naar het voorgaande, is de Stichting Dorpsraad Wintelre van mening dat het geluidsaspect zoals genoemd in par. 7.2.1 van de PlanMER, alsnog, als volwaardige wegingsfactor tussen de alternatieve gebieden in de MER moet worden meegenomen. En verder zijn wij van mening dat dit aspect volledig en gedegen dient te worden onderzocht alvorens voor het gebied Wintelre Noord een concreet plan voor oprichting van een grootschalig zonnepaneelveld wordt uitgewerkt.	De provincie en de MRE delen de stelling van indiener dat dit aspect goed onderzocht moet worden in de aanloop naar een concreet plan. Het planMER voor de regionale energiestrategie zijn zij echter niet als de juiste plaats voor dit onderzoek.	Nee

Naam instantie/indiener:	Gemeente Best – 4903449 - 4903450
Datum zienswijze:	15-6-2021
Zienswijze:	
<i>Tekst uit zienswijze</i>	<i>Beantwoording</i>
Voorkeursalternatief gebaseerd op bestaand beleid en visie De gemeenteraad van Best heeft in 2020 een Visie duurzame energieopwekking buitengebied vastgesteld. Deze visie is met zorgvuldige en uitgebreide participatie tot stand gekomen en de gemeenteraad heeft besloten dat deze visie leidend is in de RES. Wij hebben deze visie ingebracht in het regionale traject van RES c.q. PlanMER RES MRE. Belangrijk is nu het volgende. Eerder is een Voorkeursalternatief voor de PlanMER opgesteld die gebaseerd is op (lokaal) bestaand beleid en visie(s). Onderstaand is dit opgenomen: 	Het is waar dat er tijdens het MER-proces informatie is opgehaald bij individuele gemeenten om te komen tot een voorkeursalternatief. Omdat echter niet elke gemeente reeds besluit- of beleidsvorming had doorlopen voor dit onderwerp is later toch besloten om de gemeentelijke inbreng via de gemeenteraden te laten lopen. Hiertoe hebben alle gemeenteraden in de periode april t/m juni 2021 de tijd gehad om hun visie op de milieuinformatie in het MER te geven, met daarbij hun lokale input voor de op te stellen RES 1.0. Binnen dit veranderde proces had het voorkeursalternatief (figuur van indiener) geen rol meer, en is dit niet langer te beschouwen als actuele en kloppende informatie. Informatie vanuit alle gemeenten (dus ook Best) wordt meegenomen in de RES 1.0, maar niet in het planMER.

De indiener stelt dat dit Voorkeursalternatief moet worden meegenomen in de PlanMER RES MRE. Door dit niet in het onderzoek te betrekken is de PlanMER onvolledig. Tevens is het onderzoek dan ook niet getoetst aan bestaand beleid en visie(s) en vormt dan een onvoldoende basis voor de RES. Onderstaand is de uitsnede van Best opgenomen van het Voorkeursalternatief dat wel gebaseerd is op het geldend beleid. 		
Waterwingebied Best en Son In Best is ook een waterwingebied gelegen. Hiervoor geldt een relatief zware bescherming. Er mogen hierbij geen stoffen gebruikt of anderszins aanwezig en toegepast worden, die potentieel schadelijk zijn voor de waterwinning. Kijk hiervoor op de landelijke site; https://beschermjedrinkwater.nl. Volgens de Interim Verordening Ruimte van de provincie Noord-Brabant² is het in ieder geval verboden om "op of in de bodem" een constructie aan te brengen of (andere) werkzaamheden uit te voeren. Daarnaast mogen geen functies worden toegekend die risico's geven voor de kwaliteit van het grondwater. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om gebruik van (potentieel) schadelijke	Uiteraard mogen geen zonneparken worden mogelijk gemaakt die strijdig zijn met provinciaal beleid. De precieze effecten van zonneparken op grondwater(kwaliteit) hangen sterk af van de parkeigenschappen (bijvoorbeeld of er verzinkte frames worden toegepast) en vallen daarmee buiten het detailniveau van dit regionale planMER. In het MER zijn de grondwaterbeschermingsgebieden uit de Interim verordening ruimte beschouwd bij het bredere thema water. Op kaart 5 van	Nee

	stoffen, een risico op schade aan de bodem en het zich daarin bevindende grondwater, en het gebruik van schadelijk uitloogbaar bouw materiaal (bijvoorbeeld zink, koper, gewolmaniseerd hout). Zonnepaneelvelden worden meestal opgericht op verzinkte frames. Zink is uitloogbaar en dus niet toegestaan bij het waterwingebied. Hetzelfde geldt voor andere uitloogbare materialen. Wij stellen dat deze milieueffecten in de MER mede betrokken en afgewogen moeten worden in relatie tot potentiële locaties binnen het waterbergingsgebied en bijbehorend beschermingsgebied. Hiernaast is de locatie opgenomen van het waterwingebied Best en Son met daarbij het Grondwaterbeschermingsgebied (uit Interim Verordening Ruimte). 	de Interim Omgevingsverordening (grondwaterbescherming, waterveiligheid en -berging) is te zien dat de door indiener genoemde locatie niet is opgenomen als grondwaterbeschermingsgebied, maar als boringsvrije zone. Het daarbinnen gelegen waterwingebied is wel in de beoordeling van het planMER betrokken en ook terug te zien op figuur 67 van het planMER.	
	Effect op cultuurhistorische waarden: Landschap De Scheeken is aangewezen als cultureel erfgoed	Het overgrote deel van 'De Scheeken' valt niet binnen het plangebied van de RES regio Metropoolregio Eindhoven. Het deel dat wel binnen dit plangebied ligt, valt binnen het cultuurhistorisch waardevol landschap	Nee

	Het beoordelingscriterium 'Cultuurhistorische waarden' gaat in op de mate en wijze van aantasting van cultuurhistorische waarden van het landschap door grootschalige energieopwekking, zonneparken. In de PlanMER wordt aangegeven dat het belangrijk is terughoudend te zijn met het plaatsen van zonneparken in landschappen met veel cultuurhistorische waarden. Daarom is de inventarisatie van belang. Wij missen in de beschrijving De Scheeken, dat wordt gezien als toonbeeld van de wederopbouw. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft speciaal voor De Scheeken een publicatie uitgebracht: "Boxtel, Best en Sint-Oedenrode. De Scheeken, Toonbeeld van de wederopbouw"⁴. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geeft o.m. het volgende aan over het belang: De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft in 2011 dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. Kaart uit: publicatie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: "DeScheeken. Toonbeeld van de wederopbouw.	(CHW): 'Groene Woud'. Het past niet bij het detailniveau van het plan-MER om alle cultuurhistorische gebieden apart te benoemen en te beoordelen. Wel wordt er met de methode terughoudend omgegaan met het toepassen van zonneparken binnen de Cultuurhistorisch waardevolle landschappen aangeduid door de provincie Noord-Brabant. Hieronder valt dus ook het deel van 'De Scheeken'.	
--	--	---	--

De indiener stelt dat De Scheeken, als gebied van (inter)nationaal belang, mede betrokken en afgewogen moet worden binnen (de uitgangspunten van) het onderzoek.

Naam instantie/indiener:		Groen en Heem Valkenswaard - 4887815	
Datum zienswijze:		10 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener onderschrijft de noodzaak tot CO2 reductie, maar vindt dat dat op een verantwoorde manier moet gebeuren en niet ten koste van kwetsbare natuur. Dat is volgens indiener niet duurzaam.	Provincie en MRE onderschrijven het belang van een verantwoorde werkwijze en hebben daarom vrijwillig een planMER laten opstellen. Het planMER verschaft inzicht in de milieueffecten (waaronder de effecten ten aanzien van ecologie) van grootschalige zonne- en windparken binnen alle onderscheiden zoekgebieden in de regio. De resultaten helpen de regio bij het maken van verantwoorde locatiekeuzes.	Nee
	Natuur! Indiener geeft aan eerder zorgen te hebben geuit over zoekgebied Koolblik (zoekgebied 29). Indiener geeft aan dat natuurwaarden rondom riviervallei de Beekloop zeer hoog zijn. Verschillende partijen (Kempische stichtingen, Natuurmonumenten, het Brabants Landschap, Vogelwerkgroep de Kempen en de Brabantse Milieufederatie) hebben volgens indiener aangegeven dat dit gebied niet geschikt is voor grootschalige windenergie, vanwege hoogwaardige natuur, een burcht, bijzondere vissen, kwetsbare insecten, en akker- weide- beek- en moerasvogels. Grootschalige wind- of zonneparken in het gebied de Koolblik zouden volgens de indiener de natuur ernstige schade toebrengen. Bovendien zou volgens indiener de natuur rondom de Beekloop door een fysieke barrière gescheiden worden van het N2000 gebied.	De ecologische analyse ten behoeve van het planMER dient louter en alleen om alternatieven voor windenergie en zonne-energie binnen de MRE op dit detailniveau te vergelijken. Dit rapport geeft alleen een eerste indicatie van mogelijke effecten en kan niet gebruikt worden als onderbouwing van specifieke locaties voor wind- of zonne-energie. Voor ieder concreet project dient een locatiespecifiek ecologisch onderzoek te worden verricht. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee
	Cultuurhistorische waarden Zoekgebied 29 is gelegen in een cultuur historisch waardevol gebied volgens de cultuur historische waardenkaart.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Landschap Het ven- en heidegebied de Malpie heeft volgens indiener zeer hoge landschapswaarden en is een van de weinige van deze gebieden met een nog onverstoord horizon. Het zoekgebied is slechts gelegen op zo'n 2500 meter van dit open gebieden de uitgestrekte heidevelden van de Plateaux liggen op een nog kortere afstand. Hier is volgens indiener nog echte wijdheid te ervaren. Hier kan een mens het landschap nog beleven alsof hij terug gaat in de tijd. Grootschalige windturbines verstoren volgens indiener deze belangrijke en te behouden landschapswaarden.	De ven- en heidegebieden de Malpie en de Plateaux zijn aangegeven op de kaart bij figuur 31 van het planMER. Windturbines nabij (<2km) dergelijke gebieden zijn beoordeeld met 'negatief'(--). Nabij heidegebied de Malpie (<2 km) is er geen indicatie windturbijnopstelling ingetekend. Binnen nabijgelegen zoekgebieden 23, 27 en 30 is er volgens het planMER geen ruimte voor windturbines. Er zal dus waarschijnlijk geen sprake zijn van in grote mate van verstoord horizon door windturbines vanuit het genoemde heidegebied. Nabij heidegebied de Plateauw (<2 km) zijn wel indicatie windturbijnopstelling ingetekend. Deze zijn	Nee

		beoordeeld als 'negatief' bij het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.' Voor wat betreft zonneparken geldt dat deze al vanaf enkele honderden meters nauwelijks waarneembaar zijn. Op het detailniveau van het planMER is niet met zekerheid te zeggen waar precies de zonneparken komen te liggen en van waaruit deze zichtbaar zijn. De kans dat deze vanuit het betreffende heidegebieden zichtbaar zullen zijn is echter klein.	
	<i>Recreatie en toerisme</i> De bijzondere natuur-, cultuurhistorische- en landschapswaarden vormen volgens indieneer een grote aantrekkingskracht op toeristen en recreanten. De Malpie en de Plateaux genieten een zeer grote bekendheid. De Beekloop en zijn Pastoorsweijers, Liskes en Weteringen hebben een grote bekendheid onder vogelaars. Toerisme en recreatie zijn een steeds belangrijkere economische drager en ook daarom is het volgens indieneer belangrijk de bijzondere waarden van dit gebied te beschermen.	De ven- en heidegebieden de Malpie en de Plateaux zijn aangeven op de kaart bij figuur 31 van het planMER. Windturbines nabij (<2km) dergelijke gebieden zijn beoordeeld met 'negatief'(--). Nabij heidegebied de Malpie (<2 km) is er geen indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Binnen nabijgelegen zoekgebieden 23, 27 en 30 is er volgens het planMER geen ruimte voor windturbines. Er zal dus waarschijnlijk geen sprake zijn van in grote mate van verstoorde horizon door windturbines vanuit het genoemde heidegebied. Nabij heidegebied de Plateaux (<2 km) zijn wel indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Deze zijn beoordeeld als 'negatief' bij het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.' Voor wat betreft zonneparken geldt dat deze al vanaf enkele honderden meters nauwelijks waarneembaar zijn. Op het detailniveau van het planMER is niet met zekerheid te zeggen waar precies de zonneparken komen te liggen en van waaruit deze zichtbaar zijn. De kans dat deze vanuit het betreffende heidegebieden zichtbaar zullen zijn is echter klein.	Nee
	<i>Draagvlak</i> Uit een grote handtekeningen actie blijkt dat de bewoners van het gebied tegen de komst van een windpark zijn. Misschien hebben de bewoners een andere motivatie dan onze Stichtingen. Maar vanwege uw beleid waar draagvlak steeds belangrijker wordt bij deze projecten wijzen hier met nadruk op.	Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie (RES) biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Wij raden u aan om de resultaten van uw actie voor te leggen aan de desbetreffende gemeente(n). Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie.	

		• Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	<i>Navo vliegbasis Kleine Brogel</i> Indiener wijst erop dat zoekgebied 29 binnen de 15 kilometer radar beschermingszone ligt van de militaire vliegbasis Kleine Brogel. Op deze basis zijn ook kernwapens opgeslagen. De veiligheid van dit militaire vliegveld moet, ook vanwege gezondheids- en milieubelang, zwaar meewegen.	De ligging van het zoekgebied t.o.v. vliegbasis Kleine Brogel is bekend. Concrete projecten voor grootschalige opwek kunnen enkel gerealiseerd worden mits sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Nadere onderzoek naar de relatie tussen zonnen windparken in zoekgebied 29 en de vliegbasis valt buiten het detailniveau van dit planMER, maar dient in vervolgonderzoek een plek te krijgen.	Nee
	<i>Oproep</i> Wij vragen u vanwege de bijzondere natuurwaarden, een hotspot voor natuur, zoekgebied 29 te beschermen en te vrijwaren van grootschalige wind- en zonneprojecten.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). De zienswijzen van de gemeenteraden worden meegenomen in het proces van RES 1.0. De RES 1.0 wordt ter vaststelling aan raden voorgelegd.	

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907058	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	The submitter thinks it is unfair to put windmills around the area of Sterksel for the following reasons; we lived in Eindhoven before, we liked to be in the city close to everything (including our work) but the noise and the landscape were the reasons we decided to move to Sterksel, an area known for its greenery, quietness and the beautiful nature from birds and animals. In addition to that, we (and almost all neighbors around us) all have invested a lot to help the environment; by for example filling the roof with as many solar panels as we can, adding heat pumps, and even installing the more expensive douche heads that use less water! Taking into account all the trade-offs we made to come and live in Sterksel and to preserve the environment, we found it unfair that the government decided to place 225 meters high noisy windmills close to us.	No decision has yet been made with regards to the location of new wind farms. This Environmental Impact Assessment offers insight into the potential effects of large scale wind and solar farms in an objective fashion.	Nee
	Regardless of all the shiny advertisements manufacturers say about their windmills, everyone knows that they do produce constant noise, they do affect the animals, and at 225 meters height, the beautiful landscape is gone.	The MRE and the province of Noord Brabant understand the submitter's concerns. Nuisance caused by noise from wind turbines cannot be completely ruled out. The noise standards are included in Article 3.14a of the 'Activiteitenbesluit Milieubeheer'. This stipulates that the noise of one or more wind turbines must comply with the standard of no more than 47 dB Lden and the standard of no more than 41 dB Lnight on the facade of noise-sensitive buildings (for example houses). In the case of a specific wind project, it will be necessary to demonstrate that the noise standards can be met by means of an acoustic research. Wind turbines can visually affect the landscape. In the case of a specific project, to affect the landscape as little as possible, often a wind farm is fitted in in such a way that it matches the landscape structures at macro level as much as possible.	Nee
	It is especially unfair since we are not going to be benefiting from those mills as our houses are almost completely energy neutral, but the electricity will be transferred to	In the RES 1.0 no agreements are made regarding the distribution of benefits and burdens. As a region, we strive for maximum local participation	

	the big cities where, if the mills are to be placed there, the additional noise will not be even noticeable.	and maximum local utilization of the benefits. Local ownership generates money for society and can also lead to greater involvement of people in local projects, acceptance of energy projects and greater community spirit. Each municipality will have different views on the role the municipality wishes to play. The trade-off between return and risk for society can have a different outcome for every project and local situation. We therefore want to provide municipalities with basic information and guidelines, so they can make their own assessment.	
	The submitter hopes that there will be a re-evaluation of the positioning on the mills, high ways and sea are the most suitable places for windmills in our opinion and not above small neighborhoods surrounded by greenery and beautiful nature.	Provincie Noord-Brabant and the Metropoolregio Eindhoven thank the submitter for their contribution.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4887846	
Datum zienswijze:		26 maart 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener wijst erop dat in het advies betreffende de reikwijdte en het detailniveau van het MER-rapport d.d. 16-11-2020 essentiële onderdelen ontbreken die bestudering van het totaal onmogelijk maken (onder loze verwijzingen naar het concept RES). Volgens indiener ontbreekt essentiële informatie inzake criteria/de te onderzoeken alternatieven/het voorkeursalternatief (de milieu effecten van dit alternatief, de criteria die de keuze van plaatsingsgebieden hebben bepaald). Ook ontbreken volgens indiener randvoorwaarden van windparken en zonnevelden.	Het is de provincie en de MRE niet duidelijk welke onderdelen volgens indiener ontbreken. Zij stellen zich op het standpunt dat het MER waardevolle informatie bevat om te komen tot een nadere selectie van zoekgebieden. Dat proces zal de komende periode plaatsvinden. Er is dus op dit moment nog geen voorkeursalternatief.	Nee
	Volgens indiener is de concept RES MRE die digitaal in te zien zou zijn is niet compleet. Dit is volgens indiener in strijd met de wet WOB. Indiener geeft aan dat het totale concept gepubliceerd dient te worden, inclusief de bijlagen. Indiener wijst erop dat aanpak erop gericht lijkt te zijn de burger op achterstand te zetten, wat geheel in strijd is met de toezeggingen van de regering en het rapport door de commissie Brenninkmeijer uitgebracht. Indiener ontvangt graag per omgaande het totale concept RES metropoolregio Eindhoven (incl de volledige bijlagen)	Zowel het MER als de bijlagen bij het MER waren digitaal in te zien en indien gewenst in ‘hardcopy’ formaat. De concept-RES was geen onderdeel van de inzageprocedure.	

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907058	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Uw Plan-milieu-effectrapportage RES MRE schiet te kort, annex de gepresenteerde plannen zijn strijdig met: De uitgangspunten van het regeringsbeleid m.b.t. de toepassing van de wet Openbaarheid van Bestuur in presentatie van de RES plannen energie transitie. De steeds maar wijzigende/gewijzigde plannen in de metropool-regio en de onduidelijke ingewikkelde presentatie verschaffen de belanghebbende burgers onvoldoende Haftung om de gevolgen duidelijk in beeld te krijgen. Concreet dienen de definitieve plannen qua windturbines en zonne-energieparken per exacte plaats te worden gepresenteerd, globale plaatsings-gebieden bieden de burger geen houvast m.b.t. de exacte consequenties voor haar/zijn leefomgeving. Het advies van de Commissie Brenninkmijer vereist deze specifieke zorgvuldigheid, het moet afgelopen zijn met de burger totaal inzicht te onthouden c.q. op het verkeerde been te zetten. In tegenstelling tot wat de Provincie en het RES-bestuur betogen dat de definitieve besluitvorming pas aan de orde is wanneer de gemeentelijke bestemmings(omgevings)plannen worden gepresenteerd is bewezen onjuist. In de gemeente Cranendonck is reeds een herziening van een bestemmingsplan in procedure waarbij in het kader van de energie-transitie MRE het relay station aan de Panweg in Maarheeze vergund gaat worden om dit aan te passen, uit te breiden om de gevolgen van de RES plannen MRE te kunnen verwerken. Dit ontwerp bestemmingsplan dient met onmiddellijke ingang te worden ingetrokken; om in het kader van de totale RES MRE plannen aan de burger te worden voorgelegd.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van groot-schalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken, de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energievoopoperatie. Als u financieel inves-	

		teert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	De indiener stelt dat in het Plan-Milieu-effectrapp. RES MRE is nergens ook maar iets terug te vinden van de reeds aanwezige feitelijke boven normale milieu aantastende factoren die reeds nu al een gezond en vereist woon-leefklimaat zeer bederven. Evenals vele gemeenten stapt het RES bestuur hier opvallend overheen, wetende dat de hele RES infrastructuur de leefomgeving van vele burgers aanvullend zwaar negatief gaat belasten.	Het instrument planMER is bedoeld om de milieueffecten van een bepaald voornemen (in dit geval grootschalige zon en wind binnen vooraf bepaalde zoekgebieden) te onderzoeken. Een milieukwaliteitsinventarisatie van de huidige situatie valt buiten de reikwijdte. Het planMER hanteert de wettelijke normen die op dit moment gelden. De normen die zijn opgesteld voor met name geluid en slagschaduw bijvoorbeeld, hebben tot doel om mensen zoveel mogelijk te beschermen tegen onaanvaardbare hinder. De provincie en de MRE volgen de ontwikkelingen omtrent het Expertisepunt aandachtig, maar zien vooralsnog geen aanleiding om de zoektocht naar geschikte gebieden voor grootschalige opwek aan te passen. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen.	
	Vooraleer de definitieve besluitvormings-rondes op provinciaal, RES- en gemeentelijk niveau kunnen plaatsvinden dient in het kader van de bestuurlijke vereiste zorgvuldigheid per gemeente/ per kern- de impact die de definitieve plannen op de kernen zullen hebben, te worden geïnventariseerd voortbouwend op de reeds feitelijke aanwezige normen overschrijdingen. Per woonkern dient een totaalplaatje te worden gepresenteerd zodat de burger weet wat haar/hem te wachten staat qua verdere aantasting van betr. leefomgeving en zijn gezondheid.	De RES wordt uitgewerkt op basis van onze leidende principes: een kader van (maatschappelijke) uitgangspunten, richtinggevende afspraken en hoofdlijnen. Het is een gezamenlijke opgave waaraan iedereen bijdraagt. De focus ligt op maximaal behoud van ruimtelijke kwaliteit, o.a. op basis van de zonneladder. Op basis van de leidende principes komen de gemeenten tot onderlinge afspraken.	

		Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan. De RES 1.0 is een momentopname. Ze geeft aan waar we op dit moment staan op de weg naar 2030 en verder, de weg naar 2050. De energiestrategie is ten slotte een dynamisch proces dat permanent in verandering is. Veranderende omstandigheden, nieuwe technologieën, nieuwe en andere stakeholders hebben invloed op het proces. Elke 2 jaar wordt de RES geactualiseerd.	
	Voor wat betreft de kern Maarheeze dient te worden gesteld dat de sterk boven normale negatieve aanwezige milieu-belasting reeds van dien aard is dat daar	Het instrument planMER is bedoeld om de milieueffecten van een bepaald voornemen (in dit geval grootschalige zon en wind binnen vooraf bepaalde	

	niets meer aan kan worden toegevoegd/opgehoogd vanuit de RES MRE. Vooral er sprake zou kunnen zijn van wat voor RES infra in/tegen de kern Maarheeze aan, dient er een totaal betrouwbaar milieu rapport betreffende de totale vervuiling van de kern Maarheeze te worden uitgebracht, in beeld brengend de vervuiling die bronnen zoals A2/ hoge bio industriedichtheid/ Philips grondvervuiling/ Poort 43/ interne en externe Co2 belasting/ geluidsvervuiling door spoor en weg en vliegverkeer Budel/ uitstoot zinkfabriek Budel Dorplein etc... naast de andere aanslag op het woon/leefklimaat vanwege de nabije asyl problematiek en grond-uitdrogingsverschijnselen veroorzaakt door de te ruim vergunde grondwater winning onder Maarheeze door de gevestigde frisdrankenindustrie- door een onafhankelijk boven regionaal instituut zoals bijv. RIVM. Na de presentatie van zo'n rapport kunnen eventuele RES plannen voor wat de kern Maarheeze betreft worden getoetst op haalbaarheid, waarbij de gezondheid en het welzijn van de Maarheezer'burger voorop staat en uitgangspunt dient te zijn.	zoekgebieden) te onderzoeken. Een milieukwaliteitsinventarisatie van de huidige situatie valt buiten de reikwijdte. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Voordat er een vergunning wordt verleend voor een bepaald project, kan ervoor worden gekozen dat eerst extra onderzoek nodig is. Dit is echter maatwerk, en hier doen het MER om deze reden dan ook geen uitspraken over. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Zienswijze inpassing RES Metropoolregio Eindhoven benodigde infrastructuur/voorzieningen gespreid over de regio ter voorkoming van verdere eenzijdige milieu-overbelasting van woonkernen, m.n. voor wat betreft de kern Maarheeze.	Voornemen (in dit geval grootschalige zon en wind binnen vooraf bepaalde zoekgebieden) te onderzoeken. Een milieukwaliteitsinventarisatie van de huidige situatie valt buiten de reikwijdte. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief	

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant hebben opdracht gegeven tot het opstellen van een "PlanMER" voor de RES Metropoolregio Eindhoven. Gezien de milieu-impact die verschillende concrete projecten (m.n. 3 of meer windturbines plaatsen) kunnen hebben wordt nu onderzoek gedaan naar de verschillende alternatieven voor grootschalige opwek van duurzame energie (wind en zon) binnen de metropoolregio Eindhoven. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de oplossingen en locaties die in het concept RES zijn benoemd, tevens zal in het algemeen de potentie + mogelijke milieugevolgen van grootschalige energie opwek binnen de gehele regio (moeten) worden beoordeeld. Omdat de bevindingen in het PlanMER input voor bestuurlijke besluitvorming over de geschikte zoekgebieden voor wind- en zonneparken zullen vormen en de komende onderbouwing van de RES 1.0 zullen zijn, is het van uiterst belang in deze MER beoordeling ALLE belangen goed af te wegen, waarbij de reeds aanwezige milieu overlast van de woonkernen, i.c. van de kern Maarheeze t.o.v. die van andere kernen in beeld gebracht gaat worden. Zonder deze onderbouwde afweging is er geen aanvaardbare toedeling naar woonkernen legitiem in de RES, die door burgers aanvaardbaar kan worden geaccepteerd. Het principe: "draagt elkanders lasten" doet opgeld in deze toedeling, volgens het bestuurlijk gelijkheidsprincipe (e.a.) kan het niet zo zijn dat de ene kern niet/nauwelijks lijdt onder de negatieve factoren en een andere kern onrechtmatig overbedeeld wordt in deze omdat het "toevallig" zo kort door de bocht uitkomt. Inwoners van iedere kern vragen zich af "Waar komen de molens" waar komen de zonne-energieparken"? De aanpak tot dusver qua openbaarheid van bestuur voor wat betreft de spreiding van installaties/infrastructuur laat te wensen over... en is voorzien van het stempel: "vertrouwelijk"...wat niet wegneemt dat er her en der lekkages in dit bestuurlijk circuit zijn opgetreden waaruit opgemaakt kan worden dat de kern Maarheeze - gelegen aan de rand van het RES gebied waarin het regionaal hoogspannings relay station aan de Panweg is gelegen, opnieuw in de picture is om het grootste milieu-leed van de regionale energietransitie te dragen d.m.v. het toedelen van wel het grootste deel van de te plaatsen windmolens annex zonne-energieparken in/tegen de kern aan van het hele project. In alle stilte wordt deze "overval" op het al slechte woon-leefklimaat van Maarheeze voorbereid. In deze dient vooraf de vraag te worden gesteld: "Is deze vertrouwelijke aanpak die voorzien is in de gelegenheidswetgeving energie-transitie getoetst aan de wet WOB en o.a. Europese regels wel rechtmatig? Zijn de onderzoeks-uitkomsten in het kader van het PlanMER daardoor al niet voorgeprogrammeerd verdacht/ onaanvaardbaar? Bestuurlijke	zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.
--	--

	openbaarheid begint niet pas NADAT de principe beslissingen zijn gevallen maar begint met openbare betrokkenheid van zoveel mogelijke burgers met inbreng aan het begin....Het gaat tenslotte om de acceptatie van de plannen door de burger in bijv. Maarheeze voor elkaar te krijgen, deze zal- gebaseerd op de huidige procedure- laag zijn. De overheden (Rijk/Provincie/Gemeente) maken al jaren misbruik van het feit dat Maarheeze als kleine kern- willekeurig ingedeeld bij Budel in de gemeente Cranendonck een gewillige horige kern is zonder invloed waarje al datgene watje milieu-technisch niet uitkomt als grotere gemeenten/kern op af kunt schuiven.... denk daarbij aan bijv LOGG en de chemische vuilnisbelt op 1 km afstand Chijns-goed.... waar immense milieu gevaarlijke stoffen liggen opgeslagen zonder bestemming....maar met alle gevaar van een milieu katastrofe voor de omgeving. Grote broer in de gemeente: de kern Budel van wethouder Kuppens (tevens Voorzitter van de RES,,,) heeft de meerderheidsinvloed in de Raad met alle gevolgen van dien voor Maarheeze... De omgevingsbelangen van Maarheeze vergen extra aandacht bij het opstellen van het PlanMER, hierin zal een zorgvuldige en volledige afweging moeten worden opgenomen die de infrastructurele voorzieningen voortkomend uit de energietransitie voor Maarheeze in petto hebben, afgewogen tegen de reeds onaanvaardbaar hoge milieu belastende factoren die de kern al jaren treffen. Deze afweging is van essentieel belang om het draag-plafond in het RES gebied te garanderen.... het kan niet zo zijn dat de ene z'n dood de andere brood oplevert...	
	Van algemene bekendheid is het feit dat de woon-leefomgeving van Maarheeze al decennia-lang onrechtmatig door overheden wordt verwaarloosd; de milieu normen overschrijdingen door adherente vervuilende bronnen (zoals de A2 die door Maarheeze traceert/de Co2 overbelasting adherent en van elders/ de strikstofdioxide emissies door de adherente bio industrie/ de vervuilende-gevaarlijke spoorweg door Maarheeze etc etc...) De kern Maarheeze verdraagt absoluut geen verdere aantasting van haar woonkwaliteit door (over)bedeling met windmolens van 240 meter hoog en landschappen van zonne-energie-parken...	Het effect op de landschappelijke beleving (horizonvervuiling) is opgenomen onder het milieuthema Landschap. Het MER hanteert de wettelijke normen die op dit moment gelden. De normen die zijn opgesteld voor met name geluid en slagschaduw, hebben tot doel om mensen zoveel mogelijk te beschermen tegen onaanvaardbare hinder. De provincie en de MRE volgen de ontwikkelingen omtrent het Expertisepunt aandachtig, maar zien vooralsnog geen aanleiding om de zoektocht naar geschikte gebieden voor grootschalige opwek aan te passen. Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken, de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren

		vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten).	
	Ook dient met onmiddellijke ingang de salami politiek te worden opgegeven van het "vertrouwelijk" aan het zicht van de burger zich onttrekkende beleid in de RES te worden gestopt...openbaarheid van bestuur vordert onbeperkt zicht op bestuurlijk handelen waaraan gevolgen voor de burger verbonden zijn zoals in deze casus "energietransitie"...de gebezigde gekozen methode door het bestuur dient aan de wet WOB te worden getoetst. Aan het zicht van de RES activiteiten onttrokken vinden bestuurlijke handelingen in de gemeente plaats die gelieerd zijn aan de nog "vertrouwelijke status" van de RES voorbereidingen. De gemeente Cranendonck heeft zich laten verleiden tot het publiceren van bouwplannen in het kader van de energietransitie aan het hoogspannings- relay station aan de Panweg in Maarheeze terwijl daar het noodzakelijke wettelijke kader vooralsnog aan ontbreekt. Zij deed dit onder de mededeling dat de onderliggende stukken niet beschikbaar waren voor publicatie,... waar blijven we met de openbaarheid van bestuur en rechtmatigheid van procedures in Cranendonck? Heeft dit te maken met (on)verenigbaarheid van functies van de wethouder alias voorzitter van de RES?	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES-regio. De werkstappen en onderzoeksmethodiek worden daarnaast duidelijk beschreven en onderbouwd in het planMER, net als de gehanteerde beoordelingscriteria om te komen tot een score per zoekgebied. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. In de RES is een model voor lokaal eigendom van zonne- en windparken opgenomen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners.	

		Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	De huidige bestuurspraktijk waarin de belangen qua milieu overbelasting van Maarheeze met voeten worden getreden door gemeente en andere overheden is willekeurig en onrechtmatig... dit verdraagt geen verdere groei.... zeker niet in het licht van de positieve uitkomst die een evenwichtige en zorgvuldige energietransitie kan hebben ook voor Maarheeze, maar dan wel in een milieu schoon Maarheeze... Vooraleer er sprake kan zijn van wat voor infrastructuur milieutransitie in en om Maarheeze dient allereerst de huidige onrechtmatige normen overschrijdende aanslag op het woon-leefklimaat in Maarheeze te worden aangepakt... In het verlengde van aanpassingen elders van de plannen energietransitie en jurisprudentie zowel Nederlands- als Europees gezien, stellen wij ons voor het PlanMER annex de verdere RES plannen te blijven volgen en waar nodig in rechte te acteren.	<u>Milieueffectrapportage (planMER)</u> Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het MER sluit voor de vuistregelfstanden aan bij de thans geldende milieunormen, die naar mening van de wetgever, de provincie en de MRE afdoende bescherming bieden tegen ontoelaatbare hinder. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	

	Betreffend het advies over de reikwijdte en het detailniveau van het MER-rapport d.d. 16-11-2020; hierin ontbreken essentiële onderdelen die bestudering van het totaal onmogelijk maken! (onder loze verwijzingen naar het concept RES) De essentiële informatie inzake criteria/ de te onderzoeken alternatieven/ het voorkeurs alternatief (de milieu effecten van dit alternatief, de criteria die de keuze van plaatsingsgebieden hebben bepaald en de randvoorwaarden van windparken zonnevelden ontbreken. Het concept RES metropoolregio wat digitaal in te zien zou zijn is niet compleet. Dit is in strijd met de wet WOB! U dient het totale concept per omgaande te [publiceren, inclusief de bijlagen. Uw aanpak lijkt er op gericht te zijn de burger op achterstand te zetten, wat geheel in strijd is met de toezeggingen van de regering en het rapport door de commissie Brenninkmeijer uitgebracht. Graag ontvang ik van U per omgaande het totale concept RES metropoolregio Eindhoven (incl de volledige bijlagen)	Het is de provincie en de MRE niet duidelijk <i>welke</i> onderdelen volgens indier ontbreken. Zij stellen zich op het standpunt dat het MER waardevolle informatie bevat om te komen tot een nadere selectie van zoekgebieden. Dat proces zal de komende periode plaatsvinden. Er is dus op dit moment nog geen voorkeursalternatief. Op de website van de RES MRE, vindt u onder het kopje 'waar staan wij nu' de meeste recente informatie over de RES. Hier kunt u de hele concept-RES downloaden, evenals onze aanpak bekijken. Momenteel werken wij hard aan de RES 1.0, deze wordt eind dit jaar vastgesteld. Op de website kunt u al wel de voorlopige versie van de RES 1.0 inzien. Wilt u op de hoogte blijven van het gehele RES proces, dan raden wij u aan u in te schrijven voor de nieuwsbrief. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn.	
--	--	---	--

Naam instantie/indiener:		Bewoners Hoogh Waalre- 4907300/4907299	
Datum zienswijze:		12 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Bewoning rondom deze locatie, 6.8 samenvatting effectbeoordeling windparklocaties In het overzicht van alle gebieden is 1 locatie aanwezig die er op basis van “woningen binnen een straal van 1000 meter” uitspringt. Locatie 13 heeft méér dan twee maal zoveel woningen in de directe nabijheid dan de locaties met nummer 19-3 en 19-5 (nummers 2 en 3 in de ranking). Onderliggende informatie over dat aantal woningen is niet beschikbaar. Wel is bekend dat dit aantal binnen afzienbare tijd flink zal groeien omdat Waalre-Noord een wijk is die volop in ontwikkeling is: - Bouw van het project De Boslaantjes is gestart (Heistraat Zuid Fase 1, 65 woningen). - “Heijde Park” (Heistraat Zuid Fase 2, 100 woningen). Bouw start in 2022 - Aan de zuidzijde van Waterplas de Meeris worden appartementen gerealiseerd (project Waderlo, 5 woningen). Met deze aanpassingen stijgt het aantal woningen in nabijheid van de locatie met 170 woningen. Vanwege dit buitenproportionele aantal woningen dat overlast ondervindt van windmolens op deze locatie zijn wij van mening dat dit geen geschikte locatie is om windmolens te plaatsen.	In hoeverre het genoemde zoekgebied wordt ingezet voor grootschalige opwek moet de komende maanden duidelijk worden. Het MER biedt milieu-informatie aan de beleidsmakers. Indien wat betreft de genoemde woningbouw sprake is van een autonome ontwikkeling worden deze woningen alsnog toegevoegd aan het MER.	Nee
	Vleermuizen 9.1.3 In gebied 13, naar het lijkt recht onder een van de geplande windmolens, is een vleermuisbunker aanwezig. Het lijkt bij voorbaat al nodig dat daartoe mitigerende maatregelen nodig zijn. (stilzetten van de energieproductie en direct daarmee invloed op de energieproductie) In het rapport (10.1) is aangegeven dat in het kader van dit planMER geen veldbezoeken zijn uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing. Wij zijn er dan ook vanuit gegaan dat deze bunker niet in de beoordeling is meegenomen en van invloed zal zijn op de energieproductie van dit gebied.	De aanwezigheid van dergelijke individuele objecten valt buiten het detailniveau van dit MER op regionaal niveau, maar komt zoals gezegd tot uiting in een latere procesfase.	Nee
	Recreatie in Dommeldal De Hogt Aanliggende gemeenten Waalre, Eindhoven en Veldhoven hebben de handen ineen geslagen om een groen hart te creëren tussen deze gemeenten. “Dommeldal de Hogt wordt een aantrekkelijk gebied om in te wonen, werken en recreëren. Het Dommeldal is een waardevol natuurgebied. Het is uniek vanwege de verschillende soorten planten en dieren die er leven. De	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand	Nee

	natuurwaarde van dit gebied behouden, uitbreiden en verbinden met aangrenzende natuurgebieden zijn enkele doelstellingen voor het gebied” (https://www.grenscorridorn69.nl/gebiedsimpuls/deelprogrammas/deelgebieddommel-noord-dommeldal-de-hogt). Hierin is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Windmolens zullen de recreatieve beleving van dit groene hart ernstig beïnvloeden. Daarnaast is aan Waterplas de Meers is Waalre Natuurbelevingscentrum Buiten in ontwikkeling. Ook dit is gepland binnen een straal van 1000 meter van het onderzochte gebied.	van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema’s leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Het instrument planMER is bedoeld om de milieueffecten van een bepaald voornemen (in dit geval grootschalige zon en wind binnen vooraf bepaalde zoekgebieden) te onderzoeken. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie . Als u financieel inves-
--	---	--

		teert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Toekomst Uiteraard maken wij ook onderdeel uit van een wereld waarin voor de toekomst van ons en onze kinderen veel moet veranderen. In dit rapport wordt daarbij gekeken naar bestaande mogelijkheden van energieopwekking. Juist in een regio waar kennis en ontwikkeling hoog in het vaandel staan zou ruimte moeten zijn voor het verkennen van nieuwe technieken met minder overlast en invloed op mens en dier. Hier lijken kansen te liggen om juist in dit gebied 13 buiten de gebaande paden te denken in samenwerking met de innovatieve bedrijven op High Tech Campus. Uiteraard zijn wij als buurt ook bereid daarin mee te denken.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' valt buiten de scope van dit planMER. De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4901876	
Datum zienswijze:		6 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Harde belemmeringen, H4, tekst, tabel 7 en kaart. In de tekst en tabel 7 is volgens indiener aangegeven dat wind en zon niet worden gerealiseerd in NNB en dat rekening wordt gehouden met een wieklengte van 75 m ter voorkoming van overdraai. Dit klopt niet met het kaartbeeld in zoekgebied 7, waar de opstellingen in, over en strak langs de randen van het NNB zijn geprojecteerd. Ons inziens wordt daarmee geen rekening gehouden met de geformuleerde harde belemmeringen.	Indicatieve windparklocaties zijn ingetekend als lijnen. Daarbij is wel zeker gesteld dat er een opstelling van tenminste 3 windturbines mogelijk is die elk individueel voldoen aan de afstandseis tot NNB-gebieden (minimaal wieklengte).	Nee
	Idem harde belemmeringen H4: indiener vraagt af in welke mate rekening is gehouden met de oefeningen van Defensie (laagvlieg oefeningen) en de route van de ambulancehelicopter in zoekgebied (6 en) 7.	Laagvlieggebieden en de route van de ambulancehelikopter zijn geen harde belemmeringen die het onderzoek naar de mogelijkheden voor grootschalige opwek op voorhand zinloos maken.	Nee
	Met betrekking tot de 'zachte belemmeringen': in de tekst staat dat de kansrijkheid van windmolens binnen de 500-voetszone niet groot wordt geacht. Indiener vraagt zich af waarom dit niet voldoende reden is om de kansrijkheid per zoekgebied nader te definiëren, vóórdat tot doorrekening van alternatieven met theoretisch grote opbrengsten wordt overgegaan.	TNO kan niet op voorhand uitsluiten dat windturbines binnen de 500-voetszone realiseerbaar zijn. Daarom stellen de provincie en de MRE zich op het standpunt dat de wijze waarop radar en luchtvaart in het planMER zijn opgenomen redelijk is. Het is voorts ook niet mogelijk om een 'slagingskans' toe te kennen aan de indicatieve windparklocaties. Daarom is ervoor gekozen om dit aandachtspunt wel in beeld te houden, maar niet verder te laten meewegen in de berekening van de opwekpotentie.	Nee
	Met betrekking tot de harde belemmeringen en paragraaf 6.5.7 en 7.3.11: Uit de toelichting effectbeoordeling paragrafen 6.5.7 en 7.3.11 - verdieping t.a.v. CHW gebied blijkt dat wind en zon onverenigbaar zijn met de CHW kenmerken van (onder andere) (het grootste deel van) zoekgebied 7, op grond van de interim verordening van de provincie. Indiener vraagt waarom deze constatering niet toegevoegd is aan de belemmeringen? De rapportage suggereert dat zoekgebied 7 potentieel energielandschap is. Dit is onverenigbaar met de kernkwaliteiten van het gebied en daarmee een onterechte doorrekening van het energiepotentieel.	De onverenigbaarheid van zon en wind met bepaalde waarden binnen de CHW-gebieden volgt uit de effectbeoordeling. Daarom zijn onverenigbare gebieden niet op voorhand uitgesloten. Nu het milieueffectenonderzoek is uitgevoerd kan deze informatie omtrent onverenigbaarheid worden meegenomen bij de totstandkoming van de RES 1.0.	Nee

	6.6.3 en 7.4.3 effect op akker- en weidevogelgebieden: wanneer is sprake van 'veel', 'vaak', of een 'verhoogd aantal' akker I weidevogels? Vrijwel alle genoemde soorten worden in zoekgebieden 6 en 7 gezien, foeragerend, maar ook baltsend en broedend, en zijn als zodanig geregistreerd op www.waarneming.nl .	De zogenoemde hotspot voor akker- en weidevogels zijn bepaald op basis van gevalideerde data en expert judgement. Buiten de gedefinieerde hotspots komen logischerwijs ook weidevogels voor, maar niet in dergelijke getalen. Bij een concreet initiatief zal ecologisch onderzoek moeten uitwijzen of het project geen effect op de staat van instandhouding van betreffende soorten tot gevolg heeft.	Nee
	6.6.4 Figuur 44 en 7.4.6: de kaart figuur 44 is in deze opmaak niet leesbaar. Gezien de uitkomst in tabel 25 worden de aantallen in zoekgebieden 6 en 7 te laag ingeschat. De website www.waarneming.nl laat zien dat hier gedurende het broedseizoen zeker 49 vogelsoorten zijn geregistreerd.	Het spijt de provincie en de MRE dat indiener problemen had met het lezen van figuur 44. Uit controle blijkt dat de (legenda van de) figuur zowel in de downloadversie als de digitale versie van voldoende resolutie is om een zinvolle analyse mogelijk te maken. De getoonde broedvogelkaart (figuur 44) is gebaseerd op provinciale data van SOVON. Binnen zoekgebieden 6 en 7 zijn er delen waar meer dan gemiddelde aantallen vogels voorkomen (zowel broed- als wintervogels), echter komen in het overgrote deel van het zoekgebied gemiddelde aantallen vogels voor. Dit is de reden waarom zoekgebied 6 en zoekgebied 7 de score negatief heeft gekregen (-).	
	Met betrekking tot de effectbeoordeling milieuthema's onder 6.9, leefomgeving en landschap: Voor de zoekgebieden 6 en 7 geldt dat sprake is van een rustig landschap zonder horizonvervuiling. In de effectbeoordeling wordt volgens indiener rekening gehouden met de zichtbaarheid van de molens, maar niet met de impact van de continue beweging aan de horizon. Dit hoort ons inziens meegewogen te worden bij de effecten op de leefomgeving en gezondheid.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen een dergelijk onderzoek. Hinder van de beweging van de rotorbladen kan voorkomen, maar is op het detailniveau van het planMER niet onderscheidend aan het algehele effect van zichtbaarheid van de windturbines. In het geval een project in een van de zoekgebieden doorgang vindt, worden vervolgonderzoeken uitgevoerd en indien nodig een project-MER. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Tijdens dat proces kunnen meer onderscheidende milieueffecten worden onderscheiden.	Nee
	Met betrekking tot de effectbeoordeling milieuthema's onder 6.9, leefomgeving, geluid Hier wordt enkel rekening gehouden met cumulatie van geluidsbronnen. Hoe wordt rekening gehouden met het geluidseffect en de ervaren hinder door windmolens in de gebieden zoals 6 en het westelijk deel van 7 met hele rustige perioden? Juist dan is de impact van het geluid op omwonenden groot en wordt veel hinder ervaren. Dit effect wordt versterkt in de gebieden	De afwezigheid van geluidsbronnen is geen bijzondere omstandigheid die in het planMER extra aandacht verdient. Nadere beschouwing van cumulatie valt buiten het detailniveau van dit planMER op regionaal niveau en komt aan bod bij gebieds- of projectspecifiek vervolgonderzoek.	Nee

	waar sprake is van combinaties van zon en wind. Dit effect dient volgens indiener te worden toegevoegd aan de beoordeling.		
	6.9.3 We volgen uw -- beoordeling op landschap in zoekgebied 7, de impact op de karakteristieken van het landschap hier is buitenproportioneel.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	6.10 effectbeoordeling bredere thema's 6.10.2: in de tekst wordt toegelicht dat de ligging van een windparklocatie (deels) binnen de groenblauwe mantel een positieve werking kan hebben en daarom met een + beoordeeld wordt. Hoe is dit verenigbaar met de versturende en begrenzendende werking op de NNB gebieden? In zoekgebied 7 worden de windparklocaties in, over en op de grenzen van het NNB geprojecteerd. De noordelijke locatie wordt zelfs omringd door NNB. Zijn de groenblauwe mantels niet bedoeld als versterking van het NNB? Hoe draagt een windmolen bij aan de draagkracht en verbindende I corridorwerking van de NNB's? Eerder worden hiermee nieuwe harde grenzen en obstakels gecreëerd binnen en tussen NNB's, met een negatief effect op uitwisseling tussen gebieden en tussen zones met bos, struikgewas en gras- of akkerland	Sommige natuuraspecten kunnen worden aangetast door windturbines (bijvoorbeeld vogels en vleermuizen), terwijl dat voor andere aspecten niet geldt (bijvoorbeeld biodiversiteit in sloten en flora). De mogelijkheid voor natuurversterking is in beeld gebracht. Uit vervolgonderzoek moet uiteraard blijken in hoeverre dergelijke koppelkansen opwegen tegen negatieve effecten van ecologische of andere aard.	Nee
	6.10.2 tabel 31: het samengevoegd effect op wintervogels in zoekgebied 7 is -- in plaats van - (beoordeling van beide locaties binnen 7 gecombineerd, waarbij volgens uw toelichting de slechtst scorende leidend is). Tevens verwerken in H7, in de samenvattende tabellen en beoordeling alternatieven.	Het is correct dat de slechtst scorende score leidend is. Er is echter een uitzondering indien één afwijkende beoordeling ten opzichte van de overige scores aan de orde is. Indien dit aan de orde is staat dit met een asterisk onder de betreffende tabel in de technische bijlage ecologie uitgelicht. Zoals in tabel 5 van de technische bijlage is beschreven is dit aan de orde bij zoekgebied 7: 'Bij één afwijkende beoordeling wordt deze niet als worst-case overgenomen'.	Nee
	6.10.3 tabel 33 7.8 - De ligging nabij recreatiebestemmingen is voor zoekgebied 7 volgens indiener onjuist gescoord. Dit moet zijn - voor recreatie. Tevens verwerken in samenvattende tabellen en beoordeling alternatieven. - Zoekgebied 7 is niet werkelijk gelegen in de nabijheid van grootverbruikers zoals bedoeld in de toelichting. Hoe wordt een grootverbruiker I bedrijventerrein gedefinieerd? In verschillende kaartbeelden is een keer wel en een keer niet een bedrijventerrein in de nabijheid van zoekgebied 7 afgebeeld. Dit 'bedrijventerrein' bestaat echter uit slechts enkele bedrijven met een relatief lage energiebehoefte, zoals een bouwmarkt en veevoerhandel, naast een recreatieterrein. De nabijheid van een bedrijventerrein is hier echter wel gescoord als meekoppelkansen. Een score van 0 lijkt hier meer op zijn plaats.	De methode om te scoren op het bredere thema recreatie is reproduceerbaar toegelicht in het planMER. Het is goed mogelijk dat uit nader onderzoek (of gebiedskennis) naar voren komt dat een locatie meer of minder geschikt is dan op basis van het regionale planMER werd aangenomen. Dat is eigen aan de abstracte aard van zo'n planMER.	Nee
	In en rond zoekgebieden 6 en 7 is volgens indiener sprake van woningen en agrarische bedrijven, deels met al gerealiseerde eigen opwek. De meekoppelkansen is daarmee geringer dan nu wordt gescoord.	Niet duidelijk is welke meekoppelkansen hier bedoeld wordt. Tegelijk verwijzen wij naar het antwoord hierboven over recreatie als het gaat om het detailniveau van dit onderzoek.	Nee

	Gezien bovenstaande is het ons inziens onjuist om zoekgebied 7 toe te voegen aan het alternatief 'energielandschappen' en gezien de interferentie met het NNB geldt dit zo te zien ook voor alternatief 'spreiding'. De berekende mogelijke oppervlakte zonnenvelden voor zoekgebied 6 past ons inziens niet bij de maat en schaal van het gebied.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
--	--	------------------------------	-----

Naam instantie/indiener:		IVN Bergeijk – Eersel - 4886048	
Datum zienswijze:		10 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	IVN Bergeijk-Eersel is voorstander van energietransitie, maar vindt dat dat wel op een verantwoorde manier dient plaats te vinden. Wind- en zonenergie opwekken mag niet ten koste gaan van de biodiversiteit. Deze staat volgens indiener onder druk door klimaatveranderingen. Dit blijkt volgens indiener uit diverse onderzoeken. Indiener verwijst naar onderzoek van het Biodiversiteitspanel Verenigde Naties (IPES) (2019) naar Biodiversiteit, waaruit blijkt dat de natuur wereldwijd en in een ongekend snel tempo achteruit gaat.	Om klimaatverandering tegen te gaan is de opwek van duurzame energie noodzakelijk. De provincie Noord-Brabant heeft bepaald dat natuurgebieden niet gebruikt gaan worden voor grootschalige opwek. Dit betekent: niet in natura 2000 en niet in natuurnetwerk Brabant, met mogelijke uitzondering langs infrastructuur. Verder wordt er ook gekeken naar een combinatie van energie met andere opgaven en functies. De bevordering van biodiversiteit wordt hierin meegenomen.	
	Indiener roept op om natuur rondom zoekgebied 29 (De Koolblik) te ontzien. Het gebied bij de Beekloop is volgens indiener kwetsbaar en bijzonder. Daarnaast liggen natuurgebied De Maaij, De Plateaux en de Malpie op 2500 meter van het gebied. Er zijn hier volgens indiener veel levensvormen te vinden (libellen, juffer-soorten, de Beekprik, IJsvogel, Roerdomp, Blauwborst, Grutto, Wulp en zelfs bevers).	De ecologische analyse ten behoeve van het planMER dient louter en alleen om alternatieven voor windenergie en zonne-energie binnen de MRE op dit detailniveau te vergelijken. Dit rapport geeft alleen een eerste indicatie van mogelijke effecten en kan niet gebruikt worden als onderbouwing van specifieke locaties voor wind- of zonne-energie. Voor ieder concreet project dient een locatiespecifiek ecologisch onderzoek te worden verricht. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee
	Een energiepark vormt volgens indiener een zware belasting voor deze omgeving, vooral de windmolens die zijn negatief effect hebben op de ruim voorkomende en bijzondere vogelstand. Enkele plaatselijke inventarisaties in de omgeving van de Beekloop zijn op onze website terug te vinden Inventarisatiewerkgroep flora en fauna IVN Bergeijk-Eersel.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Indiener wijst erop dat het zoekgebied 29 waardevol is volgens de cultuurhistorische waardenkaart en aantrekkelijk is voor recreatie en toerisme.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Volgens indiener hebben eerder ook o.a. Natuurmonumenten, de Brabantse Milieufederatie, Brabants Landschap en Vogelwerkgroep de Kempen en enkele Kempische stichtingen aangegeven deze locatie niet als geschikt te beoordelen. Reden hiervoor zijn terug te vinden op de Gevoeligheidskaarten Windenergie Gevoeligheidskaart vogels en voor effecten van vogels op energieparken van Vogelbescherming Nederland Energietransitie.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

	Indiener vraagt Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant, vanwege de natuurwaarden dit plan in dit zoekgebied niet in aanmerking te laten komen voor een te plaatsen energiepark.	De provincie ziet in de resultaten van het planMER geen aanleiding om haar (natuur)beleid aan te passen.	
--	--	---	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4885372	
Datum zienswijze:		5 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Draagvlak Indiener wijst erop dat draagvlak onder de bevolking essentieel is en steeds belangrijker wordt. Tevens is het een uitgangspunt van de RES. Bij grote veranderingen heb je altijd drie groepen, de voorop-lopers (bv 20%, zijn al overtuigd), de achterblijvers (bv 20%, niet te overtuigen) en de grote midden-groep. Indiener is van mening dat er veel energie gericht moet worden rich-ting grote middengroep en dat discussie niet teveel moet worden beïnvloed door vooroplopers en achterblijvers. Volgens indiener heeft middengroep vragen als "Wat gaat er gebeuren? - Wat gaat het kosten? - Kan ik het nog wel betalen?". Volgens indiener is het zeer onverstandig om maatregelen te nemen die relatief weinig opbrengen, maar wel veel draagvlak kosten. Indie-ner vindt dat er dan gekeken moet worden naar alternatieve oplossingen en vindt daarom dat er voor draagvlak op de grote middengroep gericht moet worden.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. De maatschappelijke discussie over de RES doelstel-lingen vindt plaats buiten het planMER. Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ont-wikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communica-tie en participatie is en blijft een prioriteit. Het is een bekend fenomeen dat vooral voor- en tegenstanders zich roeren in maatschappelijke discussies. De mening van de meerderheid, vaak “het stille midden” genoemd, blijft vaak onbelicht. Om een beter beeld te krijgen van hoe inwoners naar de energietransitie en de RES kijken, is er dit jaar een representatieve peiling gehouden om 1.700 inwoners in de MRE-regio. Daaruit blijkt onder meer dat 64% van de respondenten de klimaatveran-dering een (groot) probleem is: zij staan (zeer) positief tegenover het stimuleren van duurzame energie (60%). Een kleine groep respondenten denkt daar anders over en vindt de aandacht voor klimaatverandering overdreven (12%). De communicatie richting en participatie voor inwoners blijft belangrijk. Hiervoor staan gemeenten aan de lat. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we ge-bruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt in-schrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van parti-cipatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie.	

		• Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	Bewezen technieken Een ander uitgangspunt in de RES is volgens indiener het voortbouwen op bewezen technieken. De bewezen technieken zijn zon en wind, maar deze technieken zijn nog volop in ontwikkeling. Indiener vindt dat windmolens of zonnepanelen niet als aparte zaak beschouwd moeten worden. Bij de energieproductie spelen drie zeer afhankelijke zaken: de windmolen/zonnepanelen, de leverzekerheid en het elektriciteit transport netwerk. Laatste twee zijn volgens indiener nog lang niet opgelost.	De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Daarbij wordt het thema van net schaarste meegenomen. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma. De vergunningen voor zon- en windprojecten moeten uiterlijk in 2025 zijn afgegeven om realisatie van projecten in 2030 ook daadwerkelijk mogelijk te maken. Al deze projecten zullen uiteindelijk op het elektriciteitsnetwerk aangesloten moeten worden. Om dit in goede banen te leiden, qua timing, capaciteit van mensen en middelen, kostenefficiëntie, is continue afstemming tussen de regionale overheden en de netbeheerder noodzakelijk. Afspraken over nieuwe aansluit- en opslagmogelijkheden, afstemming in de regio over verdeling van de beschikbare capaciteit en een juiste prioritering van toekomstige investeringen in het elektriciteitsnet, zijn noodzakelijk. Inspanning en creativiteit worden daarvoor van alle partijen gevraagd. Ook de blik op de toekomst voor gezamenlijke agendering –	

		zoals met het provinciale programma Energiek Brabant - is relevant, evenals aanpassingen in wet- en regelgeving om onze doelstellingen te kunnen bereiken. . Uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk vergt langdurige processen met grote ruimtelijke impact zowel ondergronds als bovengronds. Een goed afgestemde uitvoeringsplanning biedt zekerheid om te komen tot nieuwe investeringen. Realisatie van uitbreidingen van het elektriciteitsnetwerk kunnen worden gekoppeld aan het ontwikkelen van projecten. Hiermee kan efficiënt gebruik worden gemaakt van maatschappelijk geld en komt ook niemand voor verrassingen te staan.	
	Alternatieven Indiener stelt voor alternatief driehoek “Wind - Zon - Kleine veilige Thorium centrales” als een eenheid te beschouwen. Daarmee is volgens indiener meteen de leverzekerheid en het elektriciteit transport opgelost. Ook zijn er dan veel minder windmolens nodig (1/3) wat zeer goed is voor het draagvlak. Bovenstaand is bekend op provinciaal niveau. Indiener verwijst naar presentatie van de TU Delft voor de “Kennisconferentie Kernenergie & Thorium” voor de Provinciale Staten van Overijssel: https://mwenb.nl/kennisconferentie-kern-energie-thorium-provinciale-staten/ en naar presentatie van prof dr Kloosterman: https://youtu.be/4HSon8sxic0.	Kernenergie valt buiten de reikwijdte van dit MER. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	

Naam instantie/indieners:		Kring De Pielis - 4906931	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Kring De Pielis vertegenwoordigt inwoners zoekgebied 33 (gebied Pielis in de gemeente Bergeijk). Coöperatie kring "De Pielis" heeft bij de gemeente Bergeijk een projectvoorstel voor grootschalige zon- en windenergieopwekking van meer dan 100 MW ingediend. Het gaat hier om een door de gemeenschap gedragen project. Zij zijn op de hoogte van de netinpassingsvraagstukken rondom het HS in Hapert maar delen niet de conclusies die in de PlanMER voor de plannen in de zoekgebieden in de Kempenregio rondom het aansluitvraagstuk worden getrokken (drie strepen rood in het verzorgingsgebied van Enexis voor station Hapert). Door schaalgrootte en samenwerking van zon- en windenergieprojecten in de hele regio Zuidwest Eindhoven zijn volgens indieners veel meer mogelijkheden om dit vraagstuk te benaderen. Zij denken hierbij aan aansluiting op een ander punt dan Hapert in het hoogspanningsnet van Tennet. Ook denken ze aan innovaties als batterijopslag, waterstofproductie en slimme cablepooling van zon- en windstroom. Deze mogelijkheden dienen volgens indieners ook in groter MRE RES-regio verband te worden onderzocht omdat veel partijen hiervan kunnen profiteren en tevens de energietransitie in de MRE regio hierdoor op kortere termijn gestalte krijgt.	In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Daarbij wordt het thema van netschaarste meegenomen. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma. Met netbeheerders, gemeenten, provincie en het Rijk wordt een andere werkwijze verkend voor het programmeren en prioriteren van energieprojecten. Dit zal ook meegenomen worden in de RES 2.0. Hierbij wordt ook gekeken naar innovatieve oplossingen, inzet van redundantie, noodoplossingen (zoals bijvoorbeeld batterijen) of andere oplossingen.	
	Indieners zijn van mening dat PlanMER geen rekening houdt met bovengenoemde punten en hierdoor het initiatief van indiener en aangrenzende initiatieven in de regio te kort doet. Indieners zijn bezig met oplossingen voor het aansluitvraagstuk maar zien hier graag ook ambtelijke, politieke en niet te vergeten ondersteuning vanuit de RES processen. Indieners willen graag in gesprek.	Hoewel het MER de betreffende locatie op enkele aspecten negatief beoordeelt wil dat niet automatisch zeggen dat deze locatie afvalt. De definitieve selectie van zoekgebieden vindt de komende maanden plaats, waarbij het MER slechts een van de onderdelen is waar de besluitvorming zich op baseert.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907334	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener leest in MER dat zijn grond ingedeeld is om als zonneweide te kunnen gaan dienen. (Peelven in Sterksel) Indiener is daar niet van gediend. Tevens hoeft indiener geen windmolens in achtertuin.	Grootschalige opwek kan alleen gerealiseerd worden met medewerking van de grondeigenaar.	Nee
	Indiener stelt voor dat de gebruiker wat meer mag bijdragen. In Eindhoven zelf gebeurt er zo'n beetje niks, terwijl dat volgens indiener de grootgebruikers zijn. Op de hogere gebouwen zal volgens indiener windenergie op te wekken moeten zijn. Heel veel huizen hebben volgens indiener slechts een deel van hun dak bedekt met zonnepanelen. Indiener vindt dat er te weinig tegenover staat wanneer een woning meer opbrengt dan dat het verbruikt. Een eigenaar is volgens indiener een dief van eigen portemonnee wanneer er teveel panelen worden geïnstalleerd. Indiener geeft aan te begrijpen dat er subsidies worden vergeven bij zonneweides en vraagt zich af of het niet beter is als daken van huizen beter benut worden.	De MRE dankt indiener voor diens bijdrage. De RES is een instrument om met maatschappelijke betrokkenheid te komen tot regionale keuzen voor besparen en duurzaam opwekken. In de concept-RES hebben we een bod gedaan van 2 TWh. In deze RES 1.0 hebben we de invulling daarvan concreter gemaakt. Met meer zekerheid kunnen we dit bod, maar ook de andere onderdelen, nu onderbouwen. Het verbruik aan elektriciteit en warmte, opwek van duurzame energie en de distributie daarvan beschouwen we in samenhang. Energiebesparing is cruciaal in onze energietransitie; de energie die we niet (meer) verbruiken hoeven we ook niet meer op te wekken. Onze RES 1.0 is een momentopname. Ze geeft aan waar we op dit moment staan op de weg naar 2030 en verder, de weg naar 2050. De energiestrategie is tenslotte een dynamisch proces dat permanent in verandering is. Veranderende omstandigheden, nieuwe technologieën, nieuwe en andere stakeholders hebben invloed op het proces.	

Z26

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4906965	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener geeft als inwoner van Sterksel aan geen windmolens te wensen. Deze verstoren het uitzicht en de rust in de omgeving van de indiener.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

Naam instantie/indiener:		McSweeneys – 4907050 - 4907049	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De indiener stelt dat er geen draagkracht in de wijk Kloostervelden is om een windmolens te plaatsen. Dit is een nieuwe wijk en we hebben hier gebouwd om in de rust en ruimte met groen te wonen. Indien de molens hier geplaatst worden is te dicht op de woningen met geluidsoverlast. Mensen hebben dit volgens indiener al aangegeven te gaan verhuizen als ze geplaatst worden hier.	We vinden het spijtig om te horen dat mensen overwegen te verhuizen bij de realisatie van windturbines nabij Sterksel/Kloostervelden. Er is echter nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Daarnaast is de Nederlandse normering voor geluid streng en beschermt deze voldoende tegen hinder van windturbines. In het geluidsonderzoek bij een vergunningaanvraag moet een initiatiefnemer aantonen te voldoen aan de normen. <u>Milieueffectrapportage (planMER)</u> Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten	Nee

		• Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. In de RES is een model voor lokaal eigendom van zonne- en windparken opgenomen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Het object van de indiener te Sterksel ligt midden tussen de aangewezen zoekgebieden genoemd in de RES, als potentiële locaties voor grootschalige opwekking van wind en zonne-energie. Hoewel in de MER geen definitieve keuzes zijn gemaakt, leiden wij wel af dat de genoemde zoekgebieden in onze directe omgeving als zeer geschikt worden gekwalificeerd, blijken de beoordeling van de zoekgebieden. De indiener vreest een ernstige aantasting van zijn/haar bedrijf die dan gedwongen moet stoppen. Het bedrijf van de indiener heeft drie takken. 1. Stal de Peelven Pensionstal De Peelven is een goed georganiseerde, professionele stalling, met 37 boxen, waar sommige pensionklanten veelal actief zijn in de wedstrijdsport. Dagelijks kan er worden getraind en met enige regelmaat worden clinics georganiseerd met zeer ervaren ruiters. De sfeer op Stal De Peelven is ontspannen, maar ook ambitieus te noemen. Pensionklanten coachen en helpen elkaar. Er wordt heel hard samen gewerkt, maar ook heel erg hard samen gelachen, met soms natuurlijk een traan. Bij ons krijgt elk paard/pony iedere	Provincie en MRE hebben begrip voor zorgen die er bij inwoners kunnen leven over de ontwikkeling van grootschalige hernieuwbare energie in de omgeving.	Nee

	dag de zorg en aandacht die nodig is om ze in topvorm te houden of te brengen. In overleg is veel bespreekbaar. Zodra het weer het toelaat, gaan de paarden/ponies naar buiten en kunnen ze lekker het weiland in. Stal de Peelven ligt in een rustige en landelijke omgeving aan de rand van de gemeente Heeze-Leende met veel uitrit mogelijkheden. 2. Zorgboerderij de Peelven Op onze zorgboerderij willen wij onze deelnemers een plek bieden waar ze zich op hun eigen tempo en op individueel niveau kunnen ontwikkelen. Door de diversiteit aan activiteiten is er voor iedereen wel een manier te vinden om op een goede manier de dag door te komen. Er is ten alle tijden gediplomeerde begeleiding aanwezig. Wij bieden onder andere de volgende activiteiten aan: <u>Dierenverzorging</u> Het verzorgen van de honden, de paarden & andere dieren. Onder verzorgen verstaan wij niet alleen het voeren en mesten maar ook het knuffelen, borstelen en beweging geven aan de dieren. <u>Tuinonderhoud</u> Het onderhouden van een erf & de bloemen en planten in onze tuin is vooral in het voorjaar en de zomer een veel voorkomende activiteit. We kunnen samen planten en bloemen uitzoeken en planten. <u>Moestuin</u> Het aanleggen & werken in de moestuin. Zaaïen, onderhouden en oogsten van onze eigen maaltijd. <u>Houtbewerking</u> Samen een picknicktafel of een hooiruif voor de dieren maken of een kleine overkapping voor de pony's. Houtbewerking is een leuke activiteit om samen te ondernemen. Met alle bezoekers genieten we uiteraard van het resultaat. <u>Rust nemen</u>	
--	--	--

	Ook rust nemen is een belangrijke activiteit. Wanneer je hard aan het werk bent heb je ook je rust nodig. Samen in de tuin of in de kamer zitten waar alle ruimte wordt geboden om te praten, te luisteren of juist te zwijgen. 3. McSweeney's Doodles Naast het houden van onze paarden fokken wij ook goldendoodles en labradoodles. Dit is een middelgroot, vriendelijk hondenras. Hieronder de nadelige effecten van de windmolens op het bedrijf van de indiener.		
	Er zijn een aantal veiligheidsrisico's aan verbonden zoals de kans op blikseminslag, bladbreuk, mastbreuk en ijsvorming (die naar beneden kan vallen).	Windturbines kunnen een risicoverhogend effect hebben op nabijgelegen gebouwen, installaties en infrastructuur, bijvoorbeeld door de kans op wiekbreuk. In het Activiteitenbesluit milieubeheer zijn daarom veiligheidseisen voor windturbines opgenomen. Voor kwetsbare objecten, waaronder woningen, geldt dat de kans dat (onderdelen van) de windturbine het gebouw zullen raken ten hoogste één op de miljoen jaar mag zijn. In het geval dat er een concreet windproject zou ontstaan moet met een risicoberekening worden aangetoond dat het windproject aan alle veiligheidseisen voldoet. Wanneer uit een risicoberekening blijkt dat niet aan veiligheidseisen kan worden voldaan, dan kan het windproject niet worden gerealiseerd. Windturbines zijn daarnaast voorzien van bliksembeveiliging. Hierdoor is de kans verwaarloosbaar dat de alarm- en computersystemen bij een blikseminslag uitvallen. Windturbines worden ook uitgerust worden met ijsdetectie. Wanneer ijsafzetting plaatsvindt, stopt de windturbine en draait deze indien gewenst naar een vooraf ingestelde stand (bijv. parallel aan de weg zodat de afstand tot de weg zo groot mogelijk is). De windturbines worden vervolgens pas weer in bedrijf genomen wanneer visueel is vastgesteld dat er geen ijs meer op de bladen is.	Nee
	Windmolens veroorzaken geluidshinder en visuele vervuiling. Rond om de Peelven is een mooi, groen natuurgebied waar ze een smet zullen vormen op het landschap.	Bij plaatsing van windturbines moet worden voldaan aan de Nederlandse normen omtrent geluid zoals beschreven in het Activiteitenbesluit milieubeheer. Voor windturbinegeluid geldt zowel een geluidsnorm over het hele etmaal (47 dB Lden) alsook een geluidsnorm specifiek voor de nachtperiode (41 dB	Nee

		Lnicht). De geluidsnormen zijn opgesteld om de ervaren hinder door windturbinegeluid tot een aanvaardbaar niveau te beperken. Dit sluit niet uit dat door (een deel van de) omwonenden hinder als gevolg van windturbinegeluid kan worden ervaren. Het wordt erkend dat windturbines als een aantasting van het landschap kunnen worden ervaren. Desondanks is het in het kader van duurzame ontwikkeling belangrijk om dergelijke initiatieven in te passen in het landschap. In de planMER is geprobeerd aan de hand van een analyse van landschappelijke eigenschappen de impact van het plaatsen van windturbines in kaart te brengen.	
	Volgens bepaalde bronnen zijn ze ook schadelijk voor de gezondheid van de omwonenden en dus onze bezoekers van de zorgboerderij, paarden en honden vanwege de slagschaduwen, hinderlijke lichtflikkeringen, trillingen en geluiden die ze produceren.	Er kan enige mate van hinder verbonden zijn aan de realisatie van een windpark. De mate waarin slagschaduw mag voorkomen moet binnen de grenzen blijven die de wetgever daarvoor heeft gesteld. Voor slagschaduw geldt landelijk een zeer strenge norm (veel strenger dan in het buitenland) van maximaal 17 keer maximaal 20 minuten slagschaduw per woning per jaar. De hinderbeleving van draaiende wieken (de rotorbladen) hangt samen met de snelheid van de draaiende beweging. Moderne windturbines hebben doorgaans een grotere rotor en draaien langzamer. Hierdoor ligt de frequentie van de slagschaduw nooit hoger dan 1 Hz, terwijl bekend is dat frequenties tussen 2,5 Hz en 14 Hz als hinderlijk worden ervaren. Bij plaatsing van windturbines moet worden voldaan aan de Nederlandse normen omtrent geluid zoals beschreven in het Activiteitenbesluit milieubeheer. Voor windturbinegeluid geldt zowel een geluidsnorm over het hele etmaal (47 dB Lden) alsook een geluidsnorm specifiek voor de nachtperiode (41 dB Lnicht). De geluidsnormen zijn opgesteld om de ervaren hinder door windturbinegeluid tot een aanvaardbaar niveau te beperken. Dit sluit niet uit dat door (een deel van de) omwonenden hinder als gevolg van windturbinegeluid kan worden ervaren. Trillingen die door de windturbine in de bodem worden veroorzaakt zijn niet meetbaar op afstanden groter dan enkele meters van de windturbine. Effecten van (bodem)trillingen op honderden meters afstand zijn uitgesloten.	Nee

		Er is geen onderzoek bekend waaruit een verband blijkt dat windturbines effect hebben op dierenwelzijn en de gezondheid van dieren door de realisatie van een windpark. Hierbij is nog van belang dat in de uitspraak ABRvS 4 mei 2016 (nr. 201504506/1) de ABRvS – onder verwijzing naar het deskundigenbericht dat in deze procedure was uitgebracht – verder heeft geoordeeld dat niet aannemelijk is dat geluid van windturbines leidt tot effecten (stress) op paarden.	
	Windturbines zijn een bedreiging voor de vogels en de vleermuizen. Er wordt geschat dat er jaarlijks 20.000 vogels sterven door de turbulentie van de wieken.	Ter kennisname. Bij een concreet initiatief zal moeten blijken of een ontheffing Wnb afgegeven kan worden voor de sterfte van vogels en vleermuizen als gevolg van (bijna)aanvaringen met windturbines.	Nee
	De indiener maakt zich zorgen over de nadelig invloed op het landschap en de natuur en dus de rust van onze bezoekers en opgeschrokken paarden. Paarden-eigenaren merken dat hun paarden zijn geschrokken door het verplaatsen van schaduwen en bewegend licht geproduceerd door de bladen van een windturbine. Geluiden geproduceerd door de turbine kan klinken als sissend of suizend of een occasionele clang. Een geschrokken paard kan een gevaar zijn voor de ruiter. Onze bezoekers en ruiters kiezen voor ons voor de platteland landschappen. Windmolens hebben een nadelig effect hierop en storen het rust en leef beleving. Turbines zijn een doorn in het oog voor mensen die naar een locatie komen om rust te krijgen en als ruiter het landschap te bekijken.	Er is geen onderzoek bekend waaruit een verband blijkt dat windturbines effect hebben op dierenwelzijn en de gezondheid van dieren door de realisatie van een windpark. Hierbij is nog van belang dat in de uitspraak ABRvS 4 mei 2016 (nr. 201504506/1) de ABRvS – onder verwijzing naar het deskundigenbericht dat in deze procedure was uitgebracht – verder heeft geoordeeld dat niet aannemelijk is dat slagschaduw van windturbines leidt tot effecten (stress) op paarden. Ons landschap is dynamisch en altijd aan verandering onderhevig. Nieuwe (innovatieve) inpassingen die vaak voortkomen uit de behoeftes van onze maatschappij vragen om ruimte en inpassing binnen het landschap waardoor (cultuur)historische gewaardeerde (landschappelijke) eigenschappen langzaam veranderen. Windturbines kunnen een aantasting zijn voor bepaalde landschappelijk/ruimtelijke eigenschappen en dan met name de beleving van deze eigenschappen. De impact van deze storende factor en hoe dit wordt ervaren, bijvoorbeeld 'als een doorn in het oog', is persoonsgebonden.	Nee
	Als landeigenaar in een gekozen gebied is de indiener verbaasd dat hij/zij niet is betrokken bij de keuze van de zoekgebieden, terwijl blijkt dat commerciële partijen en meerdere betrokken grondeigenaren al benaderd hebben. Dat suggereert dat er keuzes gemaakt gaan worden buiten ons. Dat is niet het juiste proces. Het feit dat onze directe leefomgeving in het zoekgebied ligt heeft bij ons voor veel onrust gezorgd. De indiener maakt zich zorgen over het feit dat er al een smet	Het planMER beschouwt de ruimtelijke mogelijkheden op hoofdlijnen om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Er is echter nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten kunnen en zullen worden gerealiseerd.	

	ligt op ons gebied door deze publicatie, met financiële en emotionele gevolgen van dien.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. Natuurbeheerorganisaties, landeigenaren en grondbezitters zijn daarin belangrijke spelers en zijn vanaf de start van het RES-traject gesprekspartner. Daarbij laten sommige spelers zich vertegenwoordigen door een afgevaardigde. De RES 1.0 wordt als voorstel ter besluitvorming voorgelegd aan alle 21 gemeenteraden, de provincie en de twee waterschappen. Pas dan wordt duidelijk welke zoekgebieden deel gaan uitmaken van de RES. Vanaf 2022 zullen de gemeenten de zoekgebieden opnemen in het lokale omgevingsbeleid. Elke gemeente bepaalt zelf hoe de participatie met inwoners en belanghebbenden zal plaatsvinden. Uiteindelijk start er een vergunningenprocedure waartegen in bezwaar kan worden gegaan. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	---	---	--

	De indiener stelt mee genomen te willen worden in het besluit, proces en wil op de hoogte gehouden worden van alle ontwikkelingen.	Het is belangrijk om deze wens kenbaar te maken bij de eigen gemeente. De invulling van participatie zal namelijk per gemeente verschillend zijn, de regio verbindt waar nodig. Elk project is maatwerk, waarbij er goed gekeken moet worden naar de omgeving en wat er past bij een bepaald project. De RES biedt hier wel kaders voor. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energie regio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven.	

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4906420	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Er is volgens indiener geen draagkracht in de wijk Kloostervelden (omgeving Sterksel) om windmolens te plaatsen. Kloostervelden is een nieuwe wijk en er is daar gebouwd om in de rust en ruimte met groen te wonen. Indien de molens hier geplaatst worden is dit volgens indiener te dicht op de woningen met als gevolg geluidsoverlast. Mensen hebben dit volgens indiener al aangegeven en hebben gezegd te gaan verhuizen als windmolens hier geplaatst worden.	We vinden het spijtig om te horen dat mensen overwegen te verhuizen bij de realisatie van windturbines nabij Sterksel/Kloostervelden. Er is echter nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Daarnaast is de Nederlandse normering voor geluid streng en beschermt deze voldoende tegen hinder van windturbines. In het geluidsonderzoek bij een vergunningaanvraag moet een initiatiefnemer aantonen te voldoen aan de normen. <u>Milieueffectrapportage (planMER)</u> Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeenten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden meegenomen. Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten	Nee

		• Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. In de RES is een model voor lokaal eigendom van zonne- en windparken opgenomen, wat leidt tot grotere betrokkenheid van de inwoners. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	--	---	--

Naam instantie/indiener:		Natuurbegraafplaats Schoorsveld - 4904711	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Natuurbegraafplaats Schoorsveld Natuurbegraven Nederland streeft naar verbetering van de natuurkwaliteit en een duurzame instandhouding van gebieden waar natuurbegraven wordt mogelijk gemaakt. Vanuit deze gedachte heeft Natuurbegraven Nederland een waardevol partnerschap gesloten met Natuurmonumenten. Samen met Natuurmonumenten ontwikkelt en beheert Natuurbegraven Nederland sinds 2012 natuurbegraafplaatsen op verschillende plaatsen in Nederland. Natuurbegraafplaats Schoorsveld is één van de vijf bestaande locaties waar Natuurbegraven Nederland een laatste rustplaats in de natuur mogelijk maakt, en daarmee een bijdrage levert aan het behoud, versterking en waar mogelijk de ontwikkeling van de natuur. Natuurbegraafplaats Schoorsveld is allereerst en vooral een natuurgebied. Daarbinnen biedt een deel van de natuur ruimte voor een eeuwigdurende rustplaats. Zes jaar geleden was hier nog een productiebos met een lage natuurwaarde. In korte tijd is het gebied een volwaardig natuurgebied geworden met veel diversiteit in planten en dieren. Via deze zienswijze wil de indiener zorg uitspreken over de voorgelegde plannen met betrekking tot de natuurontwikkeling op Natuurbegraafplaats Schoorveld. We zijn hier al zes jaar bezig om de natuur te vergroten en te versterken en hebben hier al veel in geïnvesteerd. Inmiddels heeft het gebied met voormalige productiebos zich ontwikkeld tot een volwaardig natuurgebied met waardevolle natuurtypen en zijn er al mooie resultaten behaald voor de natuurwaarden en de biodiversiteit. Zo heeft het gebied zich ontwikkeld tot geschikt leefgebied voor soorten als de heikikker, de levendbarende hagedis en de watersalamander door aanleg van de zwak gebufferde vennen en komen natuurtypes voor waardoor het gebied aantrekkelijk is geworden voor vogelsoorten zoals de zwarte, groene, en middelste bonte specht, de tjiftjaf en de zilveren en blauwe reiger. Door de ontwikkeling van een grootschalig wind- en zonnepark op slechts tientallen meters afstand van de natuurbegraafplaats	Ten kennisname	Nee

	kunnen de behaalde resultaten en de kansen die er nog liggen voor de natuur ter plekke teniet worden gedaan. Hier is geen rekening mee gehouden in het planMER. De zorg over de plannen uit de RES wordt gedeeld door de Brabant Milieu Federatie (hierna: BMF). De BMF wil dat kwetsbare natuurgebieden zoals het NNB en een gebied van 500 meter daarbuiten worden beschermd tegen initiatieven voorwind- en zonne-energie. Windturbines zijn een groot gevaar voor vogels, zo bleek een eind mei nog, toen een draaiende wiek een bijzondere roofvogel fataal werd in Noord-Holland. De BMF richtte een brief aan de Statenleden met een ultimatum: blijf met de windturbines weg uit de (nabije omgeving van) natuur- en weidevogelgebieden. Wij onderschrijven dit standpunt.	
	Informeren belanghebbende Via deze weg wil de indiener reageren op het feit dat de ontwikkelingen rondom de RES voor Metropoolregio Eindhoven al sinds 2018 zouden lopen, zonder dat wij hier als natuurorganisatie en als direct belanghebbende over zijn geïnformeerd of beter nog zijn geraadpleegd. De plannen voor een zonne- en windparklocatie zullen van grote invloed zijn op het unieke natuurgebied van natuurbegraafplaats Schoorsveld die voor veel mensen een zeer bijzondere betekenis heeft. Dat wij via deze publicatie van het planMER moeten worden geïnformeerd over deze grootschalige planmogelijkheden aangrenzend aan onze natuurbegraafplaats, vinden wij onrechtvaardig en sluit niet aan bij de aankomende Omgevingswet waarin de omgevingsdialoog in een vroegtijdig stadium zelfs wordt opgelegd door de overheid. Wij vragen ons af wanneer wij over de planmogelijkheden zouden zijn benaderd en in hoeverre ons belang en onze input dan nog in overweging zou zijn genomen. Uit het planMER komt zoekgebied 20 duidelijk naar voren als een van de geschiktere zoekgebieden voor een zonnepark en/of windparklocatie voor vier grote windturbines. Het planMER ondersteund betrokken partijen in het maken van de keuzes met betrekking tot de definitieve selectie van zoekgebieden. Als het planMER zoals voorgelegd wordt vastgesteld zal de definitieve keuze voor de zonne- en/of windparklocatie worden gemaakt op basis van een onjuist en onvolledig milieuonderzoek. De gevolgen hiervan zijn niet te overzien. Wij vrezen ervoor dat dit planMER zal leiden tot onomkeerbare beleidskeuzes, zonder dat daarbij rekening wordt gehouden met het belang van natuurbegraafplaats Schoorsveld.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners, bedrijven, organisaties en stichtingen te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. Natuurbeheerorganisaties, landeigenaren en grondbezitters zijn daarin belangrijke spelers en vanaf de start van het RES-traject gesprekspartner. Daarbij laten sommige spelers zich vertegenwoordigen door een afgevaardigde. Het instrument planMER is bedoeld om de milieueffecten van een bepaald voornemen (in dit geval grootschalige zon en wind binnen vooraf bepaalde zoekgebieden) te onderzoeken. Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Elke gemeente bepaalt zelf hoe de participatie met inwoners en belanghebbenden zal plaatsvinden. Uiteindelijk start er een vergunningenprocedure waartegen in bezwaar kan worden gegaan. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio

		website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. Participatie bij projecten Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie biedt hiervoor een kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project. Milieueffectrapportage (planMER) Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Het planMER wijst potentiële zoekgebieden aan. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. De gemeente Heeze zal deze afweging in de toekomst gaan maken, waarbij alle belangen in acht worden genomen.	
--	--	---	--

	Ecologie Beschermde natuurgebieden, waaronder het Natuurnetwerk Brabant (hierna: NNB) en de Natura 2000-gebieden, worden in het planMER uitgesloten voor grootschalige opwek. Het effect van de windparklocatie wordt bepaald aan de hand van de afstand tot nabijgelegen NNB of een natura 2000- gebied en de aard van het gebied. De windparklocatie ligt op zeer korte afstand van zowel NNB (circa 75 meter) als van natura 2000-gebied Strabrechtse Heide Beuven (circa 500 meter). Externe negatieve effecten op deze beschermde natuurgebieden kunnen hiermee niet worden uitgesloten. Nader onderzoek is dan ook noodzakelijk.	Indien de betreffende locatie nader wordt ingezet met als doel grootschalige opwek zal nader onderzoek (onder andere naar ecologie) een belangrijk onderdeel zijn van de planologische procedure.	
	Natura 2000-gebied Strabrechtse Heide & Beuven In het planMER is vastgelegd dat effecten door stikstofdepositie tijdens de aanleg van de voorzieningen en bij onderhoud in de praktijk meestal mee blijken te vallen (paragraaf 7.4.1). Wij vragen ons af op basis van welke informatie de auteurs van het planMER tot deze conclusie zijn kunnen komen. De locatie voor windturbines ligt nabij een stikstofgevoelig gebied (Strabrechtse Heide & Beuven). Nieuwe initiatieven mogen geen enkele depositie opleveren. Hier is recentelijk uitgebreide jurisprudentie over ontstaan. Uitgesloten is dat een windpark op deze locatie kan worden uitgevoerd zonder stikstofdepositie in de aanlegfase. Zonder verder onderzoek schiet de beoordeling tekort in de urgentie van het probleem van stikstofemissie. De negatieve effecten zijn niet te overzien en dienen daarom - al dan niet op hoofdlijnen - te worden onderzocht in het planMER. Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met een minimumafstand ter grootte van de wielengte van referentiewindturbines, wat in de belemmeringenkaart neerkomt op 75 meter afstand tot het NNB en natura 2000-gebieden. De effectafstanden zijn in de meeste gevallen echter veel hoger (voor vogelrichtlijnen 500 meter, voor de kraanvogel zelfs 6000 meter). De kraanvogel is zelfs een iconsoort in de regio en komt ook voor in het dichtbijgelegen Strabrechtse Heide & Beuven. De windparklocatie is gelegen op circa 500 meter afstand van Strabrechtse Heide S Beuven, waardoor negatieve effecten op de kraanvogel niet zijn uit te sluiten. In de effectenbeoordeling is dit effect voor zoekgebied 20 beoordeeld als licht negatief. De sterfte van slechts één kraanvogel kan echter al grote impact hebben op de populatie. In dat geval kan binnen de effectafstand, ongeacht de afstand, naar onzes inziens geen sprake zijn van een licht negatief effect.	In de ecologische analyse is niet gesteld dat effecten als gevolg van stikstofdepositie uitgesloten zijn. Met ingang van de Wet stikstofreductie (inwerkingtreding per 01-07-2021) zijn bouwwerkzaamheden waaronder de realisatie van windturbines en zonneparken vrijgesteld van een vergunningsplicht voor het aspect stikstof. Ondanks deze vrijstelling kan het wenselijk zijn alsnog een ecologische beoordeling uit te voeren op dit aspect bij een concreet initiatief. In de ecologische analyse is extra rekening gehouden met de kraanvogel, aangezien dit een iconsoort is en gevoelig kan zijn voor de gevolgen van windenergie. Derhalve is voor Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoelstelling t.b.v. kraanvogel een hogere effectafstand geformuleerd. Omdat het betreffende zoekgebied binnen 6km van een 'kraanvogelgebied' is gelegen, krijgt deze de score negatief (-). Nader ecologisch onderzoek bij een concreet initiatief moet uitwijzen of significant negatieve effecten uitgesloten zijn. De uiteindelijke beleidskeuzes baseren zich op het MER, maar ook op andere pijlers. Het milieubelang is voor wat betreft deze keuze naar mening van de provincie en de MRE afdoende in beeld gebracht.	Nee

	In de uiteindelijke beleidskeuzes die worden gemaakt op basis van deze planMER is het belangrijk dat niet alleen wordt gekeken naar de minste negatieve effecten, want in dit geval kan een licht negatief effect zwaarder wegen dan een negatief effect voor een ander beoordelingskader. Wij zijn benieuwd hoe deze beoordeling uiteindelijk plaatsvindt en hoe de effecten tegen elkaar worden afgewogen.		
	Natuurnetwerk Brabant Voor beheertypen binnen het NNB die gevoelig zijn voor windenergie, wordt een effectafstand van 200 meter gehandhaafd. Natuurbegraafplaats Schoorsveld ligt op slechts 75 meter afstand van de windparklocatie in het NNB gebied. Op de natuurbegraafplaats zijn tevens gevoelige beheertypen aanwezig, zoals Droge Heide (N07.01) en Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02). Externe negatieve effecten zijn op deze korte afstand niet uit te sluiten. Wij hebben grote zorgen om de gevolgen hiervan, aangezien wij de afgelopen jaren veel hebben geïnvesteerd in de ontwikkeling van het gebied tot volwaardig natuurgebied met hoge natuurwaarde en waardevolle beheertypen. Op Schoorsveld hebben we hierdoor veel nieuwe soorten aangetrokken, waarvan Schoorsveld tot het leefgebied behoort. In de beoordeling van het effect van het windpark voor vleermuizen en andere beschermde soortgroepen wordt geconcludeerd dat de grootste geluidsbelasting bij de afstand van 200 meter tot NNB komt te vervallen, waardoor geen significant negatief effect wordt verwacht buiten deze afstand. Hier zetten wij onze vraagtekens zij, aangezien voor woningen en andere geluidsgevoelige functies een afstand van 400 meter moet worden aangehouden.	Ter kennisname. Geluidsbelasting voor omwonenden is niet te vergelijken met de effecten van geluidsbelasting op fauna. De gehanteerde effectafstanden zijn afkomstig uit literatuur. Dit betekent echter niet dat effecten buiten deze afstand op voorhand zijn uitgesloten. Nader ecologisch onderzoek bij een concreet projectinitiatief moet uitwijzen of effecten op beschermde soorten en gebieden aan de orde zijn.	Nee
	Leefomgeving Om een goede indicatie van de verwachte hinder als gevolg van geluid en slagschaduw van de windturbines te krijgen, is rekening gehouden met het aantal gevoelige objecten binnen 500 en 1000 meter binnen een zoekgebied. Windturbines hebben een verstoringsafstand van circa 450 tot 500 meter vanwege de geluidshinder. De natuurbegraafplaats binnen enkele tientallen meters afstand van de windturbines is ten onrechte niet meegenomen in de beschouwing als geluidsgevoelig object, terwijl er wel degelijk sprake is van een geluidsgevoelige functie. Rust en stilte is zowel vanuit de natuurontwikkeling als vanuit herdenking en het respect voor een natuurlijk afscheid van groot belang op de natuurbegraafplaats. De natuur lijdt onder teveel geluid en daarnaast is het ongewenst dat een (natuur)begravenis door geluidhinder wordt verstoord. In de Inspectierichtlijn lijkbezorging is vastgelegd dat op een (natuur)begraafplaats gestreefd zou moeten worden naar een geluidbelasting van niet	In het MER zijn alleen windparklocaties onderzocht waarin elke windturbine op minimaal 400 meter van geluidsgevoelige objecten kan staan. De ingetekende windparklocaties zijn slechts indicatief. (Natuur)begraafplaatsen zijn niet wettelijk aangeduid als geluidsgevoelige objecten en daarom buiten beschouwing gebleven. Indien een concreet project in de omgeving van de Natuurbegraafplaats tot ontwikkeling komt zal de gemeente moeten vaststellen in hoeverre sprake is van een 'goede ruimtelijke ordening'. In deze afweging zal ook de geluidsbelasting op de natuurbegraafplaats worden betrokken. Dergelijk locatiespecifiek onderzoek valt buiten het detailniveau van dit regionale planMER.	Nee

	meer dan 40 dB(a). Voorkomen moet worden dat door een geluidsbelasting groter dan 45 dB(a) de verstaanbaarheid wordt bemoeilijkt. Voor moderne windturbines geldt dat op een afstand van circa 400 meter aan de norm van 47 dB(a) overdag wordt voldaan. Om te voorkomen dat op Natuurbegraafplaats Schoorsveld een geluidsbelasting plaatsvindt van meer dan 40 dB(a) dient een verstoringafstand van 450-500 meter te worden aangehouden. Deze afstand geldt ook voor de slagschaduw. Als gevolg van de windturbines zal de natuurbegraafplaats grote hinder onderkennen, waar in het planMER onterecht geen rekening mee is gehouden.	Overigens is het goed om op te merken dat de geluidsnorm (47 dB Lden) straffactoren bevat voor de avond- en nachtperiode en daarom niet vergeleken kan worden met de streefwaarde van 40 dB(A).	
	Landschap Bij de gebruikswaarde speelt voornamelijk de ligging van windturbines ten opzichte van gebieden met een gebruiksfunctie een rol. Met Natuurbegraafplaats Schoorsveld op slechts tientallen meter afstand, is er een grote kans op negatieve effecten op de gebruikswaarde van dit gebied. Dit negatieve effect voor zoekgebied 20 wordt ook beaamd in de effectbeoordeling, terwijl hierbij dan nog geen rekening is gehouden met de natuurbegraafplaats aangrenzend aan de aangewezen windparklocatie. Moderne windturbines van circa 200 tot 250 meter hoog zijn al snel te zien vanaf enkele kilometers afstand, laat staan vanaf tientallen meters afstand. De beperkte afstand in relatie tot het gedeeltelijk open karakter van Schoorsveld maakt dat de windturbines hier zeer beeldbepalend aanwezig zullen zijn. De natuur op Schoorsveld wisselt af met gemengd bos, zwak gebufferde vennen en open landschappen van bloemrijke graslanden en heide. In de MRE is over heidegebieden vastgelegd dat deze terecht als waardevol landschap worden beschouwd. Mede hierdoor zijn heidegebieden meegenomen in beoordeling van de gebruikswaarde. Onduidelijk is waar de kaart met open gebieden binnen de MRE (figuur 31) op is gebaseerd. Onterecht is het heidegebied binnen natuurbegraafplaats Schoorsveld niet meegenomen in de beoordeling, terwijl deze Droge Heide (N07.01) tevens in het Natuurbeheerplan van Noord-Brabant (2020) is vastgelegd (zie onderstaande uitsnede).	De provincie in de MRE constateren dat de verwachting van indiener ten aanzien van het detailniveau van de onderzoeken in het planMER niet aansluit bij hetgeen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau is vastgelegd. Indien een concreet project in de omgeving van de Natuurbegraafplaats tot ontwikkeling komt zal de gemeente moeten vaststellen in hoeverre sprake is van een 'goede ruimtelijke ordening'. De heidegebieden op figuur 31 is opgesteld uit data afkomstig van 'Data-portaal provincie Noord-Brabant'. Terecht wordt opgemerkt dat het heidegebied binnen natuurbegraafplaats Schoorsveld in het Natuurbeheerplan van Noord-Brabant (2020) is vastgelegd. Echter, de indicatieve windparklocatie nabij dit gebied (20-1), wordt al beoordeeld met 'negatief' (--) bij het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast'. Dit vanwege andere omliggende heidegebieden en/of stads- dorpskernen. Derhalve zal de beoordeling niet wijzigen.	Nee

In het planMER is vastgelegd dat windturbines in de omgeving van heidegebieden ongewenst zijn vanwege het open karakter, de natuurrijke omgeving en veelal recreatieve gebruik van deze gebieden. Allemaal kenmerken van Schoorsveld, waardoor het zicht vanaf de natuurbegraafplaats op windturbines vanuit de kaders die door de PlanNMER zelf zijn opgesteld niet wenselijk wordt geacht. De basis van het ontwerp van Schoorsveld vormt de lange zichtlijn diagonaal over het terrein. Vanuit deze zichtlijn zullen de grote windturbines beeldbepalend aanwezig zijn (zie onderstaande foto). Onterecht is Natuurbegraafplaats Schoorsveld niet meegenomen in de beoordeling van het effect op de gebruikswaarde. Het planMER is dan ook onvolledig. Er is niet toereikend onderzoek uitgevoerd wat wel had moeten gebeuren in deze fase.

Vanwege de gebruikswaarde, maar ook vanwege de belevingswaarde van Natuurbegraafplaats Schoorsveld, is een windpark op deze afstand van de natuurbegraafplaats niet wenselijk. Negatieve effecten op de etherische en recreatieve waarden zijn te verwachten. De gevolgen hiervan ondervinden we nu al. Geïnteresseerden voor een natuurgraf op Natuurbegraafplaats Schoorsveld die lucht hebben gekregen van de zoeklocatie voor een windpark naast de natuurbegraafplaats, geven aan hier geen laatste rustplaats meer te willen als de plannen hiervoor doorzetten. Vanuit onze bedrijfsvoering is een windpark op deze afstand van onze natuurbegraafplaats onacceptabel.

	Daarbij komt ook dat op circa 500 meter afstand van de windparklocatie natura 2000-gebied Strabrechtse Heide & Beuven is gelegen. Vanaf dit waardevolle heidegebied (tevens het grootste aaneengesloten heidegebied van Noord-Brabant) is het windpark goed zichtbaar, terwijl dit ook hier vanuit esthetische of recreatieve waarden niet wenselijk is. Op basis van de te verwachten en beoordeelde negatieve effecten moet worden geconcludeerd dat de aangewezen locatie voor een windpark vanuit het planMER niet wenselijk is.		
	Op basis van voorgaande concluderen wij dat de effecten van de locatie voor het zonne- en windpark in zoekgebied 20 niet goed zijn onderzocht. In de effectbeoordeling is onterecht geen rekening gehouden met het naastgelegen waardevolle natuurgebied Natuurbegraafplaats Schoorsveld. Wanneer dit natuurgebied wel meegewogen zou zijn in de effectenbeoordeling, dan had de algehele beoordeling voor zoekgebied 20, specifiek windparklocatie 20-1, er anders uitgezien. Een grootschalig windpark naast Natuurbegraafplaats Schoorsveld op hooguit 75 meter afstand is voor de natuur en onze bedrijfsvoering onacceptabel. In het voorgelegde planMER is onvolledig onderzoek uitgevoerd wat wel had moeten gebeuren in deze fase. Om te concluderen of een locatie vanuit het planMER wenselijk en haalbaar wordt geacht, dienen de milieueffecten goed en op het juiste detailniveau te zijn onderzocht. Vanwege de onvolledigheid van deze planMER kan dit rapport geen bijdrage leveren bij het maken van een definitieve locatiekeuze. Wij verwachten grote nadelige effecten op de hoogwaardige en kwetsbare natuur gelegen rondom zoekgebied 20. Zolang in de effectbeoordeling sprake is van nadelige effecten en met inachtneming van wat in deze zienswijze naar voren komt, kan het planvoornemen voor een windpark op deze locatie geen doorgang vinden. Deze conclusie zou aan de hand van een deugdelijke planMER getrokken moeten worden.	De provincie en de MRE constateren dat de verwachting van indiener ten aanzien van het detailniveau van de onderzoeken in het planMER niet aansluit bij hetgeen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau is vastgelegd. De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat het planMER voldoende (milieu)informatie bevat om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming te laten meewegen. Overigens worden ook de zienswijzen, waaronder die van de Natuurbegraafplaats, in die besluitvorming meegenomen.	Nee
	De indiener gaat ervan uit dat hij/zij na 14 juni 2021 op de hoogte wordt gehouden van de verdere procedure.	Om op de hoogte gehouden te worden van de verdere procedure is het belangrijk om de website van de MRE in de gaten te houden en u te abonneren op de nieuwsbrief. Dat kan hier: https://www.energieregionmre.nl/home/default.aspx Maak uw wens ook kenbaar bij de desbetreffende gemeente. Het RES-proces ziet er namelijk als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief	

		zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energie coöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	--	---	--

Z30

Naam instantie/indiener:		Provincie Gelderland NL - 4871119	
Datum zienswijze:		9 april 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Brief bevat automatisch bericht: U wordt verzocht het bovengenoemde zaaknummer te vermelden in (eventuele) verdere schriftelijke of mondelinge communicatie over deze zaak. Indien uw brief om een reactie van onze kant vraagt, streven wij naar een reactie binnen maximaal 8 weken. Mocht dit langer gaan duren, dan ontvangt u hierover bericht.	Ter kennisname.	nee

Z31

Naam instantie/indiener:		Gedeputeerde Staten Provincie Limburg NL – 4905547/4905548	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Provincie Limburg geeft aan dat hen om advies is gevraagd in het kader van de milieueffectrapportage bij de Regionale Energiestrategie (RES) voor de Metropoolregio Eindhoven, omdat deze RES mogelijk ook effecten heeft binnen Limburg. Provincie Limburg geeft aan dat hun eerdere advies op Notitie Reikwijdte- en Detailniveau in voldoende mate is meegenomen in het voorliggende MER en ziet geen aanleiding om nadere opmerkingen te maken.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

Naam instantie/indieners:		Renewable Energy Factory BV - 4907072	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener vindt dat het MER er grondig en zorgvuldig uit ziet, maar vindt dat het onderdeel ‘netaansluiting’ niet zorgvuldig is behandeld. Daardoor ontstaat een verkeerde weergave van een essentieel onderwerp en daardoor een essentieel onderwerp voor een belangrijk deel verkeerd weergeeft. Bij het onderwerp net-aansluiting verbaasde de indiener de te snelle conclusies, waardoor de kans groot is dat er verkeerde keuzes gemaakt gaan worden in deze energie transitie, die we ons binnen de MRE regio niet kunnen permitteren.	De bevindingen ten aanzien van de netinpassing komen voort uit een zorgvuldig proces waarin nauw is samengewerkt met de netbeheerder (Enexis). Doel van de in het MER gehanteerde beoordeling is niet het onmogelijk maken van de gebieden waar netinpassing een probleem is, maar om dit onderwerp duidelijk voor het voetlicht te brengen, teneinde het oplossingsproces te bespoedigen.	Nee
	Indiener geeft aan dat er is gekeken naar de verzorgingsgebieden van Enexis, waarin het station Hapert voorlopig vol zit. Er wordt geconcludeerd dat initiatieven binnen dit verzorgingsgebied tot 2030 niet kunnen, maar voor de rest prima scoren in de MER. Deze benadering is volgens indiener onjuist. Maar met grootschalige zonne- en windprojecten, wat grote netaansluitingen op minimaal 50 Mva zijn, zijn er volgens indiener meer mogelijkheden dan alleen in het eigen verzorgingsgebied (rondom Hapert). Indiener geeft als voorbeeld dat een grootschalig initiatief (min. 6-8 windturbines met eventueel zonneparken) in Bergeijk of Valkenswaard ook op een verder station kan worden aangesloten waar nu wel netcapaciteit is (Eindhoven). Cablepooling kan hier mogelijkheid bieden, of andere slimme combinaties met accuopslag en/of waterstofproductie.	Eventuele aansluitmogelijkheden buiten het eigen verzorgingsgebieden zijn inderdaad een mogelijk oplossing voor het netinpassingsprobleem rondom Hapert. Het MER sluit realisatie van grootschalige opwek in deze omgeving nadrukkelijk niet uit, maar wil vooral duidelijk maken dat een bijdrage aan de doelstelling van de RES 1.0 onzeker is, maar niet onmogelijk.	Nee
	Voor de haalbaarheid van conclusies die genomen gaan worden op basis van deze MER is het volgens indiener essentieel dat aanvullend strategisch naar de netaansluitingen van zonne- en windprojecten wordt gekeken. Anders worden volgens indiener verkeerde keuzes gemaakt. Met verschillende marktpartijen en gemeenten hebben er al verkenningen plaatsgevonden vanuit het "rode" gebied Hapert, de uitkomsten van deze verkenningen deelt indiener graag met de makers van het MER en de MRE organisatie.	De provincie en de MRE nemen graag kennis van de uitkomsten van de genoemde verkenningen.	Nee

Naam instantie/indiener:		Stichting Dorpsraad De Heerlijkheid Sterksel - 4907045	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De gemeente Heeze-Leende heeft in haar zienswijze voorgesteld om innovatie als 4e pijler toe te voegen aan de RES: zon, wind, warmte én innovatie. Indiener is van mening dat innovatie een ‘guiding principle’ zijn bij alle drie de pijlers. Daarnaast mist indiener solide fundering onder pijlers, er is nu geen draagvlak volgens indiener. Daarnaast geeft indieners advies: Schep Duidelijkheid Door Eenvoud. Indiener pleit voor heldere informatie door de MRE met daaraan gekoppeld een solide onderzoek naar voorkeuren voor mogelijke opties bij bewoners en bedrijven. Daarvanuit kan volgens indiener draagvlak worden opgebouwd.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners, bedrijven, organisaties en stichtingen te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina’s van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. Innovatie De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio’s is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon- en windenergie, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek. Andere innovatieve technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen nog niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Innovatieve technieken zijn wél relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke nieuwe technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	Nee

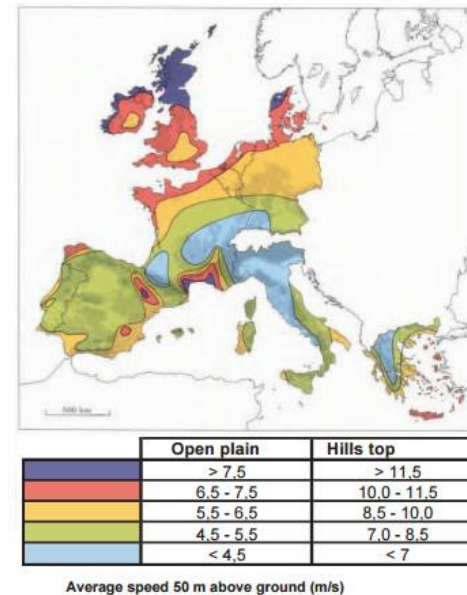
	Informatie-bombardement De informatie die de MRE over de RES heeft aangereikt is volgens indiener bijzonder omvangrijk, gedetailleerd en complex. Daardoor wordt slechts een kleine groep betrokken burgers (en bedrijven?) bereikt. Er is te weinig aandacht besteed aan bewustwording van het probleem onder brede groepen van de bevolking en het bedrijfsleven. Er is volgens indiener nauwelijks voorlichting geweest per wijk of per doelgroep en het ontbreekt op dat niveau aan de uitnodiging om mee te denken over mogelijke oplossingen en aan de mogelijkheid daarin ook (financieel) te participeren. Het merendeel van de burgers heeft er nauwelijks zicht op hoe de energietransitie hun leefomgeving zou kunnen gaan veranderen en wat dat zou kunnen betekenen voor hun eigen woonsituatie en hun portemonnee. De omvangrijke rapporten rondom de concept RES en plan-MER hebben vooral geleid tot onduidelijkheid, chaos en een spaghetti aan informatie die zelfs voor geïnteresseerde en betrokken burgers niet te doorgronden is. Bovendien werden vragen vanuit de burgers tijdens digitale inloopavonden vaak ontwijkend, soms bagatelliserend, af en toe licht badinerend, maar meestal slechts half of helemaal niet beantwoord.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project. Milieueffectrapportage (planMER) Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving, landschap en ecologie. Het planMER wijst potentiële zoekgebieden aan. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. Gemeenten	Nee
--	---	---	-----

		zullen deze afweging in de toekomst gaan maken, waarbij alle belangen in acht worden genomen.	
	Krimpend draagvlak en groeiende weerstand De doelen die de MRE zich heeft gesteld zijn helaas niet gebaseerd op draagvlak bij haar inwoners. Volgens indiner wordt van bovenaf, door gemeenten en politiek, een doelstelling opgelegd aan de inwoners zonder vóóraf voldoende draagvlak te scheppen. De MRE en de gemeenten zijn te laat of soms nog helemaal niet begonnen met effectieve communicatie en worstelen daardoor met krimpend draagvlak en groeiende weerstand. De MRE wil de tijdslijn halen, daardoor worden beslissingen geforceerd maar wordt tegelijk de kans op draagvlak verspeeld. Een drietal voorbeelden. 1. de RES gaat uit van volledige benutting van zon-op-dak bij alle huiseigenaren. Diezelfde 'taakstelling' wordt echter níet opgelegd aan eigenaren van industriële gebouwen omdat 'bedrijven niet kunnen worden verplicht om te investeren'. Dit leidt o.i. tot een soort rechtsongelijkheid. En áls er gestimuleerd moet worden om meer zon op dak te realiseren, dan mag geen onderscheid worden gemaakt tussen burger en bedrijf. Gelijke taakstelling, gelijke kosten en gelijke subsidies voor burgers en bedrijven moet een leidend principe zijn voor de MRE. 2. Concrete kaartjes met zoekgebieden voor zon en wind doen inmiddels via allerlei kanalen wél de ronde en zorgen voor veel onrust onder de bewoners. Met name als blijkt dat de eigen woonplaats midden tussen de zoekgebieden ligt en de zoekgebieden in de regio sterk onevenwichtig verdeeld zijn. Daarmee is de kans op mogelijk draagvlak in een deel van onze regio op voorhand verspeeld. 3. De PlanMER stelt dat zicht op windmolens vanuit heidegebieden niet wenselijk is. Toch zijn er zoekgebieden voor windmolens aangewezen die dicht bij grote heidevelden zijn gelegen: o.a. zoekgebied 19 (dichtbij Groote Heide) en zoekgebied 20 (dichtbij Strabrechtse Heide, o.a. langs het Schoorsveld). Ook staan potentiële windmolens ingepland op korte afstand van natuurterreinen behorend tot het Natuurnetwerk Brabant. We hebben de indruk dat dit 'spelletje met zoekgebieden' leidt tot een hagelslag van windmolens om ons heen.	Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners, bedrijven, organisaties en stichtingen te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. Gemeenten zullen deze afweging in de toekomst gaan maken, waarbij alle belangen in acht worden genomen.	Nee

Draagvlak bij huurders. Indiener wijst erop dat door Stichting Opgewekt Heeze-Leende wordt opgemerkt dat als iedereen van het aardgas af moet, dat dan het energieverbruik voor de consument veel duurder (ca. 4x zo duur) wordt. Een deel kan worden ondervangen door betere isolatie van huizen (40 % energiebesparing). De doelgroep die hierin nu het meest tegemoet gekomen wordt met subsidies voor het aanpassen van hun woning, zijn de huiseigenaren. Huurders zijn volledig afhankelijk van hun verhuurders, Die zullen echter al hun investeringen verrekenen in de huurprijzen. Vooral de sociale en oudere huurwoningen zijn, met name in de particuliere sector vaak slecht geïsoleerd. Die huurders dreigen dus straks de volle mep aan extra energiekosten te moeten betalen plus een verhoging van de huurprijzen. Er zullen plannen moeten komen waarbij bedrijven en wooncorporaties de handen ineen slaan en zorgen voor betaalbare oplossingen om huurhuizen te verduurzamen, liefst in combinatie met in de omgeving gelegen koopwoningen (wijkenaanpak geeft schaalvoordeel). Door huurders en eigenaar-bewoners gelijktijdig te benaderen en huurders een energie-advies op maat aan te bieden zal er meer draagvlak en cohesie ontstaan.	Uitgangspunt van de provincie en de MRE is de haalbaarheid en betaalbaarheid voor de samenleving op basis van onder meer het onderzoek naar de mate, spreiding en clustering van woonlastenneutraliteit bij verschillende woningtypen en warmteoplossingen, wordt geborgd.	
Eigenaarschap en zeggenschap. We willen streven naar 'energie van ons allen – voor ons allen'. De sociale cohesie in de omgeving moet ook zwaar wegen voor MRE. Met andere woorden: 'als het toch moet, dan doe ik liever mee, dan heb ik er tenminste nog iets aan en dan draag ik mijn steentje bij aan maatschappelijke doelen'. Het woord 'ons' bepaalt het draagvlak. Indiener is van mening dat windmolens en zonnenvelden volledig moeten worden gefinancierd door coöperaties van lokale bewoners uit de directe omgeving, bestaande uit direct-omwonenden die zicht hebben op de windmolens en inwoners van de aangrenzende wijken of dorpen. Betrek daarbij pas in laatste instantie inwoners op grotere afstand in de regio. De medezeggenschap over het regime van windmolens dient te liggen bij de coöperatie én bij de direct omwonenden die er immers het meeste overlast van ervaren. Indiener geeft aan geen buitenlandse investeerders, géén grote energiemaatschappijen of ander grootinvesteerders te willen, omdat zij geen binding met de lokale gemeenschap of de omgeving hebben en kijken alleen naar de opbrengst. Projectontwikkelaars zijn nu al druk bezig met zoekgebieden aankopen. Daardoor raakt al het draagvlak kwijt. De Dorpsraad Sterksel verwacht van de MRE en van de 21 gemeenten dat ze al het mogelijke in het werk stellen om deze praktijken te blokkeren. Indiener vraagt om 100%	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om, naast de potentie en milieugevolgen van groot-schalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken, de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten).	Nee

	coöperatief eigendom en dat de zeggenschap van direct omwonenden en van bewoners van nabij gelegen dorpen of wijken onmiddellijk worden ingebed als een eis in de definitieve versie van de RES 1.0.		
	Benutten van bestaande gebouwen en infrastructuur. In de Concept RES 1.0 wordt onvoldoende rekening gehouden met de mogelijkheden tot benutting van bestaande infrastructuur, zoals snelwegen, spoorlijnen, kanalen en hoogspanningsmasten. Daar is veel minder sprake van afbreuk aan het landschap. We denken daarbij o.a. aan klimaatschermen van zonnepanelen bij snelfietspaden, zonnepanelen op geluidswallen of andere infrastructurele elementen, maar ook aan windwokkels langs snelwegen die 'rijwind' omzetten in energie. De gecombineerde aanleg van windmolens en zonnepanelen langs snelwegen kan leiden tot een energie-corridor, bijv. langs A67, zoals voorgesteld door gemeente Heeze-Leende. Een dergelijk voorstel kan wél rekenen op steun van de gemeenteraad en waarschijnlijk ook van de bevolking. In de RES is ook te weinig aandacht voor locaties op industrieterreinen met grootverbruikers. Het is logisch om bedrijven als grote energiegebruikers aan te spreken op maatschappelijke verantwoordelijkheid en afspraken maken om uniforme voorwaarden te hanteren bij de vergunning van nieuwe bedrijven om voldoende belastbare dakconstructies te realiseren en energieopwekking daarop te verplichten. Voor bestaande bedrijven, kantoorgebouwen én woningen gaat het om minder vrijblijvende stimulering van zonnepanelen, warmtepanelen, windwokkels of andere vormen van energiewinning of -opslag die een substantiële bijdrage moeten leveren aan het eigen verbruik en aan de maatschappelijke transitie.	In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Innovatie is als belangrijk speerpunt benoemd in de RES 1.0, dit is een van de thema's die verder uitgewerkt worden in het samenwerking- en uitvoeringsprogramma. Een overzicht van belangrijke innovaties wordt nog opgenomen. Die zullen een prominentere plek moeten krijgen in de vervolgstappen en bij de ontwikkeling van nieuw beleid. De suggesties worden betrokken in de verdere uitwerking in de ambtelijke werkgroepen.	Nee
	Efficiënte en effectieve energie-opwekking. Indiener is van mening dat het doel van MRE moet o.i. worden bijgesteld: productie van groene energie zo dicht mogelijk bij de grootverbruikers en tegen concurrerende stroomprijzen. Lage energiekosten zijn immers cruciaal voor een concurrerende industrie en dragen bij aan draagvlak en portemonnee bij de inwoners van de regio. Productie van energie dichtbij grootverbruikers leidt tot lagere aanlegkosten van grotere energie-infrastructuur en minder transportverlies. Ook koppelen van wind- en zonenergie leidt tot lagere kosten voor consument en industrie. Wegens de hogere geluidsnormen die gelden op industrieterreinen en het beperkte uitzicht op industrieterreinen vanwege veel grote en hoge gebouwen zal volgens de indiener de mate van overlast van windturbines daar overdag gering zijn, terwijl er 's nachts nagenoeg geen overlast zal zijn, omdat er vrijwel geen woningen staan. Verhoging van het geluidsniveau in dorpen	In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Daarbij wordt het thema van netschaarste meegenomen. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma. Met netbeheerders, gemeenten, provincie en het Rijk wordt een andere werkwijze verkend voor het programmeren en prioriteren van energieprojecten. Dit zal ook meegenomen worden in de RES 2.0. Hierbij wordt ook gekeken naar innovatieve oplossingen, inzet van redundantie, noodoplossingen (zoals bijvoorbeeld batterijen) of andere oplossingen.	Nee

	en bij buitengebied heeft volgens indiener een veel grotere impact op de bevolking dan in industriële- en stedelijke gebieden. Concept RES 1.0 toont echter geen zoekgebieden bij Eindhoven of Helmond en evenmin bij de industriegebieden aldaar.		
	In de gemeenten Heeze-Leende, Cranendonck en Someren zijn nauwelijks echte grootverbruikers. Poort 43 te Sterksel (nabij zoekgebieden 24 en 28) is in de MER ten onrechte gekwalificeerd als alleen een grootverbruiker terwijl dit bedrijventerrein ook een grootproducent is van (groene) energie. Deze selectie van deze zoekgebieden lijkt vooral te worden onderbouwd met de aanwezigheid van het relatief kleine schakelstation van Enexis bij Maarheeze. Poort 43 kan met de helft van zijn gasproductie alleen al makkelijk voorzien in de huidige gasbehoefte van de hele gemeente Heeze-Leende.	De methode in het planMER past bij het regionale detailniveau. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten bedrijventerreinen. Het is de vraag in hoeverre een dergelijk onderscheid op regionaal niveau de beleidskeuze beïnvloedt. Het feit dat het bedrijventerrein een producent is van (groene) energie wil niet zeggen dat er geen koppeling gemaakt kan worden tussen opwek en verbruik. Er is een duidelijk onderscheid tussen opwek van gas en opwek van elektriciteit.	Nee
	In de regio Eindhoven zijn de weerscondities ten bate van energieopwekking door zon en wind volgens indiener minder gunstig dan het gemiddelde van Nederland. Indiener verwijst naar https://cdn.knmi.nl/knmi/map/page/klimatologie/klimaatatlas/kaart/wind/fgem_8110_100.png en https://www.knmi.nl/klimaat-vier/kaarten/zon/gemiddeldezonneschijnduur/jaar/Periode_1991-2020	In vergelijking met veel andere Europese landen is dit een zeer gunstig windaanbod. De figuur hieronder illustreert dit. Juist door het goede windaanbod in Nederland is windenergie een kostenefficiënte manier van opwekking van duurzame energie. Daar komt bij dat de Nederlandse energieopgave in het gehele land moet worden ingevuld; dat is het uitgangspunt van de regionale aanpak.	Nee

Innovatie

Indiener vindt het begrijpelijk dat het landelijk voorschrift voor de energiestrategie inzet op bestaande en bewezen technieken, maar vindt het een gemiste kans als MRE/Brainport Eindhoven deze richtlijn volgt en niet inzet op innovatie. In de bijlagen bij de Concept RES 1.0 passeert een breed scala aan innovatieve mogelijkheden de revue, die voor een deel in de praktijk hun nut al hebben bewezen. In het ontwerp RES 1.0 blijken alle mogelijke innovaties van de tafel geveegd behalve zonnepanelen en grote windmolens. Andere innovaties worden doorgeschoven naar de periode 2030-2050. Dit vindt indiener noodzakelijk en onderschrijft zienswijzen van regionale IVN en gemeente Heeze-Leende. Indiener vindt dat onderzoek moet plaatsvinden naar potentiële innovaties als:

- zonnepanelen rondom en/of tegen de zuilen van windmolens tot boomhoogte, mits deze geen hinderlijke spiegeling teweeg brengen;
- windwokkels, windsnaren of zonnepanelen te combineren met spoorportalen, hoogspanningsmasten en andere bestaande elementen van de infrastructuur;
- toepassing van kleine verticale-as-windturbines, die minder overlast veroorzaken;

In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Innovatie is als belangrijk speerpunt benoemd in de RES 1.0, dit is een van de thema's die verder uitgewerkt worden in het samenwerking- en uitvoeringsprogramma. De suggesties worden betrokken in de verdere uitwerking in de ambtelijke werkgroepen. Bij de tweejaarlijkse herijking van de RES kunnen nieuwe ontwikkelingen indien kansrijk alsnog worden toegevoegd.

Zoals ook in de NRD uiteengezet heeft het MER een tijdshorizon van 2030 en dient het MER om de milieueffecten van op korte termijn grootschalig inzetbare technieken te onderzoeken.

	- opslag van energie om verstoringen van de netstabiliteit te voorkomen en om de noodzaak van kostbare en langlopende uitbreiding van het netwerk te onder- vangen; het gaat zowel om kortdurende opslag van energie en warmte van zon en wind, maar ook (vooral) om langer durende opslag; - opslag van buitenwarmte in de zomer om die, mogelijk wijkgebonden, te kun- nen benutten in de winter, door opslag in zout of in de basalt-accu; - omzetten van verse mest in waterstof door plasmalyse. Zonder een innovatieve proeftuin komen zulke prille innovaties niet uit de kin- derschoenen. Zoals VDL stelt in een video van de MRE: vaak is een 'launching customer' nodig om een nieuwe technologie van de grond te krijgen. Maak dat mogelijk!	
	Duidelijk signaal van de inwoners De Dorpsraad Sterksel heeft het initiatief genomen om de inwoners van Sterksel te informeren over de Omgevingsvisie en de Energietransitie en een enquête te houden. Daar is veel respons op gekomen. Uit de enquête bleek dat responden- ten duidelijk weten waar ze wel en niet heen willen met de leefomgeving. Wind- molens staan met stip op één op de lijst van ongewenste indringers. Mensen ga- ven vaak aan "geen horizonvervuiling" te willen in natuurrijke gebieden zoals de parel Heeze-Leende. De combinatie van windmolens met zonneparken heeft alléén draagvlak als die langs snelwegen staan/licgen. Daar willen eventueel mensen in investeren. Verder ontbreekt draagvlak voor wind en vaak ook voor zonneparken. Ook werden veel alternatieven geopperd van groen gas en water- stofgas tot kerncentrales en "hoewel MRE – toch wind aan zee". Topscorer on- der de eigen inbreng in de enquête is het idee om daken van stallen, woningen, bedrijven, parkeerterreinen vol te leggen met zonnepanelen én om ook alle ruimte langs wegen en spoorwegen te benutten.	Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoek- gebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefom- geving, landschap en ecologie. Met zorgvuldig onderzoek kunnen de gemeen- ten tot een weloverwogen keuze komen waarin alle belangen worden mee- genomen. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. Wanneer eind dit jaar de locaties (zoekgebieden) voor de opwekking van zonne- en windenergie, worden vastgesteld, zullen gemeenten dit vanaf 2022 opnemen in het lokale omgevingsbeleid. Elke gemeente bepaalt zelf hoe de participatie met inwoners en belanghebbenden plaatsvindt. Uiteindelijk start er een vergunningenprocedure waartegen in bezwaar kan worden gegaan. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoor- beeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden in- woners (mede)eigenaar van een project. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten.

		Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
--	--	---	--

Naam instantie/indieners:		Stichting Dorpsraad Wintelre – 4907329/4907330	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	T.a.v. het doorlopen proces van de RES merkt indiener op dat de wijze waarop de keuze voor grootschalige zonnepaneelvelden in Wintelre Noord tot stand is gekomen en is gecommuniceerd een uiterst slechte invulling is gebleken van het door de betrokken overheden gepropageerde streven naar burgerparticipatie en creatie van draagvlak bij de door de plannen geraakte burgers. Over de keuze voor het betreffende plangebied (nr.36 van de MER kaart) zijn indertijd alleen de bewoners en grondeigenaren in het gebied schriftelijk door de gemeente Eersel geïnformeerd. Direct aanwonenden, inwoners van Wintelre en de Dorpsraad Wintelre hebben volgens indiener de keuze voor dit gebied uit het Eindhovens Dagblad moeten vernemen. Bij een eerdere inloopbijeenkomst waren nog allerlei gebieden in de Kempen en ook in de gemeente Eersel als mogelijkheden aangeduid en was gezegd nog niets bekend of besloten. Het volgende moment heeft indiener uit de krant vernomen dat de keuze op 128 ha. in Wintelre Noord was gevallen. Mogelijke geluidsreflectie en geluidsinterferentie (zie onze initiële zienswijze van gisteren) zijn volgens indiener door de beleidsmakers volledig over het hoofd gezien en de inwoners nu feitelijk alleen nog mogen meedenken over een landschappelijke inpassing.	De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek te realiseren. Zij kiest hierbij voor zon- en windenergie, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek. Andere innovatieve technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen nog niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar.	

		• Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	Tijdens de digitale bijeenkomst MER op 19 mei jl. werd in de presentatie gesteld dat een keuze voor enkele grote, intensief benutte, gebieden milieutechnisch beter zou zijn dan een groot aantal, kleinere, extensief benutte gebieden. In combinatie met uitspraak dat ons na 2030 nogmaals een zeer grote energie-opgave wacht naar 2050, doet ons hier het ergste vrezen voor de toekomstige concrete invulling van het in Wintelre Noord aangewezen gebied voor grootschalige zonnepaneelvelden. Indien er is van mening dat véél sterker moet worden ingezet op zon op dak. Daarnaast vindt indier dat de lasten evenredig over alle dorpen en steden zou moeten worden verdeeld, in plaats van dat Wintelre Noord de volledige grootschalige energie-opgave van gemeente Eersel moet accommoderen, waarbij de opgewekte energie naar het stedelijke Eindhoven lijkt te worden afgevoerd.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. De RES wordt uitgewerkt op basis van onze leidende principes: een kader van (maatschappelijke) uitgangspunten, richtinggevend afspraken en hoofdlijnen. Het is een gezamenlijke opgave waaraan iedereen bijdraagt. De focus ligt op maximaal behoud van ruimtelijke kwaliteit, o.a. op basis van de zonneladder. Op basis van de leidende principes komen de gemeenten tot onderlinge afspraken. De RES 1.0 is een momentopname. Ze geeft aan waar we op dit moment staan op de weg naar 2030 en verder, de weg naar 2050. De energiestrategie is tenslotte een dynamisch proces dat permanent in verandering is.	

		Veranderende omstandigheden, nieuwe technologieën, nieuwe en andere stakeholders hebben invloed op het proces. Elke 2 jaar wordt de RES geactualiseerd.	
	Indiener vindt dat - met het oog op meervoudig en zuinig ruimtegebruik - voor plaatsing van grootschalige zonnepaneelvelden beter gekeken kan worden naar het grote gebied aan de andere (oostelijke) zijde van de Lansardseweg. Dit betreft een gebied van circa 60-70 ha. Officieel maakt dit gebied deel uit van de Luchthaven Eindhoven, maar vervult sedert ca. 20 jaar geen operationele functie in de bedrijfsvoering van Luchthaven Eindhoven. Ook is dit gebied volgens indiener al grotendeels voorzien van een natuurlijke zichtafscherming (landschappelijke inpassing). De indiener inziens zou realisatie van een grootschalig zonnepark hier probleemloos kunnen, ervan uitgaande dat het onderzoeksresultaat van de geluidsproblematiek, zoals aangehaald in onze initiële zienswijze, geen negatieve barrière daarvoor opwerpt (zienswijze 4906425).	Zie hierboven.	

Naam instantie/indiener:		Stichting Groen Kempenland via Administratiekantoor Hoevenaars - 4882145	
Datum zienswijze:		6 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener onderschrijft de noodzaak tot CO2 reductie, maar vindt dat dat op een verantwoorde manier moet gebeuren en niet ten koste van kwetsbare natuur. Dat is volgens indiener niet duurzaam.	Provincie en MRE onderschrijven het belang van een verantwoorde werkwijze en hebben daarom vrijwillig een planMER laten opstellen. Het planMER verschaft inzicht in de milieueffecten (waaronder de effecten ten aanzien van ecologie) van grootschalige zonne- en windparken binnen alle onderscheiden zoekgebieden in de regio. De resultaten helpen de regio bij het maken van verantwoorde locatiekeuzes.	Nee
	Natuur! Indiener geeft aan eerder zorgen te hebben geuit over zoekgebied Koolblik (zoekgebied 29). Indiener geeft aan dat natuurwaarden rondom riviervallei de Beekloop zeer hoog zijn. Verschillende partijen (Kempische stichtingen, Natuurmonumenten, het Brabants Landschap, Vogelwerkgroep de Kempen en de Brabantse Milieufederatie) hebben volgens indiener aangegeven dat dit gebied niet geschikt is voor grootschalige windenergie, vanwege hoogwaardige natuur, een burcht, bijzondere vissen, kwetsbare insecten, en akker- weide- beek- en moerasvogels. Grootschalige wind- of zonneparken in het gebied de Koolblik zouden volgens de indiener de natuur ernstige schade toebrengen. Bovendien zou volgens indiener de natuur rondom de Beekloop door een fysieke barrière gescheiden worden van het N2000 gebied.	De ecologische analyse ten behoeve van het planMER dient louter en alleen om alternatieven voor windenergie en zonne-energie binnen de MRE op dit detailniveau te vergelijken. Dit rapport geeft alleen een eerste indicatie van mogelijke effecten en kan niet gebruikt worden als onderbouwing van specifieke locaties voor wind- of zonne-energie. Voor ieder concreet project dient een locatiespecifiek ecologisch onderzoek te worden verricht. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden zal geen windpark gerealiseerd worden.	Nee
	Cultuurhistorische waarden Zoekgebied 29 is gelegen in een cultuur historisch waardevol gebied volgens de cultuur historische waardenkaart.	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee
	Landschap Het ven- en heidegebied de Malpie heeft volgens indiener zeer hoge landschapswaarden en is een van de weinige van deze gebieden met een nog onverstoord horizon. Het zoekgebied is slechts gelegen op zo'n 2500 meter van dit open gebieden de uitgestrekte heidevelden van de Plateaux liggen op een nog kortere afstand. Hier is volgens indiener nog echte wijdsheid te ervaren. Hier kan een mens het landschap nog beleven alsof hij terug gaat in de tijd. Grootschalige windturbines verstoren volgens indiener deze belangrijke en te behouden landschapswaarden.	De ven- en heidegebieden de Malpie en de Plateaux zijn aangegeven op de kaart bij figuur 31 van het planMER. Windturbines nabij (<2km) dergelijke gebieden zijn beoordeeld met 'negatief'(--). Nabij heidegebied de Malpie (<2 km) is er geen indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Binnen nabijgelegen zoekgebieden 23, 27 en 30 is er volgens het planMER geen ruimte voor windturbines. Er zal dus waarschijnlijk geen sprake zijn van in grote mate van verstoord horizon door windturbines vanuit het genoemde heidegebied. Nabij heidegebied de Plateaux (<2 km) zijn wel indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Deze zijn	Nee

		zodoende beoordeeld als 'negatief', bij het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.' Voor wat betreft zonneparken geldt dat deze al vanaf enkele honderden meters nauwelijks waarneembaar zijn. Op het detailniveau van het planMER is niet met zekerheid te zeggen waar precies de zonneparken komen te liggen en van waaruit deze zichtbaar zijn. De kans dat deze vanuit het betreffende heidegebieden zichtbaar zullen zijn is echter klein.	
	<i>Recreatie en toerisme</i> De bijzondere natuur-, cultuurhistorische- en landschapswaarden vormen volgens indiener een grote aantrekkingskracht op toeristen en recreanten. De Malpie en de Plateaux genieten een zeer grote bekendheid. De Beekloop en zijn Pastoorsweijers, Liskes en Weteringen hebben een grote bekendheid onder vogelaars. Toerisme en recreatie zijn een steeds belangrijkere economische drager en ook daarom is het volgens indiener belangrijk de bijzondere waarden van dit gebied te beschermen.	De ven- en heidegebieden de Malpie en de Plateaux zijn aangeven op de kaart bij figuur 31 van het planMER. Windturbines nabij (<2km) dergelijke gebieden zijn beoordeeld met 'negatief'(--). Nabij heidegebied de Malpie (<2 km) is er geen indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Binnen nabijgelegen zoekgebieden 23, 27 en 30 is er volgens het planMER geen ruimte voor windturbines. Er zal dus waarschijnlijk geen sprake zijn van in grote mate van verstoorde horizon door windturbines vanuit het genoemde heidegebied. Nabij heidegebied de Plateaux (<2 km) zijn wel indicatie windturbinelijnopstelling ingetekend. Deze zijn zodoende beoordeeld als 'negatief', bij het beoordelingscriterium 'Effect op gebruikswaarde: ligging t.o.v. gebieden waarvan de gebruikswaarde door windparken wordt aangetast.' Voor wat betreft zonneparken geldt dat deze al vanaf enkele honderden meters nauwelijks waarneembaar zijn. Op het detailniveau van het planMER is niet met zekerheid te zeggen waar precies de zonneparken komen te liggen en van waaruit deze zichtbaar zijn. De kans dat deze vanuit het betreffende heidegebieden zichtbaar zullen zijn is echter klein.	Nee
	<i>Draagvlak</i> Uit een grote handtekeningen actie blijkt dat de bewoners van het gebied tegen de komst van een windpark zijn. Misschien hebben de bewoners een andere motivatie dan onze Stichtingen. Maar vanwege uw beleid waar draagvlak steeds belangrijker wordt bij deze projecten wijzen hier met nadruk op.	Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie (RES) biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Wij raden u aan om de resultaten van uw actie voor te leggen aan de desbetreffende gemeente(n). Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie.	

		• Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. • Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	<i>Navo vliegbasis Kleine Brogel</i> Indiener wijst erop dat zoekgebied 29 binnen de 15 kilometer radar beschermingszone ligt van de militaire vliegbasis Kleine Brogel. Op deze basis zijn ook kernwapens opgeslagen. De veiligheid van dit militaire vliegveld moet, ook vanwege gezondheids- en milieubelang, zwaar meewegen.	De ligging van het zoekgebied t.o.v. vliegbasis Kleine Brogel is bekend. Concrete projecten voor grootschalige opwek kunnen enkel gerealiseerd worden mits sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Nadere onderzoek naar de relatie tussen zonnen windparken in zoekgebied 29 en de vliegbasis valt buiten het detailniveau van dit planMER, maar dient in vervolgonderzoek een plek te krijgen.	Nee
	<i>Oproep</i> Wij vragen u vanwege de bijzondere natuurwaarden, een hotspot voor natuur, zoekgebied 29 te beschermen en te vrijwaren van grootschalige wind- en zonneprojecten.	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden.	

Naam instantie/indiener:		Stichting Kasteel Heeze – 4907338/4907339	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Algemeen Indiener begrijpt dat klimaatbeleid urgent is voor terugdringen CO2 uitstoot, maar een coherent Europees klimaatbeleid ontbreekt nu. Het beleid dat nu door de afzonderlijke lidstaten – waaronder Nederland - gevoerd wordt is incoherent en ineffectief, waardoor de gestelde doelen waarschijnlijk niet gehaald zullen worden. Bovenstaande opmerking overstijgt de Regionale Energie Strategie, maar is niettemin wel relevant om in dit kader te maken.	Ter kennisname.	
	Eveneens inefficiënt is volgens indiener het formuleren van Regionale Energie Strategieën waarbij regio's er naar streven om qua energie ieder afzonderlijk zelfvoorzienend te zijn. Dat betekent immers dat een dichtbevolkte regio meer energie moet opwekken dan een minder dichtbevolkte. Dat leidt tot inefficiëntie en een verkeerde allocatie van de productie van energie. Waarom een regio zelfvoorzienend in energie zou moeten zijn, is volstrekt onduidelijk. Dat gebeurt bijvoorbeeld ook niet bij voedselvoorziening, waarom wel bij energievoorziening?	De Metropoolregio Eindhoven wil voorop lopen in de energietransitie, met als einddoel om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Als tussenstap willen we als regio uiterlijk in 2030 49% minder CO2 uitstoten dan in 1990. Daarnaast is het uitgangspunt dat we vanuit de draagkracht van ons landschap bepalen wat haalbaar is voor opwek van duurzame elektriciteit. Zoals in de concept-RES is uitgewerkt gaan we nu uit van een bijdrage van 2 TWh voor onze regio aan de landelijke opgave van 35 TWh.	
	Indiener vindt de verdeling van op te wekken TWh onevenredig verdeeld. Nederland is verdeeld in 30 regio's. Als de taakstelling evenredig zou zijn verdeeld, zou de MRE een opgave hebben van 35/30 TWh, te weten 1,17 TWh. De huidige taakstelling van 2 TWh is dus 71% te hoog.	Zie hierboven.	
	SKH heeft begrepen uit documenten dat gebied rond kasteel Heeze (zoekgebied 20) is aangewezen als zoekgebied voor zonne-energie. Indiener wijst erop dat gebied cultureel erfgoed is (Rijksmonument 515141). Indiener maakt bezwaar tegen het aanwijzen van een Rijksmonument als zoekgebied voor zonne-energie.	Hoewel een bepaald gebied zou kunnen worden aangewezen waar grootschalige opwek wordt toegestaan is het niet zo dat er ontwikkelingen mogelijk zijn zonder toestemming van de grondeigenaar. Er zal dus geen sprake zijn van verplichtingen voor partijen/grondeigenaren binnen zoekgebieden in de RES 1.0 om grootschalige op wek te realiseren.	
	In zoekgebied 20 staan locaties aangegeven die als zoekgebied gelden voor wind-energie (een gebied langs de Somerenseweg en een gebied langs de Vlaamseweg richting Sterksel). Als hier (hoge) windmolens zouden komen te staan, zijn deze volgens indiener zichtbaar vanaf de Strabrechtse Heide, hetgeen zeker verstorend zal zijn voor het algemeen beeld. Als er hoge objecten in het zicht van de Strabrechtse Heide geplaatst zouden moeten worden - hetgeen hoe dan ook beter vermeden kan worden - dan ligt het meer voor de hand om dat in het noorden	De locaties van de indicatieve windturbinelijnopstellingen zijn zorgvuldig gekozen op basis van harde en zachte belemmeringen. In hoofdstuk 4 van het planMER staan de belemmeringen op kaart. Op figuur 11 van het planMER, is te zien dat er waarschijnlijk geen ruimte is voor windturbines aan de noordzijde van zoekgebied 20.	Nee

	van de Strabrechtse Heide te doen, waar de horizon nu verstoord wordt door hoogbouw in Geldrop en de televisietoren van Mierlo. Indiener is bereid e.e.a. toe te lichten.	Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn.	
--	---	--	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener – 4906430/4906431	
Datum zienswijze:		13 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De zienswijze betreft zoekgebieden PK en PR. Indieners hebben opmerkingen bij hoofdstuk 7 over zonne-energie. Gebied onttrekken aan natuur of landbouw voor zonnepanelen vinden indieners ongewenst. Bij paragraaf 7.3.5.2 geven indieners aan dat zonneparken op jonge zandontginningen plaatsen de landbouwgrond aan de voedselproductie onttrekt. Indieners vinden dat er betere alternatieven gezocht moeten worden. Indieners zien dat het bureau al veel mitsen en maren aan geeft en hopen dat hier in de verdere uitrol goed naar gekeken wordt.	Om de wereldwijde afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de uitstoot van CO2 te beperken is de realisatie van zonne- windparken belangrijk. Daarvoor worden geschikte locaties gezocht in het landschap. In sommige gevallen worden bijvoorbeeld zonneparken op agrarische gronden toegepast. Deze ruimte is nodig. Er is op dit moment nog onvoldoende ruimte beschikbaar, of de technieken zijn nog niet geavanceerd genoeg, om andere locaties of technieken hiervoor te gebruiken. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonneprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn.	Nee
	Indieners komen met oplossing en vinden dat zonnepanelen op bedrijfspanden/ daken kunnen worden geplaatst. Met name grotere bedrijven kunnen hiertoe verplicht worden. Het excuus dat dakconstructies niet geschikt zijn, kan volgens indieners verholpen worden of al bij de bouw wel geschikt gemaakt worden.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie op land beoordeeld. Onderzoek naar ‘zon op dak’ of naar andere innovatieve methoden is buiten dit planMER onderzocht.	Nee
	Indieners willen graag dat velden gebruikt worden voor landbouw/ natuur. Daarnaast vinden ze dat er moet worden ingezet op initiatieven die kleinschalig eigen energie opwekken bij industrieterreinen mogelijk maakt. Voordeel daarbij is volgens indieners dat de zwaardere bekabeling voor het energienetwerk niet nodig is.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald landschapstype berekend. Op welke landbouwgronden zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat dus ook nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Kleinschalige zelfstandige initiatieven voor energieopwek bij industrieterreinen vallen buiten de reikwijdte van dit planMER.	Nee
	Indieners hebben bezwaar tegen de komst van zonnepanelen omdat het productieproces van zonnepanelen zeer milieuonvriendelijk is. Zonnepanelen zijn niet circulair	Zonneparken zijn een bewezen bron van hernieuwbare energie. Verwijdering van zonnepanelen na bedrijfsbeëindiging wordt doorgaans vastgelegd in een anterieure overeenkomst tussen het bevoegd gezag en	Nee

	te recylen. Volgens indieners is het onduidelijk wie er verantwoordelijk is voor het opruimen/verwerken van de panelen als ze geen dienst meer doen.	de initiatiefnemer. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het in originele staat terugbrengen van de omgeving.	
	Indieners vragen af hoe voorkomen kan worden dat grote buitenlandse investeerders de parken opkopen en de opbrengsten dus naar het buitenland vloeien. Wel de lasten voor dit gebied maar niet de lusten?	Het planMER houdt zich bezig met de milieueffecten van grootschalige opwek. Deze vraag van indiener valt buiten de reikwijdte van het MER.	Nee
	Indieners hebben opmerkingen bij hoofdstuk 6 over windenergie. Bij tabel 14 in paragraaf 6.4 wordt uitgegaan van gevoelige objecten binnen 500 m. De nieuwste onderzoeken laten zien dat de afstand tot bebouwing minimaal 6 x de tiphoogte moet zijn. Bij molens van 240 m tiphoogte is dat 1440 meter, dan moet de beoordeling van de leefomgeving daarop aan gepast worden, dan worden de gebieden flink kleiner.	In het planMER worden het aantal woningen binnen de 500m en 100-m als beoordelingscriteria gebruikt. Deze geven voldoende inzicht om de zoekgebieden met elkaar te vergelijken. In sub paragraaf 6.4.2 van het planMER wordt voor een referentie windturbine met een tiphoogte van 225 meter aangetoond dat de gehanteerde vuistregelafstand van 500 m ongeveer overeenkomt met de wettelijke normgrens voor geluid van 47dB Lden. Daarmee is de 500m vuistregelafstand een passend beoordelingscriterium voor het onderdeel leefomgeving.	Nee
	De geluidswetgeving loopt flink achter bij de inmiddels ervaren overlast van het geluid van de windturbines. Omwonenden worden ziek van het geluid. Indieners vinden dat hier iets aan gedaan moet worden voor de turbines daadwerkelijk dichtbij bewoonde gebouwen komen te staan.	In oktober 2020 heeft het RIVM een nieuw onderzoek gepubliceerd over de gezondheidseffecten van windturbinegeluid: 'Health effects related to windturbine sound: an update'. Hieruit blijkt dat er geen eenduidig verband bestaat tussen windturbine geluid en gezondheidseffecten. Provincie en MRE zien mede daarom geen aanleiding om te twijfelen aan de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van windturbine geluid.	Nee
	Paragraaf 6.4.2.3: In Helenaveen is er al geluidsoverlast van de A67. De windmolens zouden erbij komen. Verder dreigt vliegveld de Peel de JSF te gaan herbergen en dat is een enorme herriemaker. Dat geluid gaat dan stapelen en in de nacht of de randen van de nacht is dat slaapverstorend en ziekmakend.	Het is begrijpelijk dat indiener aandacht vraagt voor de geluidsbelasting van windturbines in een omgeving waarin ook al andere geluidsbronnen aanwezig zijn. Voor cumulatie van geluid gelden geen wettelijke normen, maar moet wel aan de wettelijke normen worden voldaan voor windturbinegeluid. De geluidnormen zijn opgenomen in artikel 3.14a. Hierin is vastgelegd dat een of meer windmolens op de gevel van geluidsgevoelige bebouwing (bijvoorbeeld woningen) moeten voldoen aan de norm van ten hoogste 47 dB Lden en aan de norm van ten hoogste 41 dB Lnight. Om op het detailniveau van het planMER iets te kunnen zeggen over eventuele hinder als gevolg van cumulatie van geluid is gekeken of er in de omgeving van de windparklocaties andere belangrijke geluidsbronnen aanwezig zijn, zoals vliegvelden en rijkswegen binnen een afstand van 1 kilometer. Voor concrete windprojecten zal cumulatie met	Nee

		andere geluidsbronnen onderdeel zijn van de ruimtelijke onderbouwing of (indien van toepassing) van het project-MER. Enige hinder als gevolg van windturbines is niet uit te sluiten. Hinder staat echter niet gelijk aan effecten op de gezondheid. Wel kunnen langdurige ergernis over de hinder van windturbines en het gevoel dat de kwaliteit van de leefomgeving is verminderd of zal verminderen negatieve gevolgen hebben voor het welzijn en de gezondheid. Dat is niet uniek voor windturbines, maar geldt ook voor andere ontwikkelingen in onze leefomgeving, zoals de komst van nieuwe wegen of industrie.	
	Paragraaf 6.4.2.4 Laagfrequent geluid: Er staat dat de staatssecretaris de huidige normen acceptabel vindt na onderzoek van het RIVM. Dat is niet gebaseerd op eigen metingen met de nieuwste hoogste windmolens, hier dreigt een nieuw debacle al la de toeslagenaffaire. Alleen regels toepassen en niet kijken naar wat mensen ervaren. De geluidsoverlast, door met name de onhoorbare lage tonen baart indieners zorgen. Hoe hoger de molen hoe meer overlast. Deze tonen hebben bewezen nadelig effect op het menselijk brein, ook dieren migreren om die reden uit de omgeving van een windmolen.	Er is uit divers onderzoek (onder meer van het RIVM in 2020) gebleken dat er geen aanleiding is om de geluidsnorm te herzien, of een aanvullende norm voor laagfrequent geluid in te stellen. Mochten inzichten hieromtrent wijzigen dan dienen nieuwe projecten uiteraard aan de dan geldende regelgeving te voldoen. Het MER beschrijft op regionaal detailniveau de effecten van windparken op de leefomgeving. Nader onderzoek dient plaats te vinden voor gemeentelijk duurzaamheidsbeleid en/of concrete projecten.	Nee
	Paragraaf 6.4.3.1 Toetsingskader slagschaduw: Bewoners hebben niet zo veel aan de toetsing die alleen kijkt naar ramen. Als je niet meer in de tuin kunt zitten vanwege het stroboscopische effect van de slagschaduw is de toetsingskader te beperkt geformuleerd.	Het genoemde toetsingskader is de wettelijke norm voor slagschaduw zoals opgenomen in de Activiteitenregeling milieubeheer. De Nederlandse wet- en regelgeving kent geen bescherming tegen slagschaduw voor erf of tuin en provincie en MRE zien op dit punt geen mogelijkheid er vanaf te wijken.	Nee
	Indieners vinden dat er gekeken moet worden naar stapeling van effecten van windmolenparken van de andere RES regio's.	Niet alle RES-regio's hebben in deze fase al zoekgebieden aangewezen. Daarom is het niet mogelijk om de cumulatieve effecten nu al te beschouwen. Dit onderwerp zal later in het proces zeker alsnog aan bod komen.	Nee
	Indieners hebben vragen aan de werkgroep 'Regionale Energiestrategie 1.0 Metropoolregio Eindhoven' over hoofddocument 'Regionale Energiestrategie 1.0, Metropoolregio Eindhoven'. Indieners vragen zich af hoe de afbraak van windmolens na 25 jaar wordt georganiseerd en wie de kosten daarvan betaalt. Nu krijgen grondeigenaren geld voor plaatsen van de molen, maar wie ruimt op? Ook vragen ze zich af wie omwonenden gaat uitkopen wanneer zij niet kunnen blijven wonen vanwege geluidsoverlast of slagschaduw.	In een zogenaamde anterieure overeenkomst gaat de ontwikkelaar/exploitant van een zonne- of windpark een aantal verplichtingen aan. Een daarvan is dat hij zorgdraagt voor een zorgvuldige ontmanteling na afloop van de looptijd van het project. Er zijn milieunormen die de geluid- en slagschaduweffecten op de gevels van woningen maximeren. Hierin is vastgelegd dat een of meer windmolens op de gevel van geluidsgevoelige bebouwing (bijvoorbeeld	

		woningen) moeten voldoen aan de norm van ten hoogste 47 dB Lden en aan de norm van ten hoogste 41 dB Lnight. De slagschaduwnorm stelt dat ter plaatse van gevoelige objecten gemiddeld niet meer dan 17 dagen per jaar gedurende meer dan 20 minuten per dag (17 x 20 minuten = 5 uur en 40 minuten per jaar) slagschaduw kan optreden. Deze normen zijn niet bedoeld om alle hinder te voorkomen, maar zijn een belangenafweging tussen het beperken van hinder enerzijds en het mogelijk maken van opwek van duurzame energie anderzijds. Omwonenden kunnen gewoon in hun woning blijven wonen.	
	De productieprocessen van beton en metaal bij windturbines zijn zeer milieu onvriendelijk, en niet kringloopbestendig. De wieken bevatten volgens indieners stoffen die schadelijk zijn voor het milieu, deze komen vrij bij afbraak van de molens.	Hergebruik van oude windturbines is een belangrijk thema. Er bestaat een secundaire markt waarin afgebroken windturbines op andere plekken een tweede leven krijgen. Feit blijft echter dat na beëindiging van de levensduur een deel van de windturbines (met name de wieken) moeilijk gerecycled kunnen worden. Hiernaar wordt op dit moment veel onderzoek gedaan. Desalniettemin acht de gemeente het belang van een transitie naar een duurzame energievoorziening groter. Voor wat betreft grondstoffenwinning staat het een initiatiefnemer vrij om een turbine aan te schaffen die gecertificeerd is voor gebruik in Nederland. Overigens bevatten lang niet alle windturbines de problematische grondstoffen. Diverse windturbinefabrikanten maken inmiddels gebruik van andere technieken.	Nee
	Reactie op de uitgangspunten van Plan MER RES Metropool Regio Eindhoven en de RES Noord-Middel Limburg zorgt aan de grenzen voor stapeling van overlast voor bewoners en natuurgebieden. Het uitgangspunt van de MER is het halen van de energietransitiedoelen in 2030. Indieners zetten hier vraagtekens bij, omdat na die periode al betere alternatieven beschikbaar komen die veel minder belastend zijn voor mens en milieu. Het is nu al zo dat windmolens en zonne-energieparken af en toe afgekoppeld worden omdat ze de energie niet kwijt kunnen, de vraag is er niet. Onze vraag is dus, is het wel nodig om zoveel bij te bouwen?	Het is niet zo dat zonne- en windparken afgeschakeld worden omdat er niet genoeg vraag is: in dergelijke gevallen zijn het juist kolen- en gascentrales die minder aanbod leveren, met bijbehorende milieuwinst tot gevolg. De landelijke doelstelling van 35 TWh aan grootschalige opwek op land staat in dit MER niet ter discussie. De RES 1.0 is een momentopname. Ze geeft aan waar we op dit moment staan op de weg naar 2030 en verder, de weg naar 2050. De energiestrategie is tenslotte een dynamisch proces dat permanent in verandering is. Veranderende omstandigheden, nieuwe technologieën,	Nee

		nieuwe en andere stakeholders hebben invloed op het proces. Elke 2 jaar wordt de RES geactualiseerd.	
--	--	--	--

Z38

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener – 4907013/4907030	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener heeft bezwaar tegen Windmolens Sterksel, vanwege verwachte overlast in de nieuwe dorpskern Kloostervelden. Indiener vraagt waarom windmolens niet langs de A67 komen waar al meer geluidshinder is en bovendien minder mensen wonen. Dat dit een gepasseerd station zou zijn, is geen excuus/acceptabele reden. Daarnaast zou evt een zonnepark als vervanging meegenomen kunnen worden.	Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Het MER laat ook zien dat er niet veel plekken langs de A67 zijn waar windturbines passen.	Nee

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4907258	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener vindt dat parken met zonnepanelen en windmolens niet in natuurgebieden horen zoals rondom Heeze bij het peelven, lange bleek en de pan (laatste is zelfs een stiltegebied). Plaats ze daarom op daken, op industrierterreinen en langs snelwegen (in geluidswallen). Verder kan er op zee ook nog veel geplaatst worden. Zonneparken moeten zoveel mogelijk aan het oog onttrokken worden (verdiept aanleggen of met een wal eromheen). Het gasnet moet behouden blijven voor evt. toekomstig gebruik van waterstof.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie op land beoordeeld. Op welke plekken zonne- en windparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat dus ook nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Onderzoek naar ‘zon op dak’ of naar andere innovatieve methoden is buiten dit planMER onderzocht. Op welke manier zonneparken aan het zich worden onttrokken is project-specifiek. Doorgaans worden zonneparken wel landschappelijk ingepast met gebiedseigen beplanten en op een manier die het park zoveel mogelijk aan het oog onttrekt. Provincie en MRE wijzen de indiener erop dat de RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn.	Nee

Z40

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4906418	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indiener geeft aan dat het gaat om de locatie, aangemerkt als zoeklocatie 12 in Deurne/Liessel	Het is op basis van deze opmerking niet duidelijk waar de indiener op doelt. De zienswijze bevat geen verdere opmerkingen of argumenten. Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER beschouwt de ruimtelijke mogelijkheden voor zonne- en windenergie op hoofdlijnen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd.	Nee

Naam instantie/indieners:		Particuliere indiener via Boskamp Willems Advocaten – 4904712 - 4904046	
Datum zienswijze:		15-6-2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	De woning van cliënten aan de Vlaamseweg te Sterksel ligt midden tussen verschillende zoekgebieden die in het concept-RES zijn aangewezen en in het MER als potentiële locaties voor grootschalige opwekking van wind- en zonne-energie zijn onderzocht. Hoewel het MER geen keuzes maakt en geen voorkeur aangeeft, menen cliënten uit het MER wel te kunnen afleiden dat juist de zoekgebieden in hun directe woonomgeving als potentieel zeer geschikt worden gezien voor windmolen- en zonneparken. Dat blijkt zowel uit de beoordeling van de individuele zoekgebieden als uit de beoordeling van de drie onderzochte alternatieven (Energie-landschappen, Spreiding en Netinpassing). Cliënten vrezen als gevolg van een mogelijke concentratie van windmolens en zonneparken in hun direct leefomgeving voor een ernstige aantasting van die leefomgeving en voor overlast en negatieve gezondheidseffecten. Het MER neemt die vrees allerminst weg en vergroot die eerder.	Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn. Voor windenergie zijn er, naar aanleiding van een belemmeringenstudie, lijnopstellingen indicatief ingetekend. Voor zonne-energie hanteert het MER een methode waarbij de draagkracht van een gebied kan worden berekend. De methode heeft het aantal hectare zonneparken binnen een bepaald landschapstype berekend. De locaties van de zonneparken zijn daarbij niet weergegeven of vastgesteld. Op welke locaties wind- of zonneparken kunnen of moeten worden gerealiseerd, staat nog niet vast. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt.	Nee
	Cliënten zijn van mening dat het MER een veel te beperkte opzet en omvang heeft om het milieubelang daadwerkelijk een volwaardige plek in het besluitvormingsproces over de RES te geven. In het MER zijn (nagenoeg) uitsluitend de reeds in de concept-RES benoemde zoekgebieden onderzocht. Er is alleen onderzoek gedaan naar de milieu-effecten van energie-opwekking door middel van grootschalige zonne- en windmolenparken. En er is geen onderzoek gedaan naar de daadwerkelijke milieu-effecten, met name als het gaat om mogelijke gezondheidseffecten en mogelijke effecten op natuur en ecologische waarden. Daar komt bij dat bewoners en andere belanghebbenden niet zijn betrokken bij de keuze voor zoekgebieden en de criteria op basis waarvan die gebieden zijn beoordeeld. Dit terwijl cliënten hebben vernomen dat ondertussen al wel, door commerciële partijen, contact is gezocht met grondeigenaren aan de Vlaamseweg in Sterksel over mogelijke plaatsing van windmolens en/of zonneparken. Het lijkt er dus op dat keuzes gemaakt gaan worden of feitelijk al zijn gemaakt buiten de betrokken burgers om. Dat leidt niet tot draagvlak en is in strijd met het uitgangspunt van burgerparticipatie.	Het planMER, waaronder de beoordeling op de aspecten leefomgeving en ecologie, is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. De reikwijdte van het MER beperkt zich inderdaad tot grootschalige zonne- en windenergie, zoals vantevoren bepaald en gepubliceerd in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau. De opmerking dat (nagenoeg) uitsluitend de reeds in de concept-RES benoemde zoekgebieden zijn onderzocht is onjuist. Ten behoeve van het planMER is een belemmeringenonderzoek uitgevoerd, waaruit bijvoorbeeld 8 windlocaties zijn voortgekomen buiten de zoekgebieden uit de concept-RES. Zie voor meer informatie hierover de hoofdstukken 4 en 5 van het planMER. De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. Milieueffectrapportage (planMER)	

		Met de milieueffectrapportage is niet alleen onderzoek gedaan naar potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Er is ook uitgebreid onderzoek gedaan naar de milieugevolgen en de milieu-thema's leefomgeving, landschap en ecologie. De informatie hierover kunt u nalezen in hoofdstuk 4 en 5 van het planMER. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten daadwerkelijk zal worden gerealiseerd. Gemeenten zullen deze afweging in de toekomst gaan maken, waarbij alle belangen in acht worden genomen. <u>Communicatie</u> Het is onze ambitie om zoveel mogelijk en tijdig inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie (RES) en haar projecten. Communicatie en participatie is en blijft een prioriteit. De communicatie richting inwoners verloopt via de gemeente. Via huis-aan-huisbladen plaatsen we oproepen voor bijeenkomsten en bezwaar- en zienswijze procedures. Daarnaast maken we gebruik van de Energieregio website en sociale media, zoals Facebookpagina's van gemeenten en LinkedIn. Ook is er een nieuwsbrief waar u zich hier voor kunt inschrijven. <u>Participatie bij projecten</u> Elk project is maatwerk, waarbij we onderzoeken wat er past in de omgeving. De Regionale Energiestrategie RES biedt hiervoor kader, maar de invulling van participatie verschilt per gemeente. Voor projecten zijn er drie vormen van burgerparticipatie. • Procesparticipatie: inwoners leveren input over een project. Bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep. Inwoners denken mee, maar zijn geen eigenaar. • Financiële participatie: Doormiddel van financiële participatie worden inwoners (mede)eigenaar van een project. Er zijn verschillende vormen van eigenaarschap.	
--	--	--	--

		• Sociale participatie: Met fondswerking kunnen indirecte winsten van het project teruggebracht worden in lokaal maatschappelijke projecten. Gemeenten en ontwikkelaars hebben zelf in de hand welke vorm van participatie ze meenemen in een project.	
	De zoekgebieden rondom de woning van cliënten liggen midden tussen en deels zelfs in de natuurgebieden Grote Heide en Strabrechtse Heide die onderdeel uitmaken van de Natura 2000 gebieden “Leenderbos, Groote Heide 8c De Plateaus” en “Strabrechtse Heide 8c Beuven”. Feitelijk bestaat een groot deel van het buitengebied van de gemeente Heeze-Leende uit natuurgebieden. De gemeente wordt ook wel de groene long van de Metropoolregio Eindhoven genoemd. Ook op een lager schaalniveau zijn er belangrijke natuurlijke, landschappelijke en ecologische waarden. Het woonperceel van cliënten aan de Vlaamseweg en de directe omgeving is in samenwerking met Brabants Landschap, lokale natuurverenigingen en ook de provincie Noord-Brabant ingericht op basis van biodiversiteit. Het erf van cliënten is gecertificeerd met “ErvenPlus” en is een verblijfsgebied voor onder meer uilen, vleermuizen, patrijzen, spreeuwen, bonte specht, de wulp en huismussen. Reeën komen tot in de achtertuin. En in het gebied nabij de woning van cliënten zijn onder meer gesignaleerd de zeldzame grauwe klauwier, zeearend, kraanvogels, vleermuizen, dassen en dassenburcht.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolgproces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan ten aanzien van o.a. natuur en ecologie.	Nee
	Cliënten zijn van mening dat de landschappelijke, natuurlijke en ecologische waarden in het MER volstrekt onderbelicht blijven. De effecten van grootschalige wind- en zonneparken op natuur, landschap en ecologie zijn slechts heel globaal meegenomen in de beoordeling van de zoekgebieden en alternatieven. Een inschatting van de effecten op Natura 2000-gebieden, op het Natuurnetwerk Brabant en op diverse beschermde diersoorten is slechts gemaakt op basis van een afstandscriterium. Dat zegt niets over daadwerkelijke effecten op specifieke waarden in of in de nabijheid van de zoekgebieden. Een nauwkeurig onderzoek van de zoekgebieden ontbreekt volledig.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Dit geldt ook voor de beoordeling op de aspecten landschap en ecologie. Het ecologische onderzoek in het kader van het planMER is bedoeld om te kijken of gebieden op voorhand al kunnen worden uitgesloten als gevolg van ontoelaatbare effecten op beschermde soorten en gebieden. Voor zover uit het planMER blijkt dat dit niet het geval is zijn zoekgebieden nog mogelijk. Als er in een later stadium concrete projecten zijn wordt hiervoor diepgaander onderzoek uitgevoerd, inclusief veldbezoeken. Zo dient er voor ieder concreet windproject het effect van windturbines op aanvaringen van vogels en vleermuizen onderzocht te worden. Ook andere effecten zoals verstoring (door bijv. geluid) zullen in dergelijke onderzoeken worden meegenomen.	Nee
	Dat geldt ook voor de mogelijke hinder (met name geluid en slagschaduw van windmolens) die grootschalige energie-opwekking kan veroorzaken en de negatieve gezondheidseffecten die daarvan het gevolg kunnen zijn. In het MER is de te verwachten hinder als gevolg van geluid en slagschaduw van windmolens	Zoals hierboven aangegeven is het planMER opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Bij dit detailniveau past het werken met indicatieve opstellingen en vuistregelafstanden voor de beoordeling op het onderdeel leefomgeving.	Nee

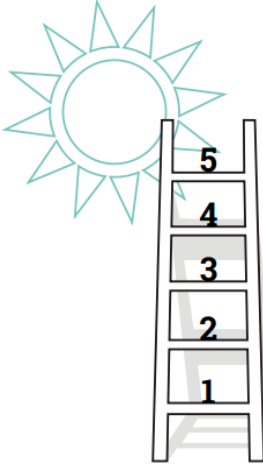
	slechts indicatief onderzocht op basis van het aantal woningen in de directe (binnen 500 meter afstand) en wijdere (binnen 1.000 meter afstand) omgeving. Ondertussen zijn er steeds meer aanwijzingen en ook (internationale) onderzoeken die laten zien dat de effecten van windmolens op de gezondheid veel groter zijn en zich over grotere afstand kunnen voordoen dan waarmee in de Nederlandse normstelling (die mogelijk strijdig is met Europese richtlijnen, waaronder de SMBrichtlijn) en jurisprudentie rekening wordt gehouden. Cliënten zien het als een gemiste kans dat het MER niet is aangegrepen om juist ook daarnaar onderzoek te doen en meer inzicht te verkrijgen in de daadwerkelijke hinder en gezondheidseffecten van windmolens en overigens ook van zonneparken. Op zijn minst had het aangekondigde nieuwe onderzoek door het RIVM en de GGD naar de gezondheidseffecten afgewacht kunnen worden, temeer nu dat onderzoek in de verdere planvorming wellicht hoe dan ook betrokken zal moeten worden. Nu dat niet is gebeurd, is het juist ook om die reden dat het MER de vrees van cliënten voor ernstige hinder en mogelijke gezondheidsschade niet wegneemt en juist groot vanwege het groot aantal zoekgebieden in hun directe woonomgeving.	Het klopt dat milieueffecten zoals geluid en slagschaduw ook buiten de genoemde vuistregelafstanden waarneembaar kunnen zijn. Ook is niet uitgesloten dat buiten de vuistregelafstanden nog enige hinder kan worden ervaren. Toekomstige windparken zullen echter aan alle wettelijke normen voor windturbines moeten voldoen, waarmee de overlast voor omwonenden beperkt blijft. Provincie en MRE zien onvoldoende bewijs voor de stelling van de indiener dat de Nederlandse wettelijke normen voor windturbinegeluid onvoldoende rekening houden met mogelijke gezondheidseffecten. Het RIVM publiceert bijna jaarlijks een nieuw onderzoek naar geluidseffecten van windenergie en het laatste onderzoek stamt uit oktober 2020 (<i>Health effects related to windturbine sound: an update</i>). Uit deze studie blijkt dat er geen eenduidig verband bestaat tussen windturbine geluid en gezondheidseffecten. Provincie en MRE gaan uit van de conclusies van dit meest recente RIVM rapport. Wanneer het RIVM een nieuw onderzoek publiceert zullen provincie en MRE zich daarvan op de hoogte stellen. Op dit moment zien zij geen reden om het planMER te wijzigen.	
	In dit verband zijn cliënten ook van mening dat in het MER ten onrechte geen rekening is gehouden met hinder en overlast van reeds bestaande energieopwekking. Meer concreet doelen cliënten dan op het feit dat in Sterksel de grootste mestvergister van Europa staat. Die produceert jaarrond 3.000 m3 groen gas per uur. Enerzijds levert de gemeente Heeze-Leende daarmee al een substantiële bijdrage van de realisatie van de doelstelling van de RES. Anderzijds worden cliënten nu reeds geconfronteerd met de vaak aanzienlijke (geur)overlast daarvan. En daar komt dan straks mogelijk nog de overlast van grootschalige winden zonneparken bij. Ook deze vorm van cumulatieve hinder had bij de beoordeling van de zoekgebieden en de alternatieven in het MER meegenomen moeten worden, hetgeen ten onrechte niet is gebeurd.	De milieueffecten van een mestvergister zijn van een andere aard dan die van grootschalige zonne- en windparken en cumuleren daarmee niet. Het beoordelen van de daadwerkelijke effecten past niet bij het detailniveau van het planMER en dient in een later stadium te gebeuren, hetzij ter onderbouwing van gemeentelijk beleid, hetzij ten behoeve van een concreet project.	Nee
	Cliënten menen tot slot dat in het MER ten onrechte slechts onderzoek is gedaan naar energieopwekking door middel van grootschalige wind- en zonneparken. Juist van de Metropoolregio Eindhoven zou verwacht worden dat niet alleen ingezet wordt op bewezen maar veel overlast veroorzakende technieken, zoals wind- en zonneparken, doch dat ook gekeken wordt naar innovatieve technieken en vormen van energie-opwekking. Geluidswallen langs (snel)wegen is daar een	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' is buiten dit planMER onderzocht.	

	voorbeeld van. Ook lijken de mogelijkheden voor gebruik van bestaande (en nieuwe) structuren, zoals daken van woningen, bedrijfspanden, kassen, loodsen, schuren en stallen, nog niet optimaal te worden benut en valt er ook nog veel winst te boeken bij verduurzaming van woningen en andere gebouwen. Cliënten menen dat innovatie en/of gebruikmaking van bestaande structuren alsmede verdere verduurzaming als alternatief niet had mogen ontbreken in het MER. Als namelijk blijkt dat de benodigde 0,57 TWh ook op die manier kan worden opgewekt (en/of bespaard), dan werpt dat een heel ander licht op de keuzemogelijkheden die er zijn en op de noodzaak van grootschalige wind- en zonneparken.	Provincie en MRE wijzen de indiener erop dat de RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma. Met netbeheerders, gemeenten, provincie en het Rijk wordt een andere werkwijze verkend voor het programmeren en prioriteren van energieprojecten. Dit zal ook meegenomen worden in de RES 2.0. Hierbij wordt ook gekeken naar innovatieve oplossingen, inzet van redundantie, noodoplossingen (zoals bijvoorbeeld batterijen) of andere oplossingen.	
	Gelet op het voorgaande zijn cliënten van mening dat het MER geen deugdelijke basis vormt voor de te maken keuzes in het RES. Cliënten vrezen dat op basis van het zeer globale MER definitieve locatiekeuzes gemaakt gaan worden waar zij verder geen invloed meer op hebben en die kunnen leiden tot een ernstige aantasting van hun leefomgeving en tot hinder en overlast en mogelijk zelfs schade aan hun gezondheid.	Het planMER, en diens milieuonderzoeken, zijn opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In een vervolg proces moet dit verder worden uitgewerkt. Tijdens dat proces wordt verder onderzocht of en zo ja welke negatieve milieueffecten er ontstaan. Als bij nader inzien blijkt dat bij een plan niet aan de wettelijke milieunormen kan worden zal geen windpark gerealiseerd worden. Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten). Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een	

		belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen.	
--	--	--	--

Naam instantie/indiener:		Vogelwerkgroep De Kempen - 4886036	
Datum zienswijze:		7 mei 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Indieners roepen op om belangrijke natuurgebieden te ontzien bij realiseren van klimaatopgave. Indieners geven aan dat zij als vogelliefhebbers voorstander zijn van de energietransitie, maar wijst erop dat er een minstens net zo urgente biodiversiteitscrisis gaande is. Veel vogelpopulaties staan fors onder druk.	Om klimaatverandering tegen te gaan is de opwek van duurzame energie noodzakelijk. De provincie Noord-Brabant heeft bepaald dat natuurgebieden niet gebruikt gaan worden voor grootschalige opwek. Dit betekent: niet in Natura 2000 en niet in natuurnetwerk Brabant, met mogelijke uitzondering langs infrastructuur. Verder wordt er ook gekeken naar een combinatie van energie met andere opgaven en functies. De bevordering van biodiversiteit wordt hierin meegenomen. Met de milieueffectrapportage (planMER) onderzoeken we potentiële zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne- en windenergie. Naast de potentie onderzoeken we ook de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES. Dit doen we aan de hand van de milieuthema's leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek) en ecologie (beschermde gebieden en soorten). Het planMER wijst potentiële zoekgebieden aan. Er is op dit moment nog geen beslissing gemaakt.	Nee
	Effecten van wind- en zonneparken op vogels Indieners maken zich zorgen over vogelsterfte door komst windturbines. Ook gaan volgens indieners wind- en zonneparken in natuurgebieden zowel op land als op water ten koste van leefgebied (broeden, rusten, voedsel zoeken) van vogelsoorten. Ook kunnen windmolens een barrière vormen in vaste vogeltrekroutes (bijvoorbeeld tussen slaappleatsen en foerageergebieden). Uit recent onderzoek blijkt dat de effecten van windparken op vogels onderschat worden in gebruikte rekenmodellen. Indieners verwijzen naar factsheets van Vogelbescherming Nederland op www.vogelbescherming.nl/energietransitie .	De provincie en de MRE danken indiener voor het uiten van diens zorgen. Voor het planMER is er gekeken naar de wettelijke normen die op dit moment gelden. We houden nieuw onderzoek en de bijbehorende inzichten nauwlettend in de gaten en nemen deze mee in het RES-proces.	Nee
	Principe-uitspraak om belangrijke vogelgebieden te ontzien	Grootschalige opwek is uitgesloten in alle Natura 2000-gebieden. Plaatsing in NNB is voor zonneparken uitgesloten. Voor windparken is NNB in principe ook verboden terrein. Alleen bij hoge uitzondering en als maatwerk is plaatsing	Nee

	Indieners roepen op om belangrijke vogelgebieden te ontzien bij de locatiekeuze van wind- en zonneparken en vragen Gedeputeerde Staten provincie Noord Brabant om de principe-uitspraak te doen dat uit voorzorg de volgende gebieden niet als zoekgebied voor zonne- en windenergie aangewezen worden: 1. Natura 2000-gebieden 2. NNN gebieden (Natuur Netwerk Nederland) 3. Belangrijke weide- en akkervogelgebieden 4. Belangrijke vogeltrekroutes 5. Overige belangrijke vogelgebieden	van één windturbine in NNB langs snelwegen toegestaan als dat het verschil maakt tussen het wel of niet mogelijk zijn van een windpark. In hoeverre niet-beschermde gebieden (de nr. 3, 4 en 5 uit de lijst van indier) worden uitgesloten voor grootschalige opwek is een beslissing die in het kader van de RES 1.0 wordt gemaakt.	
	Ecologisch onderzoek Indieners verzoeken voor het aanwijzen van concrete zoekgebieden, ecologisch onderzoek te laten uitvoeren. Indieners vragen alle knelpunten die hier ten aanzien van belangrijke vogelgebieden uit naar voren komen op te lossen, voordat er onomkeerbare besluiten worden genomen die ten koste gaan van fijne groene leefomgeving. Indieners vinden dat, naast dat er meer aandacht moet komen voor energiebesparing, er voldoende alternatieven voorhanden zijn zolang er nog zoveel daken van bedrijfsgebouwen zonder zonnepanelen zijn. Indier wijst erop dat biodiversiteitsherstel en zonne-energie wellicht goed samen gaan in gebieden waar het nu slecht gesteld is met de biodiversiteit.	Het planMER helpt om alle (ruimtelijke) belangen en claims zichtbaar te maken en onderling af te wegen, wat de regio helpt om zorgvuldige locatiekeuzes te maken voor windturbines. Een belangrijk onderwerp in het planMER is ecologie, waar ook soortenbescherming deel van uitmaakt. Hierbij onderzoeken we drie verschillende beschermde soortgroepen: effect op broedvogels, effect op wintervogels en effect op overige beschermde soorten. Bovendien kunnen zogeheten mitigerende maatregelen getroffen worden. Mitigerend betekent het (gedeeltelijk) voorkomen of verzachten van negatieve effecten. En op het moment dat er een concreet windinitiatief is moet er nog een gedetailleerde project-m.e.r. worden uitgevoerd. Daarbij wordt in meer detail onderzocht wat de effecten op bijvoorbeeld ecologie zijn en welke mitigerende maatregelen getroffen kunnen worden. Denk hierbij ook aan technische beperkingen, zoals de stilstandvoorziening. Daarnaast kunnen eisen gesteld worden aan de opstelling van het windpark of aan de hoogte of het aantal windturbines passend bij dat specifieke gebied. Voor de aanleg van zonneparken maken we gebruik van de zonneladder. Uitgangspunt voor de zonneladder voor de Metropoolregio Eindhoven is de voorkeursvolgorde die het Rijk is overeengekomen met decentrale overheden, de landbouwsector, de zonne-energiesector en netbeheerders. We kijken eerst of zonnepanelen op gebouwen gelegd kunnen worden (eerste trede). Daarna op ongebruikte terreinen in bebouwd gebied. Buiten de bebouwde kom gaat de voorkeur uit naar het combineren van functies. Bijvoorbeeld zonnepanelen op (voormalige) stortplaatsen en in berm van spoor-	Nee

		en autowegen. Met deze eerste stappen op de zonneladder verwachten we 0,28 TWh te kunnen realiseren. We hebben in onze zonneladder ook aandacht voor zonnevelden in combinatie met andere opgaven en functies. Pas daarna kijken we naar mogelijkheden op landbouwgronden. 1. Zon op dak 2. Op braakliggende grond en pauzelanden 3. Langs grootschalige infrastructuur en op industriële plassen (geen natuur) 4. Combinatie van energie met andere opgaven en functies, zoals: • Langs stads- of dorpsrand: bijv. gecombineerd met recreatie- en natuurfunctie • Landbouwgronden met meervoudig ruimtegebruik • Op recreatieplassen (geen natuur) • Buffer rondom natuurgebieden: ter vervanging van agrarisch gebruik • Recreatiegebieden, zoals: landgoederen, uitloopgebieden, parken en tuinen 5. Op landbouwgronden, mits: • Goed ingepast • In verbinding met andere gebiedsopgaven Dus. Niet in natuurgebieden: • Niet in Natura 2000 • Niet in Natuurnetwerk Brabant; uitzondering mogelijk langs infrastructuur	
	Breed draagvlak voor betere bescherming van natuur Indieners wijzen erop dat er veel draagvlak is voor natuurbescherming. Uit re-cent onderzoek blijkt dat bijna 3 op de 4 Nederlanders (72%) vindt dat daken en industrieterreinen betere plekken zijn voor zonnepanelen dan natuurgebieden, dat 70% van de Nederlanders vindt dat de coronacrisis het belang van het beschermen en uitbreiden van natuur in Nederland onderstreept, en 65% van de Nederlanders geeft aan behoefte te hebben aan meer groen in de nabije omgeving en van betere kwaliteit. Wij zien uw reactie graag tegemoet en vernemen graag hoe u in de Regionale Energie Strategie ervoor gaat zorgen dat er voor echt duurzame oplossingen wordt gekozen. Groene energie die ten koste gaat van de natuur is niet groen!	De provincie en RESMRE danken indiener voor deze opmerking. Zoals eerder genoemd zijn beschermde natuurgebieden uitgesloten van grootschalige opwek. Verder vormt de uitkomst van het planMER een belangrijk uitgangspunt bij het vaststellen van de zoekgebieden. Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieu-effecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten	Nee

		• Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie . Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
--	--	--	--

Naam instantie/indieners:		Volkstuinvereniging Groen Gennep - 4889667	
Datum zienswijze:		26 maart 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Zoeklocatie 13 roept in de ogen van Volkstuinvereniging Groen Gennep ernstige vragen en bezwaren op. De 310 volkstuinen liggen midden in het zoekgebied en het mogelijk plaatsen van een aantal (3) windturbines van bijna een kwart kilometer hoogte, conform opgave fabrikant Vestas V150 4,2 MW, roept derhalve vragen op bij indiener inzake de gevolgen voor biodiversiteit, geluidshinder en gezondheid voor flora en fauna, volkstuinen, volkstuinleden en betrokkenen.	Provincie en MRE hebben begrip voor zorgen die er bij inwoners kunnen leven over de ontwikkeling van grootschalige hernieuwbare energie in de omgeving. Het planMER beschouwt de ruimtelijke mogelijkheden voor zonne- en windenergie op hoofdlijnen. Eventuele concrete projecten zullen altijd nog aan nader onderzoek onderworpen worden. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties zonne- en windprojecten worden gerealiseerd.	Nee
	Indiener constateert dat de golfbaan niet als recreatievoorziening is aangemerkt noch dat er gekeken is naar het toekomstig gebruik en ontwikkelingen van Gennep Parken. Het ‘motto’ van inrichtingsplan Gennep Parken is creëren van optimale natuur en (be)leefbaarheid in een uniek cultuurhistorisch landschap dat tegelijkertijd klimaatrobust gemaakt is voor de toekomst. De stad Eindhoven zet in op een versterkte recreatiefunctie van Gennep Parken door een sterkere groene sport- en vitaliteitsfunctie en -campus voor (Brainport) Eindhoven mede in relatie tot de groeiende binnenstad. Dit door bescherming in Gennep Parken van de cultuurhistorie en spreiding van groeiende recreatie, betere verbindingen, versterken van de zuidelijke groene wig voor mens en natuur en een heldere identiteit. Er bestaat bij indieners de indruk dat door plaatsing van de windturbines aan de zuidzijde van Gennep parken deze toekomstplannen bij voorbaat geheel dan wel gedeeltelijk teniet gedaan worden.	De provincie in de MRE constateren dat de verwachting van indiener ten aanzien van het detailniveau van de onderzoeken in het planMER niet aansluit bij hetgeen in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau is vastgelegd. De provincie en de MRE stellen zich op het standpunt dat het planMER voldoende (milieu)informatie bevat om het milieubelang volwaardig in de besluitvorming te laten meewegen.	Nee

Naam instantie/indieners:		Particuliere indiener - 4907336	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Bewoning rondom deze locatie, 6.8 samenvatting effectbeoordeling windparklocaties In het overzicht van alle gebieden is 1 locatie aanwezig die er op basis van “woningen binnen een straal van 1000 meter” uitspringt. Locatie 13 heeft méér dan twee maal zoveel woningen in de directe nabijheid dan de locaties met nummer 19-3 en 19-5 (nummers 2 en 3 in de ranking). Onderliggende informatie over dat aantal woningen is niet beschikbaar. Wel is bekend dat dit aantal binnen afzienbare tijd flink zal groeien omdat Waalre-Noord een wijk is die volop in ontwikkeling is: - Bouw van het project De Boslaantjes is gestart (Heistraat Zuid Fase 1, 65 woningen). - “Heijde Park” (Heistraat Zuid Fase 2, 100 woningen). Bouw start in 2022 - Aan de zuidzijde van Waterplas de Meeris worden appartementen gerealiseerd (project Waderlo, 5 woningen). Met deze aanpassingen stijgt het aantal woningen in nabijheid van de locatie met 170 woningen. Vanwege dit buitenproportionele aantal woningen dat overlast ondervindt van windmolens op deze locatie zijn wij van mening dat dit geen geschikte locatie is om windmolens te plaatsen.	In hoeverre het genoemde zoekgebied wordt ingezet voor grootschalige opwek moet de komende maanden duidelijk worden. Het MER biedt informatie over de milieu effecten aan de beleidsmakers. Indien wat betreft de genoemde woningbouw sprake is van een autonome ontwikkeling worden deze woningen alsnog toegevoegd aan het MER.	Nee
	Vleermuizen 9.1.3 In gebied 13, naar het lijkt recht onder een van de geplande windmolens, is een vleermuisbunker aanwezig. Het lijkt bij voorbaat al nodig dat daartoe mitigerende maatregelen nodig zijn. (stilzetten van de energieproductie en direct daarmee invloed op de energieproductie) In het rapport (10.1) is aangegeven dat in het kader van dit planMER geen veldbezoeken zijn uitgevoerd t.b.v. het ecologisch onderzoek. Voor concrete projecten is een ecologisch onderzoek (inclusief veldbezoek) een belangrijk onderdeel van de onderbouwing. Wij zijn er dan ook vanuit gegaan dat deze bunker niet in de beoordeling is meegenomen en van invloed zal zijn op de energieproductie van dit gebied.	De aanwezigheid van dergelijke individuele objecten valt buiten het detailniveau van dit MER op regionaal niveau, maar komt zoals gezegd tot uiting in een latere procesfase.	Nee
	Recreatie in Dommeldal De Hogt Aanliggende gemeenten Waalre, Eindhoven en Veldhoven hebben de handen ineen geslagen om een groen hart te creëren tussen deze gemeenten. “Dommeldal de Hogt wordt een aantrekkelijk gebied om in te wonen, werken en recreëren. Het Dommeldal is een waardevol natuurgebied. Het is uniek vanwege de verschillende soorten planten en dieren die er leven. De natuurwaarde van dit gebied behouden, uitbreiden en verbinden met aangrenzende natuurgebieden zijn enkele doelstellingen voor het gebied” (https://www.grenscorridor69.nl/gebiedsimpuls/deelprogrammas/deelgebieddommeldal-noord-dommeldal-de-hogt). Hierin is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd. Windmolens	Het MER maakt geen definitieve keuzes. Het doel van het MER is om, naast de potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de MRE-regio te onderzoeken, de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES te onderzoeken. Deze locaties worden aan de hand van tevoren vastgestelde criteria beoordeeld op de milieuthema’s leefomgeving (aanwezigheid gevoelige objecten), landschap (structuur en karakteristiek), ecologie (beschermde gebieden en soorten).	Nee

	zullen de recreatieve beleving van dit groene hart ernstig beïnvloeden. Daarnaast is aan Waterplas de Meers is Waalre Natuurbelevingscentrum Buiten in ontwikkeling. Ook dit is gepland binnen een straal van 1000 meter van het onderzochte gebied.	Het vervolgproces ziet er als volgt uit: Aan het einde van het jaar stellen de gemeenteraden, de provincie en waterschappen de RES 1.0 vast, inclusief zoekgebieden. Hierna volgt het proces van iedere betreffende gemeente om de zoekgebieden een plek te geven binnen het omgevingsbeleid. Daarbij wordt opnieuw gekeken naar de milieueffecten en de ruimtelijke inpassing, ook in relatie tot andere opgaven en functies. Een belangrijk onderdeel van dit proces is lokale participatie. Daarna volgt het traject van ontwikkeling van projecten en benodigde vergunningen. Inwoners/belanghebbenden kunnen een rol vervullen op de volgende punten: • Via het politieke spoor om aandacht te vragen voor bepaalde standpunten • Via het spoor van meedenken bij de totstandkoming van visies, plannen en beleid • Via het spoor van bezwaar en inspraak (eventueel gevolgd door een beroep) op plannen (omgevingsplan, omgevingsvergunning) • Hiernaast is er een vijfde mogelijkheid om als inwoner inbreng te hebben in het proces. U kunt ook (financieel) deelnemen aan een duurzaam energieproject in uw lokale omgeving. Dat kan soms door lid te worden van (of actief te worden in) een energiecoöperatie. Als u financieel investeert, heeft u naast het ondersteunen van de ontwikkelingen en zeggenschap in het project ook mogelijkheid om rendement te verdienen op uw inleg. Parallel aan de RES- lopen de trajecten van gemeenten. Sommige gemeenten zijn al bezig met beleid en projecten voor grootschalige opwek. Belangrijk: hoewel er regionaal wordt samengewerkt, blijven gemeenten over eigen grondgebied gaan.	
	Toekomst Uiteraard maken wij ook onderdeel uit van een wereld waarin voor de toekomst van ons en onze kinderen veel moet veranderen. In dit rapport wordt daarbij gekeken naar bestaande mogelijkheden van energieopwekking. Juist in een regio waar kennis en ontwikkeling hoog in het vaandel staan zou ruimte moeten zijn voor het verkennen van nieuwe technieken met minder overlast en invloed op mens en dier. Hier lijken kansen te liggen om juist in dit gebied 13 buiten de gebaande paden te denken in samenwerking met de	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' valt buiten de scope van dit planMER.	Nee

	innovatieve bedrijven op High Tech Campus. Uiteraard zijn wij als buurt ook bereid daarin mee te denken.	De RES opgave moet worden ingevuld vóór 2030. Daarom wordt uitgegaan van de technieken die op dit moment financieel en technisch haalbaar zijn. Voor de opgave na 2030 zal logischerwijs uitgegaan worden van de technieken die op dat moment haalbaar zijn. De opgave van het Rijk aan de 30 RES-regio's is om, vóór 2030, in totaal 35 TWh aan grootschalige opwek met zon en wind te realiseren. Zij kiezen hierbij voor zon en wind, omdat dit bewezen technieken zijn voor grootschalige opwek van duurzame energie. Andere technieken zijn nog niet voldoende doorontwikkeld en mogen dan ook niet worden meegeteld in het bod per RES-regio voor 2030. Nieuwe technieken zijn wel relevant voor de periode daarna. De RES wordt elke twee jaar herzien, waarbij bekeken wordt welke technologieën we dan kunnen meenemen. We werken hierin nauw samen met Brainport Development. Innovatie is onderdeel van de RES 1.0, en is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	
--	---	--	--

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener - 4902393	
Datum zienswijze:		7 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	1- Onjuiste kaart NNB Het is volgens indiener niet juist om het gebied langs A2/A58 tegenover de Ploegstraat in Best op te nemen in de inventarisatie van zoekgebieden voor energieopwekking. Indiener geeft aan dat een verouderde kaart van NNB is gebruikt. In de kaart is bovengenoemd gebied ten onrechte niet opgenomen in de kaart. De gehele groenstrook langs het talud van A2 is volgens indiener aangewezen als natuurcompensatie gebied toen de A2 werd uitgebreid. Het stuk grond tegenover Ploegstraat was per vergissing niet opgenomen in de tekeningen van NNB, maar dat is in de documenten van de Provincie al enige tijd gecorrigeerd.	De NNB gebieden gelegen tegenover de Ploegstraat zijn bekend bij de provincie en de MRE en zijn tevens weergegeven in Figuur 60 van het planMER. Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. In het kader van de concept-RES is ervoor gekozen om in te zetten op energie langs infrastructuur. Daarom is ervoor gekozen om de volledige snelweg infrastructuur in de regio, inclusief een buffer van 300m aan weerszijden, aangemerkt als één groot zoekgebied voor hernieuwbare energie opwek. Het door de indiener genoemde gebied is gelegen in dit globale zoekgebied voor energie langs (snelweg)infrastructuur. Dit wil echter nog niet zeggen dat het overal in dit zoekgebied mogelijk is om zonneparken te realiseren. Er zal in ieder geval moeten worden voldaan aan wet- en regelgeving, bijvoorbeeld ten aanzien van natuurgebieden. Zie paragraaf 5.1 van het planMER en paragraaf 4.2 van de concept RES voor verdere toelichting op de totstandkoming van het zoekgebied voor energie langs infrastructuur.	Nee
	2- Geluidsoverlast vliegverkeer In de MER wordt vermeld dat zonnepanelen op velden onder lage vliegroutes niet zijn aan te bevelen, omdat geluidsoverlast van vliegverkeer, door de weerklank vanaf de panelen, wordt vergroot. Het gebied langs de Ploegstraat ligt onder de vliegroutes van Eindhoven Airport en meer geluidsoverlast, waar ook al het verkeer op A2 aan bijdraagt, is niet redelijk.	Aangezien het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio, zijn er geen detailonderzoeken zoals geluidsberekeningen uitgevoerd voor specifieke locaties. Wel is dit een aandachtspunt tijdens het vervolgonderzoek bij zonneparkprojecten in omgevingen met een hoge geluidsbelasting (bijvoorbeeld als gevolg van vliegverkeer).	Ja
	3- Beperking stikstof/fijnstof opvang Het gebied tegenover Ploegstraat is onderdeel van NNB en onder meer bedoeld als stikstof/fijnstof opvang. Natuurcompensatie langs de snelwegen werd ingericht	Ter kennisgeving aangenomen.	Nee

	middels rijke groenstroken die er langs zijn aangelegd en ingericht. Deze zijn bedoeld voor opvang van stikstof/fijnstof dat het verkeer uitstoot. Zonnepanelen verhinderen, althans verminderen, sterk die werking van stikstof/fijnstof opvang door de aangelegde natuur.		
--	--	--	--

Naam instantie/indieners:		ZLTO Someren – 4906367/4906368	
Datum zienswijze:		10 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	Uitwerking van een goede landbouwstructuur Indiener vindt het positief dat er een MER is uitgevoerd voor de RES, omdat zo beter afgewogen keuzen kunnen worden gemaakt. Indiener constateert dat vooral is gekeken naar landschappelijke component en in veel mindere mate naar de gevolgen voor een economisch vitaal buitengebied en het perspectief van agrarische bedrijven. Indiener hoopt dat effecten op de landbouwstructuur verdere uitwerking krijgen in de RES MRE en in de uiteindelijke afwegingskaders voor de zoekgebieden. Indiener gaat hier graag over in gesprek.	Het planMER kijkt op het detailniveau dat is vastgesteld in de NRD naar de milieueffecten van zonne-en windenergie. Ten behoeve van deze eerste stap (de RES 1.0) menen de provincie en de MRE dat deze aanpak volstaat om beleidsmakers te helpen om dit thema een plaats te geven in de regionale afweging. Provincie en MRE delen de mening van indiener dat een goed vervolggesprek kan helpen om de nadere invulling, ook op de lange termijn, vorm te geven en trekken hierin graag op met de ZLTO in de periode na vaststelling van de RES 1.0.	Ja
	Indiener constateert dat indeling van landschapstypen wordt gebruikt om algemene conclusies te trekken over de functionaliteit van het landschap voor landbouwkundig gebruik. Er wordt nu in de tabellen een 0 gescoord op het criteria 'landbouwstructuur' voor zoekgebieden in kleinschalige landschappen en een - voor zoekgebieden in grootschalige landschappen. Dit kan niet zo eenvoudig geconcludeerd worden. In jonge ontginningsgebieden is de maat en schaal van het gebied afgestemd op het landbouwkundig gebruik, maar de realiteit is dat grondgebonden agrarische bedrijven in al hun diversiteit verspreid over alle landschapstypen te vinden zijn. Bedrijven leveren binnen verschillende landschapstypen een bijdrage aan hun omgeving, waarbij de focus per deelgebied en per bedrijf anders kan zijn. In al deze agrarische gebieden is landbouwstructuur van groot belang voor het toekomstperspectief van agrarische bedrijven en de bijdrage die zij leveren aan maatschappelijke doelstellingen, o.a. een mooi landschap, weidegang, biodiversiteit, waterhuishouding en natuurbeheer. De opwek van duurzame energie via zonnevelden in het buitengebied mag de landbouwkundige structuur niet aantasten. Dit vraagt om een meer gedetailleerde afweging op het niveau van deelgebieden. Indiener vindt dat gekeken moet worden naar: - Voorkomen van verlies van goede landbouwgrond en locaties - Voorkomen van belemmering van bedrijfsvoering en toekomstige groei ruimte (vooral areaal) agrarische bedrijven.	De beoordelingswijze van het bredere thema 'landbouwstructuur' in het planMER is een versimpeling van een complex thema. Ten behoeve van deze eerste stap (de RES 1.0) menen de provincie en de MRE dat deze aanpak volstaat om beleidsmakers te helpen om dit thema een plaats te geven in de regionale afweging. Provincie en MRE delen de mening van indiener dat een goede analyse kan helpen om de nadere invulling, ook op de lange termijn, vorm te geven en trekken hierin graag op met de ZLTO in de periode na vaststelling van de RES 1.0.	Ja

	- Dit vraagt om een goede analyse van de sociale structuur van agrarische gebieden; stoppers, blijvers en opvolgers. Dit is van belang voor de duurzame ontwikkeling van het gehele gebied. Zonnevelden moeten groeiruimte blijven geven. Daarbij willen wij aangeven dat deze analyse van de sociale structuur gemaakt moet worden voor de lange termijn. De RES kijkt naar een periode tot 2030, maar agrarische ondernemers denken in generaties. Indiener verwijst naar eerdere bijdrage uit december waarin zij beoordelingscriteria voor goede landbouwgrond en landbouwstructuur hebben geleverd.		
	Draagkrachtberekening Bij zowel het berekenen van de draagkracht van zonneparken op gebiedsniveau, als bij de landschapsstrategieën (inpassen, aanpassen, transformeren), wordt vooral gekeken naar de landschappelijke kenmerken van gebieden en niet naar de effecten op het huidige gebruik en de landbouwkundige structuur. Dit vraagt om een nadere analyse op het niveau van deelgebieden, waarbij de criteria zoals hierboven genoemd belangrijke uitgangspunten zijn. Als er te weinig agrarische grond beschikbaar blijft voor (jonge) boeren en het agrarisch gebied versnipperd raakt door een lappendeken aan zonneparken, is er geen sprake meer van een vitale agrarische economie en verdwijnt deze sector uit het buitengebied. Dit heeft tot gevolg dat ook de overblijvende landbouwpercelen anders gebruikt gaan worden. Er zal meer verhuur plaats vinden, waarbij rendement van de grond op korte termijn centraal staat, en het goed rentmeesterschap en goede bodemkwaliteit ondergeschikt wordt. Dit zijn indirecte milieueffecten.	Provincie en MRE trekken graag in het vervolgtraject samen met ZLTO op als het gaat om het analyse op het niveau van deelgebieden.	Ja
	Energieopwek en de Groenblauwe Mantel In de MER wordt aangegeven dat energieprojecten ingezet kunnen worden om de ontwikkeling van natuurgebieden en natuurversterking in de Groenblauwe Mantel mogelijk te maken. En dat positieve effecten van zonneparken met name te verwachten zijn op landbouwgrond aansluitend op natuurgebieden, in verband met mogelijkheid voor vernatting en lagere stikstofuitstoot. De Groenblauwe mantel is een specifieke aanduiding voor landbouwgebieden. Op dit moment spelen grondgebonden agrarische bedrijven hier een belangrijke rol. Zij kunnen water vast houden, organische stof verhogen en biodiversiteit bevorderen. Daarnaast ligt er voor bedrijven rond deze gebieden een wens om te extensiveren en meer natuurinclusief te gaan werken. Dit kan alleen als zij ook kunnen beschikken over voldoende (extra) gronden. De realisatie van zonneparken heeft tot gevolg dat de agrarische bedrijven verdwijnen in deze gebieden, er geen weidegang meer toegepast wordt, en het organische stof gehalte van de bodems en de binding van CO2 achteruit gaat.	Toepassing van grootschalige opwek in de groenblauwe mantel kan alleen plaatsvinden als uit locatiespecifiek onderzoek de meerwaarde gebleken is.	Nee
	Reactie op de 3 alternatieven	De aanbeveling om ook een langere termijn dan de periode tot 2030 mee te wegen wordt meegenomen in het vervolgtraject.	Ja

	De RES wordt opgesteld met een tijdshorizon tot 2030. Het uitgangspunt is dat zonnevelden en windturbines worden gerealiseerd voor een periode van 25 jaar. Indiener constateert dat bij het alternatief energielandschappen, energieopwek geclusterd wordt in gebieden die op dit moment hoofdzakelijk in landbouwkundig gebruik zijn, de jonge ontginningsgebieden. De MER richt zich vooral op de zichtbare effecten op korte termijn. Indiener vraagt partijen ook nadrukkelijk te kijken naar de gevolgen voor de lange termijn. De kans is groot dat deze gebieden na 25 jaar door deze ontwikkeling niet meer in landbouwkundig gebruik zijn. Welke functie krijgen deze gebieden dan en is dit een wenselijke ontwikkeling?		
	Agro-PV In de agrarische sector liggen volgens indiener kansen voor dubbel ruimtegebruik, zon op dak, maar ook Agro-pv; zonnepanelen in combinatie met teeltondersteunende voorzieningen boven intensieve teelten. Bij dubbel ruimtegebruik zijn geen grootschalige vlakdekende zonnevelden en zijn de effecten op de omgeving naar verwachting klein. Waar krijgt dit type ontwikkelingen een plek in de RES, in de MER en uiteindelijk in lokaal beleid?	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Het planMER heeft alleen de milieueffecten van zonne- en windenergie beoordeeld. Onderzoek naar andere 'innovatieve technieken' of naar 'onbenutte daken op gebouwen' is buiten dit planMER onderzocht. In de RES 1.0 hebben we afgesproken dat we ons inzetten op ontwikkeling van innovatieve technieken. Innovatie is een van de thema's die verder uitgewerkt moet worden om te komen tot een samenwerking- en uitvoeringsprogramma.	Nee
	Glastuinbouwontwikkelingsgebied Indiener geeft aan dat glastuinbouwontwikkelingsgebied in Deurne is aangemerkt als zoekgebied voor de RES. In andere documenten staat dit gebied omschreven als 'no regret gebied'. Dit gebied is aangewezen als ontwikkelgebied voor de glastuinbouw, en indiener vindt het van belang om dit gebied ook te behouden voor glastuinbouwontwikkelingen. Indiener voert op dit moment een inventarisatie uit naar de ontwikkelbehoefte van de glastuinbouw in Zuid-Oost Brabant en constateert dat een groot aantal van de aangewezen gebieden op dit moment volledig wordt benut. Wij zien in het glastuinbouwontwikkelingsgebied wel mogelijkheden voor integrale oplossingen op energiegebied in combinatie met de glastuinbouwfunctie, bijvoorbeeld door opwek van biogas. Daarnaast kan glastuinbouw een belangrijke bijdrage leveren aan de regionale energietransitie door WKK's, congestiemanagement, aardwarmte en warmtenetten, hergebruik restwarmte e.d.	De no regret gebieden zijn een belangrijk onderdeel van de RES, maar vallen buiten de reikwijdte van het MER, waarin de milieueffecten van grootschalige opwek binnen zoekgebieden worden onderzocht.	Nee
	Netcapaciteit Indiener geeft aan dat netcapaciteit een groot aandachtspunt is bij de realisatie van de opgaves. In een aantal gevallen kunnen zon op dak initiatieven nu niet gerealiseerd worden omdat ruimte gereserveerd is voor grootschalige zonneparken. Dit vindt indiener onwenselijk. Indiener vindt dat no regret maatregelen voorrang moeten krijgen. Indiener weet dat	De provincie en de MRE stellen de constructieve houding van indiener op prijs en delen de mening dat netcapaciteit, aansluitmogelijkheden en de zonneladder essentiële onderdelen zijn van de regionale energiestrategie.	Nee

	dit nu wettelijk niet mogelijk is, maar wil graag meedenken over hoe het wel mogelijk kan worden.		
--	---	--	--

Naam instantie/indiener:		Belangenvereniging tegen Windpark Koolblik via DOKK Advocaten	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	
	2. Gebrek aan helderheid / concretisering 2.1 Het MER kenmerkt zich volgens indieners door globale opvattingen van milieueffecten en snel getrokken conclusies. Het MER komt daardoor bij indieners onzorgvuldig en niet transparant over. Indieners vragen relevantie van MER af als er in het MER niet van worst-case scenario wordt uitgegaan, zijnde turbines met hoogst mogelijke tiphoogte.	Het planMER is opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. De werkstappen en onderzoeksmethodiek worden daarnaast duidelijk beschreven en onderbouwd in het planMER, net als de gehanteerde beoordelingscriteria om te komen tot een score per zoekgebied. Provincie en MRE zijn het dan ook niet eens met de suggestie dat er sprake zou zijn van onzorgvuldigheid en een gebrek aan transparantie. Het planMER is relevant omdat zij inzicht verschaft in de milieueffecten van grootschalige zonne-en windparken binnen alle zoekgebieden in de regio. Op deze manier wordt de regio ondersteund bij het maken van locatiekeuzes. Daartoe is in het planMER uitgegaan van een referentiewindturbine-type met een ashoogte en rotordiameter van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter). De keuze voor deze afmetingen is enerzijds gebaseerd op de wens op aan te sluiten bij de gehanteerde afmetingen in het planMER Kempengemeenten. Anderzijds is hiervoor gekozen om niet op voorhand te veel ruimte uit te sluiten. De definitieve afmetingen van windturbines moeten worden bepaald in het ontwerpproces van concrete projectinitiatieven. Bij concrete initiatieven worden de milieueffecten voor de betreffende afmetingen opnieuw onderzocht, met een hoger detailniveau.	Nee
	2.2 Indieners vinden het onjuist dat er voor geluid, slagschaduw en veiligheid wordt gerekend met vuistregels. Indieners geven aan dat er hinder kan worden verwacht binnen afstand van 10x tiphoogte. Beoordelingscriteria zijn te nauw volgens indieners.	Zoals hierboven aangegeven is het planMER opgesteld op het detailniveau passend binnen de scope van de gehele RES regio. Bij dit detailniveau past het rekenen met vuistregelafstanden voor de beoordeling op het onderdeel leefomgeving. Het klopt dat milieueffecten zoals geluid en slagschaduw ook buiten de genoemde vuistregelafstanden waarneembaar kunnen zijn. Ook is niet uitgesloten dat buiten de vuistregelafstanden nog enige hinder kan worden ervaren. Toekomstige windparken zullen echter aan alle wettelijke normen	Nee

		voor windturbines moeten voldoen, waarmee de overlast voor omwonenden beperkt blijft.	
	3. Geluid / Gezondheid 3.1 Het toetsingskader voor geluid (aan Activiteitenbesluit milieubeheer) is volgens indieners ernstig achterhaald. De normen t.a.v. windturbines uit activiteitenbesluit en activiteitenregeling liggen onder vuur en zullen n.a.v. het arrest Nevele van het Hof van Justitie in een speciale zitting worden besproken over recht- en wetmatigheid van normen. Er is namelijk nooit een MER voor deze normen uitgevoerd. Indieners vinden dat daarom m.e.r.-procedure moet worden stopgezet.	De provincie en de MRE volgen de ontwikkelingen op dit onderwerp op de voet. Mochten er op basis hiervan aanpassing aan de milieunormen worden doorgevoerd dan heeft dat wellicht gevolgen voor individuele projecten, maar doet dit geen afbreuk aan de landelijke en regionale duurzaamheidsdoelstellingen. De provincie en de MRE zien in deze ontwikkelingen geen aanleiding om te stoppen met het MER- of RES-proces.	Nee
	3.2 Indiener wijst erop dat norm ook ontkend wordt in actualiteiten. RIVM heeft recent aangekondigd een expertisecentrum over gezondheidsschade bij windturbines op te starten, wat volgens indiener de noodzaak voor nader onderzoek bevestigt. Ook zijn er volgens indiener diverse problemen in de praktijk met betrekking tot geluid van windturbines, waardoor mensen verhuizen. In 2009 publiceerde RIVM een rapport over beperking van geluidshinder windturbines naar 40dB. Ook WHO publiceerde een nieuwe richtlijn. Indiener geeft aan dat MRE zorgplicht heeft naar burgers en dat op basis van best beschikbare kennis een rapport moet worden gemaakt.	Het klimaatakkoord en de uitwerking daarvan in de regionale energiestrategieën zorgen ervoor dat momenteel in veel gemeenten wordt onderzocht of er windenergie kan worden gerealiseerd. Deze ontwikkelingen gaan gepaard met zorgen en vragen bij omwonenden. Het genoemde expertisepunt is opgericht om de vragen over windturbinegeluid die in de samenleving opkomen goed te kunnen blijven beantwoorden. De oprichting van het expertisepunt betekent niet dat er tot op heden onvoldoende onderzoek naar windturbinegeluid is uitgevoerd. De RIVM publiceert bijna jaarlijks een nieuw onderzoek naar geluidseffecten van windenergie en het laatste onderzoek stamt uit oktober 2020 (<i>Health effects related to wind-turbine sound: an update</i>). Uit deze studie blijkt dat er geen eenduidig verband bestaat tussen windturbine geluid en gezondheidseffecten. Provincie en MRE gaan uit van de conclusies van dit meest recente RIVM rapport.	Nee
	3.3 Indiener vindt dat overheden moeten wachten met ontwikkelplannen voor windparken nadat advies RIVM m.b.t. gezondheid en laagfrequent geluid is geactualiseerd.	Uit het meest recente onderzoek van de RIVM uit oktober 2020 blijkt tevens niet dat laagfrequent geluid van windturbines voor extra hinder zorgt in vergelijking met gewoon geluid. Daarnaast is het goed om kennis te nemen van een ander recent artikel van het RIVM: 'Health effects related to wind turbine sound, including low-frequency sound and infrasound' uit 2018. Hierin wordt onder meer gesteld dat er geen bewijs is dat laagfrequent geluid en infrageluid specifieke effecten hebben, en dat gezondheidseffecten eerder gerelateerd zijn aan ergernis dan aan daadwerkelijke blootstelling. Wanneer het RIVM een nieuw onderzoek publiceert zullen provincie en MRE zich daarvan op de hoogte stellen. Op dit moment zien zij geen reden om het planMER te wijzigen.	Nee

	4. Slagschaduw 4.1 Indieners verzoeken dat normering voor slagschaduw uit activiteitenbesluit ook niet wordt toegepast, omdat deze in concrete gevalsomstandigheden onredelijk uitwerkt en niet garandeert dat initiatiefnemers aan wettelijke plicht tot bescherming van goede ruimtelijke ordening gaan voldoen. Omwonenden van windparken ondervinden in de praktijk serieuze hinder.	Het niet uit te sluiten dat sommige mensen in meer of mindere mate hinder zullen ondervinden van het windpark. Voor wat betreft slagschaduw blijft deze hinder hoe dan ook beperkt tot maximaal 5 uur en 40 minuten hinder per jaar per woning. Een automatische stilstandvoorziening in de windturbines zorgt ervoor dat deze worden uitgeschakeld wanneer de wettelijke grens van 5 uur en 40 minuten wordt overschreden. Daarmee is een goed leefklimaat voor omwonenden geborgd.	Nee
	4.2 Indiener wijst erop dat adviesbureau Arcadis heeft gesteld dat slagschaduwnormen niet werken en dat feitelijke hinder bijna 3 keer zoveel is dan toegestaan. Het is volgens indiener duidelijk dat windturbine-eigenaren hun windturbines zoveel mogelijk willen laten draaien voor een hoger rendement en daarmee inkomsten. Ook stappen windturbine-eigenaren naar de rechter om strengere maatwerkvoorschriften van tafel te krijgen. Bedrijven en inwoners zijn verontrust over mate waarin zij geconfronteerd worden met slagschaduw, geluidhinder, onveiligheid en dergelijke. Volgens indiener mist in het MER tevens wat de effecten zijn van slagschaduw in stilstand.	Het is provincie en MRE niet duidelijk naar welk onderzoek van Arcadis door de indiener wordt verwezen. Dankzij de hierboven beschreven stilstandvoorziening, die geïmplementeerd wordt in de besturingssoftware van alle moderne windturbines, wordt overschrijding van de wettelijke norm voorkomen. De opmerkingen van de indiener over windturbine-eigenaren worden ter kennisgeving aangenomen. Slagschaduw is de bewegende slagschaduw van de draaiende wieken van een windturbine. In het geval van stilstand van een windturbine treedt er geen slagschaduw op, maar mogelijk wel gewone schaduw. Voor gewone schaduwwerking hoeft niet voldaan te worden aan normeringen.	Nee
	4.3 Indiener wijst erop dat mitigerende maatregelen i.v.m. slagschaduw zoals stilstandvoorziening zorgt voor productieverlies. Hierdoor wordt businesscase volgens indiener zeer wankel. In het MER ontbreekt absoluut en relatief getal van hoeveel opbrengstverlies is gemoeid met stilstand.	Onderdeel van de vergunningprocedure van concrete projecten is onderzoek of eventuele wettelijke verplichting tot stilstand leidt tot een onrendabel project. Dergelijk onderzoek past niet bij de scope van het (regio-brede) planMER De ervaring leert dat bij afstanden vanaf ca. 400-500 meter dergelijke stilstand geen significante gevolgen voor de business case meer heeft. Ook bij kleinere afstanden is er lang niet altijd sprake van een groot effect op de haalbaarheid.	Nee
	5. Visualisaties / Landschap 5.1 Indieners begrijpen niet waarom visualisaties worden weergegeven van windturbines van 185 meter hoogte, terwijl in het MER ook staat dat moderne windturbines 200-225 meter hoog zijn (soms zelfs 240). Hierdoor zijn visualisaties niet realistisch. Ook staan visualisaties achter bomen in blikveld (visualisatie fig. 27) waardoor geen realistische weergave wordt gegeven. Indieners vragen zich af of voorbeeldvisualisaties daadwerkelijk een hulpmiddel zijn bij landschappelijke beoordeling van windparken.	De voorbeeldvisualisaties zijn alleen bedoeld om een indruk te geven van de dominantie van de windturbines in het landschap. Derhalve wordt er in de tekst niet over de afstand in meters gesproken, maar over de afstand in tiphoogte van de windturbines. Op deze manier maakt het minder uit wat de exacte tiphoogte is. Als voorbeeld: 10 x de tiphoogte van 185 meter = 1850 meter. 10 x de tiphoogte van 200 meter = 2000 meter. Het landschap binnen van de RES regio Metropoolregio Eindhoven kent relatief veel bomen. Derhalve kan de genoemde afbeelding op figuur 27 juist wel een realistische weergave zijn.	Nee
	5.2 Indieners begrijpen niet hoe een windpark landschappelijke structuur kan versterken. De deskundige stelt dat een windpark de structuren van een landschap	Het planMER stelt dat 'Enkel op macroniveau kan er verbinding gelegd worden tussen landschappelijke structuren en windparken'. Verder stelt het	Nee

	verduidelijkt, en dat dit een positieve uitwerking heeft op de belevingswaarde. Indieners menen dat windpark altijd grove inbreuk maakt op landschappen en belevingswaarde en geenszins kan aansluiten op landschappelijke structuren. Ook wordt eveneens niet uitgegaan van worst case scenario mb.t. de hoogte van windturbines.	planMER dat het een positieve werking 'kan' hebben. Wanneer bijvoorbeeld de ligging of loop van een bepaalde landschappelijke lijn als positief wordt ervaren, kan een windpark parallel aan deze lijn de herkenbaarheid versterken. Daarbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld een kanaal. De precieze afmetingen van windturbines zijn voor deze regionale afwijking niet van belang en vallen buiten het detailniveau.	
	5.3 Het MER geeft aan dat een beoordeling 'neutraal' wordt gekwalificeerd, als een windpark weinig tot geen invloed heeft op landschappelijke kernkwaliteiten of kernkwaliteiten worden juist versterkt. Hieronder vallen volgens de deskundige alle windparken die volledig of grotendeels in het jonge zandontgonnen landschap of peeltkernontginningenslandschap zijn gesitueerd. De deskundige stelt dus dat alle windparken in desbetreffende gebieden kennen bij voorbaat een neutrale kwalificatie, welke aanname rechts subjectief is en bovenal verre is van vereiste onafhankelijkheid. Indieners begrijpen deze blote stelling geenszins en verzoeken daarom om nadere onderbouwing.	De beoordeling is gedaan op het detailniveau van het planMER. Op dat detailniveau zijn de kernkwaliteiten van de structuren en karakteristieke van het landschap in kaart gebracht. Voor de Jonge zandontginningen zijn daarop de volgende aspecten geïnventariseerd: Grote schaal, rationele strokenverkaveling, rechte waterwegen, boomrijen, en boerenerven en veel openheid. Voor de peeltkernontginningenslandschap deze aspecten geïnventariseerd: Rationeel ingericht, rastervormige wegen- en waterlopenstructuur, intensieve veehouderijen en glastuinbouw en verkaveling bestaat uit regelmatig gevormde blokken of stroken. Mede om een vergelijking te kunnen doen tussen de windparken in de verschillende landschapstype, stelt het planMER dat windturbinelijnopstellingen op deze aspecten weinig tot geen invloed hebben. Derhalve worden ze beoordeeld als 'neutraal'. Nader onderzoek van betreffende locaties moet uitwijzen in hoeverre lijnopstellingen daadwerkelijk effect hebben op de karakteristieken van de aldaar aanwezige landschapstypen.	Nee
	5.4 De deskundige is volgens indieners niet eenduidig wanneer sprake is van cluster windturbines. Volgens Interim omgevingsverordening moeten nieuwe windparken minimaal 3 windturbines bevallen, hetgeen de deskundige beaamt. Desalniettemin wordt niet benomen of en zo ja in hoeverre dit geldt als er sprake is van een uitbreiding dan wel een nieuw windpark naast een bestaand windpark.	Het planMER beschouwt alleen windparken van tenminste 3 windturbines. Eventuele uitbreiding van bestaande windparken valt buiten de reikwijdte van dit planMER.	Nee
	5.5 Het MER stelt dat ten aanzien van visuele interferentie dat wanneer windparken, binnen een straal van twee kilometer, met vergelijkbare eigenschappen dusdanig worden gepositioneerd dat ze de herkenbaarheid van elkaars opstelling versterken. Dit zou een licht positief effect hebben op visuele interferentie. Indieners vinden deze conclusie geenszins objectief verantwoord en ook onbegrijpelijk. Meer windturbines leiden volgens indieners altijd tot meer visuele interferentie en dus tot negatieve effecten. Indieners verzoeken om inhoudelijke heroverweging op beoordelingsschema.	De tekst waarna verwezen wordt in paragraaf 6.9.3.1, tabel 29, is de beschrijving van de beoordeling 'licht positief' bij de criteria 'Visuele interferentie tussen windparken'. Het planMER beschouwd één grote lijnopstelling als meer positief dan verschillende kleine windparken uit elkaar. Wanneer windturbineparken op een dusdanige wijze worden gesitueerd dat het lijkt alsof het één park in een lijnopstelling is, wordt dit ten aanzien van interferentie als 'licht positief' beschouwd. Echter is hier geen sprake van bij de beoordeling van de lijnopstellingen binnen dit planMER.	Nee

	6. Ecologie / Water 6.1 De deskundige noemt volgens indieners slechts mitigerende maatregelen die nodig kunnen zijn om invloed op beschermde soorten te verzachten, te voorkomen of te compenseren. Indieners vinden dit opmerkelijk nu gevolgen voor soorten aanzienlijk zijn. Uit onderzoek van Wageningen blijkt dat vogels in negatieve zin wennen aan de aanwezigheid van windturbines, in de zin van dat ze er niet van schrikken. Dit leidt tot aanvaringen. Zonder maatregelen en voorzieningen (radar-detectie) leidt dit tot meer sterfte dan nodig. Uit rapport Adviesgroep Vogeltoets blijkt dat vogeltrekmetingen van bijvoorbeeld weerradar of rotorhoogte geen betrouwbare metingen geeft. De vogelradar – automatische (radar e.d.) afslag – doet dit wel. Ook moet onderzocht worden wat effect is van zwarte wiek op vogelsterfte.	Het ecologische onderzoek in het kader van het planMER is bedoeld om te kijken of gebieden op voorhand al kunnen worden uitgesloten als gevolg van ontoelaatbare effecten op beschermde soorten en gebieden. Voor zover uit het planMER blijkt dat dit niet het geval is zijn zoekgebieden nog mogelijk. Als er in een later stadium concrete projecten zijn wordt hiervoor diepgaander onderzoek uitgevoerd, inclusief veldbezoeken. Zo dient er voor ieder concreet windproject het effect van windturbines op aanvaringen van vogels en vleermuizen onderzocht te worden. Ook andere effecten zoals verstoring (door bijv. geluid) zullen in dergelijke onderzoeken worden meegenomen. Uit een onderzoek in Noorwegen is gebleken dat de sterfte bij diverse vogelsoorten door windturbines lager uitvalt, wanneer er één wiek van de windturbine een zwarte kleur heeft. Een zwarte wiek zorgt ervoor dat het 'patroon' van het draaien van een windturbine visueel doorbroken wordt, waardoor diverse dagactieve vogelsoorten (zoals zeearenden) verminderd in aanvaring komen met windturbines. Belangrijke aantekening hierbij is dat dit onderzoek is uitgevoerd in Scandinavië en derhalve niet per definitie ook voor de situatie in Nederland toepasbaar is. Uit Nederlandse onderzoeken is bekend dat een deel van de aanvaringsslachtoffers trekvogels betreft. Deze soortgroepen komen met name 's nachts en met slechte weersomstandigheden in aanvaring met windturbines. Het is derhalve niet duidelijk of het zwart verven van een windturbineblad eveneens zorgt voor een significante reductie in het aantal vogelslachtoffers in Nederland. Hoewel het onderzoek uit Noorwegen een duidelijke effect heeft, zal dit voor de situatie in Nederland nog nader onderzocht moeten worden. Op dit moment worden gesprekken gevoerd om een dergelijke proef in de Eemshaven op te starten. De uitkomsten van dit mogelijke onderzoek laten zien of een dergelijk effect in Nederland eveneens waarneembaar is. Naast een mogelijk gunstig effect ten aanzien van sterftereductie kan er mogelijk ook sprake zijn van extra hinder voor omwonenden vanwege een groter visueel effect. De mogelijke effectiviteit van de maatregel en de mogelijke hinder voor derden dient zorgvuldig afgewogen te worden.	Nee
--	---	---	-----

	6.2 De deskundige stelt zonder onderbouwing dat windparken geen invloed hebben op waterkwaliteit en slechts in beperkte mate invloed hebben op waterbergingscapaciteit. Deze stelling is volgen indieners te kort door de bocht. Landschapen worden verhard en toegangswegen worden aangelegd. Fundering en wiekoverslag leiden tevens tot problemen met waterhuishouding.	Door gebruik te maken van niet-uitlogende bouwmaterialen kan uitspoelen van stoffen worden voorkomen. Uitspoelen van stoffen, en daarmee veranderingen van de grondwaterkwaliteit, wordt daarmee uitgesloten. Als de windturbines eenmaal in werking zijn, dus nadat mogelijke bemalingen tijdens de bouwfase zijn beëindigd, is er geen relatie met het grondwater Het klopt dat de toevoeging van verhard oppervlakte in de vorm van windturbines en toebehoren een effect kan hebben op het waterbergend vermogen van een gebied. Voor deze verharding moet daarom bij concrete projecten worden onderzocht of de door het waterschap gehanteerde grenswaarde wordt overschreden. Als dit voor een concreet initiatief het geval is, dan kunnen compenserende maatregelen nodig zijn om een waternvergunning te kunnen krijgen. Te denken valt aan het creëren van extra waterbergend vermogen in het gebied.	Nee
	7. Alternatieven 7.1 Volgens indieners is alternatief 'netinpassing het meest geschikt om de RES-regio te voorzien van duurzame energie. Deze vorm is meest efficiënt, heeft minste impact en dit alternatief voldoet ruim aan RES ambitie 2.0 Twh opwek.	De provincie en MRE nemen de inbreng van de indiener ter kennisgeving aan.	Nee
	8. Windpark Koolblik / zoekgebied K29 8.1 Beoogd Windpark Koolblik bevindt zich volgens indieners in zoekgebied K29. Zoekgebied K29/beoogd Windpark Koolblik is volgens indieners niet geschikt voor exploitatie van een windpark en geeft volgende argumenten:	Zie voor de beantwoording van de provincie en de MRE de rijen hieronder:	Nee
	8.2 Businesscase van windpark Koolblik is niet sterk en is nu ook al als niet efficiënt en daardoor ook niet rendabel bij stilstand gekwalificeerd in MER (sub 4.3). Netpassing zou uitkomst bieden maar hier is geen capaciteit voor tot 2030. Afstand tot dichtstbijzijnde hoofdstation is te ver weg voor rendabel windpark.	De businesscases van concrete initiatieven vallen buiten de scope en het detailniveau van het regio-brede planMER. Onderdeel van de vergunningprocedure van concrete projecten is onderzoek of eventuele wettelijke verplichting tot stilstand leidt tot een onrendabel project. De ervaring leert dat bij afstanden vanaf ca. 400-500 meter dergelijke stilstand geen significante gevolgen voor de business case meer heeft. Ook bij kleinere afstanden is er lang niet altijd sprake van een groot effect op de haalbaarheid. Het MER beoordeelt op het thema netinpassing n.a.v. de capaciteit op het station en doet geen uitspraak omtrent de financieel haalbaarheid a.g.v. de netinpassingskosten.	Nee

	8.3 In het MER worden effecten omtrent zoekgebied K29 als zeer negatief verwacht. Tevens staan er kwetsbare objecten – in de zin van het activiteitenbesluit binnen 500 meter contour van zoekgebied. Ook worden in het MER verschillende aantallen woningen gebezigd. Beoordelingstabel 25 stelt dat zoekgebied K29 2 of 9 woningen heeft binnen contour. Beoordelingstabellen 28 en 34 stellen dat er 10 woningen zijn binnen contour. Dit zorgt voor verwarring. Indieners vragen helderheid.	In het planMER wordt geen zoekgebied onderzocht met de aanduiding K29. Het vermoeden bestaat dat de indieners doelen op de locaties in zoekgebied 29. Binnen het zoekgebied zijn twee windparklocaties geïdentificeerd: 29-1 en 29-2. Elk van deze windparklocaties is individueel beoordeeld in tabel 25. Vervolgens zijn ook alle zoekgebieden beoordeeld, waarbij de milieueffecten van de windparklocaties binnen elk zoekgebied zijn samengevoegd. Tabel 28 geeft de beoordeling per zoekgebied op het thema Leefomgeving. Tabel 34 toont een overzicht van alle thema's. Oorzaak van de vermeende discrepantie is dat 1 woning binnen 500 meter van beide windparklocaties gelegen is. Er liggen dus in totaal 10 woningen binnen 500 meter van tenminste 1 windparklocatie.	
	8.4 Ook worden in het zoekgebied negatieve effecten verwacht op ecologie, zoals NNB, broedvogels, wintervogels, vleermuizen en overige beschermde soorten. Het MER heeft de effectafstand gesteld op 200 meter. Indieners begrijpen dit niet aanzien effecten op bepaalde soorten in NNB al te verwachten zijn op 75 meter afstand. Indieners menen, ondersteund door MER, dat de natuur permanente schade wordt berokkend bij exploitatie van windparken in zoekgebied K29.	Zoals in de formulering van de effectbeoordeling beschreven (tabel 23), zijn drie verschillende scores voor het beoordelingscriterium NNB mogelijk: neutraal (0), negatief (-) en dubbel negatief (--). Bij windparken krijgen windparklocaties in of op minder dan 75m van NNB de score dubbel negatief (--), binnen 200m (bij NNB voor kwalificerende vogels/vleermuizen) negatief (-) en neutraal bij een afstand van meer dan 200m tot NNB. Er is derhalve al een differentiatie uitgevoerd overeenkomstig met het voorstel van indiener.	Nee
	8.5 Alternatief 2 van zoekgebied K29 leidt tot extra hinder door andere geluidsbronnen, ofwel cumulatieve geluidshinder. Dit betekent concreet dat ondanks de cumulatieve situatie niet genormeerd is in de huidige wetgeving, dat de Afdeling wel van oordeel is dat het bevoegd gezag moet beoordelen of de cumulatieve geluidsbelasting bij woningen uit het oogpunt van goede ruimtelijke ordening aanvaardbaar kan worden geacht en voldoende is geborgd. Het MER is te summier om hierop een passende beoordeling te laten plaatsvinden. Temeer omdat in de jurisprudentie niet is uitgekristalliseerd welke cumulatieve geluidsbelasting aanvaardbaar te achten is.	Het is begrijpelijk dat indiener aandacht vraagt voor de geluidsbelasting van windturbines in een omgeving waarin ook al andere geluidsbronnen aanwezig zijn. Het berekenen van cumulatie van geluidbronnen past niet bij het detailniveau van een planMER. In deze verkennende fase van het onderzoek is het nog niet mogelijk of nuttig een akoestisch onderzoek uit te voeren. Daarvoor moet eerst bekend zijn waar een windturbine zou kunnen komen te staan, en welk type windturbine in aanmerking zou komen. Wel is in het planMER bij de Effectbeoordeling Leefomgeving rekening gehouden met de eventuele aanwezigheid van andere geluidsbronnen binnen 1 kilometer van het zoekgebied. Bij onderzoeken t.b.v. concrete projecten wordt gekeken of er sprake is van een onaanvaardbare situatie of niet.	Nee
	8.6 Op basis van bovenstaande gronden verzoeken indieners dat zoekgebied K29 volledig wordt geschrapt. Het windpark zal teveel schade berokkenen. Ook liggen	Provincie en MRE nemen deze opmerking ter kennisgeving aan. Wel wijzen ze erop dat het MER slechts objectieve informatie bevat over de effecten	Nee

	normen onder vuur en zijn er lopende onderzoeken naar gezondheidsschade. Indieners willen zekerheid hebben over het wel of niet overwegen van windpark Koolblik in zoekgebied K29. Ook leiden dergelijke plannen tot woningdaling.	van zonne- en windparken en geen keuzes maakt of voorkeuren aangeeft voor locaties. Op dit moment heeft er nog geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden over de locatiekeuzes. Ook is het zo dat elke gemeente uiteindelijk gaat over haar eigen grondgebied. De provincie en de MRE kunnen daar op dit moment dus geen uitsluitsel over geven. Van planschade kan sprake zijn indien het nieuwe planologisch regime nadeliger wordt ten opzichte van het eerdere regime en deze verslechtering ertoe leidt dat een omwonende daardoor schade, in de vorm van waardevermindering van het onroerend goed, leidt. Waardevermindering kan zich voordoen wanneer sprake is van een vermindering van het woon- en leefgenot, of wanneer nieuwe planologische beperkingen worden gesteld aan het gebruik of de bouw mogelijkheden van het onroerend goed. Voor het bepalen van de vraag of voor individuele gevallen sprake is van planschade, en (zo ja) hoe groot de omvang van deze schade is, kent "Afdeling 6.1 Tegemoetkoming in schade" van de Wet ruimtelijke ordening een aparte procedure. Belanghebbenden die menen in aanmerking te komen voor planschade kunnen na het vaststellen van het plan, binnen vijf jaar hiertoe een verzoek doen. Overigens moet opgemerkt worden dat inkomensderving en/of waardedalingen van onroerend goed geen aanleiding vormen om af te zien van verlening van de omgevingsvergunningen voor het wind- en zonneparken. Een onafhankelijke adviseur (of in sommige gevallen een commissie) beoordeelt dan per individueel verzoek of er sprake is van planschade en of deze voor tegemoetkoming in aanmerking komt. Wanneer de verzoeker recht heeft op een tegemoetkoming in de planschade keert de gemeente deze uit. Doorgaans is de initiatiefnemer van een windpark middels een anterieure overeenkomst vervolgens verplicht de uitgekeerde planschade aan de gemeente te vergoeden.
--	---	--

Z48

Naam instantie/indiener:	Particuliere indiener via DOKK Advocaten
Datum zienswijze:	14 juni 2021

Zienswijze Z48 is identiek aan zienswijze Z47. Zie beantwoording aldaar.

Naam instantie/indiener:		Provincie Limburg BE - 4871119	
Datum zienswijze:		14 juni 2021	
Zienswijze:			
	<i>Tekst uit zienswijze</i>	<i>Beantwoording</i>	
	De deputatie van de provincie Limburg vraagt om in de milieueffectenbeoordeling rekening te houden met grensoverschrijdende en cumulatieve effecten. Onze waardevolle landschappen stoppen immers niet bij de grens. Het plaatsen van windturbines in de onderzochte zoekzones hebben negatieve effecten voor de woningen en gebouwen net over de grens. Het is aangewezen om deze als een harde belemmering mee te nemen. Ook op het Vlaams grondgebied zijn reeds windturbines gebouwd. Zie op onderstaand plan voor de reeds gebouwde windturbines. In het MER moeten de cumulatieve effecten van de windturbines op Nederlands en Vlaams grondgebied doorgerekend worden.	De landschappelijke effecten zijn in het MER niet enkel voor Nederlandse waarnemers bepaald; de beoordeling kijkt grensoverschrijdend. Woningen op Belgisch grondgebied zijn meegenomen in zowel de belemmeringenanalyse als de effectbeoordeling op het thema leefomgeving. De windturbines die de provincie Limburg (BE) op kaart aandraagt staan op een afstand van ca. 2,5 (Windpark Maatheide) tot 3 (Windpark Pelt) kilometer van de grens en windparklocaties in de MRE. Het is niet uit te sluiten dat cumulatieve effecten ten aanzien van visuele interferentie ontstaan. Het planMER kijkt bij het beoordelingscriterium ‘Visuele interferentie tussen windparken’ naar afstanden tot 2 kilometer (zie paragraaf 6.9.3.1). Derhalve is op het detailniveau van het planMER geen interferentie waar te nemen. Er is nog geen beslissing gemaakt over op welke locaties windprojecten worden gerealiseerd. Het doel van het planMER is om inzichtelijk te maken wat de milieueffecten van zonne- en windenergie zijn.	Nee

C. Reactie Brabant Advies en Commissie m.e.r.

B1 Brabant Advies

Het advies van Brabant Advies aan het college van Gedeputeerde Staten is integraal als bijlage bij deze inspraaknota gevoegd. De aanbevelingen zijn overgenomen in onderdeel A van deze Nota.

B2 Commissie m.e.r.

De commissie m.e.r. heeft een positief toetsingsadvies uitgebracht over het planMER op de RES MRE. Het advies is integraal als bijlage bij deze inspraaknota gevoegd.

De aanbevelingen zijn overgenomen in onderdeel A van deze Nota.

Provincie Noord-Brabant

College van Gedeputeerde Staten

T.a.v. de heer H.B.W. van de Berg

Programmamanager Wonen, Werken en Leefomgeving

Postbus 90151

5200 MC 's-Hertogenbosch

In afschrift aan: Leden van Provinciale Staten
Afdeling Kennis en Onderzoek

DATUM:

12 juli 2021

KENMERK:

2021.07.12/RL

ONDERWERP:

Advies MER RES Metropoolregio
Eindhoven (MRE)

Geacht college,

De Provinciale Raad voor de Leefomgeving (PRL) is onafhankelijk en heeft een toegewezen taak in het adviseren over MER-projecten in de provincie Noord-Brabant. In dat verband zijn we gevraagd te adviseren over de milieueffectrapportage (MER) van de Regionale Energie Strategie (RES) van de Metropoolregio Eindhoven (MRE).

De PRL adviseert:

- omdat de RES MRE grote consequenties heeft voor de leefomgeving: ruimtelijk, milieukundig, economisch en sociaal;
- met een integrale blik en afweging door kennis en netwerken van de verschillende domeinen van BrabantAdvies te betrekken;
- op hoofdlijnen vanuit een Brabantse scope. Zij kijkt hierbij breder dan alleen naar milieueffecten.

De 21 gemeenten van de MRE werken samen met de provincie Noord-Brabant, waterschappen Aa en Maas en De Dommel en Enexis Netbeheer aan een RES. Dit op basis van het Klimaatakkoord, waarin staat dat een regio moet onderzoeken waar en hoe op land duurzame elektriciteit uit wind en zon kan worden opgewekt. De MRE wil in 2030 jaarlijks twee terrawattuur (TWh) energie opwekken. Een deel hiervan (ca. 0,57 TWh) zal met grootschalige wind- en zonneparken moeten worden opgewekt. Daarvoor zijn zoekgebieden vastgelegd in de RES.

Eerder adviseerden we over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het plan-milieueffectrapport voor de RES MRE.¹ Daarin gaven we de volgende adviezen die nog steeds relevant zijn.

- Zorg voor een breed debat over de energietransitie.
- Verbind de energietransitie aan andere (beleids)opgaven.
- Speel in op de toekomstige energiemarkt door innovaties voor de periode na 2030 aan te jagen.
- Verbind de toekomstige energievoorziening aan de economische visie.
- Maak de betekenis van het MER voor besluitvorming duidelijk.
- Overweeg een proactieve rol van de provincie in afstemming tussen de regio's en het Rijk.
- Blijf werken aan draagvlak.
- Heb oog voor gezondheid.
- Ben helder over het tijdelijke karakter van wind- en zonneparken (25 jaar).

¹ [Advies NRD/RES Metropoolregio Eindhoven](#), 15 december 2020

- Zorg voor zuinig ruimtegebruik en een integrale gebiedsontwikkeling.
- Stel een landschapsvisie op voor het panorama van Brabant.

Na bestudering van het MER en de RES MRE hebben we de volgende met elkaar samenhangende aandachtspunten voor realisatie van wind- en zonneparken. Bij enkele aandachtspunten leggen we een link met ons vorige advies.

1. Waardering voor het proces

Wij hebben waardering voor de keuze voor de m.e.r.-procedure bij het opstellen van de RES. De zoekgebieden voor wind- en zonneparken zijn op systematische wijze bepaald, waarbij integraal naar de verschillende milieueffecten is gekeken. Dit levert inzicht in de milieutechnische voor- en nadelen per zoekgebied op. De overzichtelijke milieu-informatie van het MER bleek tevens bruikbaar en waardevol tijdens de verschillende informatiebijeenkomsten met inwoners.

Het MER kan helpen in het proces om keuzes te maken voor definitieve locaties voor het realiseren van wind- en zonneparken. Het zijn echter geen gemakkelijke keuzes. Zo zijn er in alle zoekgebieden minder of meer negatieve effecten voor de leefomgeving, het landschap en de ecologie. Ook zien we reuring ontstaan onder inwoners in het gebied.² Dat laat zien dat definitieve locatiekeuzes niet alleen een afweging zijn van milieutechnische maar ook van maatschappelijke, economische en politieke belangen.

2. Zorg voor zuinig ruimtegebruik en kwaliteitsverbetering van het gebied

Het realiseren van wind- en zonneparken zorgt voor (nog) meer druk op de schaarse ruimte in Brabant. Het is daarom belangrijk hier zorgvuldig mee om te springen. De vraag voor de toekomst is hoe de verhouding van wind- en zonneparken gaat zijn met andere ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, natuur en landbouw. We benadrukken nogmaals zuinig te zijn op de ruimte³ en zoveel mogelijk in te zetten op energiebesparing, zonnepanelen op daken van huizen, bedrijventerreinen, bermen en afvalplaatsen voordat er gekozen wordt voor grootschalige wind- en zonneparken.⁴ Waar mogelijk bevelen we meervoudig grondgebruik aan, zoals het combineren van energieopwekking met agrarisch grondgebruik. Uit het MER blijkt dat er in alle zoekgebieden sprake is van meer of minder negatieve effecten voor de leefomgeving, het landschap en de ecologie. Ons advies is om het om te keren en de opbrengsten van wind en zon in te zetten voor de verbetering van de omgevingskwaliteit en dit onderdeel te maken van de werkwijze. Denk hierbij aan ruimtelijke, ecologische en sociale maatregelen die te treffen zijn.⁵ Op deze wijze verbetert de landschappelijke inpassing en groeit de acceptatie voor wind- en zonneparken.

3. Maak inwoners en omwonenden onderdeel van de oplossing

De energietransitie is niet alleen een ruimtelijk, maar ook een sociaal-maatschappelijk vraagstuk. In de RES is aandacht voor het creëren van draagvlak. We zien echter dat dit lang niet altijd vanzelf en goed gaat. Zo voelen inwoners zich niet betrokken bij de keuzes voor zoekgebieden en maken ze zich onder andere zorgen over

² De zienswijzen laten zien dat er discussies zijn over de zoekgebieden en wat dit betekent voor de omgeving.

³ Zorgvuldig ruimtegebruik is ook één van de principes in het ontwerp Omgevingsverordening, zie link.

⁴ Naar aanleiding van de motie 'Voorrang voor zon op dak' van PS (12 november, 2020) stuurden GS een brief aan alle Brabantse gemeenten waarin opgeroepen wordt om aandacht te besteden aan het goed motiveren van de behoefte van de aanleg van zonneparken. Hiermee zien GS toe op de toepassing van de zonneladder.

⁵ Gedacht kan worden aan compenserende maatregelen zoals hagen planten als omheining van zonneweides, roofvogel- en vleermuizen detectiesystemen aanbrengen en met de opbrengsten elders investeren in het verbeteren van het leefgebied van weidevogels.

verrommeling van het landschap, aantasting van de natuur en gezondheidsschade.⁶ We realiseren ons echter ook dat de energietransitie een maatschappelijke noodzaak en daarmee een algemeen burgerbelang is, waarbij het vrijwel onmogelijk is om iedereen tevreden te stellen.

Communicatie en participatie zijn cruciaal bij het slagen van de energietransitie. Dit is op verschillende manieren vorm te geven: van energiecoöperaties tot burgerfora, van leefbaarheidsfondsen tot inspraakavonden.⁷ Wij zien het grootste draagvlak bij wind- en zonneparken waarbij omwonenden en inwoners zelf de regie hebben.⁸ Daarbij ervaren omwonenden en inwoners naast de lasten ook de lusten. Maak inwoners en omwonenden daarom deel van de oplossing en ben helder over de kaders waarbinnen ze invloed hebben. Maak daarbij gebruik van de innovatiekracht van de regio. De energietransitie is niet alleen voor de inwoners van nu, maar ook voor de inwoners van later. Betrek daarom ook jongeren bij het vraagstuk.⁹

We hebben gezien dat tijd een kritische factor is. Het tempo waarmee de doelen van de RES behaald moeten worden is hoog. Hierdoor is er het risico dat beslissingen worden geforceerd, wat de kans op draagvlak verspeelt. Zorgvuldigheid is belangrijker dan tijd. Daarmee wordt voorkomen dat concrete projecten alsnog vastlopen op tegenstand van inwoners.

4. Gezondheid van belang

Inwoners die in de buurt van de zoekgebieden wonen, maken zich zorgen over gezondheidsrisico's. Eerder adviseerden we om in het MER gezondheidsaspecten van wind- en zonneparken in beeld te brengen en daarbij ook in te gaan op zorgen en beleving van omwonenden. Dit is in het MER met name gedaan door te toetsen aan geluids- en afstandsnormen. Onlangs oordeelde de Raad van State dat het Rijk een milieutoets uit moet laten voeren en deze normen aan moet laten sluiten op de Europese normen. Dit kan leiden tot bijstelling van de normen voor bijvoorbeeld geluid, slagschaduw en veiligheid. Het is aan te bevelen de nieuw te hanteren normen voor windturbines af te wachten.

Er is (nog) geen wetenschappelijk bewijs dat het geluid van windmolens kan leiden tot gezondheidsklachten.¹⁰ Dit geldt ook voor eventuele gezondheidsrisico's bij zonneparken.¹¹ Dat er geen wetenschappelijke bewijzen zijn voor gezondheidsrisico's betekent overigens niet dat er geen hinder wordt ervaren. Ook gezondheidsbeleving kan een rol spelen, zoals de zorgen die inwoners hebben. Een nadelige gezondheidsbeleving kan acceptatie negatief beïnvloeden. De Brabantse GGD'en beschikken over informatie over de bezorgdheid van inwoners over gezondheid door windturbines in de buurt.¹² We raden aan om ook voor zonneparken belevingsdata te verzamelen.

⁶ Dit blijkt uit de zienswijzen op het MER RES MRE. Ook in het land zien we dat draagvlak voor wind- en zonneparken een uitdaging is. Onlangs waren er protesten in onder andere [Amsterdam](#), [Bronckhorst](#), [Hilvarenbeek](#), [Lexmond](#) en [Oss](#) tegen windmolens.

⁷ Zie www.energieparticipatie.nl voor meer participatievormen bij de energietransitie. Een voorbeeld is ook de oprichting van de Coöperatie Burgerparticipatie REKS Hart van Brabant die bestaat uit de lokale energiecoöperaties.

⁸ Zoals bij de windparken langs de A16 en coöperatie Zuidenwind (Nederweert), waarbij inwoners via een lokaal leefbaarheidsfonds meedelen in de baten van de windmolens.

⁹ In twaalf Utrechtse gemeenten leverden 52.000 jongeren een waardevolle bijdrage via de campagne 'Watt Nou', waarbij de jongeren keuzes moesten maken bij het ontwerpen van een energieneutrale gemeente.

¹⁰ Onderzoek naar [Gezondheidseffecten van windturbinegeluid](#) van het RIVM (2021) toont aan dat er vooral sprake is van hinder en dat de gezondheidsrisico's minimaal zijn. Omwonenden ervaren minder hinder als ze betrokken zijn bij de plaatsing van windmolens. Er is een 'Expertisepunt Windenergie en Gezondheid' opgericht om wetenschappelijke kennis te monitoren en te ontwikkelen.

¹¹ Wel zijn er signalen dat omwonenden zorgen hebben over aan te leggen zonneweides. Denk aan het uitzicht daarop, horizonvervuiling en lichtschittering. Ook kunnen werkzaamheden en transportbewegingen voor aanleg en/of onderhoud van het zonnepark invloed hebben op de leefomgeving (geluid, luchtkwaliteit, veiligheid), net als overig benodigde apparatuur/transformatoren (geluid, laagfrequent geluid).

¹² Zie de Brabantse Omgevingsscan: <https://brabantscan.nl/dashboard/omgevingsscan>

5. Maak duidelijk hoe besloten wordt tot keuzes voor geschikte locaties

Er zijn veel partijen betrokken bij de RES: 21 gemeenten, 2 waterschappen en de provincie. Daarnaast zijn er belanghebbenden zoals de inwoners, landeigenaren, natuurorganisaties en energiemaatschappijen. Ook netbeheerder Enexis is betrokken, omdat zij verantwoordelijk zijn voor de aansluiting van de wind- en zonneparken op het stroomnet. De hoeveelheid aan betrokken partijen maakt besluitvorming voor definitieve locatiekeuzes complex. De gemeenten zijn nu primair aan zet.

Het MER doet geen uitspraken over wat de meest geschikte locaties zijn. Gemeenten, waterschappen en provincie willen namelijk eerst de resultaten van het MER bestuderen vóór zij locatiekeuzes definitief maken. Vragen die daarbij naar boven komen zijn: wie bepaalt welke zoekgebieden concreet worden uitgewerkt? Op basis van welke voorwaarden gebeurt dit? Wat is de invloed van stakeholders, zoals inwoners, op de besluitvorming? En wat als gemeenten van mening zijn dat zij niet bij hoeven te dragen aan grootschalige opwek? We moeten voorkomen dat er tweespalt ontstaat, zowel in de regio, tussen gemeenten als met inwoners. Daarbij moeten alle betrokken partijen hun verantwoordelijkheid nemen. Maak daarom duidelijk voor inwoners, gemeenten (en de betreffende colleges van B&W en de gemeenteraden) en regio hoe de besluitvorming tot stand komt en welke participatiemomenten er zijn. Geef daarbij ook aandacht aan welke besluiten lokaal (gemeenten)¹³ en regionaal (RES-regio MRE)¹⁴ plaatsvinden.

6. Rol voor de provincie

De provincie bewaakt de belangrijke waarden van het buitengebied door de realisatie van wind- en zonneparken in het Natuurnetwerk Brabant (NNB) uit te sluiten en de cultuurhistorische waardenkaart toe te passen. Bij de uitvoering van de RES'en is ook een (onafhankelijke, informele en proactieve) rol voor de provincie te overwegen. De energieprojecten in het MRE-gebied staan niet op zichzelf. Om landelijk de energiedoelen te halen, moet er samengewerkt worden. Dat kan nationaal, regionaal of lokaal zijn. De provincie kan behulpzaam zijn in de afstemming tussen gemeenten, de energieregio's en het Rijk en daarbij samenhang creëren tussen verschillende energieprojecten. Ook kan gedacht worden aan regio-overstijgende concentratiegebieden voor wind- en zonneparken. Ook adviseren we om alternatieve vormen van het opwekken van energie aan te jagen en hierbij de innovatiekracht van de MRE te benutten.

7. Goede randvoorwaarden noodzakelijk

Het stroomnet in Brabant is op veel plekken vol. Het is noodzakelijk om gelijktijdig met het uitvoeren van concrete plannen het stroomnet op orde te brengen om de ambities van de RES te realiseren. De onlangs verstuurde brandbrief van Brabant, de netbeheerders en de RES-regio's aan het ministerie om maatregelen te nemen en de regie te pakken, is hierin relevant.¹⁵ We hopen dat het Rijk dit signaal oppakt en dat de rekening niet alleen bij de inwoners wordt gepresenteerd.¹⁶ Een goede invulling van dit type randvoorwaarden is draagvlak, geloofwaardigheid van de overheid én de realisatiekracht.

¹³ De gemeenten [Heeze-Leende](#) en [Son en Breugel](#) gaven aan geen windmolens te realiseren zonder dat inwoners nadrukkelijk betrokken zijn. De gemeente Heeze-Leende beperkte daarbij het aantal zoeklocaties. Daarbij gaf de gemeente Heeze-Leende al aan het aantal zoeklocaties in de omgeving te willen beperken.

¹⁴ [Hoogleraar Marcel Boogers \(Innovatie en Regionaal bestuur\) roept RES-regio's op om regiocommissies/werkgroepen in te stellen waarin volksvertegenwoordigers uit gemeenten, provincie en waterschap advies uitbrengen over duurzame energie in de regio.](#)

¹⁵ In de [brandbrief](#) werd ook opgeroepen om aanpassing van de wettelijke plicht om te werken volgens het principe 'wie het eerst komt, het eerst maalt'.

¹⁶ De energierekening wordt de komende tijd duurder. Dit omdat de vraag naar elektriciteit toeneemt en de netcapaciteit uitgebreid moet worden ([Algemeen Dagblad, juli 2021](#)).

8. Aanvullend onderzoek nodig bij definitieve locatiekeuzes

In het MER zijn de zoekgebieden getoetst op wettelijke kaders en richtlijnen. Hierdoor zijn de milieueffecten voor de zoekgebieden op een globale manier beoordeeld. Wij vinden dat in deze fase van besluitvorming logisch. Dit betekent echter wel dat er bij definitieve locatiekeuzes aanvullend onderzoek (o.a. ecologisch onderzoek, cumulatieve factoren, landschappelijk ontwerp, etc.) nodig is om de daadwerkelijke (milieu)effecten en het landschappelijk ontwerp van de betreffende locatiekeuze in beeld te brengen.

Wij wensen u succes met de uitvoering van de plannen en hopen naar voldoening te hebben geadviseerd.

Met vriendelijke groet,

Pieter van Geel

BrabantAdvies,

Voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving

Commissie voor de
milieueffectrapportage

RES Metropoolregio Eindhoven

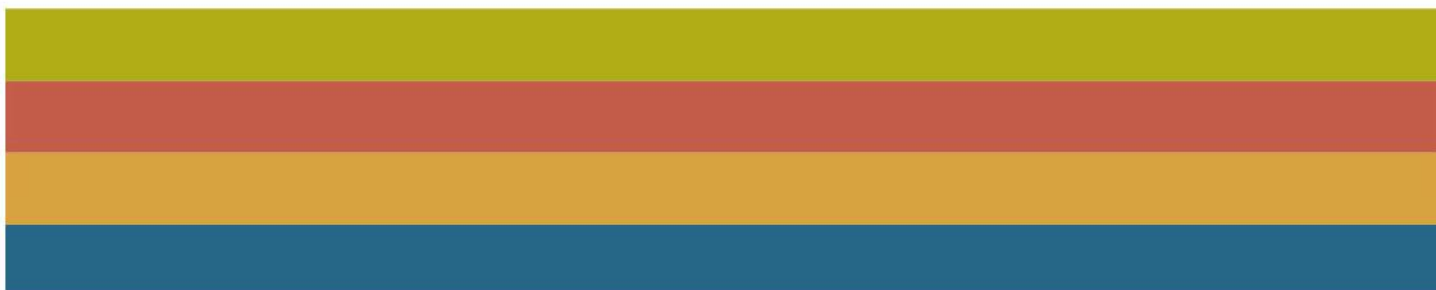
Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

15 juli 2021 / projectnummer: 3498

35 JAAR

onafhankelijk en deskundig advies

1 Advies over het MER in het kort

De Metropoolregio Eindhoven (MRE)¹ wil in 2030 jaarlijks 2 terawattuur (TWh) duurzame energie opwekken, waarvan 0,57 TWh aan wind- en zonne-energie. In het klimaatakkoord staat dat per regio, waaronder MRE, wordt onderzocht waar en hoe op land duurzame elektriciteit kan worden opgewekt. De keuzes hierover worden vastgelegd in een regionale energiestrategie (RES). Daarna leggen de overheden ze vast in hun omgevingsbeleid.

De provincie Noord-Brabant heeft de Commissie gevraagd te adviseren over het milieueffect-rapport (MER)² dat de besluitvorming over de RES ondersteunt. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid ervan.

Wat blijkt uit het MER?

Uit het MER blijkt dat de zes (van de zeven) stappen grotendeels zijn gevolgd die de Commissie eerder adviseerde bij de notitie reikwijdte en detailniveau³. Het MER beschrijft geen voorkeursalternatief. Wel wordt duidelijk dat bij de drie bekeken alternatieven de opgave van 0,57 TWh ruimschoots kan worden gehaald. Milieueffecten van de alternatieven zijn met name onderscheidend op het aspect natuur, waarbij het spreidingsalternatief de meeste nadelige gevolgen voor de natuur heeft.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER geeft een goed overzicht van de potentiële milieueffecten door de wind- en zonne-projecten en bevat veel kaartmateriaal. De informatie in het rapport en de bijlagen is uitgebreid, goed opgebouwd en duidelijk leesbaar. **De Commissie is van oordeel dat het MER de essentiële informatie bevat** om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over het project.

De Commissie geeft enkele aanbevelingen voor het vervolgtraject. Ze waarschuwt ervoor dat milieuvoordelen die ontstaan bij clustering in de meest kansrijke zoekgebieden niet benut worden als de 21 gemeenten afzonderlijk keuzes maken. Door na te denken over sturingsmogelijkheden en de totstandkoming van het voorkeursalternatief kan dit worden voorkomen. Ook geeft de Commissie verbeter suggesties voor de toekomstige beoordeling van de gevolgen voor de aspecten landschap en natuur. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 2.

¹ De initiatiefnemers voor het MER zijn 21 gemeenten (zie figuur 1), provincie Noord-Brabant en waterschappen Aa en Maas en de Dommel.

² PlanMER grootschalige zon en wind, Regionale Energiestrategie Metropoolregio Eindhoven, Bosch & Van Rijn, 22-04-2020.

³ Zie: <https://www.commissiemer.nl/adviezen/3498>.

Figuur 1 Overzicht van Metropoolregio Eindhoven. (Bron: MER.)

Aanleiding MER

De Metropoolregio Eindhoven neemt deel aan de landelijke pilot '[RES en milieueffect-rapportage](#)'. Het is één van de eerste regio's in Nederland die een milieueffectrapport (MER) opstelt om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen bij het kiezen van gebieden voor het grootschalig opwekken van duurzame energie.

Rol van de Commissie voor de milieueffectrapportage

De Commissie is bij wet ingesteld, onafhankelijk en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant – besluit over de het MER en de RES.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3498](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

De Commissie wil met onderstaande aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming.

2.1 Sturingsmogelijkheden vervolgproces en totstandkoming VKA

Het MER beschrijft drie doelen: onderzoeken of de energieopgave haalbaar is, onderzoeken wat de potentiële milieugevolgen zijn en sturing bieden aan de besluitvorming. Het eerste en tweede doel komen voldoende aan bod in het MER. De Commissie vindt dat vervolg-uitwerkingen op basis van het MER meer kunnen bijdragen aan het derde doel, opdat het uiteindelijke voorkeursalternatief (VKA) voldoende regionale samenhang krijgt. Ze beveelt daarom aan om:

1. Te beschrijven hoe in het vervolgproces om wordt gegaan met (milieu-informatie over) de zoeklocaties. Groepeer de locaties bijvoorbeeld op haalbaarheid of naar bijdrage aan de doelstelling.⁴
2. Een overzicht te maken van de milieueffecten van de drie uitgewerkte alternatieven, waarbij ze soortgelijke energieopbrengsten hebben. Daarmee worden de alternatieven onderling beter vergelijkbaar.
3. Een analyse toe te voegen waaruit blijkt welke cumulatieve landschappelijke effecten ontstaan wanneer verschillende zoeklocaties worden gekozen en samengevoegd.
4. Navolgbaar te beschrijven hoe de selectie voor een VKA tot stand gaat komen. Gezien de complexe samenhang van belangen bij de in totaal 21 betrokken gemeenten is een indeling in sub-regio's wellicht behulpzaam. Zo worden de cumulatieve effecten binnen deze sub-regio's makkelijker en beter inzichtelijk gemaakt.

2.2 Landschap

Voor het beschrijven van de effecten van wind- en zonneparken op het landschap worden afzonderlijke criteria gebruikt. Deze worden uitgebreid toegelicht en op kaarten weergegeven. In haar advies over de notitie reikwijdte en detailniveau adviseerde de Commissie om als aanvulling op de basiskaarten van de bodemkundige landschappen ook een kaart te maken die de herkenbaarheid van de karakteristieke landschapsstructuur van de hele regio weergeeft. Hierdoor ontstaat een toetsingskader om het criterium 'aansluiting op landschappelijke structuur en karakteristiek' van windparken te beoordelen. Dit is in het MER niet opgenomen, waardoor uit het MER niet duidelijk wordt of meerdere windparken tezamen de hoofdlijnen van het landschap versterken of juist verstoren. Met behulp van bijvoorbeeld schematische vogelvluchtvisualisaties worden deze landschappelijke effecten inzichtelijk.

Voor de cumulatieve effecten van zonneparken wordt het begrip landschappelijke draagkracht geïntroduceerd. Hiervoor wordt per landschapstype het aantal zonneparken per km² onderzocht en dit wordt geëxtrapoleerd naar de totale oppervlakte van zoeklocaties. Deze kwantitatieve beoordeling gaat voorbij aan het effect op landschappelijke structuren op de schaal van een heel zoekgebied of een combinatie van zoekgebieden. De Commissie beveelt daarom aan om het begrip landschappelijke draagkracht beter te onderzoeken, bijvoorbeeld

⁴ Overigens merkt de Commissie op dat, bijvoorbeeld bij het aspect leefomgeving, een neutrale score wordt gehanteerd terwijl wel milieueffecten te verwachten zijn.

door voor enkele zoekgebieden ruimtelijke modellen te schetsen en deze kwalitatief te vergelijken op laadvermogen voor zonneparken.

2.3 Natuur

De Commissie vindt de natuurinformatie in het MER van goede kwaliteit. De aandachtspunten en risico's zijn op het abstractieniveau van een RES goed in beeld gebracht. Ze heeft twee aanbevelingen voor de vervolgbesluitvorming, waaronder voor de RES 2.0.

Stikstofdepositie

Het MER bevat geen berekeningen van de stikstofdepositie als gevolg van aanleg en onderhoud omdat de mogelijke windparken en zonnevelden nog niet in voldoende detail zijn uitgewerkt. Dit wordt later op projectniveau berekend en beoordeeld. Verwacht wordt dat de effecten “in de praktijk meestal mee zullen vallen”. Gelet op de door stikstofdepositie overbelaste Natura 2000-gebieden is die beoordeling niet eenvoudig. Een verwijzing naar een tijdelijke en zeer geringe hoeveelheid volstaat niet. De Commissie adviseert na te gaan hoe stikstofemissies zo veel mogelijk gereduceerd kunnen worden⁵ en zo snel mogelijk een aanpak uit te werken⁶ om (per saldo) negatieve gevolgen voor Natura 2000-gebieden te voorkomen. Daarbij kan ook worden gedacht aan het ‘verleasen’ van stikstofdepositie.⁷

Hotspotgebieden van beschermde soorten

In het MER is gewerkt met hotspots: gebieden waar beschermde vogelsoorten geconcentreerd voorkomen (bijvoorbeeld weidevogelgebieden). In deze gebieden bestaat een relatief grote kans op conflicten met het soortenbeschermingsregime uit de Wet natuurbescherming. De Commissie kan zich vinden in de gekozen aanpak. Ze raadt aan om ook aandacht te besteden aan cumulatie⁸ en de aanpak met het oog op RES 2.0 verder te ontwikkelen.⁹

⁵ Bijvoorbeeld door het zoveel als mogelijk inzetten van elektrisch materieel.

⁶ Ook in de uitvoeringsagenda voor de Brabantse Ontwikkelingsagenda Stikstof (BOS) wordt hierop ingezet, Zie ook: <https://www.brabant.nl/Onderwerpen/Aanpak-stikstof/Brabantse-Ontwikkelaanpak-Stikstof>.

⁷ Verleasen is een tijdelijke vorm van extern salderen die wordt toegepast in Noord-Brabant. Een natuurvergunning kan hierbij worden afgegeven voor een tijdelijke depositie in een beperkte, vooraf afgebakende periode. Dit is mogelijk als de saldogevende activiteit tijdelijk geheel of gedeeltelijk buiten gebruik wordt gesteld. Het gaat om feitelijk gerealiseerde capaciteit en de capaciteit moet aantoonbaar buiten gebruik gesteld worden.

⁸ De Commissie heeft binnengekomen zienswijzen betrokken bij haar advisering.

⁹ Verbreden tot andere groepen van beschermde soorten en na te gaan hoe de representativiteit kan worden verbeterd. Op pagina 4 van het Achtergrondrapport natuur staat hierover: “Het gebruik van bestaande gegevens heeft enkele beperkingen ten opzichte van gericht verspreidingsonderzoek. Niet ieder zoekgebied is even nauwkeurig onderzocht. Beschermde soorten die in een zoekgebied voorkomen kunnen hierdoor in de gebruikte bronnen ontbreken.”

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Peter van der Boom MA

ir. Yttje Feddes

dr. Theo Fens

ing. Rob Vogel

Wouter Berendsen MSc (secretaris)

ir. Kees Slingerland (voorzitter)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Regionale Energiestrategie van de Metropoolregio Eindhoven.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

De Metropoolregio Eindhoven heeft een plan-MER opgesteld om de kwaliteit van de besluitvorming over de RES te verhogen en omdat de RES het kenmerk heeft van een ruimtelijke visie waarin activiteiten mogelijk worden gemaakt met aanzienlijke milieueffecten. Voor activiteiten met dergelijke effecten kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke activiteiten en besluiten het gaat.

Bevoegd gezag besluit

De samenwerkende overheden van de metropoolregio Eindhoven.

Initiatiefnemer besluit

De samenwerkende overheden van de metropoolregio Eindhoven.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken die ze toegestuurd heeft gekregen van het bevoegd gezag.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3498](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

